

รูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

The Model of Leadership According to Buddhism of Administrators in Buddhist University of Thailand

พระราชวชิรเมธี (วีระ วรปญโญ)*

อภิรักษ์ จันตณี**

สุรพล สุยะพรหม***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ๑. ศึกษาสภาพทั่วไปของภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก, เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ยังมีระดับคะแนนอยู่ในระดับมากทุกมิติโดยประเภทที่มีค่าเฉลี่ยสูงได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ผู้นำกำหนดทิศทางที่จะดำเนินงานขององค์กร โดยมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจนและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ด้านความชำนาญ ผู้นำมีความตั้งใจจดทน ต่อสภาพปัญหาอันเกิดจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้นำให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส และตรวจสอบงานที่มอบหมาย เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ ๒. ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย พบว่ามี ๓ ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ คือ จักขุมา หมายถึง การมีสายตายาวไกลในการบริหารงาน มีหลักสี่ปฐิฐธรรม ๗ ส่งเสริมสนับสนุน ด้านความชำนาญ คือ วิรูโร หมายถึง การบริหารการจัดการมีทักษะ เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีหลักอิทธิบาท ๔ ส่งเสริมสนับสนุน และด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ นิสสยสัมปันโน หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ มีหลักสังคหวัตถุ ๔ ส่งเสริมสนับสนุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งองค์ประกอบทั้ง ๓ ดังกล่าวนั้น จะนำไปสู่การส่งเสริมผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ๓. สำหรับการนำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยพบว่า การที่ผู้นำกำหนดทิศทางที่จะดำเนินงานขององค์กร โดยมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจนและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ก็จะเป็นผู้นำที่สร้างความแข็งแกร่งให้องค์การด้วยการสร้างทีมงานที่มีการวางแผนการปรับปรุง

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

การทำงานอย่างมีเหตุผลรัดกุม รอบคอบ ส่งผลให้ผู้นำให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส และตรวจสอบงานที่มอบหมาย เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ และผู้นำต้องมีความตั้งใจจดทนต่อสภาพปัญหา อันเกิดจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ นำไปสู่การส่งเสริมการบริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : รูปแบบ, ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์

ABSTRACT

Education Research Leadership by Buddhist monks, university administrators of Thailand. 3 objectives were 1) to study the state of leadership by the harmonies of the university disciplines, Thailand 2) to study Buddhist doctrines that promote leadership based on principles of the university disciplines, Thailand 3) to offer. Leadership by Buddhist monks, university administrators of Thailand. Research Result 1. Study of Leadership by Buddhist monks, university administrators Thailand's overall average was high, considering the profile found. There are also scores high level in all dimensions, by category, with an average elevation are. The Vision Leaders set the direction to the organization's operations. The destination is clear and participation in management. The Savvy Industry leaders are intent The problems arising from operational duties as assigned full capacity. And interpersonal Officers to assist others whenever possible. And check assignments To work effectively. 2. The Buddhist doctrines that promote education, leadership by Buddhist monks of Thailand found that the university administration has three aspects. The vision is coming optic means having far-sightedness in the administration. There are seven main Sappuris fair promotion. Proficiency is defined as the moon Roberto management skills. Specializations There are four main achievement baht promotion. And Nissan is an interpersonal relationship Pan's meant to be human. There are four main Sangahavatthu material support. This is an important factor in promoting leadership of the executive. The third element, such as would lead to the promotion of university administrators to more effectively ecclesiastical Thailand. 3. Presentation leadership style along the Buddhist monks of Thailand found that university administrators. The leaders directed the operations of the organization. The destination is clear and participation in management. It is a leadership that strengthens the organization by creating a team with a plan to improve the functioning rationally vigilance resulted leaders to assist others whenever possible. And check assignments To work effectively Leadership requires

patience and determination. The problems arising from operational duties as assigned full capacity. Contribute to the promotion of the university disciplines Thailand even further.

Keywords: Model Leadership Administrators Thailand Buddhist University

๑. บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทยที่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้น ได้ดำเนินการตามพระราชปณิธานและปฏิบัตินโยบายที่สำคัญในการผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา การวิจัยการบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มาเป็นเวลานานกว่า ๑ ศตวรรษ ได้เปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรก เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ใช้ชื่อปริญญาว่า พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มาจนถึงปัจจุบันและเป็นศูนย์รวมวิทยาการด้านต่างๆ ที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษยชน ทำหน้าที่ให้การศึกษ การค้นคว้า การวิจัย การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา และประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ ในสมัยใหม่ อีกทั้งทำหน้าที่เป็นแหล่งบริการทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งในทางทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิต งานวิจัย งานบริการวิชาการแก่ชุมชน และงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีพระราชประสงค์เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ทรงอุทิศพระราชทรัพย์บำรุงประจำปีและก่อสร้างสถานศึกษาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้น ครั้นเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัยพระองค์ทรงรับมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์บำรุงประจำปี อาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้งวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินกิจการของ มหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร
๒. เพื่อเป็นสถานศึกษาวิชาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ
๓. เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

จาก ๑ ศตวรรษที่ผ่านมามหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ได้สถาปนามาจนถึงปัจจุบันนี้ ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยในปัจจุบันในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แบ่งออกเป็น วิทยาเขต ๑๐ แห่ง วิทยาลัยสงฆ์ ๖ แห่ง ห้องเรียน ๑๐ แห่ง หน่วยวิทยบริการ ๑๘

แห่ง และสถาบันสมทบ ๖ แห่ง กระจายไปอยู่ทั่วประเทศและในต่างประเทศ ในส่วนของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แบ่งออกเป็นวิทยาเขต ๗ แห่ง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ ๓ แห่ง ศูนย์การศึกษา ๑๒ แห่ง กระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ได้เข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพ มีทั้งการ ประเมินภายในและภายนอก ทำให้เห็นภาพของมหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทยมากมายทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน ในรายงานการประเมินคุณภาพทางการศึกษา โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา ได้ให้คำแนะนำมหาวิทยาลัยไว้มากมาย ดังนี้ ด้านบทบาท มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย เป็นมหาวิทยาลัยสองด้าน คือ สอนพระพุทธศาสนาและให้โอกาสทางการศึกษา ปัจจุบันเปลี่ยนไป เป็นกึ่งอาชีพ วัตถุประสงค์หลักกำลังจะด้อยลงไปวัตถุประสงค์รองจะเข้ามาแทนที่ ด้านจุดเน้นของ มหาวิทยาลัย คือ ดำรงแก่นแท้พระพุทธศาสนา แต่การจัดหลักสูตรยังไม่เอื้ออำนวย การจัด งบประมาณมุ่งเน้นทางแก่นแท้พระพุทธศาสนา

ด้านการบริหารจัดการ เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งเป็นมหาวิทยาลัยใหญ่ที่มีวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ ห้องเรียน ศูนย์การศึกษา หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ มากทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง ต้องมีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องมาก และต้องทำงานวิจัยให้มากขึ้น เพื่อเป็น ประโยชน์ในการสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา การติดตามผลงานของบัณฑิต การหาจุดเด่นของ แต่ละวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ ห้องเรียน ศูนย์การศึกษา หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ หรือทำเครือข่ายวิทยาเขต ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม คณะผู้ประเมินได้ให้ ความคิดเห็นว่า การทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปไว้กับงานบริการวิชาการ ทำให้เหมือน มหาวิทยาลัยของฆราวาส อยู่ในระดับความสำคัญน้อย มหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ควรถือว่างานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานหลัก^๑

จากการที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทางพระพุทธศาสนา ได้ขยาย การศึกษาออกนอกสถานที่ตั้งไปในจังหวัดต่างๆ จากการประชุมพระพุทธศาสนาโลก ในงาน สัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาวิสาขบูชา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ ได้รับการผลักดันให้เป็น มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาโลกในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า จึงเป็นเรื่องที่ต้องมาสำรวจดูว่าภาวะผู้นำ ตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งระดับสูง ระดับกลาง และระดับล่างในปัจจุบันได้มีปรากฏชัดแล้ว แต่บุคลากรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยที่จะ เข้ามามีบทบาทเป็นผู้บริหารนั้นมีภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาไม่น้อยเพียงใด

การบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโดยตรง ที่ดำรง ตำแหน่งตามสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งนั้น การบริหารมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้นและเห็นชัดขึ้นเมื่อ องค์กรมีขนาดใหญ่ มีสมาชิกมากขึ้น ลักษณะงานมีความซับซ้อน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ซับซ้อนขึ้น หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างหน่วยงาน นโยบายของรัฐ ตลอดทั้งความ

^๑พระศรีวิจิตรภรณ์, “มหาจุฬาฯ ได้อะไรจากการประเมินภายนอก”, ในสารนิพนธ์พุทธศาสตร์ บัณฑิต รุ่นที่ ๑๕ ปีการศึกษา ๒๕๔๗, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๓-๘๓.

เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน ค่านิยมในการทำงานซึ่งผู้บริหารต้องอาศัยหลักการและทฤษฎีต่างๆ ทางการบริหารเพื่อเป็นแนวทางในการทำ ความเข้าใจ ทำนายตัดสินใจ และควบคุมพฤติกรรมต่างๆ ในหน่วยงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของหน่วยงาน เช่นเดียวกับที่นิพนธ์ กินาวงศ์^๒ ซึ่งให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทและภารกิจหลายอย่างที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมาย และถือว่าเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดในการบริหารที่ดีนั้น

ฉันทนา จันท์บรรจง^๓ ได้กล่าวไว้ว่าผู้บริหารทั้งหลายจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำสูงและต้องสร้างให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีภาวะผู้นำด้วยการพัฒนาภาวะผู้นำและต้องพัฒนาทั้งคุณลักษณะที่ดีทั้งภายในและภายนอก ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กร คือผู้มีหน้าที่ในการบริหาร และจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุวัตถุประสงค์ในยุคนิพนธ์การศึกษา ในปัจจุบัน ผู้บริหาร จึงเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในสถานศึกษา หากผู้บริหารไม่ตั้งใจบริหาร ไม่มีทักษะในการบริหาร ไม่มีระบบขาดศีลธรรม องค์กรจะไปสู่ความเป็นเลิศไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ พรนิภา ลิ้มปะยอม^๔ ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้ประสบความสำเร็จโดยการยึดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนี้ต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาสถานศึกษาของตนให้มีประสิทธิภาพและมีความเป็นเลิศด้านการจัดการศึกษาการบริหารงานใดๆ จะเกิดประสิทธิผลผู้บริหารจะต้องใช้ภาวะผู้นำกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตนผู้บริหารจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ และใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย เมื่อมองโดยภาพรวมขององค์กรแล้ว “ผู้นำ” จึงมีความสำคัญมาก พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ในธัมมิกสูตร ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำ เป็นพระคาถาว่า

“เมื่อฝูงโคว่ายน้ำข้ามน้ำ ถ้าจ่าฝูงโคไปคด โคทั้งฝูงก็ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำไปคด ฉันทโค ในหมู่มนุษย์ก็ฉันทนั้น บุคคลใด ได้รับสมมติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลนั้นมีความประพฤติไม่เป็นธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยประพฤติชั่วเสียหาย แวนแคว้นทั้งหมดก็จะยากเข็ญ หากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ธรรม”

“เมื่อฝูงโคว่ายน้ำข้ามน้ำ ถ้าจ่าฝูงโคไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน เพราะมีผู้นำไปตรง ฉันทโค ในหมู่มนุษย์ก็ฉันทนั้น บุคคลใด ได้รับสมมติให้เป็นใหญ่ หาก

^๒นิพนธ์ กินาวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา**, (ภาควิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒), หน้า ๕๔.

^๓ฉันทนา จันท์บรรจง, **จิตตวิทยาการบริหาร**, (พิชญโลก : โรงพิมพ์บุญรอดเปเปอร์ เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๖.

^๔พรนิภา ลิ้มปะยอม, **ทิศทางการศึกษาไทยในอนาคต**, ๒๕๔๙, (เอกสารประกอบคำบรรยาย).

บุคคลนั้นมีความประพฤติชอบธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตาม
ทั้งแวันแคว้นทั้งหมดก็จะเป็นสุข หากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม”^๕

ด้วยเหตุผลต่างๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยสนใจจะศึกษารูปแบบภาวะผู้นำตามแนว
พระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ซึ่งมีหน่วยจัดการศึกษานอกที่ตั้งมากพอที่จะ
ทำการการศึกษาได้ เพื่อจะได้เห็นรูปแบบว่าผู้บริหารควรมีลักษณะอย่างไร มีภาวะผู้นำตามแนว
พระพุทธศาสนาอย่างไร

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหาร
มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย
๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหาร
มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์
ไทย

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของ
ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย โดยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของภาวะผู้นำของผู้บริหาร
มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยไว้ ๓ ด้าน ได้แก่

- ๑) ด้านวิสัยทัศน์ (จกขุมา) เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล
- ๒) ด้านความเชี่ยวชาญ (วิรุโร) เป็นผู้ชำนาญในงาน
- ๓) ด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสมปนโน) เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี

๒. หลักพุทธธรรม ที่เป็นหัวใจของผู้บริหาร ซึ่งเป็นคำสอนที่มุ่งเน้นให้การเป็นนักบริหาร
ประสบความสำเร็จตามประสงค์ ได้แก่ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา
ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ผู้วิจัย ได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้คือ

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของ
ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มี ๓ ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความชำนาญ ด้านมนุษยสัมพันธ์

^๕ อจ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๕-๑๑๖.

๓.๓ ขอบเขตประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(๑) กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ใช้ค่าความเชื่อมั่น ๙๕ % มีความคลาดเคลื่อน ๕% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๐๔ คน

(๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) โดยการเลือกเฉพาะกลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี กรรมการสภามหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าสาขาวิชา โนมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กลุ่มนักวิชาการทางพุทธศาสนา, กลุ่มนักวิชาการด้านภาวะผู้นำ จำนวน ๑๘ รูป/คน

(๓) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระภิกษุ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้ได้การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยที่มีความสมบูรณ์

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอวิธีดำเนินการวิจัยเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหา ดังนี้

๑. ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านวิสัยทัศน์ (จกขุมา) เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ๒) ด้านความเชี่ยวชาญ (วิรุโร) เป็นผู้ชำนาญในงาน และ ๓) ด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสมปนโน) เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี

๒. หลักพุทธธรรม ที่เป็นหัวใจของผู้บริหาร ซึ่งเป็นคำสอนที่มุ่งเน้นให้การเป็นนักบริหารประสบความสำเร็จตามประสงค์ ได้แก่ สปัจริยธรรม ๗ อิทธิบาท ๔ สังคหัตถ์ ๔

ขั้นตอนที่ ๒ กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กำหนดเอามหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน ๒ มหาวิทยาลัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี กรรมการสภามหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าสาขาวิชา ทั้งนี้ รวมถึงผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว โนมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน ๒๐๔

รูป/คน (จากสูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ใช้ค่าความเชื่อมั่น ๙๕ % มีความคลาดเคลื่อน ๕ %)^๖

ขั้นตอนที่ ๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดย ๑. การสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ๒. การส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง ๓. รวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี ดังนี้

๑. การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามด้านสถานะ อายุ สถานภาพ วุฒิ การศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ด้วยการคำนวณค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ สถิติเปรียบเทียบ t-test Independent Samples Test, One-Way Anova โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

๒. การวิเคราะห์ค่าระดับการนำไปปฏิบัติของผู้ตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ถือว่าเป็นค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลตกอยู่ในช่วงพฤติกรรมใดก็แสดงว่าลักษณะการปฏิบัติที่ตรงตามสภาพที่เป็นจริงแบบนั้น โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓. การวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ใช้การวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๗ รูป/คน โดยนำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาประเด็นด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์ และให้ข้อเสนอแนะ การวิพากษ์ เพื่อปรับปรุงให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ผู้วิจัยสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ ด้านวิสัยทัศน์

หลักการด้านวิสัยทัศน์ที่ใช้ในภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

หลักการด้านวิสัยทัศน์ที่ใช้ในภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยนั้น สิ่งสำคัญคือ ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์แบบบูรณาการ ด้วยการมีส่วนร่วมของบุคลากร และมุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศด้านคุณธรรม จริยธรรม นำความรู้สู่สากล ก้าวทันเทคโนโลยี ควรใช้หลักจักษุมา โดยนำมาประยุกต์บูรณาการในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

^๖Yamane, Taro, *Statistics: an Introductory Analysis*. 2nd ed., (New York: Harper and Row, 1967), p. 887.

ผู้บริหารต้องมีจักขุมาแปลว่ามีสายตาและปัญญาที่มองการณ์ไกลหรือมีวิสัยทัศน์ที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนา ไว้ว่าการประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือ ความหลุดพ้นผู้นำต้องมีความชำนาญในการใช้ความคิดหรือ ทักษะทางด้านความคิด (Conceptual Skill) ในการสร้างวิสัยทัศน์ และใช้หลักในการดำเนินการไปสู่เป้าหมายขององค์กร ตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการด้านวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยได้เพิ่มภารกิจด้านการบริหารจัดการอีก ๑ ด้าน โดยได้วางวิสัยทัศน์ในการดำเนินการตามหลักการดังนี้

๑. การผลิตบัณฑิตและการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้คู่คุณธรรม ต้องมองและวางแผนผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปฏิพาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำจิตใจและปัญญา มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา และพัฒนาสังคมสิ่งสำคัญในการผลิตบัณฑิตนั้นต้องมีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน ต้องมองและวางแผนจัดการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนา มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล และสันติสุข

๒. การพัฒนาเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ต้องมองและวางแผนการวิจัย และค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการแล้วนำองค์ความรู้ที่ค้นพบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา ศีลธรรม และจริยธรรมของสังคม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

๓. การบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเชิงรุกที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ต้องมองและวางแผนที่จะมุ่งมั่นในการให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์และสังคมรวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ และความร่วมมืออันดีระหว่างพุทธศาสนิกชนในระดับชาติ และนานาชาติ อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา

๔. การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ต้องมองและวางแผนเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ให้เอื้อต่อการศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ

๒. ด้านความชำนาญ

หลักการด้านความชำนาญที่ใช้ในภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

ภาวะผู้นำด้านความชำนาญ ผู้นำมหาวิทยาลัยสงฆ์ยุคใหม่ ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในภาคปฏิบัติ ที่สั่งสมมาทั้งด้านการกระทำ คำพูด และความคิดอ่าน ต้องใฝ่เรียนรู้หลากหลายศาสตร์

เพื่อทำความเข้าใจระบบงานของแต่ละศาสตร์ บูรณาการหลากหลายศาสตร์เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ก้าวทันสิ่งใหม่ๆอยู่เสมอ ต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ต้องทำความเข้าใจกับระบบงานขององค์กรทั้งของระบบ ใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยมีการติดตามและประเมินผล ต้องมี วิศวโรผู้บริหาร ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการบริหาร โดยเฉพาะบริหารตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยสงขลไทย ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ด้านการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหารจัดการ จนมีความชำนาญเฉพาะด้าน หรือเชี่ยวชาญ เพื่อเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานโดยการปฏิบัติตามหลักการบริหารจัดการ POSDCORB คือ

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดองค์การ (Organizing)
๓. การบริหารงานบุคคล (Staffing)
๔. การอํานวยการ (Directing)
๕. การร่วมมือ (Cooperating)
๖. การรายงาน (Report)
๗. การจัดการการเงิน (Budgeting)

หลักการทั่วไปที่ผู้นำของมหาวิทยาลัยสงขลไทยนำมาใช้ในด้านความชำนาญ

๑. ผู้นำด้านคุณธรรม ประพฤติปฏิบัติตน มุ่งผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย
๒. หลักการบริหารการเปลี่ยนแปลง
๓. การสร้างวิสัยทัศน์
๔. การสื่อสาร
๕. การสร้างแรงบันดาลใจ
๖. สร้างความเชื่อมั่นและจริงใจ
๗. การมองโอกาสมากกว่าปัญหา

๓. ด้านมนุษยสัมพันธ์

หลักการด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ใช้ในภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยสงขลไทย

ภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้นำต้องมี นิสัยสัมพันธ์ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทั่วไป ภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลไทยควรมีหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีที่มีสาระสำคัญในการพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้มีความสามารถในการสื่อสาร ติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด และบรรลุเป้าหมายที่องค์กรต้องการมีความสามารถในการผูกใจคนเป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้บุคลากรปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ มีความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ หรือทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skill) ในการดำเนินตามภารกิจของมหาวิทยาลัยสงขลไทย ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ด้าน

การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหารจัดการ ดังนั้นผู้นำต้องยึดหลักการด้านมนุษยสัมพันธ์ดังนี้

๑. ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ประการในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคลากรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๒. ใช้หลักทั้งศาสตร์และศิลป์นอกจากมีหลักการและทฤษฎีที่เป็นองค์ความรู้และหลักการหรือทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ จะต้องอาศัยศิลปะของแต่ละบุคคล จึงจะเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นและก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดียิ่ง

๓. หลักการเข้าใจตนเองแล้วแสวงหาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ แสดงศักยภาพ สร้างจุดแข็งขจัดจุดอ่อน

๔. หลักการเข้าใจผู้อื่นรู้จักความแตกต่างของแต่ละบุคคลแล้วนำมาสู่การพัฒนาการใช้และสร้างโอกาสให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๕. หลักการเข้าใจสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัยและสิ่งที่อยู่ใกล้ๆตัวเราเพื่อนำไปพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข จนเป็นปัจจัยสำคัญในการนำไปสู่ความสำเร็จในงานมนุษยสัมพันธ์

วิธีการด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ใช้ในภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้นำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยใช้วิธีการ ๔ ย เยี่ยมเยือน หยิบยื่น ยึดหยุ่น ยกย่องผู้นำต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่เคารพรักและนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา ทุ่มเทเสี่ยสละเพื่อองาน ต้องเห็นแก่ประโยชน์ขององค์กรเป็นสำคัญ ต้องมีทั้งพระเดชและพระคุณ มีการใช้วาจาที่เหมาะสม ให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชา รักษาความเป็นประชาธิปไตย ไม่เป็นผู้นำแบบเผด็จการ เป็นผู้นำที่เข้าถึงได้ง่าย ต้องสามารถสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในองค์กรได้เป็นอย่างดี ต้องมีวิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ดังนี้

๑. มีความสุภาพ ใช้วาจาที่เหมาะสมอ่อนโยน ยิ้มแย้ม และเป็นกันเองกับผู้อื่น
๒. เข้าใจเห็นใจผู้ร่วมงาน มีเมตตาและกรุณา มีความจริงใจไม่ตรีจิตและช่วยเหลือผู้อื่น
๓. เข้าใจความต้องการและปัญหาของแต่ละคนมีความประนีประนอม
๔. มีความรับผิดชอบ ทำตนให้เป็นที่นับถือประมาณตน ไม่วางอำนาจ ไม่นินทาว่าร้าย

๕. ยกย่องชมเชยความรู้และความคิดริเริ่มของผู้อื่น ให้เกียรติในผลงานของผู้อื่นให้ความสำคัญแก่ทุกคน เรียกชื่อและจำชื่อผู้อื่นได้แม่นยำ

๖. ปรับปรุงบุคลิกของตนเองอยู่เสมอมั่นใจในตนเองและผู้ร่วมงาน
๗. มีความยุติธรรม อดทนและอดกลั้น
๘. ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย

๖. อภิปรายผล

ภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

๑. **ด้านวิสัยทัศน์** พบว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีระดับการเป็นภาวะผู้นำ ในด้านวิสัยทัศน์มากที่สุดได้แก่ ผู้นำกำหนดทิศทางที่จะดำเนินงานขององค์กร โดยมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจนและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทั้งนี้เป็นเพราะนักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จ ล่วงไปด้วยดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีปัญญามองการณ์ไกล ต้องเป็นผู้ฉลาดสามารถในการวางแผน กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ**พรทิพย์ อัยยิมานันท์** ที่กล่าวว่า ผู้นำควรเริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมาย และแนวความคิดที่ชัดเจน บทบาท ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้นำสร้างแผนงานแม่แบบ (Blueprint of Action) ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ ก่อนลงมือปฏิบัติตามแผน นอกจากนี้ ไม่เพียงแต่ต้องรู้ถึงวิธีการกำหนดทิศทาง และเป้าหมาย เท่านั้น แต่ผู้นำต้องได้รับการสนับสนุน และความมุ่งมั่นจากพนักงานในการบรรลุถึงเป้าหมายด้วย ผู้นำ ต้องมีความสามารถนำไปให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการสร้างพันธกิจ วิสัยทัศน์ และสื่อสารอย่างชัดเจนถึงความ แตกต่าง และผลประโยชน์ที่พนักงานจะได้รับจากความสำเร็จในอนาคต อีกทั้งยังสามารถทำให้พนักงานมี แรงจูงใจ และรู้สึกตื่นเต้นกับทิศทางใหม่นี้ด้วย^๕ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ**อรุทัย ผกาขยาย** ที่กล่าว ว่า บทบาทในการวางแผนและจัดองค์การ (Planning and Organizing) คือ บทบาทหน้าที่ของผู้นำ ในการเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของแผนระยะยาว และกลยุทธ์ในการปรับตัวขององค์กร ต่อการ เปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอก เสนอกิจกรรมทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ของโครงการต่างๆ จัดแบ่งทรัพยากรตามลำดับความสำคัญของกิจกรรม หรือโครงการ ตัดสินวิธีการ ปรับปรุงประสิทธิภาพผลผลิต และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในองค์กร ตลอดจนมีบทบาทใน การปรึกษาและมอบหมายงาน (Consulting and delegating) คือบทบาทในการที่จะต้องไตร่ถาม ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงาน ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขา กระตุ้นให้เสนอแนะ วิธีการปรับปรุง เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมอบหมายอำนาจหน้าที่ในการ ดำเนินงานที่สำคัญและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง^๖ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กัลยรัตน์ เมืองสง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน พบว่า ประเด็นสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง ๕ คือ องค์ประกอบที่ ๑ ได้แก่ มีการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อคุณภาพของ การศึกษา องค์ประกอบที่ ๒ ได้แก่ มีการทำงานที่มีเป้าหมาย และมีความสุขในการทำงาน

^๕พรทิพย์ อัยยิมานันท์, Leadership for Organizational Effectiveness, วารสารการบริหารคน, (มีนาคม, ๒๕๔๗) : ๖๕, ๖๘.

^๖อรุทัย ผกาขยาย, บทบาทของผู้นำที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำที่ดี, ออนไลน์, แหล่งที่มา: [http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=anotherstide&month=๐๒-๒๐๑๐&date=๐๙&group=๒๗&gblog=๒๘๕, \[๒๐ กันยายน ๒๕๕๔\].](http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=anotherstide&month=๐๒-๒๐๑๐&date=๐๙&group=๒๗&gblog=๒๘๕, [๒๐ กันยายน ๒๕๕๔].)

องค์ประกอบที่ ๓ ได้แก่ เป็นนักวางแผนกลยุทธ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และคิดเชิงรุกได้ องค์ประกอบที่ ๔ ได้แก่ มีความคิดในเชิงรุก และสร้างแรงบันดาลใจให้เพื่อนร่วมงานเกิดความคิดริเริ่มในการทำงาน และการแก้ปัญหา และองค์ประกอบที่ ๕ ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ได้ชัดเจน สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สถานการณ์ปัจจุบัน และเป้าหมายกลยุทธ์ภาครัฐ^๙

๒. ด้านความชำนาญ พบว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีระดับการเป็นภาวะผู้นำในด้านความชำนาญมากที่สุดได้แก่ ผู้นำมีความตั้งใจอดทน ต่อสภาพปัญหาอันเกิดจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ อาจกล่าวได้ว่าผู้นำที่จะมีความชำนาญในการปฏิบัติงานหรือบริหารงานได้นั้นต้องมีความตั้งใจในการทำงานด้วยความอดทนแม้จะเกิดปัญหาอุปสรรคใดๆ ก็ตาม ต้องมีความรับผิดชอบและพยายามหาวิธีการแก้ปัญหาให้ได้เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง ทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมในการทำงานอยู่ตลอดจนมีความชำนาญในการบริหารงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ**สต็อกดิลล์ (Stogdil)** ที่ได้ศึกษารวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำกว่า ๑๖๓ เรื่อง จนทำให้สามารถระบุคุณลักษณะของผู้นำที่ดีว่าขึ้นอยู่กับคุณลักษณะ ๖ ด้าน คือ ๑) ลักษณะทางกาย ได้แก่ เป็นผู้ที่มีความสุขร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ๒) ภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ มีการศึกษาดี สถานะทางสังคมที่ดี ๓) สถิติปัญญา ได้แก่ มีสติปัญญาสูง มีการตัดสินใจดี มีทักษะในการสื่อความหมาย และการพูด ๔) บุคลิกภาพ ได้แก่ มีความตื่นตัวอยู่เสมอ ควบคุมอารมณ์ได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ๕) ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน ได้แก่ มีความปรารถนาที่จะทำให้ออกมาดีที่สุด มีความรับผิดชอบ ไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรค และมุ่งมั่น ๖) ลักษณะทางสังคม ได้แก่ ปรารถนาที่จะร่วมมือในการทำงานกับคนอื่นๆ มีเกียรติเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น เข้าสังคมเก่ง และเฉลียวฉลาด^{๑๐} และสอดคล้องกับแนวคิดของ**พระพิพิธธรรมสุนทร** ที่กล่าวถึงหลักนักบริหารที่ดีไว้ว่าต้อง มีความรู้กว้างขวาง วิชาจรณสัมปโน คือต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ ผู้บริหารที่ขี้เกียจ ไม่หาความรู้มาใส่ตน ลูกน้องจะไม่เคารพนับถือ จึงต้องเชิญคนมีความรู้มาบรรยายให้ฟังโลกวิทู ต้องรู้ทะลุถึงอุปนิสัยใจคอลูกน้องและสามารถแก้ไขอุปนิสัยที่ไม่ดีให้ได้ดี ต้องมีคุณสมบัติคนที่น่าไว้วางใจ ๕ ประการ คือ ขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ พัฒนาฝีมือคน ขยัน งานก็มีโอกาสสำเร็จ คนที่อดทนไม่ท้อถอย งานหนักเหนื่อยยากอย่างไรก็ยังไม่ท้อทำงานกลางคืน^{๑๑} นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ**นิตย สัมมาพันธ์** ที่กล่าวว่าความเป็นผู้นำที่มีบารมี มีลักษณะคล้ายกับความเป็นผู้นำเชิงคุณลักษณะ แต่จากการศึกษาพบว่าบุคคลสามารถเรียนรู้และฝึกฝนให้ผู้นำมีบารมีได้ ความเป็นผู้นำที่มีบารมีจะก่อให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพสูง และจะทำ

^๙ กัลยรัตน์ เมืองสง , รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, **ปริญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

^{๑๐} Stogdill Ralph M. **Handbook of Leadership : A Survey of Theory and Research**, (New York : McGraw - Hill, 1974), p.45.

^{๑๑} พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), **คติธรรมนำชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗.

ให้ผู้ใต้บังคับบัญชายินดีทุ่มเทปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ผู้นำที่มีบารมีจะมีบทบาทสูง และช่วยแก้ไข ปัญหาในสถานการณ์บางสถานการณ์ได้ดี เช่น สถานการณ์ที่ตึงเครียด หรือมีความไม่แน่นอนสูง เช่น สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ศาสนา หรือสถานการณ์สงคราม^{๑๒}

๓. ด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีระดับการเป็นภาวะ ผู้นำในด้านมนุษยสัมพันธ์มากที่สุดได้แก่ผู้นำให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส และตรวจสอบงาน ที่มอบหมาย เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการเป็นผู้นำที่จะทำให้ผู้ร่วมงานทำงานที่ได้รับ มอบหมายให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้นำต้องคอยติดตามงานที่ได้มอบหมายไปและให้คำแนะนำหรือให้ การช่วยเหลืออย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดบรรยากาศและสัมพันธภาพที่ดีในการทำงาน มนุษยสัมพันธ์จึง มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการบริหารงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ **สงวน นิตยารัมภ์** ที่ได้ กล่าวไว้ว่าผู้นำจะประสบความสำเร็จได้ต้องมียุทธวิธีที่สำคัญได้แก่ รักษาสัมพันธภาพที่ดีกับนายของ ท่าน สัมพันธภาพที่ดีมีผลต่อความสามารถที่จะสร้างความพอใจความผูกใจของผู้ใต้บังคับบัญชา^{๑๓}

๘. ข้อเสนอแนะ

๘.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. ผู้บริหารระดับสูง รับผิดชอบในการวางแผน และควบคุมบุคลากร เป็นจำนวนมาก คุณลักษณะจักษุมา และ นิสสัยสัมปโน ควรเข้าใจหลักธรรมและเชื่อมโยงผลการปฏิบัติงาน ส่วน วิธูโร มีความสำคัญน้อยลงมา เพราะผู้บริหารระดับสูงสามารถมอบหมายงานด้านเทคนิค หรือ วิชาการให้ผู้ร่วมงานไปดำเนินการแทนได้ ตามความสามารถและความเหมาะสมของผู้นั้น

๒. ผู้บริหารระดับกลาง คุณลักษณะ จักษุมา วิธูโร และนิสสัยสัมปโน มีความสำคัญ เท่าๆ กัน กล่าวคือ ผู้บริหารระดับกลางจะต้องมีความชำนาญเฉพาะด้าน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อ ผู้ร่วมงานในขณะเดียวกันก็ต้องมีปัญญาที่จะมองการณ์ไกลหรือการวางแผนงานในอนาคต และ วางแผนตัวเองเพื่อที่จะเป็นผู้บริหารระดับสูงต่อไป

๓. ผู้บริหารระดับต้น ควรที่จะเป็นผู้มีคุณลักษณะ วิธูโร และนิสสัยสัมปโน เพราะ ต้องลงมือปฏิบัติงานร่วมกับผู้ร่วมงานหรือทีมงานอย่างใกล้ชิดแต่อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารระดับต้น จำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะ จักษุมา ไปด้วย ก็คือ การพัฒนาปัญญาเพื่อเตรียมพร้อมเลื่อนขั้นสู่ ตำแหน่งผู้บริหารระดับกลางต่อไป

๘.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรทำการวิจัยสภาพปัญหาภาวะความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของ ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อจะทราบว่ามีปัญหาและความต้องการใน

^{๑๒} นิตย สัมมาพันธ์, ภาวะผู้นำ : พลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ, หน้า ๓๓-๓๔.

^{๑๓} สงวน นิตยารัมภ์, ภาวะผู้นำกับวิกฤตระบบราชการไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๐.

ประเด็นที่สำคัญ

๒. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหาร ในมหาวิทยาลัยอื่นๆ

๓. ควรมีศึกษาภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารในองค์กรอื่นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาองค์กรให้เข้มแข็งสืบต่อความรู้ทางพระพุทธศาสนาต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

ฉันทนา จันทรบรรจง รศ.ดร. **จิตตวิทยาการบริหาร**. พิษณุโลก : โรงพิมพ์บุญรอดเปเปอร์ เนติกุล การพิมพ์, ๒๕๔๒.

นิพนธ์ กินาวงศ์. รศ.ดร.. **หลักการบริหารการศึกษา**. ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๒.

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). **คติธรรมนำชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๖.

สงวน นิตยารัมภ์. **ภาวะผู้นำกับวิกฤติระบบราชการไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑.

(๒) วารสาร

พรทิพย์ อัยยิมานพันธ์. Leadership for Organizational Effectiveness, **วารสารการบริหารคน**, มีนาคม, ๒๕๔๗.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย

กัลยรัตน์ เมืองสง. “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.

พระศรีวชิราภรณ์, “มหาจุฬาฯ ได้อะไรจากการประเมินภายนอก”, ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต รุ่นที่ ๑๕ ปีการศึกษา ๒๕๔๗**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. “**ประวัติความเป็นมา.**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.mbu.ac.th/index.php/2012-11-14-02-09-47/2012-11-14-02-25-50>, หน้า ๑. (๑๑ ธ.ค.๕๖)

อรุณทัย ผกาขยาย. **บทบาทของผู้นำที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำที่ดี.** ออนไลน์, แหล่งที่มา:
<http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=anotherside&month=๐2-2010&date=09&group=27&gblog=285>. [๒๐ กันยายน ๒๕๕๔].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Stogdill Ralph M. **Handbook of Leadership : A Survey of Theory and Research.**

New York : McGraw - Hill, 1974.

Yamane, Taro. **Statistics : an Introductory Analysis.** 2nd ed.. New York : Harper and Row, 1967.

ประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้ง
ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ
Effectiveness of Extension Campus Administration
of Autonomous Sangha University

พระเมธีวชิรภูษิต (จำเนียร จิรวโส)*

สุรพล สุยะพรหม**

อภิรัตน์ จันตะนี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค ประสิทธิภาพ และรูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๐ รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน ๑๕ รูป/คน ใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณโดยแบบสอบถามจำนวน ๒๗๑ ชุด วิเคราะห์โดย โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์วิเคราะห์ค่าสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐยังคงมีอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ขาดกลไกในการส่งเสริมวิชาการแก่นิสิต ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิตที่พึงประสงค์ สำหรับประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ และรูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ ด้านการผลิตบัณฑิต พบว่า การจัดการเรียน

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

การสอนโดยให้นิสิตเป็นศูนย์กลาง การเพิ่มกลไกการจัดการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ด้านการวิจัยและพัฒนา พบว่า มีการบริหารจัดการงานวิจัยอย่างสร้างสรรค์ การจัดตั้งศูนย์การวิจัย ด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการบริการวิชาการ พบว่า การส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การจัดทำวารสารของหน่วยวิทยบริการ และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พบว่า กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นการจัดตั้งเครือข่ายชุมชนการบูรณาการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงไปยังศิลปวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การบริหารจัดการ, สถานศึกษาอกที่ตั้ง, มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.

ABSTRACT

The research aims to study the problems and barriers, effectiveness and productivity management styles outside the academy. Autonomy of the university disciplines. This research combines methods (Mixed Methods Research) between qualitative research by interviewing a number 20 / person and group chat only number 15 / person uses a descriptive analysis. And quantitative research by questionnaire of 271 set by software analyzes the social science analysis descriptive statistics include percentage, mean and standard deviation.

Research results

Problems and obstacles of management education outside of the university disciplines Autonomy remains a barrier to learning and teaching in the budget. The lack of mechanisms to promote academic students. Lack of moral development of graduate desirable. For effective management of educational institutions located outside the autonomous monastic universities. Overall, the level considered, it was an important aspect of promoting Buddhism and services to the society most in high level with an average of 3.83. and patterns to increase the effectiveness of management education outside of the university disciplines Autonomy. The graduates were managed by a student-centered teaching. Adding a management mechanism in accordance with local instructors. Research and Development has found that managing research creatively. The establishment of the research center The preservation of religious and academic services that promote academic activities. The Journal of Academic Services. And the promotion of art and culture that set the course in accordance with the local culture, establishing community networks, integrating teaching, links to art and culture.

Keywords : Effectiveness, Management, Outside the Academy, University Autonomy.

๑. บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทยที่สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้น ได้ดำเนินการตามพระราชปณิธาน และปฏิบัติภารกิจที่สำคัญในการผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมมาเป็นเวลานานกว่า ๑ ศตวรรษ ได้เปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรก เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ใช้ชื่อปริญญาว่า พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มาจนถึงปัจจุบันและเป็นศูนย์รวมวิทยาการด้านต่างๆ ที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษย์ ทำหน้าที่ให้การศึกษา การค้นคว้า การวิจัย การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา และประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ ในสมัยใหม่ อีกทั้งทำหน้าที่เป็นแหล่งบริการทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งในทางทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จาก ๑ ศตวรรษที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้สถาปนามาจนถึงปัจจุบันนี้ ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยในปัจจุบันในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แบ่งออกเป็นในส่วนกลาง ๖ คณะ/บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขต ๑๐ แห่ง วิทยาลัยสงฆ์ ๑๒ แห่ง ห้องเรียน ๕ แห่ง หน่วยวิทยบริการ ๑๘ แห่ง และสถาบันสมทบ ๗ แห่ง^๑ กระจายไปอยู่ทั่วประเทศและในต่างประเทศ ส่วนงานที่จัดว่าอยู่นอกสถานที่ตั้งได้แก่ ห้องเรียน และหน่วยวิทยบริการ

จากการที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทางพระพุทธศาสนา ได้ขยายการศึกษาออกนอกสถานที่ตั้งไปในจังหวัดต่างๆ จากการประชุมพระพุทธศาสนาโลก ในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาวิสาขบูชา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ ได้รับ การผลักดันให้เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาโลกในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า สถานศึกษานอกที่ตั้งของวิทยาลัยสงฆ์ ในการกำกับของภาครัฐ ยังมีปัญหาในการดำเนินงานตามพันธกิจ ๔ ด้าน อาทิเช่น อันดับแรกขาดการส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานมีการใฝ่รู้ใฝ่คิด และมีการส่งเสริมให้บุคลากรทำงานวิจัยน้อยเกินไป อาจารย์บางท่านยังขาดทักษะในการสอน หรือบางหน่วยงานไม่มีการพัฒนาการเรียนการสอนและการพัฒนาแหล่งความรู้ให้มีความทันสมัย เป็นต้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อสถานศึกษานอกที่ตั้ง และจะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะทำให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปพัฒนาส่วนงานของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุผลต่างๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ”

^๑มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “คณะและส่วนงาน”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.mcu.ac.th/site2section.php>. [๑๓ มกราคม ๒๕๕๗].

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ

๒.๒ เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ

๒.๓ เพื่อศึกษารูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ

๓. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ” โดยกำหนดดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ดังต่อไปนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษา นอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามพันธกิจ ๔ ด้านของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

๑. ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ

๒. ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้ง ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ ตามพันธกิจ ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ผลิต-
ภัณฑ์ ๒) วิจัยและพัฒนา ๓) ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม และ ๔) ทำนุ-
บำรุงศิลปวัฒนธรรม

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ของ
หน่วยวิทยบริการฯ ๓ แห่ง จำนวน ๘๔๓ รูป/คน ได้แก่

๑) หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดอุทัยธานี	จำนวน ๒๘๔ รูป/คน
๒) หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดกำแพงเพชร	จำนวน ๒๙๓ รูป/คน
๓) หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดพิจิตร	จำนวน ๒๖๖ รูป/คน

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะผู้บริหารคณาจารย์ ผู้นำ
ชุมชน รวมทั้งสิ้น ๒๐ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่

๑) พระสังฆาธิการ	จำนวน ๓ รูป
๒) คณะผู้บริหาร	จำนวน ๔ รูป/คน

๓) คณาจารย์	จำนวน ๓ รูปคน
๔) นักวิชาการ	จำนวน ๓ รูป/คน
๕) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน ๑ คน
๖) เจ้าหน้าที่	จำนวน ๓ รูป/คน
๗) นิสิต	จำนวน ๓ รูป/คน

๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัย “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้ง ของ มหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ” จะดำเนินการศึกษาวิจัยในหน่วยวิทยบริการฯ สังกัดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ ๑) หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดอุทัยธานี ๒) หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดกำแพงเพชร และ ๓) หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดพิจิตร

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้ง และศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ หรือ การวิจัยเอกสาร ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ ตำรา ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้ง นอกจากนั้นยังศึกษาถึงความพร้อมในการจัดการศึกษานอกสถาบันการศึกษาและหลักการบริหารจัดการอื่น ๆ

๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ถึงรูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งในมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ ตามพันธกิจ ๔ ด้านจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๐ รูป/คน โดยผู้วิจัยจะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองผู้อำนวยการหลักสูตร ๆ เพื่อขอสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเองพร้อมกับบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และจะกำหนด วัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญ ในการตอบคำถามแต่ละประเด็น และบันทึกภาพนิ่ง

๔.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) รูปแบบเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด ๒๗๑ ตัวอย่าง โดยมีลำดับดังนี้

๑. ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการขออนุมัติหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยจากสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผู้ศึกษาวิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต่อหน่วยวิทยบริการแต่ละแห่ง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลทำการศึกษาวิจัย

๓. ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกจ่ายแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓ แห่ง จำนวน ๒๗๑ รูป/คน

๔.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อหาข้อเสนอแนะถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๕ รูป/คน ได้แก่ การยื่นขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์พร้อมกับรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษา และนำหนังสือพร้อมกับเอกสารประกอบการสนทนากลุ่มที่ผลการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจให้กับผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมทั้งนัดวัน เวลา และสถานที่

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในกำกับของรัฐ

พบว่า การผลิตบัณฑิตยังคงมีปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดกลไกในการส่งเสริมวิชาการแก่นิสิต ขาดการส่งเสริมและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของผู้ใช้บัณฑิต บุคลากร โดยเฉพาะอาจารย์ประจำหลักสูตรมีจำนวนน้อยเกินไป การยกฐานะเป็นวิทยาลัยยังมีข้อจำกัด การจัดการเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของท้องถิ่นและจัดตารางการเรียนการสอนมากเกินไป การคัดกรองผู้เข้าเรียนยังไม่มีมาตรฐานทางการศึกษาอย่างเพียงพอ

๕.๒ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในกำกับของรัฐ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งรวมทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคมมากที่สุดอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ รองลงมาด้านการวิจัยและพัฒนาอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ และด้านการผลิตบัณฑิต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๙

๕.๑.๓ รูปแบบการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในกำกับของรัฐ พบว่า

๑. รูปแบบการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งด้านการผลิตบัณฑิตพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยให้นิสิตเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ อาศัยความร่วมมือจากอาจารย์และเจ้าหน้าที่ในการปรึกษาหารือกันบ่อย ๆ การวัดและประเมินจะต้องมีความชัดเจนและนำผลเพื่อการวางแผนการแก้ไขและพัฒนา นิสิต ส่งเสริมให้นิสิตมีศักยภาพในการประกอบอาชีพโดยการเพิ่มกลไกทางการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่น สร้างหลักสูตรที่ตอบสนองต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้มากที่สุด เมื่อสำรวจการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า รายละเอียดการผลิตบัณฑิต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๙ ส่วนการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า จะต้องการจัดการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้นโดยปรับหลักสูตรของ

มหาวิทยาลัยที่ใช้ช่วยให้สามารถจะตอบโจทย์ต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์

๒. รูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษาออกที่ต้งด้านการวิจัยและพัฒนา พบว่า การบริหารจัดการงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพซึ่งแต่ละหน่วยวิทยบริการสามารถพัฒนาศักยภาพได้ในระดับดีซึ่งความแนวทางการเพิ่มประสิทธิผลในการจัดการศึกษาออกที่ต้งด้วยการสนับสนุนคณาจารย์นักศึกษาให้สามารถเชื่อมโยงงานวิชาการไปยังหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และท้องถิ่น ซึ่งสามารถจะบูรณาการสมรรถนะที่หลากหลายของแต่ละบุคคลหรือแต่ละส่วนขององค์การผสมผสานหน้าที่ภารกิจการบริหารและการใช้ทรัพยากรทางการบริหารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การการวิจัยเพื่อกำหนดสมรรถนะขององค์การประกอบด้วยนโยบายและกลไกการบริหารการสื่อสารในการบริหารบรรยากาศในองค์การความรู้ความสามารถของบุคลากรและการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตาม การเรียนรู้ทักษะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ค่านิยมด้านความรับผิดชอบและการคิดอย่างมีวิจารณญาณรวม ซึ่งผลเชิงปริมาณด้านการวิจัยและพัฒนาอยู่ในระดับมาก ๓.๖๔ ส่วนการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า การจัดตั้งศูนย์การวิจัยในระดับหน่วยวิทยบริการ ซึ่งจะช่วยให้เกิดกระแสการผลิตผลงานสำหรับอาจารย์ เจ้าหน้าที่รวมทั้งนิสิต การยกระดับความเข้มข้นและความเข้มแข็งทางวิชาการในรายวิชาที่หลักสูตรระดับปริญญาตรี

๓. รูปแบบเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษาออกที่ต้งด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม พบว่า การเพิ่มคุณภาพของอาจารย์ และนิสิตให้สามารถทำงานร่วมกับท้องถิ่นได้อย่างมั่นใจผ่านการฝึกอบรม ตลอดจนมีองค์ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมอาจารย์ และนิสิตให้มีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคมมากที่สุด โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ สำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า ผู้วิจัยได้ค้นพบแนวทาง ๔ ประการ ได้แก่ ๑.กลยุทธ์การประสานงาน ๒.ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันโดยการจัด MOU ในการทำงานทางสังคม ๓. การฝึกฝนอบรมพระนิสิตให้มีความทักษะ มีศักยภาพในการทำหน้าที่เป็นวิทยากรในโรงเรียนที่สามารถปฏิบัติหน้าที่โดยความเป็นนักเผยแผ่ได้อย่างเต็มกำลัง และ ๔.การจัดทำวารสารของหน่วยวิทยบริการเพื่อเป็นประโยชน์แก่การเป็นโรงเรียนฝึกทักษะทางวิชาการให้กับนิสิต เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ได้มีพื้นที่แสดงออกถึงวุฒิภาวะทางวิชาการให้สูงขึ้น

๔. รูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษาออกที่ต้งด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม พบว่า การกำหนดหลักสูตรด้านศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น การจัดตั้งเครือข่ายชุมชนโดยเฉพาะพระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดที่เป็นนิสิตหน่วยวิทยบริการให้เข้ามามีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมการบูรณาการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงไปยังศิลปวัฒนธรรมการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ และผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า การปลูกฝังวัฒนธรรมที่ต้งงามผ่านครูสอนศิลปธรรมที่มีอยู่ทั่วทุกพื้นที่ การเสริมสร้างนักวิจัยท้องถิ่นด้วยการเพิ่มทักษะด้านการวิจัย

ให้กับพระสงฆ์ที่สามารถจะสอดแทรกกิจกรรมทางการวิจัยลงไปสู่โรงเรียน และชุมชนในตนเอง อาศัยอยู่รวมทั้งการค้นหาคำภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาอธิบายให้มากที่สุดการสร้างหลักสูตรทาง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมให้มีความสำคัญต่อการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม

๖. อภิปรายผล

๖.๑ สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในกำกับของรัฐ ด้านการผลิตบัณฑิต พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการเรียนการสอนและด้าน สถานที่ การประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิระ โทบุญญานนท์^๖ พบว่า ยังพบปัญหาเรื่องขาดสถานที่ในการบริหารประชาชน และการประชาสัมพันธ์ในโครงการดังกล่าวให้ ประชาชนได้รับทราบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนยังไม่ สอดคล้องกับสภาพปัญหาของท้องถิ่นและจัดตารางการเรียนการสอนมากเกินไป ซึ่งมีความ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา บุญยัง^๗ พบว่า การบริหารงานของคณะพยาบาลศาสตร์มี ประสิทธิภาพในระดับมากที่สุดซึ่งพิจารณาจากตัวชี้วัดความสำเร็จของมหาวิทยาลัยด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ ด้านความสามารถในการผลิตของคณะ ทั้งนี้พิจารณาได้จาก ด้านการเรียนการสอนคณะฯ มีประสิทธิภาพด้านอัตราการมีงานทำของนักศึกษาและอัตราความสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาใน หลักสูตรด้านการวิจัยคณะฯมีประสิทธิภาพด้านความสอดคล้องของผลงานวิจัยที่นำไปใช้ในการแก้ไข ปัญหาสังคมและจำนวนงานวิจัยที่ได้มีการตีพิมพ์ ยกเว้นด้านการจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุน การวิจัย

๖.๒ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของ รัฐพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของประสิทธิผลการบริหารจัดการ สถานศึกษานอกที่ตั้งรวมทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา บุญยัง^๘ พบว่า ด้านความ สามารถในการผลิตของคณะ ทั้งนี้พิจารณาได้จาก ด้านการเรียนการสอน คณะฯ มี ประสิทธิภาพด้านอัตราการมีงานทำของนักศึกษา และอัตราความสำเร็จการศึกษาตาม ระยะเวลาใน หลักสูตรด้านการวิจัยคณะฯ มีประสิทธิภาพด้านความสอดคล้องของผลงานวิจัยที่นำไปใช้ในการแก้ไข

^๖วชิระ โทบุญญานนท์, “สัมฤทธิ์ผลของโครงการโรงพักของเรา:กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธร ตำบล ช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙).

^๗กาญจนา บุญยัง, “ประสิทธิผลการบริหารงานขององค์กรในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบ อิสระรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗).

^๘กาญจนา บุญยัง, “ประสิทธิผลการบริหารงานขององค์กรในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบ อิสระรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗).

ปัญหาสังคม และจำนวนงานวิจัยที่ได้มีการตีพิมพ์ ยกเว้น ด้านการจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุน การวิจัย

๖.๓ รูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัย สงฆ์ ในกำกับของรัฐ

๑. รูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งการผลิตบัณฑิต พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ มีความชัดเจนในการจัดการเรียนการสอนโดยให้นิสิตเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มณี ชินณรงค์**^๕ พบว่า ในภาพรวม คณะวิทยาการจัดการมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอยู่ในระดับดี ๑) ทุกด้านที่ศึกษา คือ ด้านการเรียนการสอน ด้าน การวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน และด้านการประกันคุณภาพ มีประสิทธิผลการบริหาร จัดการในระดับดีเช่นเดียวกัน ๒) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล การบริหารจัดการเรียง ระดับความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้ภาวะผู้นำคุณภาพบุคลากรคุณภาพเทคโนโลยี ความสามารถของ บุคคล ปริมาณเทคโนโลยี ค่านิยม วิสัยทัศน์ร่วมการเรียนรู้เป็นที่มงบประมาณความคิดอย่างเป็น ระบบรอบความคิด อาศัยความร่วมมือจากอาจารย์และเจ้าหน้าที่ในการปรึกษาหารือกันบ่อย ๆ อยู่ในระดับ ที่ยังน้อย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **Heck, R. H. Lerson.T. J.& Marculidrs. G.A**^๖ พบว่า การทดสอบ ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบเชิงเหตุผลที่ว่าครูใหญ่ในโรงเรียนประถมศึกษา และมีธยมศึกษา ที่ใช้พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ จะสามารถมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยยืนยันว่า พฤติกรรมด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของครูใหญ่ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจริง รวมทั้งมีความสัมพันธ์ กับ ประสิทธิผลการบริหารวิชาการด้วย

๒. รูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งวิจัยและพัฒนา พบว่า การจัดหาครูอาจารย์ที่เก่งด้านการวิจัย หรือการจัดตั้งศูนย์การวิจัยในระดับหน่วยวิทยบริการ โดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรที่มีความชำนาญโดยเฉพาะนักวิชาการจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และภาวะผู้นำซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กมล ศิริสลุง**^๗ พบว่า พฤติกรรมผู้นำด้านมิตร สัมพันธ์ และกิจสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง ประสิทธิผลการ บริหารงานวิชาการในสถานศึกษาพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน พฤติกรรมผู้นำด้านมิตร

^๕มณี ชินณรงค์, “ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, **วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต**, (คณะกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๖).

^๖Heck, R .H.Lerson, T.J.&Marculidrs, G.A. Instructional leadership and school achievement : Validation of a Causal Model. **Educationl Administration**, (Quarterly, 1990).

^๗กมล ศิริสลุง, “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการ บริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิต บัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕).

สัมพันธ์และกิจสัมพันธ์ของผู้บริหารการศึกษากับประสิทธิผล การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันทุกด้านและทุกราย

๓. รูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม พบว่า การเพิ่มคุณภาพของอาจารย์ และนิสิตให้สามารถทำงานร่วมกับท้องถิ่นได้โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริพงษ์ ปานจันทร์^๕ พบว่า ทั้งประชาชนและพนักงานของเทศบาลตำบลมีความเห็นตรงกันว่า การบริหารงานของเทศบาลตำบลในการให้บริการสาธารณะด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตมีประสิทธิผลมากที่สุด และด้านศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิผลน้อยที่สุด ส่วนตัวชี้วัดประสิทธิผลในการบริหารงานที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดของภารกิจแต่ละด้านจะมีความแตกต่างกันไปตามภารกิจ แต่ภารกิจส่วนใหญ่ทั้งประชาชนและพนักงานของเทศบาลตำบลมีความเห็นสอดคล้องกันว่าตัวชี้วัดประสิทธิผลในการบริหารงานด้านประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

๔. รูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

พบว่า การกำหนดหลักสูตรด้านศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นรวมทั้งการนำประเด็นทางประเพณีวัฒนธรรมมาส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริพงษ์ ปานจันทร์^๕ พบว่า ทั้งประชาชนและพนักงานของเทศบาลตำบลมีความเห็นตรงกันว่า การบริหารงานของเทศบาลตำบลในการให้บริการสาธารณะ ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตมีประสิทธิผลมากที่สุด และด้านศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิผลน้อยที่สุด ส่วนตัวชี้วัดประสิทธิผลในการบริหารงานที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่ทุกภารกิจส่วนใหญ่ทั้งประชาชนและพนักงานของเทศบาลตำบลมีความเห็นสอดคล้องกันว่าตัวชี้วัดประสิทธิผลในการบริหารงานด้านประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด การส่งเสริมสนับสนุนเด็กและเยาวชนให้มีค่านิยมและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกิจกรรมการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นซึ่งส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทางอ้อม การปลูกฝังวัฒนธรรมที่สั่งงามผ่านครูสอนศีลธรรมให้สามารถที่กำหนดกระบวนการสอนนักเรียนให้เกิดจิตสำนึกในความ

^๕สิริพงษ์ ปานจันทร์, “ประสิทธิผลในการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษภักดิ์บัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (คณะวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔).

^๖สิริพงษ์ ปานจันทร์, “ประสิทธิผลในการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษภักดิ์บัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (คณะวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔).

เป็นชาวพุทธที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งดาว จินดาเทวิน^{๑๐} พบว่า ผลการประชุมผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับ อบต. ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้ปัจจัยหลัก ๗ องค์ประกอบ ประกอบด้วยปัจจัยหลักเดิม ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ปัจจัยหลักที่ค้นพบอีก หนึ่งองค์ประกอบ ได้แก่ หลักกัลยาณมิตร

๗. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ” ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา มีนัยต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิผล ในเชิงพันธกิจของหน่วยวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์มากยิ่งขึ้น การจัดตั้งศูนย์การวิจัยเพื่อเตรียมโรงเรียนการฝึกให้นิสิตที่เป็นบรรพชิต และครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มีการศึกษาว่าแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากประสบการณ์โดยเฉพาะองค์ความรู้จากชุมชน และพื้นที่ต่างๆ ทั่วทั้งจังหวัด นอกจากนี้ยังจะต้องสร้างพระนิสิตสำหรับการพัฒนาสังคมให้มากยิ่งขึ้นเพราะจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันพระนักพัฒนาสังคมจะได้รับการยอมรับจากประชาชนในฐานะผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือสังคมให้เกิดความสงบสุข และมีความสุขบนพื้นฐานของความสามัคคีในหมู่คณะ ดังนั้น หน่วยวิทยบริการจะต้องใช้องค์ความรู้จากงานวิจัยฉบับไปปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมต่อสภาพการบริหารที่เกิดประสิทธิผลในเชิงรูปธรรมให้มากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอแนะข้อมูลเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

^{๑๐} กิ่งดาว จินดาเทวิน, “การศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับองค์กรบริหารส่วนตำบล(อบต) ในจังหวัดอุดรดิตถ์”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๒).

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

กมล ศิริสรวง. “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕.

กาญจนา บุญยัง. “ประสิทธิผลการบริหารงานขององค์กรในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”. **การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

กิ่งดาว จินดาเทวิน. “การศึกษาและพัฒนาารูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต) ในจังหวัดอุดรดิตถ์”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.** สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๖.

มณี ชินณรงค์. “ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.** คณะการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๖.

วชิระ โทบุญญานนท์. “สัมฤทธิผลของโครงการโรงพักของเรา:กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธร ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”. **การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.

สิริพงษ์ ปานจันทร์. “ประสิทธิผลในการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์).** คณะวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔.

(๒) เว็บไซต์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. “**คณะและส่วนงาน**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.mcu.ac.th/site2section.php> [๑๓ มกราคม ๒๕๕๗].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Heck. R.H.Lerson.T.J.&Marculidrs. G.A. **Instructional Leadership and School Achievement : Validation of a Causal Model.** Educational Administration. Quarterly, 1990.

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง The Model of Buddhist Propagation of the Missionary in Angthong Province

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์*

ภัทรพล ใจเย็น**

บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพที่เหมาะสม ต่อการนำมาเป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง ๒) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทั่วไปที่ส่งผลต่อคุณภาพ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง ๓) เพื่อหารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ เพื่อนำมาเป็นแนวทางการเผยแผ่ของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง ดำเนินการวิจัยโดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๕ รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน ๑๑ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และจัดหมวดหมู่เพื่อสรุปเนื้อหาไปสู่การพรรณนา และสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยพบว่า

๑) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพที่เหมาะสม ต่อการนำมาเป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นได้ดำเนินการมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ซึ่งรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมีการหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น การปฏิบัติตนจนเป็นที่น่าเลื่อมใส การสำรวมระวังในการสนทนา การให้คำแนะนำแบบเป็นกลาง การตอบปัญหาข้อข้องใจที่ตรงประเด็น และการแสดงธรรมที่ชัดเจนเข้าใจง่าย ไปตามลำดับ โดยอาศัยพระบูรพาจารย์ผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยเป็นกำลังสำคัญ นอกจากนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมต้องเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และตามประเพณีไทย การเผยแผ่ต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และปรับประยุกต์การเผยแผ่โดยจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ประจำหรือครั้งคราวหรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

๒) ปัญหาทั่วไปที่ส่งผลต่อคุณภาพ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง พบว่า มี ๔ ด้าน ดังนี้ (๑) ปัญหาด้านเนื้อหาหลักธรรม คือ พระธรรมทูตขาดความรู้ในเรื่องที่จะแสดงธรรม ขาดทักษะและเทคนิคในการแสดงธรรมที่ดี และพระธรรมทูตมีบทบาทจำกัดเพียงการออกบรรยายธรรมนอกวัดที่มีอยู่น้อย และปัญหาการมีทัศนคติพื้นฐานต่อการเป็นพระธรรมทูตและงานโดยบทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตไม่ครอบคลุมครบต่อสังคมโดยรวมอย่างชัดเจนเท่าที่ควร (๒) ปัญหาด้านกิจกรรม คือ พระธรรมทูตที่มีบทบาททำกิจกรรมในเรื่องดังกล่าวมักจะเป็นพระธรรมทูตที่มีตำแหน่งทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับอำเภอและระดับประจำ จังหวัดอ่างทอง ขาดเทคนิคและกิจกรรมที่ใช้ในการนำเสนอใช้ รูปแบบเดิมๆ ทำให้ไม่ได้รับความสนใจ (๓) ปัญหาด้านการใช้สื่อประกอบการบรรยาย คือ พระธรรมทูตยังขาดความรู้ความสามารถในการสร้างสื่อที่ง่ายต่อการเข้าใจ และเป็นสื่อที่แปลกและน่าสนใจ ขาดอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ใช้ในการอบรม สื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์ประกอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่เพียงพอต่อการใช้งานที่ครอบคลุมกับหน่วยงาน (๔) ปัญหาด้านการได้รับประโยชน์และคุณค่า คือ ๑) ประโยชน์ตน กล่าวคือ ยังไม่สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบสัมมาอาชีพ มีการพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมให้ถูกต้องเหมาะสมกับสังคมไทย และนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต สร้างศีลธรรมจริยธรรม ๒) ประโยชน์คนอื่น กล่าวคือ ยังขาดจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ เกิดแรงจูงใจเชิงบวกให้เกิดความเชื่อมั่นและภูมิใจในตัวเอง การปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี การเน้นหลักการสอนประชาชน ๓) ประโยชน์สังคมส่วนรวม กล่าวคือ ขาดความมุ่งมั่นที่จะเป็นตัวอย่างในการทำงานที่ดีของพระสงฆ์และของคนทั่วไป มีความมุ่งมั่นปฏิบัติงานพระศาสนาเพื่อสังคมส่วนรวม

๓) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพเพื่อนำมาเป็นแนวทางการเผยแผ่ของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง พบว่า มีอยู่ ๘ รูปแบบ คือ (๑) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมแบบการแสดงธรรมเทศนา (๒) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม (๓) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมแบบการบรรยายธรรมผ่านสื่อแพร่ภาพหรือสถานีวิทยุกระจายเสียงออกอากาศ (๔) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมแบบการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมต่างๆ (๕) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมแบบการนำฝึกสมาธิ (๖) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมแบบการนำปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ (๗) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมแบบการพัฒนาท้องถิ่น (๘) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมแบบการทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ พระธรรมทูตหรือผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องพิจารณารูปแบบตามความเหมาะสมของปัจจัย เช่น เวลา สถานที่ ตัวผู้ฟัง และบริบทต่าง ๆ เป็นต้น

คำสำคัญ : การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา, พระธรรมทูต

ABSTRACT

The objectives of this research were : 1) to study the appropriate concepts and theories of Buddhism propagation of the missionary in Angthong Province, 2) to study and analyzed the general problems affecting the quality of Buddhism propagation of missionary monks in Angthong Province and 3) to find the qualified pattern and methods of Buddhism propagation for missionary monks in Angthong Province.

The Research Methodology was the Qualitative Research, collected data from 25 key informants, purposefully selected from experts in the field with structured in-depth-interview form by face-to-face in-depth-interviewing and also from 11 participants in focus group discussion. Data from both methods were analyzed by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The appropriate concepts and theories for Buddhism propagation of missionary monks in Angthong Province were the patterns of Buddhism propagation used since the Buddha's time which were of many methods, for example; one trained oneself to the respectable state, controlled oneself in talking, gave advice in neutral manner, directly answered the questions and taught Dhamma clearly and understandably accordingly. The former teachers who had expertise in Dhamma were set as good examples for clear and understandable teaching. Besides, the appropriate Buddhism propagation must follow the pattern of the former tradition set by former teachers and Thai tradition. The Buddhism propagation must be improved to suit the present society. The propagation units must be set up either at educational institutes regularly or as special events in monasteries or in villages.

2. General problems effecting the quality of Buddhism propagation of missionary monks in Angthong Province were of 4 aspects; 1) the problem of content delivery: Missionary monks did not have enough knowledge of Dhamma content, lacked an appropriate principles and technique of propagation. Missionary monks had limited roles , only preaching in monasteries that also were limited. The attitudes towards being missionary monks were not appropriately and clearly geared for the overall communities, 2) the problems of propagation activity: Most missionary monks held the Sangha affaire administrative roles and did not have appropriate technique and activities for good Dhamma teaching which in return, made Dhamma delivery quite boring, 3) the problems of teaching media: Missionary

monks still lacked skill in creating the easy to understand, new and exiting teaching media. Training and teaching media were limited. Radio and television media for Buddhism teaching were not enough for all units concerned and 4) the problems of values for money: There were 4 problems in this aspect as (1) personal benefit; It was not possible to take advantage of their knowledge and experience to develop and use for their own livelihood. There should be development of personality, attitudes and values appropriately for Thai society to be used in everyday life and create moral ethics, (2) Others' benefits; still lacking of awareness and contributing to society and the nation. There should be positive motivation to have self confidence and pride and good examples for other people, (3) Overall social benefits; still lacking of commitment to be good examples for other monks and people. There should be dedication to working for Buddhism and society as a whole.

3. The appropriate and qualified model Buddhism propagation of the missionary monks in Angthong Province were of 8 models as 1) The model and method of Dhamma sermon, 2) The model and method of lectures or Dhamma talk, 3) The model and method of Buddhism propagation through broadcasting media, 4) The model of morality support activities, 5) the model and method of meditation practice, 6) The model and method of undertaking the Triple gems for refuge, becoming a Buddhist ceremony, 7) the model and method of community development and 8) The model and method of social welfare activities. The missionary monks must consider to use the suitable model and method for factors, time, place, audience and other contexts.

Keywords : Buddhist Propagation, Missionary

๑. บทนำ

งานพระธรรมทูตของคณะสงฆ์ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเป็นทางการและพัฒนารูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา โดยคณะสงฆ์ได้จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพระธรรมทูตโดยตรง ได้แก่ กองงานพระธรรมทูต มีฐานะเทียบเท่ากองธรรมสนามหลวง และกองบาลีสนามหลวง เป็นหน่วยงานของคณะสงฆ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อขับเคลื่อนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ มีองค์ประกอบในการบริหารจัดการองค์การคือ กำหนดให้พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จพะราชาคณะรูปหนึ่งเป็นแม่กองและรองแม่

กองอีก ๒ รูป ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมที่สำนักงานเลขานุการดูแลรับผิดชอบงาน และกำหนดให้มีสำนักงานพระธรรมทูตที่แบ่งเป็น ๙ สาย ตามแบบอย่างการจัดส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนประเทศต่างๆ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพร้อมทั้งกำหนดให้มีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตอีกด้วย ในปัจจุบันคณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญแก่งานพระธรรมทูตเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นงานที่เป็นหลักแห่งความมั่นคงของพระพุทธศาสนา หากพระภิกษุทำหน้าที่ศึกษาและปฏิบัติเฉพาะตนโดยไม่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนแล้ว พระพุทธศาสนาก็คงไม่ดำรงมั่นคงเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยอยู่ได้ตราบนานเท่านาน^๑

ปัจจุบันมีพระราชสุวรรณหเวที เจ้าคณะจังหวัดอ่างทอง เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติกร และฝ่ายเผยแผ่มี ๗ อำเภอ มีจำนวนพระธรรมทูตในสายงานรวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๔๕ รูป^๒ หลังจากหน่วยปฏิบัติงานพระธรรมทูตออกปฏิบัติงานตามตารางที่กำหนดแล้ว ก็จัดทำรายงานบัญชีสรุปกิจกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเสนอต่อกองงานพระธรรมทูตจังหวัดอ่างทอง เสนอข้อมูลอันเป็นสภาพหรือปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานกำกับงานพระธรรมทูตจังหวัดอ่างทอง ต่อที่ประชุมปัจฉิมนิเทศของจังหวัด และจังหวัดก็จะได้นำปัญหาและอุปสรรคนี้ไปเสนอต่อที่ประชุมในการประชุมปัจฉิมนิเทศงาน พระธรรมทูต ๗ สายทุกๆ ปี ซึ่งที่ผ่านมามีการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง

จากการที่ผู้วิจัยเองที่มีส่วนในการทำงานเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดอ่างทอง ตระหนักดีว่าการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของเราและเผื่อแผ่แต่คนในสังคมให้เกิดความสงบสุขอย่างยั่งยืนและถาวร อีกทั้งยังสามารถสร้างความเชื่อถือศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอีกด้วย ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะทำการศึกษาและทำการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตใน จังหวัดอ่างทอง เพื่อจะได้นำผลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ให้เกิดประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์สูงมากยิ่งขึ้น และทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทองบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งไว้ให้ได้มากที่สุด

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^๑กรมการศาสนา, *ระเบียบกองงานพระธรรมทูต*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขานุการวัดปากน้ำภาษีเจริญ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

^๒ศูนย์ประสานงานพระธรรมทูตจังหวัดอ่างทอง วัดโล่ห์สุทธาวาส, จังหวัดอ่างทอง.

๒. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทั่วไปที่ส่งผลต่อคุณภาพ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง

๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ เพื่อนำมาเป็นแนวทางการเผยแผ่ของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งพระสังฆาธิการ พระธรรมทูต และข้าราชการ ประชาชน จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น ก่อนที่จะนำเสนอต่อการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นเครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๔. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง สรุปรวมประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

๔.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ พบว่า

(๑) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ คือ รูปแบบมีหลายประเภท เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แบ่งออกเป็น รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้าง ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการ ทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ และรูปแบบที่นำเอา ตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้ รูปแบบควรประกอบด้วย ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าที่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้ว ถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้น ต้องถูกยกเลิกไป รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์ เชิงเหตุเชิงผลของเรื่องที่จะศึกษา ได้อย่างชัดเจน รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่ หรือความสัมพันธ์ใหม่ของเรื่องที่ ศึกษา ได้รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นกับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้นๆ เป็นต้น

(๒) แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต คือ หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระพุทธองค์ที่ได้วางรากฐานไว้เพื่องานพระศาสนาอย่างแท้จริง ได้มีวิธีการเผยแผ่ แบบโอวาท ปาฏิโมกข์ที่พระพุทธองค์ทรงใช้เป็นผลสำเร็จ โดยเฉพาะส่วนสุดท้าย คือ อนุปวาโท อนุปฆาโต ไม่ ว่าร้ายใคร ไม่กระทบกระทั่งใครพระธรรมทูตจะต้องเป็นมิตรกับทุกฝ่าย จงเป็นคนปากช้า แต่หูตาไว พุดน้อย ทำให้มาก ดูให้มาก นิ่งให้มาก ปาฏิโมกข์ จ ส่วโร สำรวมรักษาพระวินัยให้มากที่สุด

มตตณฺณดา จ ภตตสฺมี ฐึประมาณในการรับ การบริโภคาหาร ปนตณจ สยนาสนํ อยู่ง่ายและ
 สดุดทำยสำคัญที่สุดคือ อธิจิตเต จ อาโยโค เป็นการทำความเพียรทางจิต อยู่ด้วยอารมณ์กรรมฐาน
 อย่างเอาจริงเอาจัง ฝึกความอดทนให้มาก ซึ่งเป็นหนทาง ให้บรรลุเป้าหมายหรืออุดมการณ์อันสูงสุด
 ของพระธรรมทูต

(๓) แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ได้ดำเนินการมาตั้งแต่
 ครั้นพุทธกาลหลังจากที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้แล้วทรงมีพระมหากษัตริย์คุณโปรดแสดงธรรมที่
 พระองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว เพื่อให้สัตว์โลกหรือเวไนยสัตว์ผู้มีธุลีคือกิเลสในปัญญาจักขุน้อย ซึ่งเป็นผู้
 สามารถจะรู้ทั่วถึงธรรมที่พระองค์จะแสดงได้ และเมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม ให้แก่สาวกแล้ว
 พระพุทธองค์ก็ทรงส่งสาวกไปประกาศพระธรรม เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ต่อเนื่องกันมา
 เป็นลำดับเป็นระยะเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นได้มีการ
 หลายรูปแบบเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การปฏิบัติตนจนเป็นที่น่าเลื่อมใส การสำรวมระวังในการ
 สนทนา การให้คำแนะนำแบบเป็นกลาง การตอบปัญหาข้อข้องใจที่ตรงประเด็น และการแสดงธรรม
 ที่ชัดเจนเข้าใจง่าย ไปตามลำดับ โดยอาศัยพระบูรพาจารย์ผู้แตกฉาน ในพระธรรมวินัยเป็นกำลัง
 สำคัญ

(๔) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ๑) หลักการนำคำสั่งสอน
 ของพระพุทธเจ้าออกไปเผยแผ่ให้แก่ผู้ที่ยังไม่มีความเชื่อ และผู้ที่มีความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธ
 ศาสนาและสามารถนำหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
 อย่างเหมาะสม ๒) หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้เพื่อการบริหารตน ๓) หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ ในการ
 บริหารคน ๔) หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้เพื่อบริหารงาน หลักคุณธรรม ๔ อย่างนี้ ถ้าผู้เผยแผ่ มีครบ
 บริบูรณ์แล้วจะชักนำผู้ฟังให้ถึงสิ่งที่จะต้องประสงค์ซึ่งไม่เหลือวิสัย และถ้านำมาเปรียบเทียบกับความรู้
 ด้านบริหารจัดการเพื่อที่จะทำงานให้สำเร็จ และมีคุณภาพ มี ๒ หลักการ คือ ๑) KPA: (วงจ
 รคุณภาพ) ประกอบด้วย (๑) Knowledge หมายถึง ความรู้ (๒) Practice หมายถึง การฝึกฝน
 (๓) Attitude หมายถึง เจตคติ ๒) PDCA: (วงจรคุณภาพ) ประกอบด้วย (๑) Plan หมายถึง
 การวางแผน (๒) Do หมายถึง การกระทำ (๓) Check หมายถึง การประเมินผลหรือการตรวจสอบ
 (๔) Act หมายถึง การแก้ไขข้อบกพร่อง

๔.๒ ปัญหาทั่วไปที่ส่งผลต่อคุณภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตใน จังหวัดอ่างทอง พบว่า

๑) ปัญหาด้านเนื้อหาหลักธรรม คือ หลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ
 เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคี ของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่ง
 กันและกัน ได้แก่ พระสังฆาธิการต้องหมั่นประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ ต้องพร้อมเพรียงในการประชุม
 มาประชุม เลิกประชุม และทำภารกิจอื่น ๆ ให้พร้อมกัน ได้นำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา
 หลักคตธรรม โดยเฉพาะการประยุกต์คำสอน ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันมาใช้
 ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื้อหาหลักธรรม ที่นำมาใช้ในการเผยแผ่มีทั้งที่ซ้ำกันบ้าง แตกต่าง
 กันบ้างขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมในขณะที่ทำการเผยแผ่ ปฏิภาณไหวพริบ และลีลาการแสดงธรรม

ของพระธรรมทูต เนื้อหาและภาษาที่ใช้มีลำดับชั้นเป็นขั้นเป็นตอนมีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับ แต่ละเรื่องหรือแต่ละจุดนั้นท่านจะมีประเด็นใหม่ๆ ให้คิดอยู่เสมอ และใช้ภาษาร่วมสมัยทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ในส่วนของประเภทเนื้อหาที่นิยมนำมาเผยแพร่ จะประกอบด้วย ประเภทเนื้อหาเพื่อพัฒนาจิตใจและชีวิตที่ดีงาม

๒) ปัญหาด้านการจัดกิจกรรม คือ พระธรรมทูตที่มีบทบาททำกิจกรรมในเรื่องดังกล่าว มักจะเป็นพระธรรมทูต ที่มีตำแหน่งทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับอำเภอและระดับประจำจังหวัดอ่างทอง การจัดกิจกรรมของพระธรรมทูตส่วนใหญ่ยังคงเป็นกิจกรรมแบบซ้ำ ๆ และเดิมๆ ที่เคยทำมา เช่น เป็นกิจกรรมประเภทการแสดงธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การอบรมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชาวันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันเทโวโรหณะ วันธรรมสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาตามประเพณีท้องถิ่นอื่นๆ โดยพระธรรมทูต จะเป็นผู้นำพาชาวบ้านทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ยังขาดเทคนิคและการจัดกิจกรรมที่ใช้ในการนำเสนอ ที่นำมาใช้ยังเป็นรูปแบบเดิมๆ ทำให้เกิดความน่าเบื่อ และไม่เกิดความสนใจเท่าที่ควร

๓) ปัญหาด้านการใช้สื่อประกอบการบรรยาย คือ พระธรรมทูตยังขาดความรู้ความสามารถ ในการสร้างสื่อที่ง่ายต่อการเข้าใจ และเป็นสื่อที่แปลกและน่าสนใจ ขาดอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยี ที่ทันสมัยที่ใช้ในการอบรมสื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์ประกอบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ยังไม่เพียงพอต่อการใช้งานที่ครอบคลุมกับหน่วยงาน

๔) ปัญหาด้านการได้รับประโยชน์และคุณค่า พบว่า

(๑) ประโยชน์ตน กล่าวคือ ยังไม่สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบสัมมาอาชีพ มีการพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมให้ถูกต้องเหมาะสมกับสังคมไทย และนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต สร้างศีลธรรมจริยธรรม

(๒) ประโยชน์ต่อคนอื่น กล่าวคือ ยังขาดจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ เกิดแรงจูงใจเชิงบวกให้เกิดความเชื่อมั่น และภูมิใจในตัวเอง การปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี การเน้นหลักการสอนประชาชน

(๓) ประโยชน์สังคมส่วนรวม กล่าวคือ ขาดความมุ่งมั่นที่จะเป็นตัวอย่างในการทำงานที่ดีของพระสงฆ์และของคนทั่วไป มีความมุ่งมั่นปฏิบัติงานพระศาสนา เพื่อสังคมส่วนรวม

๔.๓ รูปแบบและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพนำมาเป็นแนวทางการเผยแพร่ของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง พบว่า รูปแบบที่เหมาะสม มี ๘ รูปแบบ ดังนี้

(๑) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการแสดงธรรมเทศนา

(๒) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม

(๓) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการบรรยายธรรมผ่านสื่อแพร่ภาพหรือ

สถานีวิทยุกระจายเสียงออกอากาศ

(๔) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมต่างๆ

(๕) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการนำฝึกสมาธิ

(๖) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการนำปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ

(๗) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการนำพัฒนาห้องที่

(๘) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์

ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้น พระธรรมทูต หรือผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาจะต้องพิจารณารูปแบบตามความเหมาะสมของปัจจัยหลายๆ ด้าน เพื่อเป็นองค์ประกอบ เช่น เวลา สถานที่ ตัวผู้ฟัง สื่อที่นำไปประกอบการบรรยายสถานการณ์บ้านเมือง ประเพณี วัฒนธรรม และบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่ด้วยเป็นสำคัญ จึงจะทำให้รูปแบบที่นำไปใช้ทั้งแปดรูปแบบ นี้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้สูงสุด

๕. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

รูปแบบที่มีคุณภาพเหมาะสมต่อการที่จะนำไปเป็นแนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพสูงขึ้นได้นั้น พบว่า รูปแบบที่เหมาะสม มี ๘ รูปแบบ ดังนี้

๑) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมแบบการแสดงธรรมเทศนา มีความสอดคล้องกับผลงานการวิจัย ของ **ปรุทม์ บุญศรีตัน** ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดและทฤษฎีการตีความทางพระพุทธศาสนาและทางตะวันตกมีเป้าหมายเพื่อให้เข้าใจ ถึงความจริงความถูกต้องดีงามผ่านการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร จึงมีพัฒนาการทั้งทฤษฎี และวิธีการตีความมาโดยลำดับเช่นกัน แต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดด้านทฤษฎีและวิธีการตีความ

๒) รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมโดยการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม มีความสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)** ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ในการไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตนั้น ความรู้ความสามารถของเรามีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่เราต้องการคงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นมากมาย บางท่านเทศน์ดี สอนดี ก็ยังอยู่ไม่ได้ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานพระธรรมทูตมีความละเอียดอ่อนมาก แถมยังถูกค่อนข้างขอเข้าไปสอนเฉพาะกับคนไทยด้วยกัน หรือแม้กระทั่งศรีลังกาที่ประสบผลสำเร็จมากในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จึงต้องทำให้หันมามอง เหมือนกันว่าเรื่องนี้เป็นเพราะอะไร ก่อนที่เราจะลงไปเผยแพร่จริงๆ เราต้องทำการวิเคราะห์ อย่างที่นักวางแผนทั้งหลายทำกันก่อนจะไปลงมือปฏิบัติการจริง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ก็ทำการวิเคราะห์

ชนิดนี้ซึ่งเรียกว่า SWOT Analysis ประกอบด้วย ๑. จุดแข็ง (S=Strength) ๒. จุดอ่อน (W=Weakness) ๓. โอกาส (O=Opportunity) ๔. สิ่งคุกคาม (T=Threat)^๓

๓) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการบรรยายธรรมผ่านสื่อแพร่ภาพหรือสถานีวิทยุกระจายเสียงออกอากาศ มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ชินัญ ทรงอมรสิริ** ที่ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการทางการตลาดเชิงพุทธ” ผลการวิจัย พบว่า หากนำหลักการ และภาษาของการตลาดมาอธิบายในมิตินี้ พระพุทธศาสนา เคยใช้หลักการ "Differentiation" ในสมัยพุทธกาล เช่น เรื่อง วรรณะ กรรมและการเกิดใหม่ พระพรหมจากผู้สร้างโลกมาเป็นผู้อารธนาธรรม และพรหมวิหาร จากโมกษะมาเป็นนิพพาน และการบูชาด้วยสัตว์มาเป็นการปฏิบัติตามไตรสิกขา ฯลฯ

๔) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมต่างๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานการวิจัยนครินทร์ แก้วโชติรุ่ง ได้วิจัย เรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบของการปกครองทางการเมือง มี ๒ รูปแบบ ได้แก่ การปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียว ในการปกครองรูปแบบนี้คือพระราชา และการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งอำนาจอยู่ในมือ ของชนชั้นสูงและมีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยในปรัชญากรีก ส่วนรูปแบบการปกครองในพระพุทธศาสนานั้นมีพัฒนาการโดยเริ่มต้นจากพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ในฐานะธรรมราชา จนกระทั่งพระพุทธองค์ได้ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการปกครอง จึงเป็นรูปแบบการปกครองเฉพาะตน ๒) หลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย^๔

๕) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการนำฝึกสมาธิ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบ การจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศกับนักศึกษาครูเกี่ยวกับ สมรรถนะการสอน ของนักศึกษาครู ทั้ง ๓ ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับดี

๖) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการนำปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ มีความสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระมหาธนาชัย ตนต์ปาโล (แสนณรงค์)** ที่ได้วิจัย เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมุนี (บุญรอด ปญญาวโร)” ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ในพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการแสดงธรรม การสนทนาเป็น

^๓พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) , "ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖) , หน้า ก-ข.

^๔นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

โอกาสในการสอน การตอบปัญหาธรรม โดยทรงยับยั้งปัญหาไว้สาระและสอน สิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่ผู้ที่มาถามปัญหา ทรงมีพุทธวิธีการสอนอย่างน่าอัศจรรย์ ทรงวิเคราะห์ ผู้ที่จะสอน จำแนกพระ ธรรมคำสอนให้เหมาะแก่ผู้ที่จะสอน เมื่อเกิดพุทธบริษัทผู้นับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น^๕

(๗) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการนำพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้อง กับผลงานการ วิจัยของ พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร (แก้วเหลา) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระสารี บุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัย พบว่า บทบาทในด้านความสัมพันธ์กับบุคคล ต่างๆ ท่านมีความสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ คล้ายกับพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นพุทธอนุชาเป็นพุทธ อุปัฏฐาก กับภิกษุในฐานะเป็นเพื่อนสหธรรมิก เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ประสานหมู่สงฆ์ ให้เกิด ความสามัคคี กับภิกษุณีในฐานะเป็นผู้สนับสนุนให้สตรีได้บวชในพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ให้ โอวาทกับอุบาสกอุบาสิกาในหน้าที่ปฏิบัติและที่ปรึกษา กับบุคคลนอกศาสนา ในการช่วยตอบ ปัญหาข้อข้องใจ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าท่านต้องรับภาระและเป็นธุระในหลายๆ ด้าน ดังนี้

๑. บทบาทในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา สนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจาก พระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วย วิธีการที่ต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วน ที่มีได้หัน มานับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัว ท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับว่า เป็นตัวอย่างแห่งการประกอบศาสนกิจ ดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกใน ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

๒. บทบาทในด้านการรักษาพระสัทธรรมให้คงอยู่ ท่านรักษาพระสัทธรรมไว้ได้ด้วยการ ศึกษาและทรงจำ ในเถรคาถากล่าวว่า ท่านสามารถ ทรงจำไว้ได้ถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ฉะนั้นในการทำปฐมสังคายนาท่านจึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้วิสันหาพระธรรม และท่านก็ได้ทำ หน้าที่นี้เป็นอย่างดี ด้วยการรวบรวมพระโอวาทและพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในที่ ต่าง ๆ เสนอต่อที่ประชุมสงฆ์เพื่อให้ช่วยกันพิจารณาจัดเป็นหมวดหมู่ จนกลายเป็นพระสูตร พระอภิธรรมให้ได้ศึกษากันมาถึงปัจจุบัน

๓. บทบาทในการสร้างทายาทสืบต่อ ท่านก็เหมือนกับพระสาวกผู้มีชื่อเสียงอื่นๆ คือการ สร้างทายาทผู้สืบต่อในคัมภีร์สังยุตตนิกาย นิทานวรรค และอรรถกถาสังยุตตนิกาย นิทานวรรค กล่าวไว้ว่า ภิกษุผู้เป็นศิษย์ของท่าน เช่น พระสัพพกามี พระสาฬหะ พระเรวตะ พระชุษงโสภิตะ

^๕พระมหาธนาชัย ตนตติปาโล (แสนณรงค์), “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมุนี (บุญรอด ปญญาโร)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระสาวาสีสัมภุตะ พระยสกาภักตบุตร เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นพหูสูต (พหูสูต) และศิษย์ของท่านเหล่านี้ ภายหลังได้เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำสังคายนาครั้งที่สอง^๖

๘. รูปแบบและวิธีการเผยแพร่ธรรมโดยการทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์ ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาแบบรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสิตนักศึกษาที่มีความสามารถสูง ตามทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์” ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ ๑. สภาพปัจจุบันและองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสิตนักศึกษาที่มีความสามารถสูงตามทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ ๒. ระดับความสามารถของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสาขาวิชา ๓. รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสิตนักศึกษาที่มีความสามารถสูง ตามทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ ประกอบด้วย ๑) หลักการและวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการพัฒนา นิสิตนักศึกษาคือ เก่งคิด เก่งคน และเก่งงาน ๒) การบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดการองค์กร ประกอบด้วย หน่วยงานที่รับผิดชอบ เป็นต้น ๓) หลักสูตรและการเรียนการสอน เสนอรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมพิเศษ รวมทั้งการวัดและประเมินผล ๔) กิจกรรมหอพักแบบศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาที่มีความสามารถสูง และการบริหารจัดการหอพัก^๗

๖. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจึงสรุปข้อเสนอแนะการดังนี้

๖.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑. ควรมีการกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตให้มีความชัดเจน เช่น แผนการทำงานเป็นทีมนโยบายเผยแพร่เชิงรุก รวมทั้งนำแผนปฏิบัติการไปวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานเผยแพร่ในอนาคต

๒. ควรมีการจัดประชุมสัมมนา และพัฒนาเทคนิคการเผยแพร่พุทธธรรมที่ทันสมัย มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระธรรมทูตด้วยกัน ทั้งระหว่างอำเภอ จังหวัด หรือสายงานพระธรรมทูตที่เกี่ยวข้อง

๓. ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมทูตให้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้รับรู้มากยิ่งขึ้น

^๖พระกิตติศักดิ์ ยโสธร (แก้วเหล่า), “การศึกษาบทบาทของพระสาวาสีสัมภุตะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วารสารงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ก-ข.

^๗อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์, “การพัฒนาแบบรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสิตนักศึกษาที่มีความสามารถสูง ตามทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

๖.๒ ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

๑. หน่วยงานฝึกอบรมพระธรรมทูต ร่วมกับองค์กรพระธรรมทูตในต่างประเทศร่วมกันจัดทำหลักสูตรที่เอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแต่ละพื้นที่ของประเทศ เพื่อให้การปฏิบัติงานของพระธรรมทูตมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น

๒. รัฐบาลนำแนวนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคม มากำหนดเป็นยุทธศาสตร์การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยให้พระธรรมทูต เป็นสื่อกลางนำวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๓. สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรที่ดูแลพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยการสร้างระบบเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในแต่ละประเทศ รวมถึงระหว่างพระธรรมทูตต่างประเทศและพระสงฆ์ในประเทศไทย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งกันและกัน

๖.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ศึกษาผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต

๒. ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพในแต่ละพื้นที่ที่พระธรรมทูตออกไปปฏิบัติศาสนกิจ

๓. ศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในแต่ละจังหวัดที่มีพระธรรมทูตออกไปปฏิบัติศาสนกิจ

๔. ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูต

๕. ศึกษาประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปในแต่ละจังหวัด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. ระเบียบกองงานพระธรรมทูต. กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขานุการ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, ๒๕๔๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก”. **วิทยานิพนธ์พุทธ**

ศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ และคณะ. “การศึกษาวิเคราะห์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาวิชัย ปุณณณาโณ และคณะ. “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาธนาชัย ดนฺติปาโล (แสนณรงค์). “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระvikrammunี (บุญรอด ปญฺญาวโร)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร (แก้วเหล่า). “การศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วารสารงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

วิทย์ สุนทรนนท์. “การพัฒนาศักยภาพในการวิจัยระดับปริญญาตรีด้วยการฝึกงานเทคโนโลยีสะอาด”. **รายงานการวิจัย**. คณะวิศวกรรมศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์. “การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสิตนักศึกษาที่มีความสามารถสูง ตามทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

อรอนงค์ ววงค์ และคณะ. “ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดแพร่”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
The Development of Model for the Management in Learning
and Teaching Buddhism in Secondary School
of Nakhonsithamarat Province

พระอธิการกริธา จนทวิโส (ศรีใส)*

พระมหาโชวี ทสสนิโย**

ธัชชนันท์ อิศรเดช***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อนำเสนอการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๕ รูป/คน เพื่อหาการพัฒนารูปแบบเบื้องต้นก่อนนำเสนอต่อการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discursion) ก่อนจะนำข้อมูลที่ได้นำไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Qualitative Research) จากกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๑ รูป/คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาความ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพและปัญหาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ๑ ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ จำนวนครูพระ

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย kreetha1966@hotmail.com

** อาจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

สอนวิชาพระพุทธศาสนา ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ๒ ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ คือ สื่อการเรียนการสอนไม่มีความน่าสนใจ สื่อการเรียนการสอนไม่ทันสมัย ทำให้วงนอมน่าเบื่อ ๓ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้อ คือ โรงเรียนมีอาคารสถานที่ใช้ในการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อบรรยากาศการเรียนรู้อ ชาติห้องประชุม ห้องโสต ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพยาบาล จัดอยู่ในปูชนียสถานเอกเทศ ต่างหากก็ทำให้บรรยากาศการเรียนรู้อมีน้อย ๔ ด้านกิจกรรมการสอน คือ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนไม่เข้าใจทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียนง่าย ๕ ด้านการวัดและประเมินผล คือ ขาดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ไม่มีการประเมินผลการสอนของครูผู้สอนพระพุทธศาสนา

๒. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา พบว่า ๑) กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓) โดยมีการเปลี่ยนแปลงคำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และได้เพิ่มวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรี ในกลุ่มสังคมศึกษา กำหนดให้เรียนสัปดาห์ละ ๒ คาบตลอดภาคเรียนได้ ๑ หน่วยการเรียนรู้ และกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน โดยเน้นการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง เช่น ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา มีเจตคติที่ดีที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนา เกิดศรัทธาและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา รวม ๘ รายวิชา โดยกลุ่มวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีความมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองของชาติให้มีคุณภาพ สามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้อย่างปกติ วิชาสังคมศึกษาจึงเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับมนุษย์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อผลิตคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอยู่ตลอดเวลา ให้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ ความรู้สึก หรือค่านิยมที่พึงามให้แก่คนในสังคม ได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๓. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ๑. การบริหารบุคคล ผู้บริหารจัดการเรียนการสอนต้องสนับสนุนงบประมาณให้ครูผู้สอนเข้ามาสอนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น มีความเหมาะสมต่อจำนวนผู้เรียน ๒. ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้สอนต้องผลิตสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานที่ของโรงเรียนซึ่งมีความพร้อม คณะสงฆ์คัดเลือกผู้สอนที่มีทักษะสูงสามารถจัดทำแผนการสอน ผลิตสื่อสนับสนุนครูผู้สอนอย่างต่อเนื่องให้การสอนมีความพร้อมสมบูรณ์ ๓. ด้านบรรยากาศการเรียนรู้อ ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดงบประมาณ แสวงหางบประมาณจากภายนอกสนับสนุนการสร้างบรรยากาศ สถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้อ และมีสื่อการสอนที่หน้าอ่าน ๔. ด้านกิจกรรมการสอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ และสื่อที่กระตุ้นความสนใจผู้เรียน ๕. ด้านการวัดผลประเมินผล ผู้สอนนำองค์ความรู้จากครูผู้สอนมาสนับสนุนในการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามหลักสูตรของโรงเรียน

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, การจัดการเรียนการสอน

ABSTRACT

Objectives of this research were to : 1) to study the teaching of Buddhism in secondary schools, Nakhon Si Thammarat province, 2) to study the concept, theories about the development of teaching Buddhism 3) to present the development of management teaching religion in secondary schools. Nakhon Si Thammarat province.

Research methods are combined (Mixed Methods Research) between qualitative research , used in-depth interviews from the key data of 25 persons to elementary development before presentation to discussion groups (focus group discussion) then taking the data to quantitative research that used survey research (Qualitative Research) from a sample of 381 persons by simple random sampling. Data were collected by questionnaires. Analysis of qualitative data, analysis data from documents, observation without participation, depth interviews, use a descriptive data analysis and context, statistical analysis of data on the frequency , percentage ,average and standard deviation .

The results showed that

1. Conditions and problems of management for teaching Buddhism in secondary schools, Nakhon Si Thammarat province found that 1) management in learning and teaching , it was lacked of teacher and not balanced of students, 2) the media and knowledge sources, it was not interesting, learning and teaching are outdated, feeling sleepy and boring 3) environment of learning , a building used for teaching was inadequate. Lack of conference rooms, an audiovisual room, science room, nurse room, held individually in separate places, it was less learning environment 4) teaching activities ,it was not inspiring teaching and learning activities, students become bored and sleepy,teaching activities was simple 5)The evaluation was the lack of authentic assessment and evaluation, without valuation of teachers who taught Buddhism.

2. Theories of the development teaching Buddhism found that 1) the Ministry of Education has proposed a revised high school curriculum in 2524 B.E. (Revised Edition 2533) . The course has changed to a more nuanced harmonies. Buddhism was added as the elective subject in social studies,two class periods per week throughout the semester as one unit. All students who were Buddhist required to learn more by focusing development in areas such as real knowledge and understanding of the content. The corrected attitude towards Buddhism, faith and realizing the importance of Bhuddism on society. And can perform their duties properly Buddhist as well as leading Buddha teaching principles into practice in

daily life. To develop themselves and society Buddhism is an elective course in social studies, including 8 by a group of social studies. The course is intended to create a national citizen's quality. It can be a solution and is able to adapt to a normal social environment, it is social studies education about human beings. The aim is to produce people able to live in a society that has changed. Both the economy and society over time. To develop the knowledge, skills, values, feelings, or good for society. The objectives of upper secondary social studies curriculum.

3. Development of the management style of teaching Buddhism in secondary schools, Nakhon Si Thammarat Province found that 1) personnel management, the executive of education must support teachers to teach Buddhism more for learner appropriately 2) The use of media and resources, Teachers need instructional materials to suit the location of the school, which is well equipped. The clergy were highly skilled instructors can prepare lesson plans, production continues to support teachers and teaching are completely equipped 3). learning environment, teachers, school administrators, should provide the budget, find out for the external budget support, support the learning atmosphere, and prepare for good media. 4) teaching activities, in the classroom, teaching in an online format, media attention and motivate learners 5) The measurement and evaluation, the instructors bring knowledge from teacher to support the measurement and evaluation, according to the school curriculum.

Keywords: Development, Model for the Management

๑. บทนำ

การเรียนรู้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยการให้การศึกษาแก่นักเรียนตามแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้เยาวชนหรือนักเรียนได้รับการพัฒนาเป็นคนที่มีคุณธรรม เป็นคนที่มีคุณภาพดี คือมีทั้งความรู้ความสามารถในพระพุทธศาสนา ถ้ากระทำการทำกิจกรรมต่างๆ ให้เจริญก้าวหน้า และสิ่งสำคัญคนมีคุณธรรมจริยธรรมประจำในจิตใจ เกิดความสุขกายสบายใจในการดำเนินชีวิตและความสงบสุขในสังคมก็จะตามมาด้วย^๑

เยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของชาติในอนาคต พระพุทธศาสนาถือเป็นแหล่งคำสอนและระบบจริยธรรมของสังคมไทย เด็กและเยาวชนไทยทุกคนควรได้รับการปลูกฝังหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

^๑สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, การอบรมค่ายคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและการทำงานในหน้าที่ เพื่อตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม ได้อย่างกลมกลืนภายใต้สภาพแวดล้อมในสังคมและวัฒนธรรมแบบพุทธ^๒

พระพุทธศาสนาดำรงเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก็เพราะพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกาช่วยกันทำนุบำรุงรักษา เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงฝากไว้ โดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการเผยแผ่หลักคำสอน โดยประยุกต์และปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนโดยใช้สื่อต่างๆ ให้เข้ากับยุคสมัย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาปัจจุบันนั้น การสื่อสารมีความก้าวหน้าและสังคมมีความซับซ้อนและมีขนาดใหญ่มากขึ้น สังคมยุคเก่าถูกเชื่อมโยงด้วยระบบการสื่อสารหลายรูปแบบ การสื่อสารเป็นกระบวนการ (Process) ที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต สังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา จนอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นฟันเฟืองของเครื่องจักรกลแห่งสังคมที่ให้สังคมดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง^๓

การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความคาดหวังว่าจะเป็นโครงการที่สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม^๔ เพื่ออุดหนุนเป็นค่านิตยภัตถวายพระที่เข้าสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่ม คือ ๑) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ๒) เพื่อให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข^๕

จากเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อจะได้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจตลอดจนปลูกฝังความเชื่อค่านิยมแบบแผนพฤติกรรมอันดีงาม และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราชให้มากที่สุด และจะเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องกับนักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นโรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้นำข้อมูลเสนอเทศจากกรวิจัยค้นคว้าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับเยาวชนและสังคมไทยต่อไป

^๒ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือค่ายคุณธรรมและศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในพุทธมณฑล, ๒๕๔๙, (อัตสำเนา)

^๓ กิติมา สุรสนธิ, ความรู้ทางการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^๔ ปรีชา กันธิยะ, คู่มือโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (การเรียนการสอน) ปิงบประมาณ ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า คำนำ.

^๕ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
๒. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อนำเสนอการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ตามรูปแบบการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ผู้วิจัยได้วิจัยเอกสาร ทฤษฎีของการบริหาร โดยวิธีการสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

การวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิจัยแบบสำรวจ (survey research) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงเวลาเดียว (cross-sectional design) และใช้ข้อมูลของตัวอย่าง แต่ละคน (individual) เป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ๑. เครื่องมือเชิงคุณภาพ ๑.๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ๑.๒ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ๒. เครื่องมือเชิงปริมาณ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ๕ ด้าน ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

๔. ผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

๑. การบริหารบุคคล คือ การบริหารบุคคลตามที่ได้ประชุมสนทนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ทราบว่า อยากให้มีครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาประจำโรงเรียนเพื่อช่วยในการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ของโรงเรียนและเป้าหมายให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมความรู้ความสามารถด้านใดบ้าง

๒. การบริหารการเงิน คือ ครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้นต้องมีทุนการเงินจากโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยระยะยาวที่ใช้เวลาในการที่จะได้รับผลตอบแทน ๑๐ เดือนต่อปีการศึกษา

๓. การบริหารวัสดุอุปกรณ์ คือ วัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนมีพร้อมสมบูรณ์ เช่น ห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดานเขียน โต๊ะ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน และอื่นๆ มีอยู่พร้อมบริบูรณ์เพื่อการเรียนการสอน

๔. การจัดการ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนได้มอบหมายให้ครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนามีหน้าที่ดำเนินการเรียนการสอนให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของโรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ให้ครู และนักเรียน มีความรู้วิชาพระพุทธศาสนาสอดคล้องตามหลักสูตรปัจจุบัน โดยกำหนดพันธกิจตามที่โรงเรียนให้แนวทางปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

๕. อภิปรายผล

๑. ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

๑.๑. ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสัมภาษณ์

๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน ทราบว่า จำนวนครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ทำให้การสอนไม่ทั่วถึง การเดินทางของครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่สะดวกเนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกล สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประเสริฐ จรรยาสุภาพ** เรื่อง การพัฒนารูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา ว่า อัตราส่วนนักเรียนต่อครูและจำนวนคาบการสอนของครูต่อสัปดาห์ มีความสัมพันธ์ในทางลบกับขนาดโรงเรียน แสดงว่ามีจำนวนครูไม่เพียงพอต่อนักเรียน^๖

๒. ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ คือ สื่อการเรียนการสอนไม่มีความน่าสนใจ สื่อการเรียนการสอนไม่ทันสมัย ทำให้วงนอมน่าเบื่อ สื่อการเรียนการสอนไม่อยู่ในสภาพพร้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปรีชา กันธิยะ** เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม ว่าสภาพการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม ด้านสภาพการจัดสื่อการสอน พบว่าขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย คอมพิวเตอร์และงบประมาณในการจัดทำสื่อไม่เพียงพอ^๗

๓. ด้านบรรยากาศการเรียนรู้อ คือโรงเรียนมีอาคารสถานที่ใช้ในการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อบรรยากาศการเรียนรู้อ ขาดห้องประชุม ห้องโสต ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพยาบาล จัดอยู่ในปูชนียสถานเอกเทศต่างหากก็ทำให้บรรยากาศการเรียนรู้อมีน้อยไม่สามารถขยายบรรยากาศการเรียนรู้อได้เนื่องจากมีสถานที่จำกัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เบญจนาฏ ดวงจิโน และคณะ**

^๖ประเสริฐ จรรยาสุภาพ, “การพัฒนารูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^๗ปรีชา กันธิยะ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๑).

เรื่อง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการบริการวิชาการ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ว่าปัญหาด้านบรรยากาศการเรียนรู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ และความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาคารสถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และขาดความเหมาะสม^๔

๔. ด้านกิจกรรมการสอน คือพระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนไม่เข้าใจทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียบง่าย ชอบให้ทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก นักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่กิจกรรมการเรียนการสอนเน้น วิชาการมากเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อมรา รอดดารา** เรื่องผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นวิถีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยาและความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๕ ว่าผู้เรียนส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิถีคิดแบบสามัญลักษณ์และกิจกรรมต่างๆ^๕

๕. ด้านการวัดและประเมินผลคือขาดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ไม่มีการประเมินผลการสอนของครูผู้สอนพระพุทธศาสนา พระสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่มีความรู้และความเข้าใจในการวัดและประเมินผลข้อสอบวัดและประเมินผลยากเกินไป วิธีการวัดและประเมินผลไม่มีความหลากหลายใช้แต่เดิมๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรรณี แผงกุล** เรื่องศักยภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตโครงการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดสมุทรปราการ ว่าศักยภาพการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพในระดับปานกลางในงานการติดตามและประเมินผล^๖

๑.๒ ศักยภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการตอบแบบสอบถาม

๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนอาศัยบุคลากรที่มีทักษะจำกัดรวมถึงปัจจัยการสนับสนุนการเรียนการสอนมีน้อย ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่สามารถวางแผนจัดการเรียนการสอนได้ตามความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์** เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูว่า สมรรถนะด้านการ

^๔เบญจนาฏ ดวงจิโนและคณะ, “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินกิจกรรมการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์”, **รายงานวิจัย**, (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๔๗, หน้าบทคัดย่อ.

^๕อมรา รอดดารา, “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นวิถีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยาและความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา๒๕๔๕”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^๖พรรณี แผงกุล, “ศักยภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตโครงการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดสมุทรปราการ”, **รายงานการวิจัย**, (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๕).

เตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๑}

๒. ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เนื่องจากครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาขาดการใช้สื่อให้สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และไม่สามารถผลิตสื่อการเรียนการสอนได้เอง ทำให้มีปัญหาในการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เยาวภา บัวเวช** เรื่อง รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏประกอบด้วย ประเภทของสื่อ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อเทคโนโลยี และสื่อเบ็ดเตล็ดภายในมหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ^{๑๒}

๓. ด้านบรรยากาศการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เนื่องจากครูขาดการสร้างบรรยากาศช่วยกระตุ้นผู้เรียนรวมถึงไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนได้ จำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนภายในโรงเรียนช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ** เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการ โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีม ของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาว่า รูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย บรรยากาศการเรียนรู้ ทีม กระบวนการวิจัย คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน การแบ่งปันความรู้ และการประเมินผล^{๑๓}

๔. ด้านกิจกรรมการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เนื่องจากครูขาดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและขาดการวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนไม่สามารถปรับประยุกต์ใช้ปัจจัยสนับสนุนแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อมรา รอดดารา** เรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมศึกษาและความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ว่าผลสัมฤทธิ์

^{๑๑}บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๒}เยาวภา บัวเวช, “รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^{๑๓}วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ, “การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการสถาบันอุดมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ทางการเรียนและแนวคิดเรื่องสามัญลักษณ์ของผู้เรียนหลังจากเรียนจบแล้วมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้^{๑๔}

๕. ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ขาดเกณฑ์มาตรฐานการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง เรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัย บริษัทในประเทศไทย ว่าการนำปรัชญา หลักการ แนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของบริษัท มาเป็นหลักในการจัดการศึกษา รูปแบบของมหาวิทยาลัยบริษัทในประเทศไทย ประกอบด้วย โครงสร้างการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การวัดและประเมินผล โดยที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมาก^{๑๕}

๕.๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงหลักสูตรพระพุทธรศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓) โดยมีการเปลี่ยนแปลงคำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และได้เพิ่มวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรี ในกลุ่มสังคมศึกษา กำหนดให้เรียนสัปดาห์ละ ๒ คาบตลอดภาคเรียนได้ ๑ หน่วยการเรียนรู้ และกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน โดยเน้นการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง เช่น ด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา มีเจตคติที่ดีที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนา เกิดศรัทธาและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา รวม ๘ รายวิชา โดยกลุ่มวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีความมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองของชาติให้มีคุณภาพ สามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้อย่างปกติ วิชาสังคมศึกษาจึงเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับมนุษย์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อผลิตคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอยู่ตลอดเวลา ให้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ ความรู้สึก หรือค่านิยมที่ดีงามให้แก่คนในสังคม^{๑๖}

^{๑๔} อมรา รอดดารา, “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยาและความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา๒๕๔๕”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๑๕} ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง, “รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบริษัทในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๑๖} ประมูล สารพันธ์, ดร., “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

๓. นำเสนอการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑. การบริหารบุคคล คือ การบริหารบุคคลตามที่ได้ประชุมสนทนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ทราบว่า อยากให้มีครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาประจำโรงเรียนเพื่อช่วยในการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ของโรงเรียนและเป้าหมายให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมความรู้ความสามารถด้านใดบ้าง เพื่อความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเริ่มตั้งแต่แผนความต้องการ แผนการให้ได้มาของกำลังครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาและแผนการใช้กำลังครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เพียงพอต่อนักเรียน การจัดบุคคลและการสรรหาบุคคลให้ดำรงตำแหน่งการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นไปตามความต้องการของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา ศักดิ์ภู่อราม เรื่อง การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐสำหรับประเทศไทย ว่า การบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย การบริหารโดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และการบริหารงานโรงเรียนในกำกับของรัฐ ๔ ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคคล งานการเงิน และงานบริหารทั่วไป

๒. การบริหารการเงิน คือ ครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้นต้องมีทุนการเงินจากโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยระยะยาวที่ใช้เวลาในการที่จะได้รับผลตอบแทน ๑๐ เดือนต่อปีการศึกษาครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้จากคณะครูและผู้ปกครอง งบประมาณของโรงเรียนตามที่กำหนดไว้พอประมาณ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประเสริฐ จรรยาสุภาพ** เรื่อง การพัฒนารูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา ว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามสภาพที่เป็นอยู่จริงขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่โรงเรียนขนาดกลาง เพราะมีต้นทุนต่อหัวต่ำที่สุดเพียง ๘,๘๐๑.๓๒ บาท หากใช้แบบจำลองที่ได้จากงานวิจัย โดยกำหนด อัตราส่วนนักเรียนต่อครูเป็น ๒๕ ขนาดห้องเรียน ๔๐คน คาบการสอนของครูต่อสัปดาห์ เป็น ๒๕ คาบ โรงเรียนขนาดเล็กจะมีต้นทุนต่อหัวต่ำที่สุดเพียง ๗,๗๙๖.๗๖บาท^{๑๗}

๓. การบริหารวัสดุอุปกรณ์ คือ วัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนมีพร้อมสมบูรณ์ เช่น ห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดานเขียน โต๊ะ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน และอื่นๆ มีอยู่พร้อมบริบูรณ์เพื่อการเรียนการสอนเนื่องจากว่าต้องพิจารณาตั้งแต่การรับหรือว่าการได้มาซึ่งวัสดุ การนำวัสดุไปใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ** เรื่องการพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการ โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีม ของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ

^{๑๗}ประเสริฐ จรรยาสุภาพ, “การพัฒนารูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

สถาบันอุดมศึกษา ว่ารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย คอมพิวเตอร์ สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน^{๑๘}

๔. การจัดการ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนได้มอบหมายให้ครูพระสอนวิชา พระพุทธศาสนามีหน้าที่ดำเนินการเรียนการสอนให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของโรงเรียนมีการกำหนด วิสัยทัศน์ให้ครู และนักเรียน มีความรู้วิชาพระพุทธศาสนาสอดคล้องตามหลักสูตรปัจจุบัน โดย กำหนดพันธกิจตามที่โรงเรียนให้แนวทางปฏิบัติ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความ ร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง** เรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทในประเทศไทย ว่าการนำปรัชญา หลักการ แนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของบริษัทมาเป็นหลักในการจัด การศึกษา รูปแบบของมหาวิทยาลัยบรรษัทในประเทศไทย ประกอบด้วยโครงสร้างการดำเนินงาน ของมหาวิทยาลัยบรรษัท ๑๒ ด้าน^{๑๙}

๖. ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยจึงสรุปข้อเสนอแนะการ พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. หลักสูตรการเรียนการสอน ควรมีการปรับให้มีความเหมาะสมทั้งทางด้านเนื้อหา และเวลา เพราะบางเนื้อหาเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยาก จำเป็นต้องใช้เวลาในการอธิบายหรือทำให้ ผู้เรียนได้เข้าใจ

๒. บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู อาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำเป็นต้องให้ความร่วมมือ ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอน เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ผู้เรียนและ พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนจะไม่ให้ความเอาใจใส่ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

๓. ค่าตอบแทนต่างๆ น้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ควรให้เหมาะสมสอดคล้อง ตามความเป็นจริง

^{๑๘} วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ, “การพัฒนา รูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัยเชิง ปฏิบัติการโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสาย สนับสนุนวิชาการสถาบันอุดมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๙} ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง, “รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทในประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นในการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเยาวชน
๒. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญและสนใจในเรื่องครูผู้สอน นักเรียน สถานที่สอน สื่อการสอน การวัดผลที่ได้ประสิทธิภาพและการจัดการหลักสูตรที่ต้องมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับหลักสูตรสามัญและสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนงบประมาณในการดำเนินการ
๓. ต้องมีการวางรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนให้เป็นแบบอย่างเดียวกันและเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของสังคมที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน
๒. ควรศึกษาเชิงพัฒนาเพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้พระสอนวิชาพระพุทธศาสนามีความตื่นตัวและมีความพร้อมในการสอนมากยิ่งขึ้น
๓. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งเสริมความสามารถในการสอนของพระสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๔.
- กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- ปรีชา กันธิยะ. คู่มือโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (การเรียนการสอน) ปีงบประมาณ ๒๕๕๐, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. การอบรมค่ายคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง. “รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทในประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เบญจนาฏ ดวงจิโนและคณะ. “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานกิจกรรมการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๗.

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ประเสริฐ จรรยาสุภาพ. “การพัฒนารูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ประมุล สารพันธ์. “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์”. **รายงานการวิจัย**, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พรรณิ แผงกุล. “ศักยภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตโครงการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดสมุทรปราการ”. **รายงานการวิจัย**. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๕.

เยาวภา บัวเวช. “รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ. “การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการสถาบันอุดมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

อมรา รอดदार. “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยาและความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา๒๕๔๕”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร
The Strategy of Buddhist Human Resource Development
of Local Administrative Organizations
in Kamphaeng Phet Province

พระครูโกศลวชิรกิจ*
บุญทัน ดอกไธสง**
อภิรักษ์ จันทะนี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร ๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ๓) นำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและนำผลการวิจัยเชิงปริมาณมาสนับสนุน (๑) การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ๑๘ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ การสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ๑๑ รูป/คน เลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ (๒) การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยกลุ่มตัวอย่าง ๓๕๙ คน จากจำนวนประชากร ๓,๔๗๙ คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไป ปัญหาและอุปสรรคของการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า องค์กรไม่มีการจัดปฐมนิเทศหรือจัดพี่เลี้ยงคอยดูแลพนักงานที่เข้าทำงานใหม่ จึงเกิดความขัดแย้งทางจิตวิทยาหรือเข้าใจสิ่งต่างๆ ผิดไป มีการจัด

*นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ฝึกอบรมน้อยครั้งอันเนื่องมาจากไม่มีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปี แหล่งเรียนรู้หรือมุมวิชาการที่เสริมสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ภายในองค์กรมีน้อยมาก หลักจากการศึกษาดูงาน บุคลากรไม่ค่อยนำเทคนิค วิธีการใหม่ๆ หรือองค์ความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้พัฒนาในการปฏิบัติงาน องค์กรไม่มีสวัสดิการหรือจัดงบประมาณให้แก่บุคลากรเข้าศึกษาต่อในระดับสูง ส่วนมากจะให้ออกค่าใช้จ่ายโดยใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัว

๒. ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาบุคลากรตามแนวคิดของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ๕ ด้าน คือ ๑) การปฐมนิเทศ การแนะนำชี้แจงให้ทราบความรู้ทั่วไป กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนโครงสร้างขององค์กร ๒) การฝึกอบรม กระบวนการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและการเปลี่ยนเจตคติของบุคลากร ๓) การส่งเสริมวิชาการ การส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น และสามารถทำงานได้หลากหลายรูปแบบ ๔) การศึกษาดูงาน การเพิ่มพูนความรู้ของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทันต่อโลกาภิวัตน์ และ ๕) การศึกษาต่อ เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ใหม่หรือเพิ่มเติมความรู้เดิมที่มีอยู่ ส่วนหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ หลักภavana ๔ คือ ๑) กายภavana การรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงปราศจากโรคอันไม่พึงประสงค์ ๒) สีสภavana มีความประพฤติเรียบร้อย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดี ๓) จิตตภavana การมีสุขภาพจิตดี มีจิตสาธารณะ มองโลกในแง่ดี มีความอดทน อดกลั้น และ ๔) ปัญญาภavana มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน เข้าใจ ทุกอย่างตามความเป็นจริง

๓. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี ๕ กลยุทธ์ ดังนี้ ๑) การปฐมนิเทศเชิงพุทธ มีกิจกรรมการแนะนำก่อนทำ (The Worker Care) บุคคลลาภิบาล และเข้าวัดซัดใจ ๒) การฝึกอบรมเชิงพุทธ มีกิจกรรมพุทธมาฆะ และการปฏิบัติธรรมสัญจร ๓) การส่งเสริมด้านวิชาการเชิงพุทธ มีการจัดตั้งคลินิก ให้คำปรึกษาเชิงพุทธบูรณาการ การจัดบอร์ดธรรมะน่ารู้ และเครือข่ายความรู้ทางสังคม (Social Knowledge Network : SKN), ๔) การศึกษาดูงานเชิงพุทธ มีกิจกรรมพุทธจาริก นบพระสัญจร และพุทธภูมิออนทัวร์ และ ๕) การส่งเสริมการศึกษาต่อเชิงพุทธ มีกิจกรรมการธรรมะศึกษาขั้นdeck ศึกษาหลักพุทธธรรมบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ และการเรียนธรรมะออนไลน์ (E- Learning)

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ABSTRACT

Objectives of this research were to: 1. Study the general context and problems of human resource development of Local Administrative Organizations in Kamangpet Province, 2. Study concepts, theories and Buddhist principles about the strategy of human resource development and 3. Propose the Buddhist strategy of human resource development of Local Administrative Organizations in Kamangpet Province.

Methodology was mixed methods between qualitative and quantitative researches. The qualitative research used as the principal method collected data from 18 key informants, purposefully selected from experts with structured in-depth-interview script by face-to-face in-depth-interviewing and from 11 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation. The quantitative research used as supportive method, collected data from 359 samples from 3,479 populations with questionnaires and analyzed data with descriptive statistics: percentile, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

1. The general context, problems and obstacles of human resource development of Local Administrative Organizations in Kamangket were that the Organizations did not have orientation and mentors for new employees. They had psychological conflict and misunderstanding. There were few training due to limited yearly budget. Learning center or knowledge enhancing corners in the organizations were limited. Personnel did not apply the knowledge and experience gained from study tour at their work places. The organizations did not allocate welfares or budget to support higher learning for personnel, they had to use their own fund for furthering higher education.

2. Theories and Buddhadhamma related to human resource development of the Local Administrative Organizations in Kamangpet were found in line with the model of personnel development of the Civil Service Commission in 5 areas as 1) orientation of general rules, regulations, orders as well as the structure of the organization, 2) training, knowledge, understanding, skills and personnel's attitude changing process, 3) academic promotion encouraging personnel to have broader knowledge, being able to work various tasks, 4) study tour to enhance personnel to have knowledge and competency to cope with globalization and 5) continuing education, personnel development so that they would have new and extended

knowledge. As for the Buddhadhamma related to human development is Pavana 4: 1) Kayapavan, body development to be healthy and free from undesirable diseases, 2) Sila Pavana, Precept development to have proper behavior, being able to live with others in harmony, 3) Jitta Pavan, mental development to have good mental health, public will, being optimistic, patient and tolerant and 4) Pannapavan, wisdom development to be energetic to learn, to comprehend all things as they are.

3. Strategies of human resources development according to Buddhadhamma of the Local Administrative Organizations in Kampangpet Province were of 5 strategies; they were; 1) Buddhist orientation with activities to guide new personnel before working, personnel protection and monastery going to purify the minds, 2) Buddhist training with Buddhist undertaking and Dhamma practice on tour, 3) Buddhist academic promotion with Buddhist counseling clinic, interesting Dhamma boards and social knowledge network, SKN, 4) Buddhist study tour to Buddha's birth place and 5) continuing Buddhist education promotion with Sunday Dhamma education, Buddhism integration with modern sciences and Dhamma E-learning.

Keyword: Strategy, Human Resource Development

๑. บทนำ

กระแสวิวัฒนาการในเวทีเศรษฐกิจโลก มีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจการค้าต่อกันอย่างรวดเร็วพร้อมแดนและรวดเร็ว โดยใช้เทคโนโลยีด้านสารสนเทศ มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการกลยุทธ์เพื่อเอาชนะคู่แข่งกันอย่างรวดเร็ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้ว่าขณะนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงในด้านใดบ้าง ในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับบริบทของความเปลี่ยนแปลง ทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ ๑-๗ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมหลายประการ ดังนั้น ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๘ เป็นต้นมา ประเทศไทยจึงได้ปรับกระบวนการพัฒนาประเทศให้เน้นคนเป็นศูนย์กลาง มีการพัฒนาแบบองค์รวม โดยมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางสังคม^๑

^๑ จันทรศรี สีสานินาเวศ, การพัฒนาบุคลากร ภาควิชาการธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.mis.nu.ac.th/sharing/prof/junsri2.php>[1 มกราคม 2558]

หลักสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ จะต้องให้ความรู้และประสบการณ์ด้านวิชาการ การฝึกอบรมความรู้ที่ทันสมัย รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไป ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ (ร.ศ. ๑๒๔) พระองค์ก็ได้ทรงจัดตั้งสุขาภิบาลนอกกรุงเทพมหานครขึ้นเป็นครั้งแรกที่ จังหวัดสมุทรสาคร การจัดตั้งสุขาภิบาลในรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองท้องถิ่นของไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ระบุในหมวดที่ ๕ ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในมาตรา ๗๘ (๓) ระบุว่า “ให้รัฐกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งพาตนเอง การส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึง”

ปัญหาที่พบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร มีด้วยกันหลาย ๆ ด้าน เช่น การสรรหาและคัดเลือกพนักงานภายในองค์กร ตลอดจนการขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นหัวใจของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้ การน้อมนำหลักพุทธธรรม (ภาวนา ๔) มาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติภายในองค์กร อาทิเช่น การจัดสภาพแวดล้อมในที่ทำงานให้มีความเหมาะสม การตั้งใจทำงานด้วยความอุทิศสาคะ มีจิตใจโอบอ้อมอารี หลักพุทธธรรมนี้จะทำให้บุคลากรมีกุศลศรัทธาต่อองค์กร และเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาองค์กร อย่างไรก็ตาม ภารกิจและอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะที่เพิ่มมากขึ้น ย่อมหมายถึง ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาชนบทก็ย่อมมีมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะงานบริการสาธารณะ ก็คือ งานการพัฒนาชนบท แต่สิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพึงตระหนัก ได้แก่กิจกรรมบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท^๒ นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องบริการแก่ประชาชนตามบทบาทหน้าที่ที่มีอยู่

จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม จึงทำการวิจัย โดยศึกษาสภาพทั่วไปและกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร

๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ

๒.๓ เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร

^๒ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทยญี่ปุ่น, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗๘.

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชรในครั้งนี้ ทำการศึกษาแนวคิดกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวคิดเกี่ยวกับภาวนา ๔

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ ข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงานจ้าง จำนวน ๓,๔๗๙ คน^๓

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน รวมทั้งสิ้น ๑๘ รูป/คน

๔. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ๑๘ รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และภาคประชาสังคม และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลด้วยกลุ่มตัวอย่าง ๓๕๙ คน จากจำนวนประชากร ๓,๔๗๙ คน ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น (Basic Model) ก่อนที่จะนำเสนอคณาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำชี้แนะ แล้วนำเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งมีผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ๑๑ รูป/คน เพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ สุดท้ายนำรูปแบบที่ได้นำเสนอต่อเวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นมาตรฐาน ก่อนที่จะนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะในลำดับต่อไป

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ สภาพทั่วไป และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร

๑. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยปฐมนิเทศ

^๓ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ข้อมูลวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘.

โดยปกติแล้วองค์กรทุกแห่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น เพื่อที่จะไม่ให้ เป็น ปัญหาในเรื่องความไม่เข้าใจ จึงจำเป็นที่จะต้องให้พนักงานได้มีโอกาสติดตามสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าใช้แต่พนักงานใหม่เท่านั้น แม้พนักงานเก่าที่เคยทำงานอยู่ก่อน เมื่อเวลาผ่านไป นานๆ การปฐมนิเทศก็อาจเป็นสิ่งที่จะต้องทำใหม่เช่นกัน ยิ่งในกรณีพนักงานใหม่ด้วยแล้ว พนักงานใหม่ย่อมมีทัศนคติของตัวเองมาก่อน ซึ่งอาจจะมีพื้นฐานที่ไม่ตรงกับสภาพที่เป็นอยู่ใน หน่วยงานใหม่ของเขา จึงมักปรากฏอยู่เสมอว่าพนักงานใหม่ที่ไม่ได้รับการปฐมนิเทศให้เข้าใจในเรื่อง ที่ควรทราบ เมื่ออยู่ไปสักระยะหนึ่งในช่วงแรกๆนั้นเองจะเกิดการ ประหมา หรือเข้าใจสิ่งต่างๆ ผิดไป

๒. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการฝึกอบรม

ปัจจุบันการฝึกอบรมกำลังตื่นตัวเป็นอย่างมาก อีกทั้งได้รับความสนใจและกำลังเป็นที่ นิยมกันอย่างแพร่หลายในหน่วยงานต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีโครงการฝึกอบรมสัมมนา บุคลากรในระดับต่างๆ เกือบทุกระดับ เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์กรต่างๆ ได้ ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก การฝึกอบรมที่ดีจะ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของพนักงาน จึงเท่ากับเป็นการเพิ่มผลผลิตให้กับองค์กร ภาครัฐหรือ ภาคเอกชนต่างให้ความสำคัญในเรื่องการจัดฝึกอบรม มีการส่งเสริมให้บุคลากรมีโอกาสเข้ารับการ ฝึกอบรมมากขึ้น โดยกำหนดงบประมาณการฝึกอบรมในอัตราถึงร้อยละ ๑๐ ของงบประมาณ ทั้งหมด โดยองค์กรเป็นผู้จัดฝึกอบรมเองหรือองค์กรอื่นเข้ามาจัดการฝึกอบรมให้

๓. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการส่งเสริม ด้านวิชาการ

การส่งเสริมด้านวิชาการ หมายถึง การเสริมสร้างแหล่งเรียนรู้ หรือศูนย์รวมที่ ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ทั้งนี้การส่งเสริมงานวิชาการภายในองค์กรมี ๒ ประเภท คือ การส่งเสริมงานวิชาการภายใน กล่าวคือ การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การแจ้งข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ เช่น มีหนังสือภายใน/ภายนอกเข้ามาควรแจ้งให้บุคลากรภายในตั้งแต่ผู้อำนวยการ พนักงาน ลูกจ้าง ได้รับทราบข้อมูลเดียวกัน และการส่งเสริมงานวิชาการภายนอก กล่าวคือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารที่ประชาชนควรทราบ การบริการข้อมูลข่าวสารในรูปแบบหนังสือหรือมูสมสารสนเทศ

๔. สภาพทั่วไปปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงานเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งองค์กรบางองค์กร มักจะให้โอกาสบุคลากรได้ไปพัฒนาตนเองอยู่บ่อยครั้ง เพื่อให้ทราบเทคนิค วิธีการ และองค์ความรู้ ใหม่ๆ ที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้อื่น เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ แก้ปัญหา ดังนั้น การศึกษาดูงานจะเกิดประโยชน์และมีคุณค่านั้น บุคลากรควรเตรียมความพร้อมขณะ ศึกษาดูงาน เบื้องต้นเราควรรับฟังการบรรยาย ตลอดจนเทคนิควิธีการทำงานใหม่ๆ โดยมองถึงข้อดี ของวิธีการทำงานแบบใหม่ที่ได้เรียนรู้ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิธีการทำงานแบบปัจจุบัน

๕. สภาพทั่วไปปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษาต่อ

การส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ และมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร จะทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาบุคลากรมีแนวทางหลักในการดำเนินการ กล่าวคือ การให้การศึกษา/เรียนรู้เป็นเครื่องมือและกระบวนการอย่างต่อเนื่องที่จะช่วยให้บุคลากรมีความเจริญงอกงามปรับตัวได้ และมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่พึงประสงค์ ซึ่งอาจเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติในวิถีชีวิต การทำงาน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาในระบบโรงเรียน ตลอดจนการศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศ

๕.๒ ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร

๕.๒.๑.๑ สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ได้ทำการสรุปผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยพบประเด็นที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. รูปแบบของการพัฒนาบุคลากร

ในการพัฒนาบุคลากร มีวิธีดำเนินการโดยใช้วิธีการพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา ตามแนวคิดของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ใน ๕ ด้าน ดังนี้

๑. การปฐมนิเทศ เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์สำหรับแนะนำชี้แจงกฎระเบียบ สร้างความคุ้นเคยกับผู้ร่วมงาน ลักษณะโครงสร้างขององค์กร

๒. การฝึกอบรม เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงการกระทำในการปฏิบัติงานของบุคคล

๓. การส่งเสริมด้านวิชาการ มีวัตถุประสงค์ให้บุคลากร ได้รับความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น และสามารถทำได้หลายรูปแบบ เน้นในเรื่องของการให้ความรู้

๔. การส่งไปศึกษาดูงาน เป็นการเพิ่มพูนวุฒิ ของบุคลากรให้มีความรู้ยิ่งขึ้น การส่งบุคลากรไปศึกษาดูงานในหน่วยงานที่มีระบบการทำงานที่ดีและทันสมัย

๕. การส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ เป็นการพัฒนาบุคลากรอีกวิธีหนึ่ง ที่จะทำให้อุบลากรมีความรู้เพิ่มขึ้น หรืออาจได้รับความรู้ใหม่ ซึ่งอาจทำได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

สรุปได้ว่า วิธีการหรือรูปแบบการพัฒนาบุคลากรมีหลากหลาย ดังนั้น การเลือกรูปแบบในการพัฒนาบุคลากร จะต้องพิจารณาตามวัตถุประสงค์ว่าจะต้องการพัฒนาในด้านใด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร

๒ หลักพุทธธรรม (ภาวนา ๔)

ภาวนา ๔ คือ การเจริญ การพัฒนา ทั้งทางด้านสมณะ และ วิปัสสนา เพื่อให้มีผลปรากฏ ซึ่งในความหมายนี้ แบ่งผลที่ปรากฏออกเป็น ๔ ด้าน คือ

๑. กายภาวนา หรือ การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุ ให้รู้จัก “กิน อยู่ ดู ฟัง” สามารถเสพสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มีให้โทษ รู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

๒. ศิลภาวนา หรือ การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือมนุษย์ตั้งอยู่ในในกฎระเบียบ ไม่ไปเบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่น

๓. จิตภาวนา หรือ การพัฒนาจิต คือ การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงาม สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพ มีความเข้มแข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ มีความเบิกบาน ผ่องใสสงบ สุข

๔. ปัญญาภาวนา หรือ การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิด ความเข้าใจ อย่างเป็นนายความคิด และการหยั่งรู้ความจริง รู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วยการฝึกฝนอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญาที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตน ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธี จะสามารถพัฒนาจิตได้ คำกล่าวที่ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” จึงเป็นความจริง

๕.๒.๑.๒ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ข้อมูลกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

๑ กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการปฐมนิเทศเชิงพุทธ

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการปฐมนิเทศ (กายภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และโครงการอย่างต่อเนื่องมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และ จัดให้มีการประชุมโครงการใหม่ทุกครั้ง เพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการปฐมนิเทศ (ศีลภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่งเสริมให้บุคลากรมีจริยธรรมที่ดีงาม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และชี้แจงให้บุคลากรตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการปฐมนิเทศ (จิตตภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในการปฐมนิเทศทุกครั้งมีการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมเข้าบรรยาย/สัมมนาทุก

ครั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และมีการประเมินบุคลากรด้านคุณธรรมจริยธรรมประจำปี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด กำแพงเพชร ด้านการปฐมนิเทศ (ปัญญาภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ประเมินบุคลากรหลังจัดปฐมนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และให้ความรู้แก่บุคลากรที่ย้ายสายปฏิบัติปฏิบัติกรหรือมาช่วยงานก่อนปฏิบัติหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

๒. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการฝึกอบรมเชิงพุทธ

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด กำแพงเพชร ด้านการฝึกอบรม (กายภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายชื่อ พบว่า จัดให้มีการประเมินผลหลังการฝึกอบรม เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และให้มีการสำรวจความต้องการการพัฒนาตนเองของบุคลากรทุกปี ในหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด กำแพงเพชร ด้านการฝึกอบรม (ศีลภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า มีการนำผลการอบรมมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และ ส่งเสริมบุคลากรไปอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับทั้งภายใน/ในประเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง.

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด กำแพงเพชร ด้านการฝึกอบรม (จิตตภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า เนื้อหาสาระในการฝึกอบรมควรมีหลักคุณธรรมทุกครั้ง ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และ ส่งเสริมบุคลากรไปอบรมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด กำแพงเพชร ด้านการฝึกอบรม (ปัญญาภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า จัดทางงบประมาณเพื่อการฝึกอบรม ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และ จัดฝึกอบรม เพื่อให้บุคลากรแก้ปัญหาต่ออุบัติเหตุต่างๆที่เกิดขึ้น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

๓. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการส่งเสริมด้านวิชาการเชิงพุทธ

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด กำแพงเพชร ด้านการส่งเสริมด้านวิชาการ (กายภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า จัดมอบหนังสือ/วารสารที่เป็นประโยชน์ต่างๆให้เพียงพอและระบบ

สืบค้นทางอินเทอร์เน็ต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมด้านวิชาการทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการส่งเสริมด้านวิชาการ (สีลาภานา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่งเสริมให้บุคลากรมีเทคนิคในการปฏิบัติหน้าที่ ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และ แจงระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับงานวิชาการให้บุคลากรทราบ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการส่งเสริมด้านวิชาการ (จิตตภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการสรุปผลการพัฒนาบุคลากร ด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และจัดส่งบุคลากรไปพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามศูนย์ต่างๆ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการส่งเสริมด้านวิชาการ (ปัญญาภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประเมินผลด้านการเผยแพร่องค์ความรู้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และจัดกิจกรรม/โครงการผ่านสื่อต่างๆ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

๔. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษาดูงานเชิงพุทธ

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการศึกษาดูงาน (กายภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ให้มีการประเมินผลหลังการไปศึกษาดูงานทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการศึกษาดูงาน (สีลาภานา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่งเสริมบุคลากรไปดูงานตามสถานที่จริง เพื่อพัฒนาประสบการณ์การปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และ จัดสรรงบประมาณการศึกษาดูงานประจำปี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการศึกษาดูงาน (จิตตภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่งเสริมให้บุคลากรไปดูงานด้านจรรยาบรรณที่ทั้งนอกสถานที่ ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และ มีการประเมินบุคลากรหลังจากศึกษาดูงานทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการศึกษาดูงาน (ปัญญาภาวนา) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อ

พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า จัดประมวลภาพจากการไปศึกษาดูงาน ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และมีวิทยากรนำพาไปศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

๕. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษาต่อเชิงพุทธ

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการศึกษาต่อ (กายภาพ) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการประเมินผลหลังการส่งบุคลากรไปศึกษาต่อทุกภาคเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และการได้รับสวัสดิการเงินเดือนขณะบุคลากรไปศึกษาต่อ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการศึกษาต่อ (สีลภาพ) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่งเสริมบุคลากรมีจรรยาต่อตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และ ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อจนจบหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการศึกษาต่อ (จิตตภาพ) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่งเสริมบุคลากรนำคุณธรรมจริยธรรมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และมีการประเมินผลของบุคลากรทุกภาคเรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการศึกษาต่อ (ปัญญาภาพ) มีค่าเฉลี่ยโดยรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการประเมินผลบุคลากรเมื่อจบการศึกษา ค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และจัดทำคู่มือการศึกษาต่อแจกบุคลากรภายในองค์กร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

๖. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยภาพรวม

สรุปกลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการปฐมนิเทศ ด้านการส่งเสริมวิชาการ ด้านการศึกษาดูงาน และด้านการศึกษาต่อ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก และด้านการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมากเช่นกัน

๕.๓ กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร

๑. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยปฐมนิเทศเชิงพุทธ

เมื่อองค์กรรับพนักงานใหม่เข้าทำงานได้ระยะหนึ่ง องค์กรจะจัดปฐมนิเทศหรือกิจกรรมแนะนำก่อนหน้า เพื่อชี้แจงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนแนะนำบุคลากร กิจกรรมบุคลากร ความเป็นทางเลือกหนึ่ง กล่าวคือ พนักงานใหม่ย่อมมีทัศนคติเดิม ๆ และมีลักษณะพื้นฐานความคิดแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน การจัดพี่เลี้ยงคอยดูแลเสมือนเป็นการปฐมนิเทศ มีการชี้แจงเบื้องต้น การเสริมสร้าง

ความพร้อมด้านจิตใจให้เกิดความรัก ความผูกพันที่จะร่วมงานภายใต้ความศรัทธาไว้วางใจในการอยู่ทำงาน กับองค์กร กิจกรรมเข้าวัดขัดใจ หมายความว่า องค์กรภาพพนักงานใหม่เข้าวัดรักษาศีล ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานก่อนเข้าทำงาน เพื่อเช็คสภาพความพร้อมด้านร่างกายความประพฤติ สภาพจิตใจ

๒. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการฝึกอบรมเชิงพุทธ

กิจกรรมพุทธมามะกะ คือ การปฎิญาตนว่ายอมรับนับถือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก เป็นกิจกรรมที่จะปลูกฝังนิสัยพนักงานเกิดความเลื่อมใสและให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา กิจกรรมธรรมยาตราหรือการเดินทางไปยังสถานที่หนึ่ง เพื่อจะซักชวนเชิญชวนฝ่ายบริหาร พนักงาน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา เสริมสร้างบุคลากรให้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมสัจจหรือกิจกรรมวิปัสสนากัมมัฏฐานทุกอาทิตย์จะเป็นกิจกรรมที่ทำให้จิตใจของบุคลากรมีสมาธิ สามารถนำสมาธิมาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้

๓. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการส่งเสริมวิชาการเชิงพุทธ

การจัดบอร์ดธรรมะน่ารู้ เป็นการส่งเสริมให้บุคลากรรักษาศีลห้า มีการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เป็นต้น เพื่อให้บุคลากรมีศีลธรรมประจำใจ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคม เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่อกันระหว่างองค์กร องค์กรใดมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ควรจะแบ่งปันต่อกัน ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน การจัดมุมกาแฟแชร์ความคิดเห็น แชร์ข้อมูลการจัดมุมหนังสือสื่อการทำงาน สิ่งเหล่านี้จะเสริมสร้างชีวิตให้มีความสุขกับการทำงานได้ เมื่อถึงเวลาพักผ่อนพนักงานจะอาศัยบรรยากาศจากมุมเหล่านี้ผ่อนคลายอิริยาบถ ลดความตึงเครียดจากการทำงาน

๔. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษาดูงานเชิงพุทธ

การศึกษาดูงานเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้บุคลากรเกิดสัมพันธภาพ ความรู้ ความเข้าใจ เพิ่มทักษะ นบพระสัจจหรือกิจกรรมไหว้พระแก้ววัด เพื่อเสริมสร้างพนักงานสร้างบุญสร้างกุศลตามวัดต่างๆ อีกทั้งยังศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น การศึกษาดูงานในดินแดนพุทธภูมิหรือพุทธภูมิออนทัวร์ เป็นการทัวร์ที่ครั้งหนึ่งในชีวิตที่ชาวพุทธควรจะไปเพื่อศึกษาดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา เสมือนเปิดโลกกว้างทางความคิดให้กับตนเอง

๕. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษาต่อเชิงพุทธ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของบุคลากรเปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมให้บุคลากรเรียนธรรมศึกษาทุกวันอาทิตย์ จะทำให้เราทราบประวัติของพระพุทธเจ้า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานหรือการดำเนินชีวิต การส่งเสริมให้บุคลากรเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ เรียนพระพุทธศาสนาบูรณาการกับวิทยาการสมัยใหม่ บุคลากรจะได้เรียนรู้หลักพุทธธรรมผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ ทั้งนี้บุคลากรสามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้ร่ำเรียนมาประยุกต์ใช้ในหน้าที่การงานได้ อีกอย่างหนึ่งบุคลากรที่มาเรียนร่วมกับพระสงฆ์จะได้ทราบวิถีพุทธเป็นเช่นไรอีกด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. **แผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคลกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นประจำปีงบประมาณพ.ศ.๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๒๕๕๐.

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทยญี่ปุ่น, ๒๕๔๗.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. “การพัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย” **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สังคมวิทยา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

ฐิติวรรณ สิ้นจันนอก. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะที่จำเป็นของผู้จัดการฝึกอบรมสำหรับองค์กรเอกชนในประเทศไทย. **ดุษฎีนิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

ฉาน ตรรกวิจารณ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

(๓) วารสาร/หนังสือพิมพ์/อินเทอร์เน็ต:

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต).หัวใจพระพุทธศาสนา. **พุทธจักร**. ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๐).

จันทร์ศรี ลีลาชีนาเวศ. **การพัฒนาบุคลากร**. ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก.[ออนไลน์].แหล่งข้อมูล : <http://www.mis.nu.ac.th/sharing/prof/junsri2.php>[1 มกราคม 2558].

๒. ภาษาอังกฤษ :

(I) Book:

Bowditch. James L. and Buono. Anthony F. **A Primer on Organizational Behavior**. New York : John wiley and Sons, 1990.

C. Gopinath and Julie Siciliano. **Strategize Experiential Exercises in Strategic Management**. 2nd ed. Ohio : Thomson South-Western, 2005.

พุทธบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูง
ของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย
Forwarding by Buddhist Integration Human Capital
Development to High Performance Organization of Higher
Education Institute of Thai Sangha

พระประเสริฐ วรธมโม (ธิลาว)^{*}
จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์^{**}
บุษกร วัฒนบุตร^{***}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาทุนมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ๒) เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักทั่วไป ๓) เพื่อศึกษาการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ๔) เพื่อพุทธบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และให้ความสำคัญวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นหลักโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมาจากประชากรจำนวน ๑,๗๘๓ รูปหรือคน เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่างการทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร บุคลากรสายวิชาการ และบุคลากรสายปฏิบัติการ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคและนำผลการวิจัยเชิงปริมาณไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เป็นทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ จำนวน ๒๕ รูปหรือคน

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปของการพัฒนาทุนมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย บุคลากรของมหาวิทยาลัย มีสถานภาพเป็นบรรพชิต มากกว่าคฤหัสถ์ โดยเป็นบรรพชิต จำนวน ๒๑๑รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๗๙ และเป็นคฤหัสถ์ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๒๑ มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปีจำนวน ๑๐๙ รูปหรือคน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔๔ ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๒๖ รูปหรือคน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๖๕ ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรส่วนกลาง จำนวน ๑๖๑ รูปหรือคน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๙ เป็นเจ้าหน้าที่ จำนวน ๑๘๗ รูปหรือคน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓๖ มีอายุการทำงานระหว่าง๖-๑๐ ปี จำนวน ๘๙ รูปหรือคน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๓๐ รองลงมาคืออายุการทำงานระหว่าง๑-๕ ปีจำนวน ๘๖รูปหรือคน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘๕

๒. การพัฒนาทุนมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีนโยบายที่กำหนดทิศทางการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจนมีการวางแผนเส้นทางความก้าวหน้าของบุคลากรทุกคนแต่ยังขาดการวางแผนการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนการกำหนดอัตรากำลังบุคลากรยังไม่สอดคล้องกับภาระงานและเวลาทำงาน ตลอดจนการสรรหาบุคลากรมีการสรรหาบุคลากรในหน่วยงานที่ได้รับการพัฒนาแล้วเข้าบรรจุในตำแหน่งที่ว่าง ตลอดจนมีการนำผลการปฏิบัติงานมาประกอบการพิจารณาความดีความชอบ แต่ยังขาดการสนับสนุนการเบิกจ่ายสวัสดิการแก่บุคลากรยังไม่ทั่วถึง

๓. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการ (หลักไตรสิกขา) มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และคุณธรรมส่งเสริมให้บุคลากรทำความเข้าใจในกฎ กติกาการอยู่ร่วมกันเคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน และเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานปลูกจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีการพัฒนาทุนมนุษย์สัมพันธ์ โดยสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมชำนาญและก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ และเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานโดยปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันมีการพัฒนางานให้เป็นไปตามครรลองคลองธรรมมีการนำหลักศีลมาประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการในองค์กรมีการส่งเสริมในเรื่องการศึกษาในสาขาวิชาหรือหลักสูตรสูงขึ้นมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้กับบุคลากรเล่าเรียนในระดับสูง โดยให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การพัฒนาทุนมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ในส่วนของนโยบายการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยมีความเห็นที่สอดคล้องกันและสามารถตอบรับแผนการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ ๑๑ มียุทธศาสตร์ ๕ ด้าน คุมพันธกิจ ๔ ด้าน บวกเรื่องการบริหารจัดการองค์กรเข้าไป ในแต่ละด้านมีความเกี่ยวข้องการพัฒนาทุนมนุษย์ในแผนแล้วมีรายละเอียดเป็นตัวบ่งชี้ เป็นโครงการ โดยเฉพาะนโยบายของมหาวิทยาลัยที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาก้าวหน้าในหน้าที่มากขึ้นเรียกว่ากระบวนการเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ส่งเสริมและพัฒนาทางด้าน

การศึกษาที่ต้องการศึกษาต่อทั้งสายวิชาการ หรือบุคลากรทางการศึกษาโดยจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งไว้ทุกปีงบประมาณถ้าบุคคลมีความรู้ความสามารถตรงตามคุณสมบัติที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ, องค์กรสมรรถนะสูง

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to studygenerality of human capital development in higher education institute of Thai Sangha. 2) to study concepts and theory about human capital development according to new science 3) to study concepts and theory about human capital development according to Buddhist wayand 4) to Forward the Buddhist integration human capital development to high performance organization of higher education institute of Thai Sangha. The research methodology was Mixed Methods Research comprising both qualitative and quantitative approach. For the quantitative research, the samples were conducted by collecting the data 326 persons. The simple size was calculated by using Taro Yamane formula. The samples were selected from the management team, academics staffs and back office staffs all nationwide of this university.The data were analyzed by descriptive statistics including percentage, mean and standard deviation. For qualitative research, the study was conducted by in-depth interviewing from 25 key informants selected by purposive method. The data were analyzed by using content analysis.

The research findings were as follows :

1. The generality of human capital development in higher education institute of Thai Sanghafound that the level of this issue in overall were in high level(\bar{x} =3.75, S.D = 0.31). Then consider by each aspect found that all aspects composedHuman capital development policy, Manpower Planning, Recruitment, Selection, Promotion, Performance appraisal and Welfare were in high level too.

2. Human capital development in higher education institute of Thai Sanghafound thathad human capital development policy to set career path for all staffs but lack of planning to spread to the provincial. Moreover manpower planning did not be consistent with task and office hours, including to the condition of recruitment , performance appraisal and lack of supporting in welfare.

3. The Buddhist integration human capital development by Trisikka in higher education institute of Thai Sangha found that university have promoted

staffs behave well follow morality and the virtue, try to understand in the rule, coexisting rules respect the right and the duty of one another ,emphasize activity arrangement for develop the efficiency in work practice grows the conscious by human capital development activities such as training, education and development for them skills ,new knowledge and experience for high efficiency in their jobs without exploiting each other.

4. The human capital development in higher education institute of Thai Sanghain the part of human capital development policy of the university has an opinion that conforms and support with development plan No 11 that be composed of 5 Strategies , 4 Missions and organization management. All of plan was the detail that formed indicate in the project, especially yearly plan to support human capital development activities and the potential development process .

Keywords: Forward the Buddhist integration, high performance organization

๑. บทนำ

การทำงานทุกอย่างต้องมีการเกี่ยวข้องประสานงานประโยชน์กับผู้อื่นเสมอ จึงต้องรู้จักทำตัวให้ใจกว้าง ให้เห็นความสำคัญของผู้อื่นและงานของผู้อื่นเท่ากับความสำคัญของตนเอง และสำคัญที่สุดต้องเข้าใจให้ตรงกันว่า การประสานงานกันนั้น คือ ไม่แบ่งฝ่ายแบ่งพวกกัน ไม่แย่งประโยชน์ ไม่แย่งความดีความชอบกัน หากแต่ปรองดองกันด้วยความจริงใจ เห็นใจ และเข้าใจ โดยมุ่งหวังผลสำเร็จร่วมกันเป็นสำคัญกว่าสิ่งอื่นๆ” ดังนั้น ในปัจจุบันนี้การบริหารงานใดๆ จะเกิดประสิทธิผลได้ ผู้เป็นหัวหน้าหรือของผู้บริหารจะต้องกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตน ถึงแม้ว่าไม่มีปัจจัยใดที่สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงภายในหน่วยงาน ก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาได้ตลอดเวลา ก็คือ แนวคิดความสามารถของผู้บริหารในองค์กร^๑ บนพื้นฐานที่ว่า ไม่มีรูปแบบการบริหารใด ที่เหมาะสมกับทุกสภาพการณ์ ในทำนองเดียวกันย่อมไม่มีผู้นำคนใดที่จะเหมาะสมกับการบริหารงานในทุกองค์กรและทุกสถานการณ์ ดังนั้นผู้บริหารหน่วยงานจึงต้องมีความสามารถในการใช้บทบาทแนวคิดให้เหมาะสมกับการ

^๑Owens, Robert G. **Organizational Behavior in Education**. 2d ed.; New Jersey: Prentice-Hall Inc., 1981), p. 145.

เปลี่ยนแปลงต่างๆ^๒ โดยสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ได้และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

กระบวนการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ หากประเทศใดมีประชากรได้รับการศึกษาสูงสุดและทั่วถึง ประเทศนั้นก็จะเป็นประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็วทุกด้าน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศไม่ว่าด้านใดต้องอาศัยกำลังคน ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง ดังนั้นคนจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ที่ต้องพัฒนาเป็นอันดับแรก และกระบวนการในการพัฒนาคนก็คือ กระบวนการทางการศึกษา^๓

ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยสงฆ์ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่ทรงพลังในการสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในสังคมให้เป็นบุคคลากรที่มีคุณภาพ จึงมีภารกิจที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงานดังกล่าว และมีความเหมาะสมที่จะต้องพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากกว่าองค์กรรูปแบบอื่น ทั้งนี้การที่มหาวิทยาลัยสงฆ์จะก้าวไปสู่ทศวรรษใหม่นั้น มหาวิทยาลัยต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในอนาคต ในขณะที่ประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ นั้น คำถามที่สำคัญต่อมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันคือ “จะจัดวางสถานะ บทบาท และทำอย่างไร? จึงจะสอดคล้องกับความเป็นไปในวิถีแห่งอาเซียน และนอกเหนือจากการวางสถานะให้สอดคล้องแล้ว คำถามต่อไปคือ จะเข้าไปช่วยส่งเสริมบทบาท แนวทางในการพัฒนาประชาคมอาเซียนใน ๓ เสาหลักได้อย่างไร จึงจะทำให้มหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการพัฒนา “พลเมืองอาเซียน” ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายของศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์

ทุนมนุษย์ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างยิ่งเพราะการพัฒนาทุนมนุษย์มีส่วนช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จในด้านต่างๆหรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าทุนมนุษย์เป็นกำลังสำคัญที่มีส่วนช่วยให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้การพัฒนาทุนมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาในทุกๆด้านตั้งแต่องค์กรสังคมไปถึงการพัฒนาประเทศและวิธีการในการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ดีก็คือการให้การศึกษากับบุคคลในทุกๆรูปแบบโดยไม่จำกัดเฉพาะการศึกษาในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเท่านั้นและอีกวิธีการหนึ่งที่หน่วยงานหรือองค์กรมักใช้ในการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะวิชาการด้านต่างๆให้กับบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรคือการให้การศึกษารูปแบบของการฝึกอบรมซึ่งมุ่งเน้นการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านองค์กร ด้านการศาสนาและศีลธรรมคุณธรรมภายในชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่

^๒McCorkle and others. *Management and Leadership in Higher Education*, (San Francisco, Calif. :Jossey-Bass Pub., 1982), p.190.

^๓สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

บุญทัน ดอกไธสง^๑ ได้กล่าวว่า “วิชาการพัฒนามนุษย์ตามหลักศาสตร์เชิงพุทธนั้นจะให้คำตอบที่เด่นชัด คือการมุ่งตรงไปยังฐานรากของมนุษย์หรือใจที่เป็นต้นน้ำของมนุษย์ สมองส่งใจให้เป็นผู้รู้ดี ปฏิบัติดี นั่นคือ ทำมนุษย์ให้มีวิชาและจรณะ ซึ่งสอดคล้องการหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสังคมมนุษย์ได้ในทุกด้าน คำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งถูกนำเสนอเป็นแนวทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาสังคมของมนุษย์ ในเบื้องต้นหรือสร้างสมอัจฉริยะให้แก่มนุษย์ในครอบครัวและองค์กร” พร้อมกันนั้นยังกล่าวว่า “มนุษย์คือสินทรัพย์ต้องเข้าใจ อริยทรัพย์ที่มีอยู่ในตัวเขา เมื่อลงทุนให้การศึกษาต้องศึกษาวิชามนุษย์ ความดีที่ยิ่งใหญ่ คือ Virture เป็นความซื่อสัตย์สุจริตที่มีสมอเลิศเป็นพุทธ คือรู้แจ้ง รู้จริง ปฏิบัติได้มีประโยชน์ต่อชาวโลกอย่างไม่มีโทษมนุษย์จะสร้างคุณค่าเพิ่มจึงจำเป็นจะต้องเข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้และการพัฒนา”

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาทุนมนุษย์โดยนำเอาพุทธญาณวิทยาและหลักการพัฒนาทุนมนุษย์โดยทั่วไปประยุกต์กันเพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวทางต้นแบบของทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพในการมุ่งสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อหาคำตอบว่าการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการในการมุ่งสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีรูปแบบ หลักการ วิธีการ และผลอย่างไร เพื่อเป็นกลไกในการบริหารงานในองค์กรของตนเอง ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการและเป็นแนวทางให้นักพัฒนาทุนมนุษย์ในสังคมไทยสามารถใช้เป็นต้นแบบ (Role Model) ในการผลิตทุนมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรเพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นการนำสิ่งที่มีค่าที่พระพุทธเจ้าท่านได้สละเวลาทั้งชีวิต เฝยความทุกข์ทรมานต่างๆ เพื่อพิสูจน์ให้ชาวโลกได้เห็นว่า เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการดำเนินชีวิตที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ มีความสุขทั้งกายและใจ อันจะนำไปสู่การสร้างเป็นนโยบายพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน โดยเน้นการศึกษาไปยังหลักการพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธ เพื่อไปสร้างวัฒนธรรมองค์กร สังคมไทยให้มีประสิทธิภาพสูง เกิดความมั่นคง เนื่องจากมีการพัฒนาออกไปจากตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ โลกร่วมสร้างศรัทธาที่มีแนวทางทางดี จะทำให้ทุกคนเป็นสัตตบุรุษ สามารถเผชิญสิ่งต่างๆ รอบด้านได้ด้วยใจที่เป็นสุข เปี่ยมไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักพระพุทธศาสนา รวมทั้งการพัฒนาจิตใจของตนเองและการก่อให้เกิดสังคมที่เป็นรูปธรรมของสังคมที่มีลักษณะของสังคมแบบ Share & Care รวมทั้งขับเคลื่อนนำพามหาวิทยาลัยสงฆ์ไปสู่องค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนในระยะยาวเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์ต่อไป

^๑บุญทัน ดอกไธสง, การจัดการทุนมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ตะวัน, ๒๕๕๑), หน้า ๓๖.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาทุนมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย
๒. เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักทั่วไป
๓. เพื่อศึกษาการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา
๔. เพื่อพุทธบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้กระบวนการศึกษาหรือระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) และให้ความสำคัญวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) เป็นหลัก^๕ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีแบบสอบถาม (Questionnaire) และนำผลการวิจัยเชิงปริมาณไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ ๑ การสังเคราะห์ข้อมูลก่อนดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกมีความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ โดยขั้นตอนแรกจะเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากนั้นใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากบุคลากรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ร่วมกับการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการหรือเชิงพุทธด้วยวิธีการต่างๆ

ขั้นตอนที่ ๒ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับบุคลากรทั้งสายปฏิบัติการและสายวิชาการหลายวิธีทั้งการศึกษาเชิงคุณภาพและการศึกษาเชิงปริมาณ เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล ดังนี้

- สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับสูง ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับดูแลงานด้านการพัฒนาบุคคล จำนวน ๒๕ ท่าน ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดีแต่ละฝ่าย รองอธิการบดีส่วนวิทยาเขต ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก คณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ ตลอดถึงคณะกรรมการหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคลของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

- การเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานทั่วไปหรือสายปฏิบัติการและสายวิชาการโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน ๓๒๖ ชุด เพื่อเก็บข้อมูลด้านความ

^๕ อัจฉริยา นัยพัฒน์, การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณเชิงคุณภาพและผสมผสานวิธีการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕๓.

คิดเห็นด้านกระบวนการที่เหมาะสมและปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในการบริหารงานบุคคล โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยศึกษามา เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการวิชาชีพ และบริหารงานทั่วไป ซึ่งหัวหน้างานหรือผู้รับผิดชอบหลักภายในสังกัดสำนักงานอธิการบดี สถาบัน สำนัก คณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ

๔. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“พุทธบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

พุทธบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พบว่า บุคลากรสายผู้บริหาร สายวิชาการ และสายปฏิบัติการจากกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน ๓๒๖ คน จากแบบสอบถามแสดงความเห็นดังนี้

๑. สภาพทั่วไปของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย บุคลากรของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็นบรรพชิต มากกว่าคฤหัสถ์ มีอายุระหว่าง ๒๐-๔๑ ปีระดับการศึกษาส่วนมากเป็นระดับปริญญาตรี รองลงมามีระดับการศึกษาระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอกส่วนใหญ่เป็นบุคลากรส่วนกลางรองลงมาเป็นบุคลากรวิทยาลัย และวิทยาเขต บุคลากรส่วนมากเป็นเจ้าของที่ รองลงมาเป็นอาจารย์มีอายุการทำงานระหว่าง๖-๑๐ ปี

๒. การพัฒนาทุนมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีนโยบายที่กำหนดทิศทางการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจนมีการวางแผนเส้นทางความก้าวหน้าของบุคลากรทุกคนแต่ยังขาดการวางแผนการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนการกำหนดอัตรากำลังบุคลากรยังไม่สอดคล้องกับภาระงานและเวลาทำงาน ตลอดถึงการสรรหาบุคลากรมีการสรรหาบุคลากรในหน่วยงานที่ได้รับการพัฒนาแล้วเข้าบรรจุในตำแหน่งที่ว่าง ตลอดถึงมีการนำผลการปฏิบัติงานมาประกอบการพิจารณาความดีความชอบ แต่ยังขาดการสนับสนุนการเบิกจ่ายสวัสดิการแก่บุคลากรยังไม่ทั่วถึง

๓. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการ (หลักไตรสิกขา)มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และคุณธรรมส่งเสริมให้บุคลากรทำความเข้าใจในกฎ กติกาการอยู่ร่วมกันเคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน และเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานปลูกจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีการพัฒนาทุนมนุษย์สัมพันธ์ โดยสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมชำนาญและก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ และเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานโดยปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันมีการพัฒนางานให้เป็นไปตามครรลองคลองธรรมมีการนำหลักศีลมาประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการในองค์กรมีการส่งเสริมในเรื่องการศึกษาในสาขาวิชาหรือหลักสูตร

สูงขึ้นมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้กับบุคลากรเล่าเรียนในระดับสูง โดยให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีการพัฒนาองค์กรโดยเน้นไปที่การพัฒนาจิตใจของบุคลากรหรือทุนมนุษย์เป็นหลัก โดยยึดหลักการบริหารที่บูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ ดังที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยได้นำหลักการพัฒนาทุนมนุษย์ ประกอบด้วย การฝึกอบรม การให้การศึกษา การพัฒนา เป็นการนำศาสตร์สมัยใหม่มาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา โดยเป็นกระบวนการที่เรียกว่า “ธรรมวิทยา” คือการนำพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่โดยการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้ง และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่ เพราะศาสตร์สมัยใหม่มุ่งแสวงหาความจริงโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม การนำหลักพุทธศาสนาเข้ามาเติมเต็มให้กับศาสตร์สมัยใหม่จะทำให้องค์กรเกิดความสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผ่านกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลจากการการสังเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แนวคิดจากผู้ออกแบบสอบถามในการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการ สามารถสรุปออกมาเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการดังนี้

การฝึกอบรมด้านศีล มหาวิทยาลัยมีจุดเด่นในการส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานโดยยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม เช่น ส่งเสริมเข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อปลูกฝังให้ปฏิบัติงานโดยยึดกติกา และกฎระเบียบ ตลอดถึงเคารพซึ่งสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน มีความรับผิดชอบในภาระและหน้าที่ของตนเป็นหลักไม่เบียดเบียนกัน แต่บุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดการนำหลักศีลมาใช้กับการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม ยังขาดจิตสำนึกในการปฏิบัติงานเมื่อเกิดปัญหาที่บังงานยังไม่สามารถยอมรับความผิดพลาดในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ โดยหาวิธีการเอาตัวรอดเพื่อหลีกเลี่ยงความผิด **ด้านสมาธิ** มหาวิทยาลัยเป็นที่เน้นการพัฒนาจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ว่า “การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” จากปรัชญาของมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความคิดเห็นจากแบบสอบถาม มหาวิทยาลัยมีจุดเด่นด้านพัฒนาจิตใจ โดยผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม โครงการต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และปลูกฝังจิตสำนึกในการทำงาน โดยเน้นการปฏิบัติงานเพื่องานยึดประโยชน์ของงานเป็นหลัก แต่ยังขาดการจัดกิจกรรมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค การจัดกิจกรรมยังไม่เพียงพอเท่าที่ควรจึงทำให้การพัฒนาทุนมนุษย์สัมพันธ์ยังไม่เป็นผลงานที่ประจักษ์เท่าที่ควร บุคลากรส่วนใหญ่จะเกิดทุนมนุษย์สัมพันธ์เฉพาะในส่วนงานเท่านั้น ควรมีการพัฒนาในด้านนี้ให้มากกว่าเดิม **ด้านปัญญา** มหาวิทยาลัยมีการสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ เพื่อเป็นแรงสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการทำงานงานในองค์กร เช่น การติดต่อประสานงาน การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเด็ดขาด ตลอดถึงการให้บุคลากรในองค์กรมีการเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กรรู้เท่าทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันเวลา แต่บุคลากรบางส่วนยังขาดทักษะความชำนาญในการสร้างองค์ความรู้โดยเฉพาะบุคลากรสายปฏิบัติการวิชาชีพ เนื่องจากยังเกิดความไม่มั่นใจที่จะ

สร้างองค์ความรู้ใหม่ในองค์กรเพราะต้องทำตามคำสั่งงานของผู้บังคับบัญชา จึงทำให้ขาดการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบงานอย่างเสรี ประสบการณ์ใหม่ๆจึงไม่เกิดขึ้นในองค์กรเท่าที่ควร

การให้การศึกษาด้านศิลปะ มหาวิทยาลัยทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีนโยบายที่สอดคล้องกันโดยเน้นการจัดกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างองค์ความรู้ ความชำนาญเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ จากการส่งบุคลากรเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อได้ผลลัพธ์ที่ดีและนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาองค์กร แต่ยังคงขาดความรู้ที่ได้มาเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานให้เป็นรูปธรรม และยังไม่นำองค์ความรู้ที่ได้มาเป็นแผนการพัฒนาทางการศึกษาอย่างจริงจัง

ด้านสมาธิ มหาวิทยาลัยมีการเสริมสร้างองค์ความรู้ในเรื่องความใส่ใจและความตั้งใจในการปฏิบัติงาน โดยเน้นการทำงานอย่างเป็นระบบ ทำงานอย่างเป็นขั้นตอน มีความรอบครอบในการทำงานและบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้ มหาวิทยาลัยยังขาดการสร้างองค์ความรู้หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสำนึกให้บุคลากรเพื่อให้มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับการเป็นบุคลากรของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

ด้านปัญญา เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องมีจุดเด่นด้านการให้การศึกษาโดยมีผลลัพธ์จากการที่บุคลากรมีปฏิภาณไหวพริบโดยมีการส่งเสริมให้บุคลากรสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดจากการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางป้องกันหรือสามารถแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในองค์กรหรือหน่วยงาน มหาวิทยาลัยมีการส่งบุคลากรเข้าอบรมเพิ่มทักษะกับหน่วยงานข้างนอกแต่ยังขาดการสังเคราะห์ความรู้ที่ได้มา มาสกัดเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาองค์กรอย่างเป็นรูปธรรมและยังไม่เป็นระบบ

การให้การพัฒนา ด้านศิลปะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยที่มีบุคลากรทั้งที่เป็นผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทั้งเป็นคนไทย และเป็นชาวต่างประเทศ และยังมีหน่วยงานขยายไปหลายจังหวัด ทั้งเป็นวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียนตลอดถึงหน่วยวิทยบริการ โดยมีขนาดของหน่วยงานใหญ่และเล็กตามลำดับ จึงมีการเน้นให้บุคลากรทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคสามารถปรับตัวหรือสร้างความยืดหยุ่นผ่านการประพฤติปฏิบัติได้ ตลอดถึงมหาวิทยาลัยมีการส่งเสริมให้บุคลากรดำเนินชีวิตในองค์กรโดยให้ยึดหลักการการทำงานให้เป็นไปตามครรลองคลองธรรม แต่บุคลากรบางท่านยังขาดการนำหลักศีลหรือหลักการพัฒนาพฤติกรรม ยังไม่นำไปใช้เพื่อปรับปรุงการบริหารงานจัดการในองค์กรเท่าที่ควร

ด้านสมาธิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีจุดเด่นที่เน้นการพัฒนาคนที่จิตใจโดยมีการพัฒนาจิตสำนึกเรื่องบุคลิกภาพมีความประพฤติปฏิบัติที่ดี เพิ่มเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรม เป็นการสร้างพัฒนาจิตใจให้เกิดความตั้งมั่นต่อองค์กร แต่บุคลากรยังขาดความหนักแน่นในการตัดสินใจในการทำงานยังขาดความเด็ดขาด

ด้านปัญญา มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้บุคลากรมีการเรียนรู้ในสาขาวิชาหรือหลักสูตรที่ตรงกับสายงานให้สูงขึ้น โดยให้การสนับสนุนทุนการศึกษาโดยแบ่งตามระดับของการศึกษาแล้วให้นำความรู้ที่ได้รับกลับมาพัฒนาองค์กรสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นกับองค์กร เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งในและนอกขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีการบริหารงานอย่างเป็นมืออาชีพ

๕. อภิปรายผล

รูปแบบพุทธบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พบว่า

นโยบายการพัฒนาทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัย มีความเห็นที่สอดคล้องกันและสามารถตอบรับแผนการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ ๑๑ มียุทธศาสตร์ ๕ ด้าน คุมพันธกิจ ๔ ด้าน บวกเรื่องการบริหารจัดการองค์กรเข้าไป ในแต่ละด้านมีความเกี่ยวข้องการพัฒนาทุนมนุษย์ในแผน การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมีรูปแบบการบริหารงานแบบนำหลักทางพระพุทธศาสนาเป็นแม่บทหรือเป็นตัวควบคุม เช่นเดียวกับหลักไตรสิกขา ศิลหมายถึง พฤติกรรม มุ่งสร้างพฤติกรรมของบุคลากรในฐานะเป็นทุนมนุษย์ให้มีพฤติกรรมความเคยชินที่ดีในงานปฏิบัติ เกื้อกูลสัมพันธ์กับหน่วยงาน สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในองค์กร จะเป็นผลให้เกิดสภาพจิตใจที่ดีงาม มีความสุข พร้อมทั้งเอื้อต่อการแยกแยะ และการรับรู้รับทราบเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ การคิด การสร้างสรรค์ ทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม สมาธิ ใจเป็นตัวชี้้นำพฤติกรรมของบุคลากรในฐานะเป็นทุนมนุษย์ให้มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจ และสภาพจิตใจปัญญาความรู้ มุ่งใช้ปัญญาของบุคลากรในฐานะเป็นทุนมนุษย์ให้มีปรีชาญาณ ความรู้ ความเข้าใจ เหตุผล การเข้าถึงความจริง รวมทั้งความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และแนวคิดต่างๆ เพื่อใช้ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวปรับจัดทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี และเป็นตัวนำสู่จุดหมายของหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยญา อภิบาลกุล^๖ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษาสถาบันการศึกษาสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยพบว่า

๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการบริหารการศึกษาแบบผสมผสานระหว่างระบบอุปถัมภ์ กับระบบราชการ มาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไม่อยู่ในระบบราชการ มีปัญหาและความต้องการ ๔ ด้านคือ ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากร และด้านการดำเนินงานและการบริหารงาน

๒) รูปแบบการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ๓ กลุ่มงานคือ กลุ่มบริหารงานทั่วไป (ได้แก่สำนักงานวิทยาเขต) กลุ่มสนับสนุนวิชาการ (ได้แก่สำนักวิชาการวิทยาเขต) และกลุ่มจัดการเรียนการสอน (ได้แก่วิทยาลัยสงฆ์)

๓) บทบาทของบุคลากรสถาบันการศึกษาสงฆ์ต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรม พบว่า ระดับปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ทั้ง ๓ ด้านคือ บทบาทต่อการดำเนินการดำเนินชีวิตของคน บทบาทต่อ

^๖ชัยญา อภิบาลกุล, การศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษาสถาบันการศึกษาสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๘๗.

สังคม และบทบาทต่อพระพุทธศาสนา แต่บทบาทต่อการเมืองการปกครอง บทบาทต่อเศรษฐกิจมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

มีความสุขมีบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตร เป็นพี่เป็นน้อง เป็นครูบาอาจารย์ มีมิตินอกเหนือจากเจ้านายกับลูกน้องอยู่ในนั้น มีความสัมพันธ์ในมิติทางสังคม มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลทางสังคม มีมิติแห่งน้ำใจ มหาวิทยาลัยสงฆ์จะเน้นการเคารพครูบาอาจารย์ ให้เกียรติกัน ไม่ใช่กีดกันทางวิชาการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉาน ธรรมวิจารณ์^๗ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ได้สรุปเป้าหมายของการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงพุทธมี ๓ ประการคือ

๑) พัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนองความจำเป็นขององค์กร มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพ

๒) พัฒนาให้เป็นคนเก่งมีความสามารถ รวมถึงยังต้องมีศีลธรรม จริยธรรม ทำงานได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพจิตดี เป็นคนดีของสังคมประเทศชาติ

๓) พัฒนามนุษย์ไปสู่ระดับอุดมคติคัมภีร์พุทธธรรม คือสู่ระดับนิโรธหรือนิพพาน ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีความสุขที่แท้จริงหรือสภาพของการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง

การพัฒนาทุนมนุษย์ของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยเน้นไปใน การพัฒนาทุนมนุษย์ใน ๓ ระดับ

ขั้นศีล (พฤติกรรม) มุ่งสร้างพฤติกรรมของบุคลากรในฐานะเป็นทุนมนุษย์ให้มีพฤติกรรมความเคยชินที่ดีในงานปฏิบัติ เกื้อกูลสัมพันธ์กับหน่วยงาน สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในองค์กร จะ เป็นผลให้เกิดสภาพจิตใจที่ดีงาม มีความสุข พร้อมทั้งเอื้อต่อการแยกแยะ และการรับรู้รับทราบเกี่ยวกับ ข้อมูลความรู้ การคิด การสร้างสรรค์ ทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม

ขั้นสมาธิ (ใจ) เป็นตัวชี้นำพฤติกรรมของบุคลากรในฐานะเป็นทุนมนุษย์ให้มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจ และสภาพจิตใจ

ขั้นปัญญา (ความรู้) มุ่งใช้ปัญญาของบุคลากรในฐานะเป็นทุนมนุษย์ให้มีปรีชาญาณ ความรู้ ความเข้าใจ เหตุผล การเข้าถึงความจริง รวมทั้งความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และแนวคิด ต่างๆ เพื่อใช้ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวปรับจัดทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี และเป็นตัวนำสู่จุดหมายของหน่วยงาน

๖. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

^๗ฉาน ธรรมวิจารณ์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐).

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาทุนมนุษย์ใน ๓ ด้าน ด้านการฝึกอบรม การให้การศึกษา การพัฒนา อย่างครอบคลุม

๑.๒ มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายในการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน (Work Instruction) สำหรับการปฏิบัติงานทุกระดับเพื่อใช้เป็นการประกอบในการปฏิบัติงานของบุคลากรรวมทั้งสร้างดัชนีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน เพื่อประเมินผลประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

๑.๓ มหาวิทยาลัยควรมีการจัดบุคลากรเข้าทำงาน จะต้องคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานที่ทำ ที่สำคัญคือนอกจากจะเป็นคนเก่งแล้ว จะต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ภักดีต่อองค์กร

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๒.๑ มหาวิทยาลัยควรมีหลักสูตรแผนงานสำหรับการพัฒนาบุคลากร โดยทำแผนงานประจำปี ซึ่งต้องมีตัวตนที่ได้รับการฝึกอบรมและการพัฒนาเป็นพื้นฐานมาก่อน เป็นความจริงที่ว่าก่อนการพัฒนาใครจะต้องพัฒนาตนเองก่อน เพราะพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองสูงมาก

๒.๒ มหาวิทยาลัยควรจัดระบบการพัฒนาสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดี เพื่อมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายที่พึงปรารถนาด้วยการศึกษาปัญหาและความต้องการทุนมนุษย์และทรัพยากรอื่นๆ รวมทั้งนโยบาย ที่มีการวางแผนอย่างรัดกุมในกระบวนการทั้งการดำเนินการ การตรวจสอบ และการประเมินผล การพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีจะต้องพิจารณา มิติการพัฒนาทั้งในด้านมิติทางด้านจริยธรรมส่วนบุคคล มิติทางด้านวิชาการ และมิติทางด้านการนำ

๒.๓ มหาวิทยาลัยควรมีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายบุคลากรในมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานข้างนอกให้เป็นรูปธรรม การบริหารจัดการนั้นจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตรและคู่แข่ง

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแผนกลยุทธ์ในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยแล้วนำมาวางแผนเชิงปฏิบัติการในงานแต่ละด้านเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการปฏิบัติ (Standard Operating Procedure) ที่เป็นขั้นตอนปฏิบัติตามมาตรฐาน ซึ่งมีการปฏิบัติตามลำดับก่อนหลังและมีลักษณะการปฏิบัติงานของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอย่างเป็นระบบ

๓.๒ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) โดยเจาะจงไปในส่วนงานนั้นๆของมหาวิทยาลัย เนื่องจากการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สิ่งมีชีวิตทุกชนิดมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ก่อให้เกิดความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้ได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ (Globalization)

๓.๓ ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขขององค์กรเป็นการเฉพาะ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- ชัยญา อภิบาลกุล. การศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษาสถาบันการศึกษาสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๒.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. การจัดการทรัพยากรบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- นิสตากร เวชยานนท์. มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑.
- บุญทัน ดอกไธสง. การจัดการทุนมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ตะวัน, ๒๕๕๑.
- องอาจ นัยพัฒน์. การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณเชิงคุณภาพและผสมผสานวิธีการ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

- เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. “อิทธิพลของพฤติกรรมผู้นำวัฒนธรรมการทำงานในองค์กร และกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.
- ฉาน ตรรกวิจารณ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.
- บุษกร วัฒนบุตร. “การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบ KSM เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๕.
- สมชาย สรรประเสริฐ. “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ”. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม
The Community Economy Development of Local
Administrative Organizations with Buddha Dhamma

วราภุมิ สุวะโสภา*
อภิรักษ์ จันทะนี**
ธัชชนันท์ อิศรเดช***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปของการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม และ ๓) นำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม

ดำเนินการวิจัยโดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้เชี่ยวชาญ ๒๑ คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๒๔ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการอุปนัยวิเคราะห์และการพรรณนาความและการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๘ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัญหาทั่วไปของการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า คริวเรือนชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะพอยังชีพมีรายได้ค่อนข้างน้อยแต่ก็ใช้จ่ายอย่างเพียงพอไม่ใช้จ่ายเกินตัวและมีส่วนน้อยที่รายได้ค่อนข้างสูง แม้ว่าชุมชนจะไม่มีกรรวมกลุ่มในการผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

๒. กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม จัดทำแผนและกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและสนับสนุนจัดอบรมให้ความรู้และ

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย paiwanpuri@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

จัดสรรงบประมาณโดยกำหนดยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานล่างเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

๓. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมที่ภูมิจำกัดตลประโยชน์ ๔ นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทย ๑) การนำหลักอรรถฐานสัมปทานมาแก้ปัญหาการขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้านสิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ ๒) การนำหลักอารักขสัมปทานมาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์คือการใช้เงินตามหลักธรรมคนรู้จักทำมาหาเลี้ยง ๓) การนำหลักกัลยาณมิตรตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ความมีกัลยาณมิตรคือ มีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล และ ๔) การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะให้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตโดยทางชอบธรรมกล่าวคือการดำรงชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลซึ่งเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่ระดับประคองกาย วาจาให้เรียบร้อยและทำงานที่สุจริต

คำสำคัญ : การพัฒนา, เศรษฐกิจชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study the problem of implementing economic development of local government 2) study the procedure of The develop of Communities Economics The Local Government With Buddha Dhamma and 3) provide guidelines for economic development according whit Buddha Dhamma of the local government

Research methodology was mixed research by qualitative research and quantitative research, is supported by the research design under sequential exploratory design and the qualitative research data were collected by focus group of 21 experts and depth interviews from the primary sampling of 24 persons by depth interviews and to analyze the data by means of inductive analysis and depiction. Andthe quantitative research using a questionnaire to collect data from a sample of the local administration and 308 samples that there were analyzed data by frequency, percentage, mean and standard deviation.

Findings of this Research were :

1. The problems of the implementation of the Communities Economics of local governments that most communities are in the household subsistence income is relatively low but the cost and do not spend more than adequate and there is a minority of relatively high income. Although the community is no

integration in the production of goods or services of any kind was not as successful as.

2. Procedure for the develop of Communities Economics Of The Local Government With Buddha Dharma that the local government had done plan to promotion and support for training knowing and budgets by offering economics plan to be the adoption community.

3. To provide guidelines for economic development according to Buddhaddhamma as Thisdhadhammikadhapyoth 4 (community-based Buddhist virtues) used to solve social life in Thailand that follow as : 1) To bring Udthanasampta to solve the problem of lack of perseverance or laziness and it is important to be careful or cautious to maintain body, speech and mind.2) To bring Arakkhasampta to solve life's love of the unknown receivers that is making great money with the good people for a living.3) To bring Kalayanamitrato solve the life's problem as the union bullies that there is a good friend such as there instruct counsel and longtime friend of the environment, and good fellowship. And 4) To bring Samacheevita to solve the life's problem as a life spent agents know about the culture of life by way of righteousness. That is the main subsistence livelihood shall comply with the basic precepts which are essentially palliative care and Verbal stand and work honestly.

Keywords: Development, Community Economy

๑. บทนำ

การปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยได้จัดตั้งและปรับปรุง รูปแบบการปกครองท้องถิ่นหลายลักษณะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร และรูปแบบสุดท้ายที่มีการจัดตั้งในขณะนี้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจัดตั้งโดย พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗^๑ ประเทศไทย ได้มีพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ แก้ไขเพิ่มเติมปัจจุบัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๒๘๓

^๑ กรมการปกครอง, คู่มือการปฏิบัติงานสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๓๘) หน้า ๓.

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น^๒

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ยั่งยืนและมั่นคงในระยะยาวต้องเร่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามหลักการ “ความเพียงพอ” ที่มุ่งใช้ “ความมีเหตุผล” พิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่จะได้รับอย่างรอบคอบพัฒนาด้วย “ฐานความรู้” ทั้งจากภายนอกและที่สั่งสมภายในประเทศ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างชาญฉลาดและรู้เท่า การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน คือ ให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ บนรากฐานของความสามารถที่มีอยู่ จากการใช้ “ทุนของชุมชน” ทั้งที่เป็นสินค้าทุน (เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิตต่างๆ ฯลฯ ที่มีอยู่หรือสามารถจัดหามาได้ตามศักยภาพ) ทุนทางเศรษฐกิจ (ปัจจัยที่สนับสนุนให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างสะดวกราบรื่น เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ สภาพภูมิประเทศ การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น) และทุนทางสังคม (วิธีการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน โรงเรียน สถานีนามัย ฯลฯ)

ปัญหาชีวิตของสังคมไทยเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนเพราะขาดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ (๑) การขาดความพากเพียรในการทำการงานหรือการศึกษา (๒) การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น (๓) มีการคบคนพาลเป็นเพื่อน ชอบแนะนำไปในทางที่ผิด หรือ ที่ไม่ควร อาทิเช่น แนะนำให้ไปเล่นการพนัน ให้ไปลักขโมย ให้กินยาบ้า ให้เสพยา ขวนไปดูดคร่าอนาจาร เป็นต้น เหล่านี้ถือว่าเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และ (๔) มีการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะใช้ชีวิตให้ไปตามกระแสนิยมของความต้องการ (ตัณหา) และไม่รู้จักเพียงพอ ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่เกิดความอยากได้อะไรก็อยากเป็น (โลภ) เกินฐานะของตน จึงทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทย^๓

พื้นที่การศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาและเมืองครุ ปกครองส่วนท้องถิ่นมากที่สุดในประเทศ จำนวน ๓๓๔ แห่ง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลนคร ๑ แห่ง เทศบาลเมือง ๔ แห่ง เทศบาลตำบล ๘๔ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๒๔๔ แห่งรวมทั้งสิ้นจำนวน ๓๓๔ แห่ง และในสถานะในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่จังหวัด นครราชสีมา จึงมีบทบาทในการเสริมสร้างการพัฒนา และกำหนดแนวคิด และทิศทางการพัฒนา ประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็น “การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” โดยการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”

^๒ กรมการปกครอง, คัมภีร์ อบต., (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓) หน้า ๑๕.

^๓ นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๖๘.

และวิธีการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของ “ดุลยภาพเชิงพลวัต” ที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง รวมทั้งความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ อันจะนำไปสู่ “ความอยู่ดีมีสุข” ของ คนไทยทั้งชาติเป็น “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” และจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดภาคอีสานที่มุ่งสู่ประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศและเข้าสู่สังคมอาเซียนและในประชาคมโลกได้อย่างมีเอกราชและอธิปไตยที่มั่นคงมีศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิ สงบสุขและสันติกับโลกอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไป ของการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม
๓. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

๑. อธิบายรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เจาะลึก จำนวน ๒๔ รูป/คน และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิเศษ จำนวน ๒๑ คน
๒. อธิบายรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งเทคนิคการวิจัยแบบสำรวจ โดยการแจกแบบสอบถาม ๓๐๘ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ๑. เครื่องมือเชิงคุณภาพ ๑.๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ๑.๒ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ๒. เครื่องมือเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น ๖ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ ข้อมูลเชิงพฤติกรรมของประชากรมี ตอนที่ ๓ แบบสอบถามความคิดเห็นด้านความเข้มแข็งของชุมชน ระดับการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตอนที่ ๔ แบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับการดำเนินงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมความเข้มแข็งแก่กลุ่มอาชีพ ตอนที่ ๕ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

๔. ผลการวิจัย

สภาพปัญหาทั่วไปการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการวิจัยสภาพปัญหาทั่วไปการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

ด้านส่งเสริมรายได้และกลุ่มอาชีพ ผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจชุมชนอย่างถ่องแท้ ส่วนใหญ่มุ่งแก้ปัญหารายผลิตหรือปัญหารายบุคคลครัวเรือน และกลุ่มอาชีพเบื้องต้น โดยไม่ได้สนใจในเรื่องการสร้างฐานเศรษฐกิจระดับชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสร้างฐานรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง

ด้านทุนผลิตและการจำหน่าย เศรษฐกิจชุมชนที่ล่าช้าและพึ่งตนเองไม่ได้มักจะอยู่ในเขตรับผิดชอบพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ห่างไกลตัวเมืองและมีข้อจำกัดบางประการดำรงอยู่ เช่น ผลผลิตไม่มีตลาดรองรับเพียงพอ หน่วยผลิตขาดแคลนเงินทุน และหน่วยผลิตยังขาดทักษะภูมิปัญญาและเทคนิคการผลิต ทำให้ผลผลิตที่มีคุณภาพต่ำไม่นิยมของผู้บริโภค

ด้านบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ขององค์กรต่อกลุ่มอาชีพ และจัดสรรงบประมาณตามความต้องการชุมชน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กซึ่งอยู่ห่างไกลตั้งอยู่ในชนบทจะจัดสรรงบประมาณด้านพัฒนาอาชีพชุมชนเพียงน้อยนิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งจะแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลและประเมินกลุ่มอาชีพในชุมชนอย่างต่อเนื่องและนำโครงการของกลุ่มอาชีพในชุมชนนำเข้าบรรจุแผนพัฒนาประจำปีแต่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงเล็กน้อยตามฐานะการเงินการคลัง

กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม

ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรีตำบล และนายกเทศมนตรีเมือง ปลัดเทศบาล ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกกลุ่มอาชีพ ทั้ง ๒๐ คน และพระภิกษุสงฆ์ จำนวน ๔ รูป มีแนวทางในการดำเนินการ ๓ ด้าน คือ การผลิต การจำหน่ายและการบริโภค

ด้านการผลิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้ปัจจัยการผลิตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ (๑) การใช้ที่ดินและน้ำ นอกจากจะนำหลักเกณฑ์การจัดแบ่งพื้นที่ตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาพิจารณาแล้ว ยังรวมถึงการใช้ที่ดินที่ยังไม่ได้ทำประโยชน์อะไรมาใช้ในการทำการเกษตรกรรม (๒) การใช้แรงงานที่มีอยู่ในครัวเรือนตลอดจนแรงงานที่มาช่วยเพิ่มเติมจากผู้ว่างงาน เพื่อลดต้นทุนการผลิต (๓) การสนับสนุนและส่งเสริมในด้านทุน การสร้างและสนับสนุนทุน เพื่อการผลิต โดยลดการพึ่งพาทุนจากภายนอก ด้วยการส่งเสริมให้นำทุนที่มีอยู่แล้วจากกลุ่มออมทรัพย์มาขยายผลให้เกิดประโยชน์ (๔) การบริหารและการจัดการด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ใน

การผลิต การรู้จักนำเทคโนโลยีพื้นฐาน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ด้านการจำหน่าย เพื่อให้ประชาชนในชนบทรู้จักการทำมาหากิน มีความพออยู่พอกินตามแนวพระราชดำริฯ เศรษฐกิจแบบพอเพียง และส่วนเกินจากการบริโภคไปสู่ระบบการค้าและการจำหน่ายมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ผลิตต้องรู้ข้อมูลภาวะ และปริมาณความต้องการของตลาด แนวทางที่จะส่งเสริมในด้านการจำหน่ายการส่งเสริมการรวมกลุ่ม

ด้านการบริโภค เป็นการปลูกฝังแนวคิดไม่ให้อาศัยฟุ่มเฟือย เพื่อการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคภายในท้องถิ่น เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเสริม ได้แก่ กิจกรรมร้านค้าชุมชน กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ กิจกรรมเครือข่ายร้านค้าชุมชนหรือศูนย์สาธิตตลาด กิจกรรมเครือข่ายองค์กรชุมชน กิจกรรมประชาคม ศูนย์บริการการเกษตรแบบเบ็ดเสร็จ เป็นต้น

ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการมีส่วนร่วม จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยจากผลสัมฤทธิ์ และสนทนากลุ่มในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน ทำให้สามารถสรุปได้ถึงปัจจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วย ๓ ปัจจัยหลัก คือ (๑) ปัจจัยผลักดัน เศรษฐกิจชุมชน (๒) กิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน และ (๓) การจัดสรรกำไรส่วนเกิน

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทย

การนำหลักอภิวรรณสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียร การนำหลักอภิวรรณสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้าน

การนำหลักอภิวรรณสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ การนำหลักอภิวรรณสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ คือการใช้เงินตามหลักธรรมคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ (ชีวิตที่เป็นหลักฐาน)

การนำหลักกัลยาณมิตตตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล การนำหลักกัลยาณมิตตตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล

การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

๕. อภิปรายผล

สภาพปัญหาทั่วไปการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการวิจัยสภาพปัญหาทั่วไปการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า คริวเรือนชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะพออยู่พอมี รายได้ค่อนข้างน้อยแต่ก็ใช้จ่ายอย่างเพียงพอ ไม่ใช้จ่ายเกินตัว และมีส่วนน้อยที่ รายได้ค่อนข้างสูงแม้ว่าชุมชนจะไม่มีกรรวมกลุ่มในการผลิตกัน นอกจากนี้แล้วในส่วนของภาคครัวเรือนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังได้มีการฝึกอบรมอาชีพโดยจัดขึ้นแล้วให้ชุมชนเข้าฝึกอบรมเพื่อให้มีความรู้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพเลี้ยง

ตนเอง มีการอบรมหลักสูตรประกอบอาชีพพระยาสั้น และกลุ่มอาชีพบางกลุ่มในชุมชนเมืองได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยอำเภอปักธงชัยและอำเภอเมืองนครราชสีมา มีความร่วมมือ ร่วมใจในการดำเนินงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ภายใต้การสร้างการเรียนรู้แนวทางการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ ศรณรายณ์ ศรีเพชร ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่าด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพทำให้ความสนใจในการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เช่นเดียวกับการรวมกลุ่มการทอผ้า ซึ่งเกิดขึ้นจากอาชีพเสริมที่คนในชุมชนดั้งเดิมทำอยู่ก่อนแล้ว แต่เมื่อได้รับคำแนะนำที่ดีจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับการรวมกลุ่มอาชีพกัน และคนในชุมชนมีความเห็นที่คล้อยตาม จึงได้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่างๆ ขึ้น สามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน แต่ในปัจจุบันพบว่า มีกลุ่มที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนบางแห่งมีการกระจุกตัวของการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มอาชีพผ้าทอตีนจกแม่วังช้าง ที่มีการรวมตัวกันในเฉพาะหมู่บ้านแม่วังช้างเท่านั้น ทั้งนี้การรวมกลุ่มอาชีพของตนในชุมชนมีจุดประสงค์หลักคือ สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่ม นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลัก^๕

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม จากข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลเชิงพฤติกรรม และความต้องการการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมเศรษฐกิจ มีดังนี้

ด้านส่งเสริมรายได้และกลุ่มอาชีพผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจชุมชนอย่างถ่องแท้ ส่วนใหญ่มุ่งแก้ปัญหาหารายได้หรือปัญหารายบุคคลครัวเรือน และกลุ่มอาชีพเบื้องต้น โดยไม่ได้สนใจในเรื่องการสร้างฐานเศรษฐกิจระดับชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสร้างฐานรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง

ด้านทุนผลิตและการจำหน่ายเศรษฐกิจชุมชนที่ล่าช้าและพึ่งตนเองไม่ได้มักจะมีอยู่ในเขตรับผิดชอบพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ห่างไกลตัวเมืองและมีข้อจำกัดบางประการดำรงอยู่ เช่น ผลผลิตไม่มีตลาดรองรับเพียงพอ หน่วยผลิตขาดแคลนเงินทุน และหน่วยผลิตยังขาดทักษะภูมิปัญญาและเทคนิคการผลิต ทำให้ผลผลิตที่มีคุณภาพต่ำไม่นิยมของผู้บริโภค สอดคล้องกับขวัญกมล ดอนขวา ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจุบันมีบทบาท และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการในเรื่องของการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญ

^๕ศรณรายณ์ ศรีเพชร, “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา : อำเภอจุน จังหวัดพะเยา”, รายงานวิจัย, (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๕๔ – ๕๕.

ในการพัฒนาทั้งผู้นำเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ ชาวบ้านหรือสมาชิกกลุ่มอาชีพ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้และความสามารถด้านการผลิต รู้จักบริโภค และมีแนวคิดด้านการแปรรูป และการขาย โดยสร้างเครือข่ายกับองค์กรภาครัฐและเอกชน และส่งผลต่อการระดมคน เงินทุน การบริหารการจัดการในกระบวนการผลิต^๕

ด้านบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ขององค์กรต่อกลุ่มอาชีพ และจัดสรรงบประมาณตามความต้องการชุมชน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กซึ่งอยู่ห่างไกลตั้งอยู่ในชนบทจะจัดสรรงบประมาณด้านพัฒนาอาชีพชุมชนเพียงน้อยนิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งจะแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลและประเมินกลุ่มอาชีพในชุมชนอย่างต่อเนื่องและนำโครงการของกลุ่มอาชีพในชุมชนนำเข้าบรรจุแผนพัฒนาประจำปีแต่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงเล็กน้อยตามฐานะการเงินการคลัง สอดคล้องกับ ขวัญกมล ดอนขวา ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจุบันมีบทบาท และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการในเรื่องของการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น^๖

กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม

ด้านการผลิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้ปัจจัยการผลิตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญได้แก่ (๑) การใช้ที่ดินและน้ำ นอกจากจะนำหลักเกณฑ์การจัดแบ่งพื้นที่ตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาพิจารณาแล้ว ยังรวมถึงการใช้ที่ดินที่ยังไม่ได้ทำประโยชน์อะไรมาใช้ในการทำการเกษตรกรรมเพื่อไม่ให้เกิดความสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ (๒) การใช้แรงงานที่มีอยู่ในครัวเรือนตลอดจนแรงงานที่มาช่วยเพิ่มเติมจากผู้ว่างงานหรือถูกเลิกจ้างที่กลับภูมิลำเนา เพื่อลดต้นทุนการผลิต และรายจ่ายในครัวเรือน (๓) การสนับสนุนและ ส่งเสริมในด้านทุน ควรดำเนินการสองทาง ทางหนึ่งคือการสร้างและสนับสนุนทุนเพื่อการผลิต โดยลดการพึ่งพาทุนจากภายนอก ด้วยการส่งเสริมให้นำทุนที่มีอยู่แล้วจากกลุ่มออมทรัพย์มาขยายผลให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจในชุมชน อีกทางหนึ่งคือ การลดต้นทุนการผลิตและการบริโภค เช่น ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เป็นต้น (๔) การบริหารและการจัดการด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการผลิต การรู้จักนำเทคโนโลยีพื้นฐาน

^๕ ขวัญกมล ดอนขวา, “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, (ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔ – ๒๕๕๕), หน้า ๓๐- ๔๒.

^๖ ขวัญกมล ดอนขวา, “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, (ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔ – ๒๕๕๕), หน้า ๓๐- ๔๒.

หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์การเรียนรู้ในระบบการตลาด การจัดทำบัญชีการค้า รายรับรายจ่ายที่ชาวบ้านสามารถเรียนรู้และทำได้โดยง่าย สอดคล้องกับ ศิริพร เลิศยิ่งยศ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการ อาชีพค้าขายในชุมชน มีศักยภาพในการได้รับการส่งเสริมให้การแปรรูปจากผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อ การจัดทำจำหน่าย เช่นปลูกผักปลอดสารพิษ การทำชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นความหวังของสังคมไทยอนาคต และเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความสำเร็จได้โดย ชั้นที่หนึ่งมีเป้าหมายที่ดี และชัดเจน ชั้นที่สองมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่ดีและชัดเจนที่สามมีวิธีการที่ดีและเหมาะสม ชั้นที่สี่มีการ ติดตามผลที่ดี^๗

ด้านการจำหน่าย เพื่อให้ประชาชนในชนบทรู้จักการทำมาหากิน เพื่อให้มีความพออยู่พอกินตามแนวพระราชดำรัสฯ เศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในขั้นต้น และส่วนเกินจากการบริโภคไปสู่ระบบการค้าและการจำหน่ายมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ผลิตต้องรู้ข้อมูลภาวะและปริมาณความต้องการของตลาด แนวทางที่จะส่งเสริมในด้านการจำหน่ายการส่งเสริมการรวมกลุ่ม การส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าชุมชน และศูนย์สาธิตการตลาด เป็นกิจกรรมสำคัญที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านทุน ข้อมูลและการจัดการ เพื่อให้ระบบการผลิตและการจำหน่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ฉาน ธรรมวิจารณ์ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ผลการวิจัยพบว่า เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพุทธมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทจึงทำให้องค์การที่เป็นระบบใหญ่ต้องมีเป้าหมายขององค์การที่ เศรษฐกิจแบบพอเพียง มีพุทธเศรษฐศาสตร์เป็นแนวทางของระบบเศรษฐกิจ มีกระบวนการพัฒนาที่ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาเพื่อผลงาน กระบวนการพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาโลกียธรรม และกระบวนการพัฒนาระดับโลกุตตรธรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับบุคคล และระดับองค์การจะมีตัวแบบในการพัฒนา ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วย^๘

ด้านการบริโภค เป็นการปลูกฝังแนวคิดไม่ให้อาศัยง่ายพุ่มเฟิย เพื่อการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคภายในท้องถิ่น เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก นอกจากนี้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเสริม ได้แก่ กิจกรรมร้านค้าชุมชน กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ กิจกรรมเครือข่ายร้านค้าชุมชนหรือศูนย์สาธิตตลาด กิจกรรมเครือข่ายองค์กรชุมชน กิจกรรมประชาคม ศูนย์บริการการเกษตรแบบเบ็ดเสร็จ กิจกรรมเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ กิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำ

^๗ศิริพร เลิศยิ่งยศ, “โครงการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา”, รายงานวิจัย, (นครราชสีมา : โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙.

^๘ฉาน ธรรมวิจารณ์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐).

ขนาดเล็ก และกิจกรรมพัฒนาส่งเสริมอาชีพ และพิจารณาการส่งเสริมเศรษฐกิจโดยรวม และกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจในด้านการส่งเสริมการค้า มาค้าขาย การส่งเสริมการทำงานแบบรวมกลุ่ม การส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดการด้านการตลาดจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินการโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการมีส่วนร่วม

จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยจากผลสัมฤทธิ์ และสนทนากลุ่มในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน ทำให้สามารถสรุปได้ถึงปัจจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วย ๓ ปัจจัยหลัก คือ (๑) ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน (๒) กิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน (๓) การจัดสรรกำไรส่วนเกิน เป็นกำไรส่วนเกินที่ได้จากการหักค่าใช้จ่ายออกแล้ว ในการนำมาสรุปผลและหาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เอื้อมเก็บ ได้วิจัยเรื่อง “งานการวิจัยการศึกษาสถานภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารเสริมเพื่อสุขภาพเพื่อเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า เพื่อให้ต้นทุนการผลิตมีความสมดุลกับราคาวัตถุดิบทางการเกษตรที่จำหน่ายและมีข้อเสนอแนะดังนี้ สร้างความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชนในทุกระดับทั้งหน่วยส่งเสริมและองค์กรชุมชน จัดระบบองค์ความรู้ และรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชน ส่งเสริมความรู้ในด้านการผลิตผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชนในด้านความปลอดภัยต่อสุขภาพ และเทคนิคการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพและลดต้นทุนการผลิต ประสานการดำเนินงานอย่างบูรณาการเพื่อให้เกิดโครงสร้างและหน้าที่ จะได้ลดความซ้ำซ้อนของงาน^๔

๕.๒.๓ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทย

๕.๒.๓.๑ การนำหลักอภุฏฐานสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียร

การนำหลักอภุฏฐานสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้าน สิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเป็นคนเกียจคร้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดเพราะบางคนอาจจะไม่ต้องใช้วิธีการมาก แต่บางคนอาจใช้วิธีการแก้ไขน้อย สอดคล้องกับ นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และ ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง เศรษฐกิจนอกภาคทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในเศรษฐกิจนอกภาคทางการมีความเป็นไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ณ เวลาปัจจุบัน มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว หากแต่มิได้ปรากฏชัดเจน ในรูปของกลุ่มหรือขบวนการที่มีชื่อหรือ

^๔เกรียงศักดิ์ เอื้อมเก็บ, “การศึกษาสถานภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารเสริมเพื่อสุขภาพ เพื่อเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา”, รายงานวิจัย, (นครราชสีมา : สำนักวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙.

วัตถุประสงค์ชัดเจน เพื่อการดังกล่าว หากเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏอยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ไม่ว่าจะในการศึกษากลุ่มอาชีพใด และพบความหมายทั้งในลักษณะของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และในฐานะของโลกทัศน์วิธีคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (หลักการ ๓ ท่วง ๒ เงื่อนไข) โดยการศึกษาเจาะลึกพบว่าผู้ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญานี้ มีความสุขในชีวิตได้ตามอัตภาพของฐานะตนเอง คือสามารถประกอบฐานะทางเศรษฐกิจให้ได้ ในขณะที่มีความสุขในมิติทางจิตใจจากความสัมพันธ์ผูกพันภายในครอบครัวตนเองและจากการได้ทำความดีตามค่านิยมทางจริยธรรมของตนปรากฏการณ์ดังกล่าว เกิดขึ้นเองตามเงื่อนไขปัจจัยของปัจเจกบุคคล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจากรัฐ หน่วยงานรัฐ องค์กรสังคม ฯลฯ เพื่อให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้สามารถจะดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาดังกล่าวได้ต่อไป^{๑๐}

๕.๒.๓.๒ การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์

การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ คือการใช้จ่ายเงินตามหลักธรรมคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ (ชีวิตที่เป็นหลักฐาน)

คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ มนุญมุขั ประดิษฐ์ ได้วิจัยเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ตอนหนึ่งว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายนั้น หากจะให้มีความคุ้มค่าที่แท้จริงและแก้ปัญหาของมนุษย์ได้ก็จะต้องให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การแจกจ่าย การสร้างงาน...จะต้องเป็น “สัมมาเศรษฐกิจกรรม” คือ เป็นเศรษฐศาสตร์ที่ถูกต้องเป็นสัมมาอาชีพ และมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต สังคม ชุมชน ระบบนิเวศ และโลกเป็นส่วนร่วมด้วย^{๑๑}

๕.๒.๓.๓ การนำหลักกัลยาณมิตรตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล

การนำหลักกัลยาณมิตรตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ความมีกัลยาณมิตร คือมีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูงชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี สอดคล้องกับ

^{๑๐} นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์, เศรษฐกิจนอกภาคทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๐๐), หน้า ๑๑๑-๑๑๔.

^{๑๑} มนุญมุขั ประดิษฐ์, “มัชฌิมาปฏิปทา” ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๑.

สุวิมล ตั้งประเสริฐ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา อย่างยั่งยืน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาที่เริ่มจากหลักของการพึ่งตัวเอง โดยเปลี่ยนจากการพึ่งตนเองไม่ได้หรือต้องคอยอาศัยผู้อื่นตลอดเวลา (Dependent) เป็นการพัฒนาดตนเองให้มีความเข้มแข็ง เป็นอิสระ (Independent) แล้วจึงค่อยพัฒนาขึ้นมาเป็นการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มช่วยเหลือกันจนนำไปสู่การพึ่งพิงอิงกัน (interdependent) สงเคราะห์เกื้อกูลร่วมมือกัน และประสานกับโลกภายนอก ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่กลายเป็นสังคมที่มีความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์^{๑๖}

๕.๒.๓.๔ การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์สินเกินฐานะ

การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์สินเกินฐานะ คือ การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกะกับรายได้ของเรา

ความรู้จักประมาณตน คือ ให้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตโดยทางชอบธรรม กล่าวคือ การดำรงชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลซึ่งเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่จะประคับประคองกาย วาจาให้เรียบร้อยและทำงานที่สุจริต คือ ถูกต้องเป็นไปตามเหตุผลซึ่งแต่ละอาชีวะมีวัตถุประสงค์อยู่ในตัวของมันเอง และเป็นการไม่เบียดเบียนหรือก่อความวุ่นวายเดือดร้อนให้กับใคร ยังเป็นการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมทำให้ชีวิตดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่นใช้ชีวิตอย่างปกติสุข สอดคล้องกับ ศักดาพิณีจ ณรงค์ชาติโสภณ ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานล่างของสังคม ได้แก่ ครอบครัวชุมชนหมู่บ้าน ตำบล โดยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ด้วยการสร้าง กระแสเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย สร้างระบบบริหารจัดการสนองความต้องการของประชาชน เน้นการปฏิบัติงานของกลุ่มชน และความร่วมมือจากทุกๆฝ่ายในลักษณะพหุภาคี รวมทั้งให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล

^{๑๖} สุวิมล ตั้งประเสริฐ, “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา อย่างยั่งยืน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานวิจัย, (นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา) หน้า ๓๐.

และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๑๓}

๖. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) การดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาศัยอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นส่วนใหญ่ ควรให้ความสำคัญด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ถูกต้อง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคต

๒) การดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีนโยบาย โครงการหรือกิจกรรม ให้หลากหลายและมากยิ่งขึ้นการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่ดียิ่งขึ้นต่อไป และผู้บริหารควรมีการประชาสัมพันธ์นโยบายและแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันการดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนคนในชุมชนจะต้องเข้ามา รับทราบปัญหาและร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อการพัฒนาที่ตรงเป้าหมายมากที่สุด

๓) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนควรให้ความสนใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือและให้ความสำคัญกับหลักธรรมของศาสนาอื่นด้วย เพราะทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ในการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับชาวบ้านในท้องถิ่นควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๒. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การบริหารจัดการงานของกลุ่มโดยยึดกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นมาเป็นของตนเอง โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างกฎข้อบังคับ และระเบียบกลุ่มทำให้สมาชิกทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะทำให้สมาชิกเกิดสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีความมุ่งมั่นในการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ดูแลการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยตรง เช่น กองสวัสดิการและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะแนวทางในการดำเนินกิจการของแต่ละกลุ่ม ควรมีการตรวจสอบการดำเนินงานของแต่ละกลุ่ม เพื่อไม่ให้มีการดำเนินการในลักษณะซ้ำซ้อน หรือหากจำเป็นต้องมีก็อาจใช้วิธีบูรรวม เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด

^{๑๓} ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ, “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีนิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการสำรวจความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดทำแผนพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนทุกระดับ เป็นการลดความซ้ำซ้อนในการจัดทำและประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณในการดำเนินการ
- ๒) คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแก่กลุ่มอาชีพให้ครบทุกคน ควรมีการปรับปรุงนโยบาย ข้อมูลข่าวสาร วิธีดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั่วไปหรือบริบทของชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาที่ตรงเป้าหมายและรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้
- ๓) ควรมีการวิจัยการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องเพื่อทราบข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน อันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาให้ตรงกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงและเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องดูแลสนับสนุนและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมการปกครอง. คู่มือการปฏิบัติงานสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๓๘.

_____. คัมภีร์ อบต., กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์. เศรษฐกิจนอกภาคทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๐๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

เกรียงศักดิ์ เอี่ยมเก็บ. “การศึกษาสถานภาพการผลิต ผิดภัณฑ์สมุนไพรและอาหารเสริมเพื่อสุขภาพ เพื่อเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา”. รายงานวิจัย. นครราชสีมา : สำนักวิชาวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๔๖.

ขวัญกมล ดอนขวา. “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. รายงานวิจัย.

ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔ – ๒๕๕๕.

ฉาน ตรรกวิจารณ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

มณูญมุกข์ ประดิษฐ์. “มัชฌิมาปฏิปทา” ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจ

พอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ศรณรายณ์ ศรีเพชร. “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา : อำเภोजุน จังหวัดพะเยา”

รายงานวิจัย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

ศักดิ์ดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ. “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นต่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**.

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

ศิริพร เลิศยิ่งยศ. “โครงการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบมีส่วนร่วมของคนใน

หมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัด

นครราชสีมา”. **รายงานวิจัย. นครราชสีมา : โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป**

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๓.

สุวิมล ตั้งประเสริฐ. “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา อย่างยั่งยืน

ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **รายงานวิจัย. (นครราชสีมา : มหาวิทยาลัย**

ราชภัฏนครราชสีมา. ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ :

(I) Books:

Galtung, J. Peter, O’B, & Ray, P. **Self-reliance: A strategy for development.**

London : Boyle L’ Ouvirture, 1980.

John J. Clark, **Outline of Local Government of The United Kingdom,** London :

Sir Issac Pitman and Son Ltd, 1957.

Rostow, W.W. **The Stages of Economic Growth A Non-Communist Manifesto.**

London: Cambridge University Press, 1991.

UN. Department of Economic and Social Affair. **Community Development**

and Related Service. New York : United Nation Republication, 1960.

Willam A. Robson, “**Local government**” in **Encyclopedia of Social Science, Vol.x**

New York : The Macmillan Company, 1953.

การศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ในครอบครัวและการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น
ระหว่างชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรกรุงเทพมหานคร
The Comparative Study of Family Relationships and Folk-life
Conservation between the Family Members of the Pgazkoenyau
Community and the Sathorn District in Bangkok

ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์*
ชูเกียรติ จากใจชน**
พลภัทร เจริญเวียงเวทกิจ***
อาจารย์ ดร.วิภา เลิศ****
จิราภรณ์ โภชกปรีภรณ์*****

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑) เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ในครอบครัวและการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวปกากะญอกับของชุมชนชาวเมืองในเขตสาทร ๒) เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทร ๓) เพื่อเปรียบเทียบการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นระหว่างชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทร ๔) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น
สมมติฐาน: ๑) ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรแตกต่างกัน ๒) การอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรแตกต่างกัน ๓) ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้มาแบบเจาะจง เป็น ชาวปกากะญอ ๑๗๕ คน จากจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน กับชาวเมือง ๑๖๗ คน ในเขตสาทรที่พักอาศัยนานเกิน ๑๐ ปี เครื่องมือเป็นแบบสอบถามมาตรลิเคิร์ต ๕ ระดับ ที่มีความตรงเชิงเนื้อหา และความเที่ยงโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาความสัมพันธ์ในครอบครัว ๑๕ ข้อได้ .๗๓ และการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น ๑๖ ข้อได้ .๗๖ สถิติใช้ t-test และ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัย: ๑) ความสัมพันธ์ในครอบครัว

* รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยา คณะจิตวิทยา วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

** อาจารย์, อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยา คณะจิตวิทยา วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

*** อาจารย์, อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยา คณะจิตวิทยา วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

**** อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยา คณะจิตวิทยา วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

***** อาจารย์, อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยา คณะจิตวิทยา วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

และการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นทั้ง ๒ ชุมชนอยู่ในระดับสูง ๒) ความสัมพันธ์ในครอบครัวของชุมชนชาวปกากะญอ กับ ของชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรไม่แตกต่างกัน ๓) การอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวปกากะญอ กับ ของชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ๔) ความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของทั้ง ๒ ชุมชนสัมพันธ์กันที่ระดับ .๐๑ ($r=.๒๙๘$)

คำสำคัญ: การอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น, ชุมชนชาวปกากะญอ

ABSTRACT

Research objectives: 1) to explore the relationship between family relationship and conservation of the indigenous way of life of Pgazkoenyau and Sathon communities, 2) to compare the family relationship between Pgazkoenyau and Sathon communities, 3) To compare the conservation of the indigenous way of life between Pgazkoenyau and Sathon communities, 4) to study the relationship between family relationship and conservation of the indigenous way of life. Hypotheses: 1) the family relationship between Pgazkoenyau and Sathon communities was different, 2) the conservation of the indigenous way of life between Pgazkoenyau and Sathon communities was different, 3) the family relationship was correlated with the conservation of the indigenous way of life. The samples of this survey research were 175 Pgazkoenyaus from Chiang Mai and Mae Hong Son Province, and 167 Sathon residents had lived in the communities for more than 10 years. The instrument was five-level scale questionnaire being content validated for precision by alpha coefficient of the questionnaire, in terms of family relationships (15 items) with an alpha coefficient of .73 and the conservation of the indigenous way of life (16 items) with an alpha coefficient of .76. The statistics used for data analysis were t-test and Pearson's correlation coefficient. The findings were: 1) the family relationship and the conservation of indigenous way of life of two communities were at high level, 2) the family relationship between the Pgazkoenyau and the Sathon communities were not significantly different at .01, 3) the conservation of the indigenous way of life between the Pgazkoenyau and the Sathon communities were significantly different at .01, 4) the family relationship and the conservation of the indigenous way of life of 2 communities were significantly correlated at .01 ($r=.298$).

Keywords: conservation of the indigenous way of life, Pgazkoenyau community

๑. บทนำ

จากการที่อาจารย์ในคณะจิตวิทยา วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ได้มีโอกาสออกบริการวิชาการที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟ แม่แจ่ม ตำบลบ้านดินขาว อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ได้สัมผัสกับชาวปกากะญอไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน และชาวบ้าน ซึ่งคนเหล่านี้มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจความเป็นอยู่ความสัมพันธ์ในครอบครัว ระบบเคารพผู้อาวุโส ความเชื่อ ความกลัว และอื่นๆ ตลอดจนสงสัยในเรื่องการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น ทั้งนี้เนื่องวัฒนธรรมในเมืองหลวงได้กระจายเข้าไปในหมู่บ้าน และเมื่อตรวจสอบงานวิจัยในเรื่องนี้ก็ยังไม่ปรากฏ ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาในเรื่องนี้ และเนื่องจากวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ อยู่ในเขตสาทร ซึ่งมีประชากรที่อาศัยตั้งถิ่นฐานมานานมากกว่า ๑๐ ปี อยู่มากพอควร บุคคลเหล่านี้มีความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นอย่างไร และมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นหรือไม่เพราะอยู่กลางเมืองหลวง และถ้านำไปเปรียบเทียบกับชุมชนชาวปกากะญอ จะมีอะไรเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑) เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ในครอบครัวและการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวปกากะญอ กับชุมชนชาวเมืองหลวงในเขตสาทร

๒) เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทร

๓) เพื่อเปรียบเทียบการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นระหว่างชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทร

๔) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น

๔.๑) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นในชุมชนชาวปกากะญอ

๔.๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นในชุมชนชาวเมืองในเขตสาทร

๔.๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของทั้ง ๒ ชุมชน

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ชาวปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชาวเมืองในเขตสาทร ที่อาศัยอยู่นานเกิน ๑๐ ปี

ตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ชุมชน

- ชุมชนชาวปกากะญอ
- ชุมชนชาวเมืองในเขตสาทร

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวปกากะญอ จังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน เลือกมาแบบเจาะจง จำนวน ๑๗๕ คน และชาวสาทร จำนวน ๑๖๗ คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีความเต็มใจตอบและยินดีเข้าร่วมในโครงการวิจัยโดยมีการเสนอการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นเป็นแบบสอบถามตามมาตรลิเคิร์ต ๕ ช่วงโดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เครื่องมือได้รับการหาคุณภาพโดยหาความตรงด้านเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน และหาความเที่ยงโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ซึ่งได้ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีค่าสัมประสิทธิ์ .๗๓ และการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นมีค่าสัมประสิทธิ์ .๗๖ วิธีการเก็บข้อมูลในกลุ่มปกากะญอ ได้ฝึกครูปกากะญอที่สอนในโรงเรียนเซนต์โยเซฟ แม่แจ่มจำนวน ๙ คน ให้เข้าใจในเครื่องมือความสัมพันธ์ในครอบครัว และการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นซึ่งผ่านการแปลเป็นภาษาปกากะญอ และมีการแปลกลับมาเป็นภาษาไทยเพื่อดูว่าจะตรงกับต้นฉบับหรือไม่ ในกรณีที่ไม่ตรงกันมีการคุยกันกับผู้ที่แปล ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในภาษาปกากะญอ คือท่านอธิการบดี และผู้อำนวยการ เซอร์มาร์อิกแนส บัวทรัพย์ คุณพ่อณัฐพงษ์ แดงสวาสท์ และคณะครูโรงเรียนเซนต์โยเซฟ แม่แจ่ม คณะครูปกากะญอที่ผ่านการฝึกการสัมภาษณ์และมีความเข้าใจในเครื่องมือทั้งสองโดยการทดลองการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วครูทั้ง ๙ คนออกไปเก็บข้อมูลในชุมชนที่ครูทั้ง ๙ คนอาศัยอยู่คือในเขตจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนในชุมชนในเมืองหลวงเขตสาทร อาจารย์คณะจิตวิทยาได้ออกไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยสัมภาษณ์ก่อนว่าได้อาศัยในสถานที่นี้นานกี่ปี ถ้าเกิน ๑๐ ปี ก็จะขออธิบายที่มาในการออกไปเก็บข้อมูลและขออนุญาตการเก็บพร้อมเซ็นชื่อเข้าร่วมการวิจัยในแบบการพิทักษ์สิทธิ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เวลาในปลายปี ๒๕๕๖ ถึงต้นปี ๒๕๕๗ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วได้นำมาวิเคราะห์ตามสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test และ Pearson's Correlation

๕. ผลการวิจัย

๑) ระดับความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูงทั้งภาพรวมและด้านย่อย ยกเว้นในด้านการรับรู้ข่าวสารของสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในระดับปานกลาง และระดับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นอยู่ในระดับสูงทั้งภาพรวมและด้านย่อย ยกเว้นในด้านความเชื่อที่อยู่ในระดับปานกลาง

๒) ความสัมพันธ์ในครอบครัวของชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๓) การอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวปากาเกอะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ยกเว้นการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นด้านความเชื่อและด้านวัฒนธรรมที่ทั้งสองชุมชนไม่แตกต่างกัน

๔) ความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวปากาเกอะญอมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($r=.๓๐๑$)

๕) ความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($r=.๒๙๒$)

๖. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยในข้อ ๑ ที่พบว่าระดับความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูงนั้นชี้ให้เห็นถึงความเหนียวแน่นในสัมพันธภาพของสถาบันครอบครัวไม่ว่าจะเป็นชุมชนชาวปากาเกอะญอหรือชุมชนชาวเมืองเขตสาทรก็ตาม ผลที่ได้นี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของบุษบา สุธีธร ปิยฉัตร ล้อมฉวการ และ อภิษฐา อยู่ในธรรม^๑ ที่ศึกษาทิศทางทำงานร่วมกันขององค์กรภาคสื่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคมในการส่งเสริมวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชนที่ผลงานวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวมีลักษณะไม่สมบูรณ์ ครอบครัวหย่าร้างหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถึงแก่กรรม แต่ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนกับงานวิจัยของจิราพร ชมพิกุลและคณะ^๒ และสอดคล้องกับงานวิจัยของมนธภัสสรณ พิพัฒน์เตชากร^๓ ส่วนด้านการรับรู้ข่าวสารของสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันสมาชิกบางคนในครอบครัวมีการเคลื่อนย้ายไปอยู่ในแหล่งอื่นอาจทำให้มีการติดต่อข่าวสารขาดหายไปบ้างทำให้ลดลง

ในเรื่องการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นอยู่ในระดับสูงทั้งภาพรวมและด้านย่อย ยกเว้นในด้านความเชื่อที่อยู่ในระดับปานกลาง การที่ได้ผลเป็นเช่นแสดงให้เห็นถึงชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนทั้งสองอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษซึ่งเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจว่าคนไทยรักประเพณีดั้งเดิม คติความเชื่อ ค่านิยม และแบบแผนวัฒนธรรม อันเป็นวิถีชีวิตที่ถ่ายทอดจากบรรพชนมาสู่สมาชิกของชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งปรากฏชัดในสถาบันครอบครัว ศาสนา และ สถาบันเศรษฐกิจ ผลที่ได้นี้สอดคล้องกับคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จฯ ศึกษาสำรวจชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำหนักตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อในการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นในปัจจุบันอาจเริ่มลดลงในคนรุ่นใหม่

^๑บุษบา สุธีธร ปิยฉัตร ล้อมฉวการ และอภิษฐา อยู่ในธรรม, ทิศทางทำงานร่วมกันขององค์กรภาคสื่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคมในการส่งเสริมวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.stou.ac.th/thai/schools/sca (๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๘)

^๒จิราพร ชมพิกุลและคณะ, สัมพันธภาพในครอบครัวไทย, (นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), หน้า ๖๕.

^๓มนธภัสสรณ พิพัฒน์เตชากร, “ศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการมีครอบครัวอยู่ดีมีสุขในจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย; มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

จากผลการวิจัยในข้อ ๒ ที่พบว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวของชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นั้นอาจตอบได้จากผลการวิจัยในข้อ ๑ ที่ทั้งสองชุมชนมีความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูงทั้งคู่ ดังนั้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันจึงไม่พบความแตกต่างกัน

จากผลการวิจัยในข้อ ๓ ที่พบว่าการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวปกากะญอกับชุมชนชาวเมืองในเขตสาทรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ยกเว้นการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นด้านความเชื่อ และด้านวัฒนธรรมที่ทั้งสองชุมชนไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยในข้อนี้แสดงให้เห็นว่าชาวชนบทส่วนใหญ่ยึดมั่นในประเพณีเดิม ในขณะที่ชุมชนชาวเมืองเป็นสังคมที่เน้นวัตถุนิยมและความทันสมัยแบบตะวันตก รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้สังคมเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมนั้นมีการไหลเวียน ติดต่อกัน เปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา และวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมสากลผสมผสานปรับปรุงกันไปมาเสมอ^๕ ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ที่การอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นในด้านความเชื่อและด้านวัฒนธรรมของทั้งสองชุมชนมีความไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าและงานวิจัยของสิทธิโชค วิบูลย์ และคณะ^๖ ที่ได้ศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า คนในชุมชนยังคงปฏิบัติตามคติความเชื่อทางศาสนา และ ประเพณีหลัก ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีทำบุญกลางบ้าน ส่วนวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตมีการอนุรักษ์ลดน้อยลงเช่น การแต่งกาย การประกอบอาชีพ รวมทั้ง ภาษาเป็นต้น เนื่องจากนโยบายการพัฒนาประเทศเข้าสู่สากลทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างไรก็ตามการที่การอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นด้านความเชื่อและวัฒนธรรมที่ชุมชนทั้งสองไม่แตกต่างกัน อธิบายได้ว่าในส่วนของความเชื่อที่คนไทยไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือชนบทยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องศักดิ์สิทธิ์ และยังมี ความยึดมั่นในวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่นไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยในข้อ ๔ และข้อ ๕ ในเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนชาวปกากะญอกับของชาวเมืองในเขตสาทรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๑ ($r=.๓๐๑$) และ ($r=.๒๙๒$) ตามลำดับ ผลที่ได้นี้แสดงให้เห็นว่าหากบุคคลรับรู้ความสัมพันธ์ในครอบครัวในระดับสูง ก็จะได้รับรู้ถึงการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นในระดับสูงด้วย แต่ถ้า

^๕ ยุค ตี มุก ตา วิ จิต ธิ ร , วัฒนธรรม ทาส ฝรั่ง , [ออนไลน์] , แหล่งที่มา : http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1404064067(๑ สิงหาคม ๒๕๕๗)

^๖ คณะครุศาสตร์, “ศึกษาสำรวจชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำหนักตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี”, (คณะครุศาสตร์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้า, ๒๕๕๑).

^๗ สิทธิโชค วิบูลย์ และคณะ, ศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี, วารสารบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๔.

บุคคลรับรู้ความสัมพันธ์ในครอบครัวในระดับต่ำ ก็จะได้รับรู้ถึงการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นในระดับต่ำด้วยเช่นกัน ผลที่ได้นี้สามารถอธิบายได้ว่า ครอบครัวจัดได้ว่าเป็นสถาบันแรกที่น่าหลักเกณฑ์

จากบรรพบุรุษมาอบรมสั่งสอน ในการที่จะอบรมสั่งสอนได้นั้นจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นไว้เพื่อการถ่ายทอดต่อ ๆ กันไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผลการวิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์: ผลการวิจัยที่พบว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูงซึ่งเป็นสิ่งดีอยู่แล้ว แต่ต่อไปความเป็นสังคมเมืองอาจเข้าไปทำให้ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวลดระดับลง ดังนั้นจึงควรป้องกันปัญหาเหล่านี้ตั้งแต่ต้นโดยการรณรงค์ให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชน ให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ในครอบครัว รวมทั้งแนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ เช่น มีการจัดกิจกรรมที่สมาชิกในครอบครัวร่วมกันทำได้แก่กิจกรรมในวันแม่ วันพ่อ วันเด็ก วันครอบครัว และวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

สำหรับการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นพบว่าอยู่ในระดับสูงซึ่งเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจ แต่ก็มีบางด้าน เช่นด้านความเชื่อพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ผลที่พบนี้เป็นการเตือนให้ตระหนักว่าต่อไปเมื่อความเจริญของชุมชนเมืองเข้าไปแทรกแซงก็คงทำให้การอนุรักษ์ลดลง ดังนั้นบุคคลต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิด และสมาชิกควรเตรียมตัวโดยการไตร่ตรองและตัดสินใจว่าความเชื่อ ค่านิยม ระบบประเพณี และวัฒนธรรมใดที่มีคุณค่า เหมาะสมที่จะอนุรักษ์สืบทอดไว้ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อ: ๑) จากปัญหาการสื่อสารกับชาวปกากะญอที่ผู้วิจัยประสบ อาจมีปัญหาที่ทำให้ผลงานวิจัยคลาดเคลื่อนไปบ้าง แม้จะมีการแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาปกากะญอ แล้วแปลกลับก็ตาม หรืออาศัยครูปกากะญอที่ได้รับการฝึกการสัมภาษณ์แล้วก็ตาม ดังนั้นจึงเสนอแนะว่างานวิจัยต่อไปควรให้ชาวพื้นเมืองเป็นผู้วิจัยจะทำให้มีความเข้าใจตรงกัน อย่างชัดเจนและคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด ๒) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว และการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นถิ่น ๓) ควรศึกษาว่าวิถีชีวิตด้านใดที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

มนต์ภัสสรณ พิพัฒน์เตชากร. “ศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการมีครอบครัวอยู่ดีมีสุขในจังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

คณะครุศาสตร์. “ศึกษาสำรวจชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำหนักตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี”. คณะครุศาสตร์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ, ๒๕๕๑.

(๒) วารสาร

สิทธิโชค วิบูลย์ และคณะ. ศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๔.

(๓) เว็บไซต์

บุษบา สุธีธร ปิยฉัตร ล้อมฉวการ และอภิษฐา อยู่ในธรรม. ทิศทางทำงานร่วมกันขององค์กรภาคสื่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคมในการส่งเสริมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.stou.ac.th/thai/schools/sca. (๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๘)

จิราพร ชมพิกุลและคณะ. สัมพันธภาพในครอบครัวไทย. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.

ยุกติ มุกดาวิจิตร. วัฒนธรรมทาสฝรั่ง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1404064067. (๑ สิงหาคม ๒๕๕๗)

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธ : กรณีศึกษาการดำเนินชีวิต
ตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี
Factors Affecting Buddhist Social Way-of-Living: A Case Study
on the People's Way-of-Living in Accordance With Buddhist
Doctrines in the Municipality Community of Lopburi Province

สุขสันต์ จันทะโชโต*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเด็นสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธ และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตามวิถีสังคมชาวพุทธที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี การวิจัยใช้ทั้งการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Methodology) วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัย (Factor Analysis) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จำนวน ๓๖๐ ครัวเรือน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยเน้นที่การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

การวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธ : กรณีศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี มีค่าเฉลี่ยเป็นปัญหา/ปฏิบัติไม่ได้มากที่สุด คือ การทำตนให้เป็นอิสระ หลุดพ้น เป็นนายเหนือโคภครทรัพย์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.646$) รองลงมา คือ ทำการโดยใช้ปัญญา สุภาพ ไม่ถืออำนาจ ยินดีรับฟังผู้อื่น เสียขมงาม รักความประณีต สะอาด เรียบร้อย พุดจาน่าฟัง ทั้งกายก็อ่อนโยนไม่หยาบคาย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.600$) และน้อยที่สุด คือ การไม่คบขู้สุหา มัวหมกมุ่นในเพศ ประพฤติดี มีวินัย ตั้งอยู่ในศีล ๕ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.250$)

ผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์ปัจจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธ : กรณีศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย ๒ ปัจจัย คือ ปัญหาการครองตนเพื่อความสุขในชีวิต ประกอบด้วยตัวแปร ๑๘ ตัว ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในปัจจัยอยู่ระหว่าง ๐.๗๖ ถึง ๐.๕๗๑ มีค่า Eigen values = ๒๐.๘๒๘ ค่าร้อยละของความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยปัจจัยที่ ๑ = ๖๗.๖๐๖ ปัจจัยนี้จึงมีความสำคัญเป็นอันดับที่ ๑ และปัจจัยที่ ๒ เรียกว่าปัญหาคุณธรรมในการครองตน ประกอบด้วยตัวแปร ๑๒ ตัว ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในปัจจัยอยู่ระหว่าง ๐.๗๙๖ ถึง ๐.๖๐๙ มีค่า Eigen values =

* อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

๑.๑๗๐ ค่าร้อยละของความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยปัจจัยที่ ๒ = ๓.๘๙๘ ปัจจัยนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ ๒

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต วิธีสังคมาชาวพุทธ หลักพุทธศาสนา ชุมชนในเขตเทศบาล

ABSTRACT

The object for the research of factors affecting Buddhist Society's ways-of-living in a case-study on the ways-of-living according to Buddhist Doctrines of people in the municipality community of Lopburi Province is the study of important factors affecting their ways-of-living and their consistency to the confiscation in the social municipality community of Lopburi Province. The research employs mix-methodology in both quantitative and qualitative analysis, statistical-descriptive analysis and factors analysis. The samples used in the research consist of 360 heads-of-family in the municipality community of Lopburi Province. But, for the qualitative analysis the researchers stress on in-depth-interview of experts of 8 social leaders of the Community.

The researchers find in the case-study that factors affecting Buddhist Society's ways-of-living in the municipality community of Lopburi Province are problems which most people cannot do ; i.e. getting for one-self freedom, releasing one-self from the life and death circle, and overcoming of materialism. The mean valve for this factor is \bar{X} (2.6416). The next factor is the problem of working intelligently, being polite and not stubborn, ready to accept other people's opinion; care for neatness, cleanliness and tidiness ; talking sweetly, gently and not being rude; the mean value for this factor is \bar{X} (2.600); lastly, the factor of non-sexual indulgence. Good behavior and discipline, living a Punja-Sila way of-life,

The research results by factor-analysis find that The factor mast affecting Buddhist Social ways-of living and a case study of the ways-of-life according to Buddhist Doctrines for peoples belonging to the municipal community of Lopburi Province, consist of two factor; i.e. the factors most affecting a happy life comprise of 18 variable having variable-weight ranging from 0.571, an Eigen values of 20.282, and the percentage of variable explainable by the first factor is 67.606. Then, this is the most important factor. The second factor is the problem of the virtues of self-living, which comprises of 12 variables with variable-weight between 0.796 and

0.609 and on Eigen values of 1.170. The percentage of variables explainable by the second factor is 3.898. So, this factor is the second –most important factor.

Keyword: Ways-of-Living, Buddhist Society’s Ways-of-Living, Buddhist Doctrines, Municipal Community

๑. บทนำ

ในสังคมโลกาภิวัตน์ ชีวิตมนุษย์ดำเนินไปในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่สลับซับซ้อนและไร้พรมแดนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์มนุษย์ไม่สามารถจะดำรงอยู่เพียงคนเดียวในโลกโดยไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นได้ ผลกระทบต่อสังคมเนื่องมาจากเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรุนแรงและที่เห็นได้ชัดคือ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบันเห็นความพร้อมทางวัตถุ จึงทำให้เกิดวิกฤตการณ์สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเป็นภัยอันตรายต่อมนุษย์ ในสังคมมนุษย์นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของโลกแล้วยังมีความสัมพันธ์สอดคล้องไปกับระบบโลกด้วย ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์และมิตรภาพกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองด้วย ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ก็คือ ปัญหาจริยธรรม กล่าวคือ หลักการปฏิบัติตนเองและหลักการปฏิบัติต่อคนอื่น เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีการดำเนินวิถีชีวิตและร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน มีการกระทำต่อกัน มีสติปัญญา ความรู้สึกสำนึก ที่แตกต่างกันในสภาพสังคมส่วนรวม

มนุษย์ไม่สามารถจะเข้าถึงความจริงทางศาสนาได้ด้วยจินตนาการ หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากอุปกรณ์คือ ความรู้และศรัทธาอันเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดประสบการณ์ศาสนาหรือการเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างจิตกับสัจธรรมนั้น ความรู้ช่วยให้มนุษย์เข้าถึงความจริงนั้นได้อย่างรวดเร็วและไม่ผิดพลาด ประสบการณ์และความรู้ช่วยทำให้การเข้าถึงความจริงนั้นมีความหมายและทำให้ผู้มีความรู้และประสบการณ์นั้นได้รับความสุขในระดับต่างๆ การค้นคว้าหาสัจธรรมเพื่อให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์นั้นเป็นเรื่องที่มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล เนื่องจากมนุษย์มีความพิศวงสงสัยเกี่ยวกับสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ทั้งในเรื่องที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมมาช้านานแล้ว บรรดาปราชญ์ในแต่ละยุคที่ผ่านมา จึงได้พยายามคิดค้นเพื่อแสวงหาคำตอบที่เป็นข้อเท็จจริงให้แก่ข้อสงสัยหรือปัญหานั้นมาโดยตลอด ขณะเดียวกันก็มีลัทธิศาสนา และความเชื่อถือในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นเป็นอันมาก เพื่อมนุษย์จะได้ยึดถือเป็นแนวทางดำเนินวิถีชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์และอยู่ร่วมกันในสังคมโลกได้อย่างมีสันติสุข^๑

ระบบความเชื่อ พิธีกรรมและศาสนา เป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์ในทุกสังคมจะต้องมี ไม่ว่าจะ เป็นสังคมที่เจริญหรือไม่เจริญ สังคมที่มีตัวอักษรใช้หรือไม่มีตัวอักษรใช้ สังคมล่าสัตว์ สังคมเกษตรกรรม หรือแม้แต่สังคมอุตสาหกรรมก็จะต้องมีสถาบันความเชื่อและศาสนา เพราะมนุษย์ไม่ว่า

^๑สุชาติ โสมประยูร และวรรณิ โสมประยูร, เทคนิคและประสบการณ์งานวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๘๐.

จะอยู่ในสังคมใด ระดับใด ย่อมต้องเผชิญกับภาวะที่ไม่สบายใจ ภาวะที่จิตใจไม่มั่นคงรู้สึกว่าจะต้องเสี่ยงและไม่มั่นคงในอนาคต เมื่อถึงเวลานั้นพิธีกรรมและศาสนาก็จะช่วย “บำบัดรักษา” จิตใจให้คนผู้นั้น ดังนั้น ระบบความเชื่อและศาสนาเป็นระบบทางสังคมระบบหนึ่ง ซึ่งย่อมจะต้องมีความสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ ในสังคม เช่น ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ในเมื่อระบบความเชื่อและศาสนาเป็นวัฒนธรรมซึ่งมีธรรมชาติที่จะเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และความต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย ระบบความเชื่อศาสนาระบบหนึ่งอาจต้องปรับตัวให้ผสมผสานกลมกลืนกับระบบความเชื่อศาสนาระบบอื่นๆ ที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ^๒

อดีตที่ผ่านมานั้นสังคมไทยใช้สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาอันได้แก่โรงเรียนทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนให้คนในสังคมเป็นคนดี เมื่อออกไปดำเนินชีวิตในสังคมนั้นก็จะเป็นคนที่มีคุณภาพ แต่อย่างไรก็ตามต้องยอมรับกันว่าชีวิตของคนที่จะต้องปะทะสัมพันธ์กับสังคมนอกนั้นใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่นอกระบบโรงเรียนมากกว่าที่จะอยู่ในระบบโรงเรียน จึงต้องอาศัยกระบวนการที่เรียกว่าการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นชุมชนจึงต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาไม่ใช่การเรียนรู้เฉพาะในส่วนที่เป็นตำราหรือเอกสาร

จากห้องเรียนเท่านั้น แต่หากจะต้องเรียนรู้ที่จะมีชีวิตที่ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างสอดคล้องและกลมกลืนกับวิถีชุมชน เพราะชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีการศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการฝึกฝนพัฒนาไปด้วย^๓

ในสังคมปัจจุบัน อำนาจอิทธิพลบทบาทของศาสนาต่อมนุษย์และสังคมดูเหมือนจะลดน้อยถอยลง (Secularization) แต่มนุษย์ก็พยายามทำความเข้าใจวิเคราะห์อธิบายศาสนาอย่างลึกซึ้งต่อเนื่อง พยายามศึกษาค้นคว้าต้นกำเนิดและวิวัฒนาการมนุษย์กับศาสนา ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องยากลำบากและยังหาข้อยุติไม่ได้ เพราะแต่ละศาสนาก็มีต้นกำเนิดและความเป็นมาไม่เหมือนกัน จึงมีแบบลักษณะศาสนาแตกต่างกันออกไป ปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมทั่วโลกอย่างหนึ่งคือ มนุษย์มีระบบความคิดความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป เพราะปัจจัยพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมอันไม่เหมือนกัน มนุษย์กับศาสนาเห็นได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง มนุษย์เป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่งส่วนศาสนาเป็นหลักพยายามบอกอธิบายปรากฏการณ์สังคมทั้งหลายที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้หลักธรรมที่สำคัญของการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์โลก ที่เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้ประทานหลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับสังคมไว้ให้แก่มวลมนุษย์เป็นเวลา ๒,๖๐๐ ปี (พุทธชยันตี) นับเป็นความโชคดีของชีวิตที่เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ และได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้พระองค์จะทรงดับขันธ

^๒มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๕๕), หน้า ๕.

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา), ๒๕๔๔, หน้า ๓๔๖.

ปรีนิพพานไปแล้วเนิ่นนาน แต่พระธรรมของพระองค์ที่เราตั้งใจหมั่นประพฤติปฏิบัติยังคงหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของเราให้ประสบแต่ความสุข ความเจริญเรื่อยมา

พระพุทธศาสนานั้นมีบทบาทเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย และพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทย โดยทางประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง หลักธรรมสำคัญของชาวพุทธที่ใช้ในการดำเนินชีวิต เราสามารถพิจารณาได้ใน ๓ ด้าน คือ ๑) สภาวธรรม หรือเป็น สัจธรรมตามธรรมชาติ เช่นที่พระพุทธศาสนาสอนว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ๒) จริยธรรม คือหลักธรรมที่เกี่ยวกับแนวทางการประพฤติปฏิบัติหรือหลักดำเนินชีวิต ๓) บัญญัติธรรม คือสิ่งที่สังคมมนุษย์ได้ตกลงสร้างขึ้นเพื่อให้จริยธรรมและศีลธรรมนั้นเกิดขึ้นในสังคม

อย่างไรก็ตามเราจะเห็นว่าผู้ที่เชื่อและดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยมากนั้นจะเชื่อเรื่องจิต นรก สวรรค์ นิพพาน แต่ก็มีอยู่บ้างที่ปฏิเสธหรือไม่สนใจ เนื่องจากเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นจับต้องไม่ได้ โลกนี้นอกจากสิ่งที่เรารู้และเราเชื่อแล้ว ยังมีอีกหลายสิ่งที่เราไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น ฉะนั้นสิ่งที่เราไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นแล้วเราจะปฏิเสธว่าไม่มี ก็คงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมนักสำหรับผู้มีความคิด มีสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ศึกษาปรัชญาทางพุทธศาสนา จึงควรที่จะค้นคว้า หาเหตุผลและปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ความจริงด้วยตนเอง มากกว่าการยอมรับหรือปฏิเสธด้วยเหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลนัก ดังปรากฏในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาตร เรื่องกาลามสูตรที่พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลใช้เหตุผลพิสูจน์ทดลองหาประสบการณ์ด้วยตนเองก่อน และไม่ควรด่วนเชื่อหรือยอมรับสิ่งใดๆ ว่าจริงหรือเท็จ^๕

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นให้ศาสนิกเข้าใจหลักอันเป็นความจริงอย่างยิ่งของชีวิตอันพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว มีเหตุผลสอดคล้องกับกระบวนการของชีวิตทั้งนี้เพื่อความไม่ประมาทความรู้เท่าทันในทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใช้สติปัญญา มุ่งสู่อุดมการณ์ของชีวิตคืออิสรภาพความสว่างของปัญญา ความสงบ สันติของจิตใจและความบริสุทธิ์สะอาดทางกายจิตใจอันเจริญในวิถีชีวิตอย่างแท้จริง^๖

ในการแสวงหาทิศทางและแนวความคิดใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาของโลก คนหรือปัญญาชนเพื่อเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการดำเนินวิถีชีวิตในประเทศที่พัฒนาแล้วจำนวนหนึ่ง ก็ได้หันมาสนใจพระพุทธศาสนา^๗ การศึกษาหลักธรรมพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นรากฐานและเป็นองค์ประกอบของสังคมและวัฒนธรรมไทย หรือพระพุทธศาสนาในแง่ที่กลมกลืนประสมประสานกับองค์ประกอบ

^๕วิโรจ นาคชาติรี, พุทธปรัชญาเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๐, หน้า ๑๐๙.

^๖สุมน อมรวิวัฒน์, หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช), ๒๕๔๔, หน้า ๑๔.

^๗มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์), ๒๕๕๑, หน้า ๔

อื่นในสังคมไทย อันเป็นการเข้าไปหาคำสอนเดิม สู้ตัวเนื้อหา ความคิด หลักธรรม รวมทั้งข้อปฏิบัติที่แท้จริง

ลพบุรีเป็นเมืองหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานนับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ผ่านยุคสมัยต่างๆ จนถึงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน ระยะเวลายาวนานที่ผ่านมาบางเวลาก็มีสภาพเป็นเมืองอิสระ บางยุคสมัยลพบุรีมีความเจริญรุ่งเรือง แต่บางสมัยก็ถูกทอดทิ้งให้ขบเซา อย่างไรก็ตามถือได้ว่าลพบุรีเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในประวัติศาสตร์ของไทย กล่าวคือ เคยเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรม และศาสนาที่อยู่ในฐานะเป็นทั้งผู้รับและผู้เผยแพร่อารยธรรม^๗ สภาพการณ์จากอดีตมุ่งสู่ปัจจุบันเมืองลพบุรีมีสภาพการพัฒนาที่ผ่านมาได้เปลี่ยนสภาพการดำเนินวิถีชีวิตของชาวลพบุรีโดยเน้นเฉพาะที่สถาบันทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสภาพสังคมและความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนในภาพรวม ศาสนาที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีนับถือมีศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามและศาสนาฮินดู แต่ประชาชนร้อยละ ๙๙.๔๕ นับถือศาสนาพุทธ

ถ้าจะพิจารณาด้วยการถามว่าแต่ก่อนนี้พุทธศาสนามีหน้าที่บทบาทอย่างไร และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมทำให้พุทธศาสนาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและบทบาทอย่างไรต่อสังคมชุมชนในเขตเมืองลพบุรี คงจะตอบเป็นแนวกว้างๆ ได้ว่า เท่าที่แล้มาแล้วพุทธศาสนามีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการระดับบุคคล ช่วยให้คนคลายทุกข์ และหาความหมายให้กับชีวิตโดยการเข้าใจพระธรรมคำสอน ส่วนในระดับสังคมชุมชนสถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นองค์กรทางสังคมที่ช่วยในการจัดระเบียบสังคมในชุมชน โดยการกำหนดบรรทัดฐาน ศีลธรรมและพิธีกรรมต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมรวมทั้งวิถีในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ โดยช่วยกำหนดค่านิยม โลกทัศน์ เพื่อกำหนดการตอบสนองความต้องการหลักยึดเหนี่ยวให้ความมั่นคงในชีวิต และช่วยให้ชีวิตมีความหมาย

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธตามหลักธรรมของพุทธศาสนาในชุมชนทั้ง ๒๖ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี เพื่อหารูปแบบการพัฒนาให้เป็นคนดีตามกรอบหลักการทางวิถีพุทธ เราสามารถนำเอาหลักธรรมไปโยงเข้ากันได้โดยใช้สมาชิกของชุมชนซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญ เพราะเชื่อว่าหน่วยการปกครองที่เล็กที่สุดและใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนมากที่สุด กล่าวได้ว่านับตั้งแต่แรกเกิดจนจบจนกระทั่งสิ้นอายุขัยเลยทีเดียว โดยชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอดเวลา เพราะการศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชีวิตเข้าถึงเสรีภาพ คือทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของปัจจัยภายนอกให้มากที่สุดและมีความเป็นใหญ่ในตัวในการจะกำหนดความเป็นอยู่ของตนเองโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มากที่สุด

^๗ กระทรวงศึกษาธิการ, **ลพบุรีธานีแห่งอารยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำของครุสภา), ๒๕๔๔, หน้า ๑.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธ : กรณีศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

๑. เพื่อศึกษาวิจัยสภาพปัญหาในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาของ สมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตามวิถีสังคมชาวพุทธที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

๓. ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธ : กรณีศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี การวิจัยใช้ทั้งการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Methodology) การวิจัยโดยนำข้อดีและข้อเด่นของการวิจัยทั้ง ๒ รูปแบบมาผนวกรวมกัน^๑ การวิจัยผสมผสานจึงมีความท้าทายแฝงอยู่เสมอว่าจะเป็นทักษะการวิจัยของนักวิจัยที่จะต้องใช้มากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องวางแผนรูปแบบให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ๓ ด้าน คือ

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในประเด็นสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธ : กรณีศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ซึ่งหมายถึงสังคมที่มีการนำหลักธรรมคำสั่งสอนขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนามาปฏิบัติ โดยผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาจากหลักธรรมใน “ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมที่ดีงาม” ของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) เป็นกรอบในการคิด โดยเฉพาะหมวดธรรมในบทนำ คือ คนสมบูรณ์แบบ (สมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ) หมวดที่ ๑ หลักธรรมว่าคนกับสังคม (ไม่รวมคนกับผู้นำรัฐ) และหมวดที่ ๒ คนกับชีวิต มาใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยทำการศึกษากับประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี โดยเน้นที่กลุ่มตัวอย่างคือหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนเทศบาลเมืองลพบุรีทั้ง ๒๖ ชุมชน เป็นตัวแทนกลุ่มประชากรที่ศึกษา

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย โดยใช้ระยะเวลา ๑๔ เดือน โดยเริ่มตั้งแต่ สิงหาคม ๒๕๕๗ – กันยายน ๒๕๕๘

^๑Creswell, J.W, **Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches**, 2nd edition, (Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2013), p.45.

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ประชากรเป้าหมาย (N) ที่ศึกษา คือ ประชากรเป้าหมายที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ๒๖ ชุมชนของเทศบาลเมืองลพบุรี ครัวเรือนละ ๑ คน ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนเทศบาลเมืองลพบุรีเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๑ ปี ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น ๕,๗๖๖ ครัวเรือน

๒. กลุ่มตัวอย่าง (n) ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่เป็นทางการ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ **Purposive selection** เป็นการเลือกตัวอย่างที่เจาะจงเพื่อให้เหมาะสมกับปัญหาในการวิจัย ในครั้งนี้ ประชากรเป้าหมายได้แก่หัวหน้าครัวเรือน จำนวน ๕,๗๖๖ ครัวเรือน คัดเลือกขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๙ เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแล้วจากสูตรดังกล่าวนำมาดำเนินการกระจายขนาดของประชากรตัวอย่างเพื่อทำการสุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งตามสัดส่วนของจำนวนหลังคาเรือนในแต่ละชุมชนของพื้นที่ศึกษา (Sampling With Probability Proportional to Size: PPS) กล่าวคือ กลุ่มที่จำนวนครัวเรือนมาก จะมีโอกาสถูกสุ่มได้มากกว่ากลุ่มที่มีจำนวนครัวเรือนน้อย ซึ่งสูตรในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n) ของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) คือ

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{X^2 Np(1-p)}{e^2(N-1) + X^2 p(1-p)}$$

เมื่อ

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรเป้าหมาย ๕,๗๖๖ ครัวเรือน

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้

X^2 = ค่าไคสแควร์ที่ df เท่ากับ ๑ และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% (^๒ = ๓.๘๔๑)

p = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร (ถ้าไม่ทราบให้กำหนด p = ๐.๕)

แทนค่าลงในสูตร

$$\begin{aligned} n &= \frac{3.841 \times 5,766 \times 0.5 \times 0.5}{(0.5)^2 \times (5,766 - 1) + 3.841 \times 0.5 \times 0.5} \\ &= 360.3281 \end{aligned}$$

^๙ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๔๘.

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นสมาชิกชุมชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี จำนวน ๒๖ ชุมชน จำนวนครัวเรือน ๔,๗๖๖ ครัวเรือนได้กลุ่มตัวอย่าง ๓๖๐.๓๒๕๑ คน เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้ลงตัวตามสถิติและสะดวกในการคำนวณตัวเลขของกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนครัวเรือน ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยให้มากกว่าจำนวนการสุ่มที่ได้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครัวเรือน จำนวน ๓๖๐ ครัวเรือน การกำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยผู้วิจัยได้กำหนดน้ำหนักคะแนนในการแบ่งชั้น (Class Interval) ๕ ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	๔.๒๑ - ๕.๐๐	ระดับการปฏิบัติไม่ได้ระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	๓.๔๑ - ๔.๒๐	ระดับการปฏิบัติไม่ได้ระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	๒.๖๑ - ๓.๔๐	ระดับการปฏิบัติไม่ได้ระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	๑.๘๑ - ๒.๖๐	ระดับการปฏิบัติไม่ได้ระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	๑.๐๐ - ๑.๘๐	ระดับการปฏิบัติไม่ได้น้อยที่สุด

จำนวนและร้อยละในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมของชุมชน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. กิจกรรมทางศาสนา		
- ทุกครั้งที่มีกิจกรรม	๕๒	๑๖.๑
- เกือบทุกครั้ง	๑๔๖	๓๓.๑
- นานๆ ครั้ง	๑๖๒	๕๐.๘
๒. กิจกรรมของชุมชน		
- ทุกครั้งที่มีกิจกรรม	๕๘	๑๖.๑
- เกือบทุกครั้ง	๑๑๙	๓๓.๑
- นานๆ ครั้ง	๑๘๓	๕๐.๘
รวม	๓๖๐	๑๐๐.๐

ปัญหากลุ่มที่ ๑ ปัญหาด้านการครองตนเพื่อความสุขในชีวิต

ปัญหาด้านการครองตนเพื่อความสุขในชีวิต	อันดับ
๑. การรู้จักแยกแยะสิ่งดีชั่วโดยเฉพาะการคบคน รู้จักคบคนดี ไม่คบคนที่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย	๑
๒. การใช้หลักเหตุผลในการดำเนินชีวิต ไม่หลงใหลในสิ่งยั่วยุดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติดหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทางเพศสัมพันธ์	๒
๓. การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง ไม่หวั่นไหวหรือถูกรอบงำด้วยสิ่งที่เป็นอบายมุขหรือชักนำไปในทางเสื่อมเสียต่างๆ	๓

อภิปรายผลสำหรับปัญหา กลุ่ม ๑ ปัญหาที่สำคัญที่สุดจากการวิเคราะห์ ได้แก่ ปัญหาด้านการครองตนเพื่อความสุขในชีวิต โดยสภาพปัญหาที่สำคัญที่สุดที่คนในสังคมที่ไม่สามารถดำเนินวิถีชีวิตตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาได้ คือ การรู้จักแยกแยะสิ่งดีชั่วโดยเฉพาะการคบคน รู้จักคบคนดี ไม่คบคนที่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย ปัญหารองลงมา คือ การใช้หลักเหตุผลในการดำเนินชีวิตไม่หลงใหลในสิ่งยั่วยุดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติดหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทางเพศสัมพันธ์ และการมีปัญญารู้เท่าทันความจริง ไม่หวั่นไหวหรือถูกรอบงำด้วยสิ่งที่เป็นอบายมุขหรือชักนำไปในทางเสื่อมเสียต่างๆ

ปัญหากลุ่ม ๒ ปัญหาคุณธรรมในการครองตน

ปัญหาคุณธรรมในการครองตน	อันดับ
๑. แสดงไมตรีและหวังดีต่อเพื่อนร่วมชุมชน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน	๑
๒. มีความประพฤติสุจริตดีงาม เคารพรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	๒
๓. มีความกล้า้วกล้ามั่นใจและยึดมั่นในความโปร่งใสของตนเอง โดยไม่หลงใหลไปกับอามิสสินจ้างหรือการได้มาในทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อันไม่บังควร	๓

อภิปรายผลสำหรับปัญหาในกลุ่มที่ ๒ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญรองลงมา พบว่า เป็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมในการครองตน โดยสภาพปัญหาที่สำคัญที่สุดที่คนในสังคมที่ไม่สามารถ

ดำเนินวิถีชีวิตตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาได้ คือ การแสดงเมตริและหวังดีต่อเพื่อนร่วมชุมชน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ปัญหารองลงมาลำดับสอง คือ มีความประพฤตีสุจริตตั้งงาม เคารพรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และปัญหาลำดับสาม คือ มีความกลัวกล้ำมุ่นใจและยึดมั่นในความโปร่งใสของตนเอง โดยไม่หลงไหลไปกับอามิสสินจ้างหรือการได้มาในทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อันไม่บังควร

จากผลลัพธ์ที่ได้โดยวิธี PCA แปลผลลัพธ์ที่ได้
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สภาพการดำเนินชีวิต	ค่าเฉลี่ย	S.D
๑. การทำตนให้เป็นอิสระ หลุดพ้น เป็นนายเหนือโภคทรัพย์	๒.๖๔๑๖	๑.๒๐๒๑
๒. ทำการโดยใช้ปัญญา สุภาพ ไม่ถืออำนาจ ยินดีรับฟังผู้อื่น เสียขมงาม รักความประณีต สะอาด เรียบร้อย พุดจาंनाฟัง ทั้งกาย กี่อ่อนโยน ไม่หยาบคาย	๒.๖๐๐๐	๑.๓๑๖๗
๓. การไม่คบชู้สผู้หา มัวหมกมุ่นในเพศ ประพฤติดี มีวินัย ตั้งอยู่ในศีล ๕	๒.๒๕๐๐	๑.๓๔๐๙

อภิปรายผลจากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยเป็น **ปัญหา/ปฏิบัติไม่ได้มากที่สุด** คือ การทำตนให้เป็นอิสระ หลุดพ้น เป็นนายเหนือโภคทรัพย์ \bar{X} (๒.๖๔๑๖) รองลงมา คือ ทำการโดยใช้ปัญญา สุภาพ ไม่ถืออำนาจ ยินดีรับฟังผู้อื่น เสียขมงาม รักความประณีต สะอาด เรียบร้อย พุดจาंनाฟัง ทั้งกาย กี่อ่อนโยนไม่หยาบคาย \bar{X} (๒.๖๐๐๐) และ น้อยที่สุด คือ การไม่คบชู้สผู้หา มัวหมกมุ่นในเพศ ประพฤติดี มีวินัย ตั้งอยู่ในศีล ๕ \bar{X} (๒.๒๕๐๐)

ผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์ปัจจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคฆชาว พุทธ : กรณีศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัด ลพบุรี ประกอบด้วย ๒ ปัจจัย คือ ปัญหาการครองตนเพื่อความสุขในชีวิต ประกอบด้วยตัวแปร ๑๘ ตัว ซึ่งมิกำนำหนักตัวแปรในปัจจัยอยู่ระหว่าง ๐.๗๖๖ ถึง ๐.๕๗๑ มีค่า Eigen values = ๒๐.๒๘๒ ค่าร้อยละของความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยปัจจัยที่ ๑ = ๖๗.๖๐๖ ปัจจัยนี้จึงมีความสำคัญเป็น

อันดับที่ ๑ และปัจจัยที่ ๒ เรียกว่าปัญหาคุณธรรมในการครองตน ประกอบด้วยตัวแปร ๑๒ ตัว ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในปัจจัยอยู่ระหว่าง ๐.๗๙๖ ถึง ๐.๖๐๙ มีค่า Eigen values = ๑.๑๗๐ ค่าร้อยละของความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยปัจจัยที่ ๒ = ๓.๘๙๘ ปัจจัยนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ ๒

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

จากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการปฏิบัติตามหลักธรรมและพิธีกรรมทางศาสนาเป็นสัญลักษณ์ที่ต่อย้ำคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แสดงออกโดยการกระทำและในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงความคิดเห็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ผลการวิจัยได้ค้นพบสภาพปัญหาทางสังคมในระดับพื้นฐานว่าการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำกว่าคุณภาพชีวิตไม่ว่าปัจจัยทางการศึกษา การประกอบอาชีพ และโอกาสการร่วมกิจกรรมทางศาสนา การมีค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับวัตถุ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และเยาวชนมั่วสุม เป็นปัจจัยสรุปความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมความเชื่อทางศาสนากับจริยธรรมของพฤติกรรมสมาชิกในชุมชน องค์ความรู้จากการวิจัยสรุปได้ว่าศาสนาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดค่านิยม โลกทัศน์ และประเพณีต่างๆ ในชุมชนเทศบาลเมืองลพบุรีทั้ง ๒๖ ชุมชน และหลักธรรมทางศาสนามีส่วนในการกำหนดบรรทัดฐานทางสังคมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรทัดฐานที่เป็นวิถีชาวบ้าน จารีตประเพณีหรือหลักธรรม

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า กิจกรรมด้านต่างๆ ทางศาสนา โดยเฉพาะในด้านพิธีกรรม ทางชุมชนยังใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ตามศักยภาพที่ควรเป็น ดังนั้นทางสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี และชุมชนทั้ง ๒๖ ชุมชน ควรร่วมมือการศึกษาแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนาให้เกิดคุณค่ามากขึ้น

๒. ควรมีระบบการประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร ข่าวสารให้กับชุมชนเพื่อการกระจายข้อมูลข่าวสารของกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมทางศาสนา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนตื่นตัวเพื่อการเข้าถึงหลักธรรมทางศาสนาในการดำเนินชีวิต

๓. ประเด็นสำคัญอันดับแรกๆ คือ ปัญหาสภาพทางสังคมของชุมชน โดยเฉพาะประเด็นปัญหาวัยรุ่น ควรมีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ความสำคัญและตระหนักเห็นถึงปัญหาเหล่านี้โดยเร่งด่วน ควรจัดให้มีกิจกรรม/โครงการต่างๆ ที่จะเข้ามาสนับสนุน/แก้ปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น ควรรวมตัวเป็นเครือข่ายในองค์กรดังกล่าวเกาะติดสถานการณ์ หรือการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน ชมรมเยาวชนสีขาว เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ มีเกณฑ์เลือกพื้นที่โดยใช้เกณฑ์ที่เป็นพื้นที่ขนาดกลาง และมีความใกล้ชิดกับพุทธศาสนา ทำให้การวิจัยเชิงคุณภาพพบปัญหาที่เกิดขึ้นมาก ดังนั้นควรมีการวิจัยในลักษณะดังกล่าวในสภาพสังคมที่มีสภาพปัญหาที่ค่อนข้างรุนแรงและมีความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา

๒. หลักธรรมคำสอนจากธรรมนุญชีวิตของพระธรรมปิฎกเป็นสิ่งที่ดีงาม และเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง ดังนั้นควรมีการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการนำหลักธรรมดังกล่าว มาใช้เต็มรูปแบบในชุมชนที่มีขนาดใหญ่กว่า และมีความซับซ้อนทางสังคมมากกว่า

๓. ระยะเวลาในการวิจัยควรใช้การวิจัยในลักษณะต่อเนื่อง เพราะระบบการทำงานในลักษณะการจัดการ การดำเนินชีวิตตามวิถีชุมชนชาวพุทธต้องอาศัยระยะเวลาพอสมควร และกระบวนการที่มากกว่าที่จะให้การวิจัยสำเร็จสมบูรณ์ได้ในระยะเวลาเพียงแค่ ๑ ปี

๔. ควรมีการนำโปรแกรมอื่นๆ เช่น โปรแกรม Mplus มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม LISREL เพื่อดูประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงเงื่อนไข โดยการวิเคราะห์กลุ่มพหุของแต่ละโปรแกรมว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. **ลพบุรีธานีแห่งอารยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำของครูสภา, ๒๕๔๔.

ชานินทร์ ศิลป์จารุ. **การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS**. กรุงเทพมหานคร :บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๕.

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. **ศาสนศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **ธรรมนุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๔.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๕๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา.**

กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๑.

วิโรจ นาคชาตรี. **พุทธปรัชญาเถรวาท.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

สุวิมล ตีรกานันท์. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สมน อมรวิวัฒน์. **หลักสูตรและการทางการศึกษิตตามนัยแห่งพุทธธรรม.** นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.

สุชาติ โสมประยูร และวรรณิ โสมประยูร. **เทคนิคและประสบการณ์งานวิจัยทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด, ๒๕๔๗.

๒. ภาษาอังกฤษ :

(I) Books:

Creswell, J.W. **Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches.** (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2013.

Greene, J.C. **Mixed Methods in Social Inquiry.** San Francisco: Jossey-Bass, 2007.

Tashkkori, A., & Teddlie, C. **Mixed Methodology Combining Qualitative and Quantitative Approaches.** Thousand Oaks, CA: Sage, 1998.

แนวทงนโยบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
The Development of Academic Personnel's competency
in the Northeastern Rajabhat University of Thailand

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี*
สัฎฐญา เคนาภูมิ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ๒) ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ๓) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ๔) สร้างแนวทางการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรสายวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จำนวน ๑๒ แห่ง การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้เกณฑ์ ๒๐ คนต่อ ๑ ตัวแปร ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ส่วนผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย ข้าราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัย รวมเป็น ๕๔๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (๑) แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ และแบบสอบถามตามเกณฑ์รูบริค วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการ จำนวน ๒๐ คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา การสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยโดยนำรูปแบบการพัฒนามาทำการยืนยันด้วยวิธีการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๒๔ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาให้สมบูรณ์ขึ้น

* นักศึกษาปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ประสิทธิภาพการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกมิติ

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านโครงสร้างองค์การแบบรูปแบบการแบ่งงานกันทำ ด้านบุคลากรมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านโครงสร้างองค์การแบบวัตถุประสงค์หลัก ด้านวัฒนธรรมองค์การแบบเน้นพันธกิจ ด้านการพัฒนาองค์การ ด้านโครงสร้างองค์การแบบช่วงของการควบคุม และด้านบุคลากรมีการบูรณาการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมตามลำดับ

๓. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมากที่สุด ได้แก่ โครงสร้างองค์การแบบช่วงของการควบคุม (๐.๘๒๙) วัฒนธรรมองค์การแบบเน้นพันธกิจ (๐.๓๙๘) การศึกษา (๐.๓๗๐) บุคลากรมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (๐.๓๒๕) โครงสร้างองค์การแบบภาระหน้าที่ที่โดดเด่น (๐.๑๙๒) โครงสร้างองค์การแบบประสิทธิภาพการบังคับบัญชา (๐.๑๓๘) โครงสร้างองค์การแบบรูปแบบการแบ่งงานกันทำ (๐.๑๖๕) บุคลากรมีการบูรณาการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (๐.๐๕๖) การฝึกอบรม (๐.๐๔๙) วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (๐.๐๔๕) การพัฒนาองค์การ (๐.๐๓๗) บุคลากรมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ (-๐.๐๙๘) บุคลากรมีความรู้ความสามารถ (-๐.๐๔๖) โครงสร้างองค์การแบบวัตถุประสงค์หลัก (-๐.๑๓๗) วัฒนธรรมองค์การแบบเน้นโครงสร้างและกฎระเบียบ (-๐.๒๐๓) วัฒนธรรมองค์การแบบเน้นความเป็นทางการ (-๐.๒๘๖) และ การพัฒนาบุคลากร (-๐.๘๕๑) ตามลำดับ ตัวแปรดังกล่าวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการได้ร้อยละ ๙๗.๒๐ ($R^2 = ๐.๙๗๒$, $F = ๘๕๔.๗๐๔$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔. รูปแบบนโยบายการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย นโยบายส่งเสริมการพัฒนาระดับชาติ นโยบายส่งเสริมการพัฒนาระดับมหาวิทยาลัย และนโยบายส่งเสริมการพัฒนาตนเอง โดยมุ่งส่งเสริมผลักดันในเรื่องความต่อเนื่องของการนำไปสู่การปฏิบัติ การพัฒนาระบบการจัดการงบประมาณ การพัฒนาระบบบริหารจัดการบุคลากร พัฒนาระบบการเรียนรู้และการเจริญเติบโตขององค์กร พัฒนาส่งเสริมให้บุคลากรมีการศึกษา และพัฒนาบุคลากรให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน

คำสำคัญ : นโยบาย, การพัฒนา, ขีดสมรรถนะ

ABSTRACT

The research were of four objectives: 1) to study the effectiveness of developing an academic personnel's competencies in the northeastern Rajabhat university of Thailand 2) to study levels of opinion on influencing factors affecting the effectiveness of developing an academic personnel's competencies in the northeastern Rajabhat university of Thailand 3) to analyze the causal factors which affected the effectiveness of developing an academic personnel's competencies in the northeastern Rajabhat university of Thailand 4) to construct a development model of the effectiveness of developing an academic personnel's competencies in

the northeastern Rajabhat university of Thailand. The research sample was academic personnel'12 Rajabhat universities in the Northeastern region of Thailand. Sample size was specified by the advanced sampling formula; that is, one unit of variables was multiplied with not less than 20 samples in the stratification sampling format. Data informants were 540 academic personnel consisting of academic officials and academic staffs. The research instrument used for data collection was a questionnaire with five rating scale and a questionnaire with the measurable standard of Rubric scale. Statistics used in the data analysis were descriptive statistics, Pearson correlation and stepwise Multiple Linear Regression Analysis. Besides, in terms of qualitative dimension of the so called mixed research, its other tool was an in-depth interview of the 20 purposed experts on the academic personnel's competency; the qualitative data were analyzed by the content analysis. For model verification, the model was reviewed by 24 professionals and analyzed by descriptive statistics and subsequently adjusted to be reliably better.

The findings were as follows:

1. The effectiveness of developing academic personnel's competency in the northeastern Rajabhat universities of Thailand, as a whole, was at medium mean level. All dimensions of dependent variables were found at medium mean level.

2. The academic personnel's attitudes on factors affecting the effectiveness of developing academic personnel's competency in the northeastern Rajabhat universities of Thailand, as a whole, was found at the high level; in terms of each aspects, the seven elements was found at high mean level in the descending order as follows: task - oriented organization structure, personnel's achievement motivation, core purpose - based organization structure, mission focused organization culture, organization development, hierarchical controlling-focused organization structure and personnel's ability to integrate technology into working respectively.

3. A factor affecting development of academic personnel's competency in the northeastern Rajabhat universities of Thailand at the highest mean level was hierarchical controlling based organization structure (0.829) mission - oriented organization culture (0.398) education (0.370) personnel's achievement motivation (0.325) outstanding task - directed organization structure (0.192) organization structure of efficient controlling and commanding (0.138) task - based organization structure (0.165) academic personnel's efficient ability to integrate technology into working (0.056) training and coaching (0.049) participatory culture (0.045)

organization development (0.037) positive attitude to career (-0.098) knowledge and skills of personnel (-0.046) key purpose – based organization (-0.137) structure and rule - focused organization culture (-0.203) formality - emphasized organization culture (-0.286) and personnel development (-0.851) respectively. The possibilities variables could explain the variance of the effectiveness of developing an academic personnel’s competencies in the northeastern Rajabhat university of Thailand for 97.20% ($R^2=0.972$, $F=854.704$) by statistically significant at .05 level.

4) The model of development of academic personnel’s competency in the northeastern Rajabhat universities of Thailand consisted of 1) national development policy, university support and development policy and self –development policy. Policies aim to being continuously complemented and emphasize development of budgetary management, human resource management, learning organization development for further progress. In addition, development as well as support of personnel for more education and training and with motives to job - performance achievement is realized concretely.

Keyword: Policy, Development, competency

๑. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน รวมถึงสภาพการแข่งขันอย่างรุนแรงทำให้องค์กรทุกแห่งต้องเผชิญความเสี่ยงที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องและแนวโน้มทางสังคม องค์กรยุคคลาสสิก (Classical Organization) ในศตวรรษที่ ๒๐ ไม่สามารถดำเนินการได้ดีภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้าง (Structure) ระบบ (Systems) การปฏิบัติ (Practices) และวัฒนธรรม (Culture) เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความล่าช้าและเป็นอุปสรรคทำให้ ยากต่อการเปลี่ยนแปลง^๑ อีกทั้งกระแสการปฏิรูปการจัดการภาครัฐได้เกิดการก่อตัวและขยายไปยังประเทศต่างๆ ทุกภูมิภาค โดยเฉพาะกลุ่มประเทศสมาชิก องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ที่เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Global Paradigm Shift) ให้การทำงานของภาครัฐคงไว้เฉพาะส่วนที่สำคัญและจำเป็น ดังที่

^๑ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, “องค์กรและการจัดการ”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖.

รู้จักกันในชื่อแนวคิด การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM)^๒ การดูแลบุคลากรถือเป็นการริเริ่มเพื่อที่จะยกระดับขีดความสามารถของมนุษย์เหตุผลที่ต้องมีการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือให้ทรัพยากรมนุษย์มีคุณค่ามีความสามารถถือเป็นการแข่งขันขององค์กร^๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์การให้สามารถเผชิญแรงกดดันหรือข้อจำกัดจากสภาพแวดล้อมภายนอก และเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้องค์กรดำเนินไปสู่จุดเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมที่ต้องการมุ่งเน้นให้ผลลัพธ์เกิดขึ้นกับตัวพนักงานโดยตรงนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา^๔ การกำหนดสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีการสร้างแนวทางในการเรียนรู้อย่างเป็นระบบจะช่วยสร้างองค์การไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยยึดหลักสมรรถนะ (Competency-based Management) เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นแนวทางการพัฒนาบุคคลที่เป็นระบบ มีความชัดเจนมีมาตรฐานมุ่งสู่ออนาคต (Future-oriented) และสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อนาคตเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับกรพัฒนาบุคคลจะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การและกลยุทธ์อื่นๆ^๕ โดยยอมรับว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพสูงส่วนหนึ่งคือ การมีอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ส่วนบุคคล และมีคุณวุฒิสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแปรด้านภาระงานสอนของอาจารย์ และตัวแปรการวิจัยเพื่อสร้างผลงานทางวิชาการของอาจารย์ นับเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำนายความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยรัฐ และในมุมมองการทำงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย ตามรายงานการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยของ ประทีป จินฉัตร^๖ ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน จำนวน ๒๒๒ เรื่อง ตามรายงานพบว่าปัญหาการทำงานส่วนใหญ่คือ ขาดความรู้ ความสามารถ ในการทำงานถึงร้อยละ ๒๓.๙๑ รองลงมาคือ ขาดแคลนบุคลากร ขาดการประสานงานที่ดี บุคลากรไม่เอาใจใส่ในการทำงาน ขาดความร่วมมือ ขาดการติดตามประเมินผลการทำงาน ขาดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ และขาดการประชาสัมพันธ์ตามลำดับ ผลงานวิจัยหลายเรื่องมีความสอดคล้องกันว่าตัวแปรที่มีผลต่อการ

^๒Pollitt, C. and Bouckaert, G, *Public Management Reform : a Comparative Analysis : New Public Management, Governance and the Neo-Weberian State*, (Oxford : Oxford University Press, 2011), p. 25.

^๓Kim, D.B., *Human Resource Management in Won duck Lee Labor in Korea*, (Seoul : Korea Labor Institute, 2004), p.84

^๔Swanson, R. A. and Holton, E. F, *Foundations of Human Resource Development*, (San Francisco : Berrett-Koehler, 2001), p. 34.

^๕ทิพาวดี เมฆสุวรรณ, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหสวรรคใหม่”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๖), หน้า ๗๖.

^๖ประทีป จินฉัตร, ดุษฎี โยเหลา และอุษา ศรีจินดารัตน์, “รายงานการวิจัยเรื่องการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ การทำงานในประเทศไทย”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

ทำงานคือความรู้ความสามารถในงานที่ทำ ความพอใจในงาน เจตคติต่องาน แรงจูงใจ ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ ความเชื่ออำนาจในตนเอง และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามลำดับ ดังนั้นการพัฒนา อาจารย์มหาวิทยาลัยจะมีผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายใต้องค์กรและเป็นกุญแจสำคัญ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ อย่างไรก็ตามขณะนี้ยังมีการขาดแคลนอาจารย์ในระดับ มหาวิทยาลัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพซึ่งส่งผลต่อการผลิตนักศึกษาและผลิตบัณฑิตคุณภาพ ต่ำ^๗

ดังนั้น จึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง “แนวทางนโยบายการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากร สายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการ ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการ ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการ และเพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการพัฒนา ขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทย เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาให้ตรงจุดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพและให้เกิดประสิทธิผล มากที่สุดเพื่อบรรลุถึงผลลัพธ์ของการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกไปรับใช้สังคมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัย ราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

๒.๒ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาขีด สมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

๒.๓ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสาย วิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

๒.๔ เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของ มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น ๒ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ การศึกษาประสิทธิภาพการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของ มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed

^๗ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, “กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๖๕)”, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๕.

Methodology) โดยเริ่มต้นจากระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และจบด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)^๕

ระยะที่ ๒ การสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยวิธีการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Verified) จำนวน ๒๔ คน^๖ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ ตามเทคนิคเดลฟาย (The Delphi Technique)^๗ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

๕. ผลการวิจัย

ระยะที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการพัฒนาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. ระดับของประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกมิติ

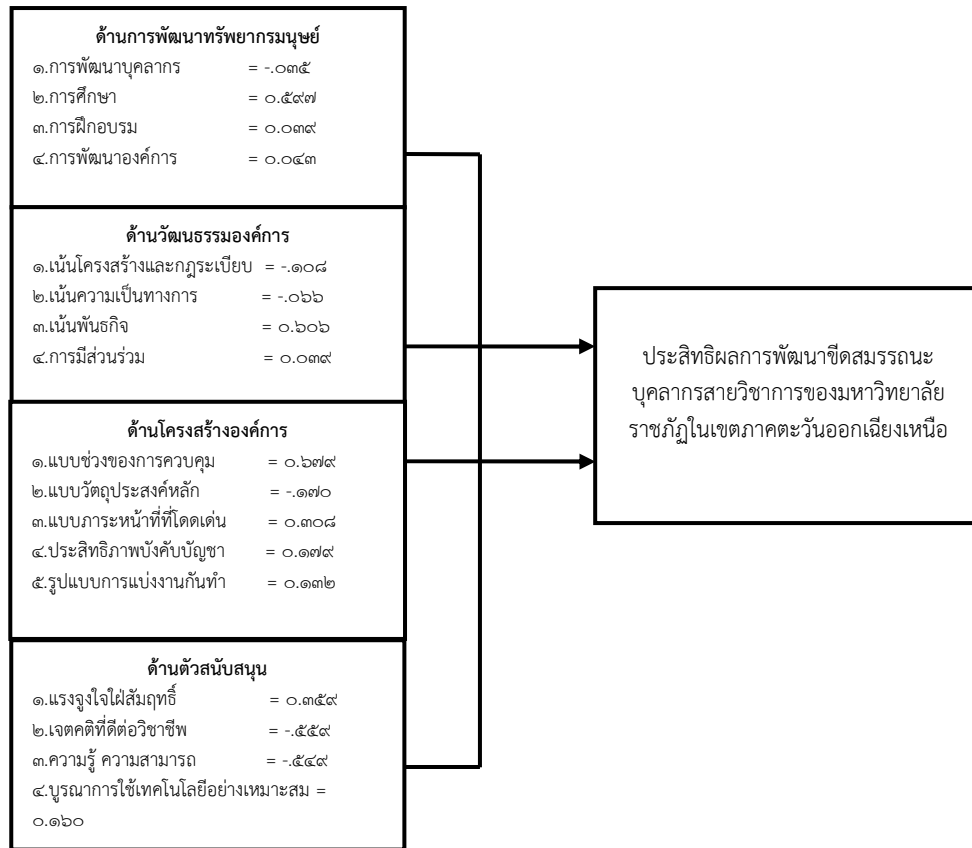
๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านโครงสร้างองค์การแบบรูปแบบการแบ่งงานกันทำ ด้านบุคลากรมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านโครงสร้างองค์การแบบวัตถุประสงค์หลัก ด้านวัฒนธรรมองค์การแบบเน้นพันธกิจ ด้านการพัฒนาองค์การ ด้านโครงสร้างองค์การแบบช่วงของการควบคุม และด้านบุคลากรมีการบูรณาการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ตามลำดับ

๓. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แสดงดังภาพที่ ๑

^๕สัญญา เคนาภูมิ, “ปรัชญาการวิจัย : ปริมาณ : คุณภาพ” วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ ; กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗.

^๖สัญญา เคนาภูมิ, “การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหาร (Establish the strategy from the management survey research), วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ ; มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

^๗สุวิมล ว่องวานิช, การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘) , หน้า ๒๔.

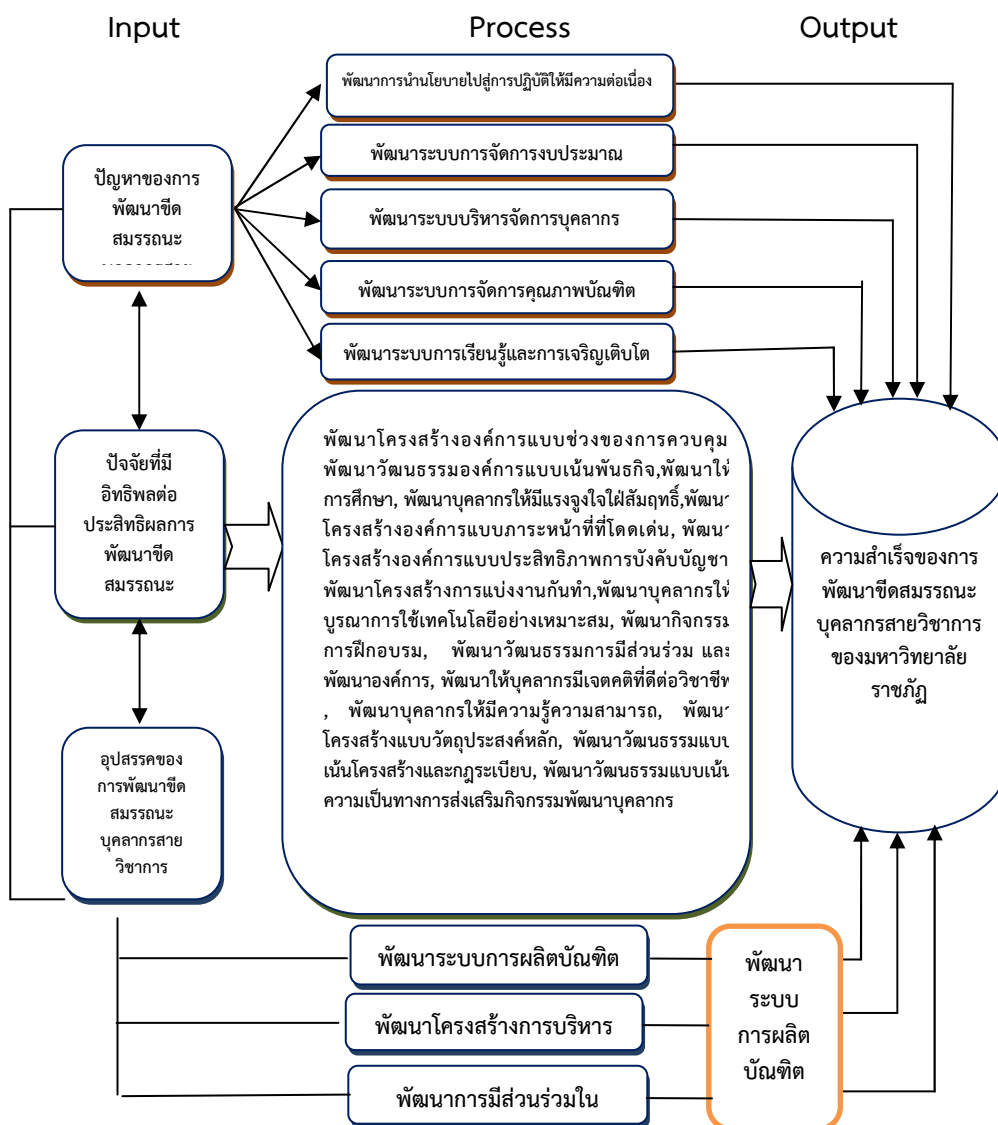

ภาพที่ ๑ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแปรผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐาน

จากภาพที่ ๑ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการได้ร้อยละ ๙๗.๒๐ ($R^2 = ๐.๙๗๒$, $F = ๘๕๔.๗๐๔$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ระยะที่ ๒ ผลการสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้วิจัยกำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการโดยเขียนเป็นกรอบแนวคิดแนวคิดเชิงกระบวนการและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร^{๑๑} ดังภาพที่

^{๑๑} สัจญา เคนาภูมิ, “รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยทางการบริหารจัดการ”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๔๕-๔๖.

ภาพที่ ๒ รูปแบบการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Narongsak's Model)

๖. อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่เป็นประเด็นสำคัญสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๖.๑ ระดับประสิทธิภาพการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ กล่าวได้ว่า มีการส่งเสริมให้บุคลากรสายวิชาการพัฒนาความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ พัฒนาผลงานและตำแหน่งทางวิชาการ พัฒนาระบบการนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ส่งเสริมพัฒนาการวิจัยเพื่อพัฒนาวิชาการ พัฒนากลไกการทำงานบูรณาการวัฒนธรรม พัฒนาการบริการทางวิชาการสู่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระ อรุณมงคล และรัชฎา

ธิโสภา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันอุดมศึกษา :กรณีศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกในเรื่องต่างๆ ดังนี้ หลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควรส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สายวิชาการ (สาย ก) ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานด้านการสอน การวิจัยและพัฒนา และการบริการวิชาการ^{๑๒}

๖.๒ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การแบบรูปแบบการแบ่งงานกันทำ ด้านบุคลากรมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านโครงสร้างองค์การแบบวัตถุประสงค์หลัก ด้านวัฒนธรรมองค์การแบบเน้นพันธกิจ ด้านการพัฒนาองค์การ ด้านโครงสร้างองค์การแบบช่วงของการควบคุม และด้านบุคลากรมีการบูรณาการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม อยู่ในลำดับมากที่สุด ๗ ลำดับ กล่าวได้ว่า สมรรถนะบุคลากรสายวิชาการ มีการพัฒนาสมรรถนะหลัก โดยมุ่งการพัฒนาความรู้ความสามารถ และมีจริยธรรม และมีการพัฒนาสมรรถนะด้านลักษณะงานในระดับสูงโดยการเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนางาน และเพิ่มศักยภาพเพื่อนำการปรับเปลี่ยน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ระดับสมรรถนะทางการบริหารที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับสูง^{๑๓}

๖.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย คือ โครงสร้างองค์การแบบช่วงของการควบคุม วัฒนธรรมองค์การแบบเน้นพันธกิจ การศึกษา บุคลากรมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โครงสร้างองค์การแบบภาระหน้าที่ที่โดดเด่น โครงสร้างองค์การแบบประสิทธิภาพการบังคับบัญชา โครงสร้างองค์การแบบรูปแบบการแบ่งงานกันทำ บุคลากรมีการบูรณาการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การฝึกอบรม วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม การพัฒนาองค์การ บุคลากรมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ บุคลากรมีความรู้ความสามารถ โครงสร้างองค์การแบบวัตถุประสงค์หลัก วัฒนธรรมองค์การแบบเน้นโครงสร้างและกฎระเบียบ วัฒนธรรมองค์การแบบเน้นความเป็นทางการ และการพัฒนาบุคลากร สอดคล้องกับ

^{๑๒}วีระ อธิษฐาน และ รัชฎา ธิโสภา, “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันอุดมศึกษา :กรณีศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ”, งานวิจัยทุนวิจัยวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม, (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ), ๒๕๕๙.

^{๑๓}เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, “การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม”, วารสารช่อพะยอม, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๐๙-๑๒๔.

ผลการวิจัยของ จันทน์นัท จารุโณปถัมภ์ และสัญญา เคนาภูมิ^{๑๔} ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของบุคลากรสายวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่าบุคลากรสายวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ดังต่อไปนี้ (๑) ความมีวินัยและการพัฒนาตนเอง ($\bar{X} = ๔.๕๓$) (๒) ความผูกพันต่อองค์กร ($\bar{X} = ๔.๕๒$) (๓) เจตคติต่อวิชาชีพอาจารย์ ($\bar{X} = ๔.๕๐$) (๔) แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = ๔.๔๔$) (๕) นโยบายสนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = ๔.๐๘$) กับ (๖) การส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด ($\bar{X} = ๔.๐๒$) และ (๗) แรงกดดันจากสังคมรอบข้าง ($\bar{X} = ๒.๒๙$) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรสายวิชาการเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการในระดับที่สูงขึ้นมี ๒ ปัจจัยหลัก ดังนี้ (๑) ด้านผู้ขอตำแหน่งทางวิชาการ มูลเหตุที่สำคัญที่จะผลักดันบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ได้แก่ แรงบันดาลใจของบุคลากร ความเข้าใจถึงกลไกการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ความกล้าที่จะยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานวิชาการ และการวางกลยุทธ์การก้าวเดินเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของตนเอง (๒) ด้านหน่วยงานสนับสนุน ควรดำเนินการ โดยการกำหนดกลยุทธ์การส่งเสริมและสนับสนุนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ และพัฒนาระบบกลไกสนับสนุน เช่น ระบบพี่เลี้ยง ระบบการเสริมแรง เป็นต้น รวมทั้งการกำหนดมาตรการการกดดัน เช่น การสร้างแรงกดดันทางการบริหารหรือทางสังคม เป็นต้นว่ากำหนดระยะเวลาของการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบเส้นทางความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ โดยการบูรณาการเข้ากับการประเมินศักยภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร และซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พลภัทร ช่างสากล^{๑๕} ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการดำเนินงาน ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร (๐.๐๕) และวัฒนธรรมการทำงานเน้นการมีส่วนร่วม (๐.๐๓) สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลได้ร้อยละ ๕๕.๖๐ ($R^2 = ๐.๕๕๖$, p-value ≤ ๐.๐๕) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สอดคล้องกับ วิทยา เจริญศิริ และคณะ^{๑๖} ที่พบว่า ค่านิยมร่วมของบุคลากร ทักษะของบุคลากร การจัดการเชิงกลยุทธ์ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์กร อย่างไรก็ตามผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมญา อินทรเกษตร ศึกษาปัจจัยที่มี

^{๑๔}จันทน์นัท จารุโณปถัมภ์ และสัญญา เคนาภูมิ, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของบุคลากรสายวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม” วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ ; กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕}พลภัทร ช่างสากล, “รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

^{๑๖}วิทยา เจริญศิริ, สัญญา เคนาภูมิ และภัคดี โพธิ์สิงห์, “ปัจจัยทางการบริหารและวัฒนธรรมองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม” วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์): ๘ (๓) : กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๗ หน้า ๑๖๐-๑๖๒.

อิทธิพลต่อการนำนโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือตอนล่างไปปฏิบัติ^{๑๗} พบว่า ตัวแปรเชิงทุกตัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการนำไปปฏิบัติและภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการนำไปปฏิบัติมากที่สุด การสนับสนุนทางการเมือง การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน โครงสร้างของการติดต่อสื่อสาร และทรัพยากรตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการนำไปปฏิบัติ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ การสนับสนุนทางการเมือง ภาวะผู้นำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายด้านต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏไปปฏิบัติยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆที่สำคัญเพิ่มเติม คือการสนับสนุนทางการเมือง และภาวะผู้นำของผู้บริหาร เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

ทิพาวดี เมฆสุวรรณค์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหสวรรคใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ.. ๒๕๔๒.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.

สุวิมล ว่องวานิช. การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘. หน้า ๒๔.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๑ - ๒๕๖๕) . พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๒) วารสาร

จันทน์นท์ จารุโณปถัมภ์ และสัญญา เคนาภูมิ. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของบุคลากรสายวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม” วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ ; กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘.

วิทยา เจริญศิริ, สัญญา เคนาภูมิ และภักดี โพธิ์สิงห์. “ปัจจัยทางการบริหารและวัฒนธรรมองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม” วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์): ๘ (๓) : กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๗ หน้า ๑๖๐-๑๖๒

^{๑๗} สมญา อินทรเกษตร, “การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือตอนล่างไปปฏิบัติ”, รายงานวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์) , ๒๕๕๐.

สัญญา เคนาภูมิ, “รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยทางการบริหารจัดการ”, **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๔๕-๔๖.

สัญญา เคนาภูมิ. “ปรัชญาการวิจัย : ปริมาณ : คุณภาพ” **วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ ; กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗.

สัญญา เคนาภูมิ. “การสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหาร (Establish the strategy from the management survey research) **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ ; มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙
เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. **การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม**. วารสารช่อพะยอม, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๐๙-๑๒๔.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

ประทีป จินนี่, ดุษฎี โยเหลา และอุษา ศรีจินดารัตน์. **รายงานการวิจัยเรื่องการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ การทำงานในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

วีระ อรัญมงคล และ รัชฎา อธิโสภา. **รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ**. งานวิจัยทุนวิจัยวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๙.

สมญา อินทรเกษตร. **การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือตอนล่างไปปฏิบัติ**. งานวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Conrad, C.F., and Blackburn, R.T. **Program Quality in Higher Education : Handbook of Theory and Research**. New York : Agathorn, 1985.

Kim, D.B., **Human Resource Management in Won duck Lee Labor in Korea**, Seoul : Korea Labor Institute, 2004.

Pollitt, C. and Bouckaert, G. **Public Management Reform : a Comparative Analysis : New Public Management, Governance and the Neo-Weberian State**. Oxford : Oxford University Press, 2011.

Swanson, R. A. and Holton, E. F. **Foundations of Human Resource Development**. San Francisco : Berrett-Koehler, 2001.

๑๓๖

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๕๗

การค้นหานวัตกรรมท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลางตามภารกิจ
การกระจายอำนาจของไทย
Searching for Local Innovation Theregion According
to Mission Decentralization of Thailand

มยุรี ทรัพย์เที่ยง*
วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหานวัตกรรมท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลางตามภารกิจ การกระจายอำนาจของไทยโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง ๓ ระดับ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วน จังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทั้งนี้ได้เลือกองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ในจังหวัดภาคกลาง ๕ จังหวัดเป็นกรณีศึกษา จำนวน ๕ แห่ง โดยใช้หลักเกณฑ์การ สุ่มตัวอย่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบบหลายชั้นและเป็นสัดส่วน (Multi-State, Proportional Sampling) และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิจัยจากเอกสารข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้ว โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารของส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการกระจายอำนาจ ตัวแทนจากภาคประชาชน สื่อมวลชน นักวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมท้องถิ่นเป็นภารกิจด้านต่าง ๆ เป็นนวัตกรรมท้องถิ่นเกี่ยวกับการ บริการด้านสังคมและสาธารณสุข ด้านการเกษตร ด้านกฎหมาย ด้านการเมืองและการมี ส่วน ร่วมของประชาชนตามลำดับ นวัตกรรมท้องถิ่นตามภารกิจดังกล่าวสามารถนำมาซึ่งการพัฒนา คุณภาพชีวิตหรือความเป็นอยู่ของประชาชนได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน หรือนำไปสู่วิธีการมีส่วนร่วมการ ปกครองตนเองของประชาชนได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : นวัตกรรม,ท้องถิ่น, กระจายอำนาจ

* อาจารย์ ดร., ประธานโครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี Email : mnida7@gmail.com

** อาจารย์ ดร., ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราช ภัฏเทพสตรี Email : wasita_kp@hotmail.com

ABSTRACT

This research aims to search for local innovation in the central region according to Thailand's mission of decentralization by the local government consists of Provincial Administration Organization (PAO). Municipality and Sub-district Administrative Organization (SAO). The Subject derived from multi-state, proportional sampling were five local government organizations from five provinces. Focus groups discussion and interview from the administrators, agencies involved with the decentralization process, representatives from civil society, media, scholars as well as documentary were used for data collection. Qualitative analysis were employed in analysis data.

The results showed that local innovations have been found based on social and public health services, agriculture, law and politics respectively. Those innovations can lead the quality of life or well-being of citizens has improved and increased significantly and also lead to self-government of the people involved as well.

Keywords: Innovations, Local, Decentralization

๑. บทนำ

การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในยุคปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบนับตั้งแต่มีการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีหลักการสำคัญที่ส่งเสริมการปกครองตนเองของชุมชนท้องถิ่นได้รับการรับรองโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ในช่วงที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ หรือเหตุผลความจำเป็นของการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจได้ ปรากฏขึ้นเป็นจำนวนมาก มีผลผลิตและข้อเสนอแนะ ปรากฏอยู่บ่อยครั้ง แต่ถ้าหากจะนับกันตามตรงแล้ว การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นของไทยเพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังราวทศวรรษเศษที่ผ่านมาเท่านั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในปัจจุบันจึงเปรียบเสมือนกับคนในช่วงวัยเด็กฉันทัดก็ฉันทั้น ซึ่งถ้าหากเด็กและเยาวชนต้องการเวลาในการเรียนรู้และเจริญเติบโตเพื่อให้พร้อมรับผิดชอบต่อตนเองได้ ต่อไปในอนาคตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ย่อมต้องการเวลาในการเรียนรู้สำหรับการปฏิบัติ ภารกิจของตนเอง และย่อมต้องการการฝึกฝนพัฒนาทักษะในด้านการบริหารจัดการและ/หรือการจัดบริการสาธารณะเพื่อให้มีศักยภาพต่อการดำเนินงานของตนเองในอนาคตต่อไปเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาค้นหานวัตกรรมท้องถิ่นจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้จากกันและกันและยังสามารถใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการประเมินผลการปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มี ต่อสภาพเงื่อนไข ข้อจำกัด ปัญหา

หรือประเด็นท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทของชุมชนท้องถิ่น จนนำไปสู่การเสาะแสวงหาแนวคิดหรือแนวทางการทำงานในการแก้ไขปัญหาหรือเพื่อลดข้อจำกัดต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านั้น จนกลายมาเป็น “นวัตกรรมท้องถิ่น”

ทั้งนี้ ความหมายของคำว่า “นวัตกรรมท้องถิ่น” ในงานวิจัยชิ้นนี้ หมายถึง (๑) การริเริ่มคิดค้นพัฒนา การแก้ไขหรือจัดการปัญหาต่างๆ ด้วยวิธีการใหม่ในบริบทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะต่างๆ การพัฒนาทางการเมือง-กฎหมายในท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการบริหารจัดการภายในองค์กร โดยที่ (๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการริเริ่ม ผลักดัน ลงมือดำเนินการ หรือให้การสนับสนุนกิจกรรม/โครงการนั้นๆ ให้เกิดขึ้น (๓) เป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยที่ไม่ควรมี ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและ/หรือในการดำเนินการที่สูงเกินควร และ (๔) เป็นกรณีตัวอย่างที่สามารถถ่ายทอดให้ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งอื่นๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาต่อยอดหรือสามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดการเรียนรู้ต่อยอดได้ในวงกว้าง^๑

พึงสังเกตว่าคำนิยามดังกล่าวข้างต้นมี นัยอย่างกว้าง เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ ที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดการคิดริเริ่มที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสามารถเผยแพร่ขยายผลต่อไปได้ในวงกว้าง คำนิยามนวัตกรรมท้องถิ่นอย่างกว้างดังกล่าวได้รับการ ยืนยันจากงานวิจัยเชิงประจักษ์ ก่อนหน้านี้แล้วว่าสามารถนำไปสู่การศึกษาวิจัยที่ดำเนินการได้จริง (Practicality) และสามารถให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม/สามารถขยายผลต่อยอดได้ในวงกว้าง^๒ กำหนดให้มีการสำรวจและบันทึกนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีจุดประสงค์ เพื่อประเมินถึงการปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สภาพแวดล้อมการบริหาร การทำงานในช่วงของการกระจายอำนาจ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลอีกด้านหนึ่งว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีตัวอย่างมีความคิดริเริ่มมากน้อยเพียงใดในการบันทึกข้อมูลนี้ จะมีขอบเขตรวมถึงแนวคิดริเริ่มในบริบทของชุมชนท้องถิ่น ผลลัพธ์/ผลสำเร็จที่ได้รับต่อชุมชนท้องถิ่น ขั้นตอนและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ และบทเรียนหรือโอกาสในการถ่ายทอดให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น เป็นต้น

ทั้งนี้ มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหลายประการเกี่ยวกับ ขอบเขตหรือความหมายของนวัตกรรมท้องถิ่น หลายท่านอาจประสงค์ ให้มีการกำหนดขอบเขตของนวัตกรรมท้องถิ่นที่เจาะจง อาทิ นวัตกรรมต้องเป็นความคิดริเริ่มแรกเท่านั้น นวัตกรรมต้องแปลกใหม่ ใช้เทคโนโลยีซับซ้อนทันสมัย หรือมีการลงทุนหรือต้นทุนราคาแพง หรือแม้แต่แนวคิดที่มองว่านวัตกรรมท้องถิ่นต้องไม่เกิดจากการลอกเลียนแบบใคร ดังนี้ เป็นต้น

^๑วีระศักดิ์ เครือเทพ, นวัตกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

^๒จรัส สุวรรณมาลา (และคณะ), “วิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย”, รายงานวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

อย่างไรก็ดี การให้คำนิยามเช่นนี้แม้จะมีประโยชน์ในเชิงวิชาการ แต่คณะผู้วิจัยมองว่า คำนิยามที่เจาะจงดังกล่าวกลับไม่ก่อให้เกิดในเชิงนโยบายด้านการปกครองท้องถิ่นและในด้านการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมท้องถิ่นของไทยในวงกว้าง เพราะถ้าหากมีแนวคิดที่ว่านวัตกรรมท้องถิ่น จะต้องเป็นเรื่องที่คิดค้นได้แปลกใหม่ (Breakthroughs) หรือไม่มีการคัดลอกแนวคิดจากใครเลย แล้วนั้น คงจะมีนวัตกรรมประเภทนี้ เกิดขึ้นจำนวนน้อย โดยเฉพาะในบริบทของท้องถิ่นไทยที่ สภาพแวดล้อม ทางการบริหารจัดการ และบริบททางกฎหมายของท้องถิ่นไทย ยังไม่เอื้อให้เกิดการ คิดริเริ่มนวัตกรรมแบบนี้มากนัก อีกทั้งยังไม่สามารถกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ต่อยอดนวัตกรรมท้องถิ่นจากกันและกันในวงกว้าง แต่จะกลายเป็นการกีดกันหรือลดแรงจูงใจ (Disincentive) ที่จะกระตุ้นให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเรียนรู้จากกันและกันเองการพัฒนา ศักยภาพในการทำงานและ/หรือการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คงจะ เกิดขึ้นในขอบเขตที่จำกัดตามไปด้วย

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตความหมายของนวัตกรรมท้องถิ่นอย่างกว้างตามที่ได้ กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งถ้าหากสามารถค้นพบปรากฏการณ์ การเกิดขึ้นของนวัตกรรมท้องถิ่นในวงกว้าง หรือเกิดขึ้นในลักษณะต่างๆ ที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือการลดข้อจำกัดต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้ว ก็สามารถกล่าวได้ว่า องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีศักยภาพในการบริหารจัดการการจัดบริการสาธารณะ และ/หรือในการลงมือแก้ไขปัญหา ของตนเองได้สมตามเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจ งานวิจัยครั้งนี้ จึงต้องการรวบรวมกรณี นวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๕ แห่งในเขตจังหวัดภาคกลาง ว่ามีอย่างน้อยเพียงใด โดยมีเนื้อหาในการสำรวจนวัตกรรมท้องถิ่นครั้งนี้ ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

๑. ที่มาหรือสภาพปัญหาดังเดิมก่อนนวัตกรรม/ประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข
๒. นวัตกรรมท้องถิ่นที่ได้มี การริเริ่ม (คุณลักษณะ/วัตถุประสงค์/สาระสำคัญของ นวัตกรรม)
๓. ระยะเวลาที่ดำเนินการกิจกรรมหลัก และตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง
๔. งบประมาณหลักและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ ซึ่งประกอบไปด้วย วัสดุอุปกรณ์ ใช้สอยค่าตอบแทน/เงินเดือนบุคลากร ค่าใช้จ่ายในการลงทุน และอื่นๆ ฯลฯ
๕. ผลผลิต-ผลลัพธ์ที่ได้รับจากนวัตกรรมที่เป็นรูปธรรม พร้อมตัวชี้วัดที่สำคัญ
๖. ปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการนวัตกรรม
๗. ปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จ และบุคคล-หน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพหลักของนวัตกรรม ท้องถิ่น (Innovation Champion)
๘. บทเรียนที่สามารถถ่ายทอดให้ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

การส่งเสริมการเรียนรู้จากกันและกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะส่งผลต่อการ กะตุ้นวิคิด การเลียนแบบ และขยายผลให้เกิดนวัตกรรมท้องถิ่นเพิ่มขึ้นในอนาคต หากต้องการ ส่งเสริมความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการปัญหาของตนเองได้อย่าง

ยั่งยืน การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และขยายผลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันในวงกว้าง เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งหน่วยงานกลาง อาทิ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หรือสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสถาบันการศึกษาสามารถเป็นตัวกลางในการจัดการเรื่องเหล่านี้ได้ และควรดำเนินการอย่างเร่งด่วนต่อไป

การปกครองท้องถิ่นเป็นสภาวะของการเปิดโอกาสให้ความหลากหลายในการใช้อำนาจรัฐ เพื่อการจัดบริการสาธารณะและการดูแลความสงบเรียบร้อยทั่วไปภายในชุมชนท้องถิ่นเป็นสภาวะของการใช้อำนาจบริหารปกครองของรัฐในหลายระดับเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนที่มีความหลากหลายในทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมโดยที่ยังคงธำรงความเป็นเอกภาพของรัฐและอำนาจอธิปไตย ซึ่งองค์กรของชุมชนควรจะต้องดำเนินการได้อย่างอิสระและปลอดภัยจากการแทรกแซงโดยองค์กรอื่นโดยไม่จำเป็น^๓

ด้วยเหตุนี้การกระจายอำนาจจึงมิใช่เป้าหมายสุดท้ายในตัวเองหากแต่เป็นเพียงเครื่องมือในการบริหารจัดการรัฐเพื่อการดูแลความสงบเรียบร้อยทั่วไปและเพื่อการส่งมอบบริการสาธารณะที่จำเป็นให้แก่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นด้วยความหวังว่าอำนาจอิสระและทรัพยากรที่เพิ่มขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นี้จะนำไปสู่การแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นดังนั้นเนื้อหาในบทนี้จึงเป็นการนำเสนอผลการประเมินว่าเมื่อมีการกระจายอำนาจมากขึ้นแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถอาศัยบริบทของความเป็นอิสระที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวในการสร้างสรรค์ผลงานในการจัดบริการสาธารณะและ/หรือในการแก้ไขปัญหาของประชาชนได้ดีเพิ่มขึ้นเพียงใดโดยใช้ข้อมูลกรณีนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๕ แห่งในครั้งนี้ ประกอบการวิเคราะห์เป็นหลักจากหลักการความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลคุณภาพชีวิตประชาชนและการจัดบริการสาธารณะ การกระจายอำนาจจึงถือเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นที่จะช่วยกระตุ้นหรือส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการคิดริเริ่มการดำเนินงานในลักษณะใหม่ๆ เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมจากสังคมยุคเก่าไปสู่สังคมยุคใหม่ทำให้ปัญหาต่างๆ มีความซับซ้อนรุนแรงขึ้นตามมาประชาชนจึงเริ่มคาดหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดูแลวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมี คุณภาพมากขึ้นหรือเพื่อให้สามารถจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้สำเร็จลุล่วงมากขึ้นซึ่งในทางวิชาการเรียกได้ว่าเป็นการริเริ่มนวัตกรรมการทำงานเพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้น (Stress-Induced Innovation) หรือในทางกลับกันการกระจายอำนาจทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีระดับทรัพยากรและบุคลากรเครื่องมือเครื่องมือเพิ่มขึ้นจึงกลายเป็นแรงหนุนเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกล้าคิดริเริ่มแผนงานหรือโครงการใหม่ๆ ตามระดับทรัพยากรที่มีเพิ่มขึ้น (Slack-Induced Innovation)

^๓ โกวิทช์ พวงงาม, การสังเคราะห์และถอดบทเรียนนวัตกรรมท้องถิ่น และการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อค้นหาวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลางตามภารกิจการกระจายอำนาจของไทยโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัย เรื่องการค้นหาวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลางตามภารกิจการกระจายอำนาจของไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีขอบเขตดังต่อไปนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ความหมายประกอบด้วย (๑) การริเริ่มคิดค้นพัฒนา การแก้ไขหรือจัดการปัญหาต่างๆ ด้วยวิธีการใหม่ในบริบทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะต่างๆ การพัฒนาทางการเมือง-กฎหมายในท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการบริหารจัดการภายในองค์กร โดยที่ (๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการริเริ่ม ผลักดัน ลงมือดำเนินการ หรือให้การสนับสนุนกิจกรรม / โครงการนั้นๆ ให้เกิดขึ้น (๓) เป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยที่ไม่ควรมี ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและ/หรือในการดำเนินการที่สูงเกินควร และ (๔) เป็นกรณีตัวอย่างที่สามารถถ่ายทอดให้ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งอื่นๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ พัฒนาต่อยอดหรือสามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดการเรียนรู้ต่อยอดได้ในวงกว้าง

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษา คือ วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลางตามภารกิจการกระจายอำนาจของไทย

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากรที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคกลาง จำนวน ๑๒ แห่ง ประกอบด้วย

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ อบจ.นครสวรรค์ และ อบจ.อุทัยธานี

- เทศบาลตำบล จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ ทต.โพตลาดแก้ว ทต.อุทอง และทต.ท่าหลวง

- องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๗ แห่ง ได้แก่ อบต.น้ำซึม อบต.วังหมัน อบต.โคกสูง อบต.นรสิงห์ อบต.สระแจง อบต.พุกเตา อบต.บ้านป่า

๒) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก(key Informants)

๒.๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จะเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๒ คน

๒.๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จะเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๕ คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยมีความผูกพันในพื้นที่ศึกษาวิจัย และความร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ ที่มีความเชี่ยวชาญและองค์ความรู้ในประเด็นการศึกษาวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลาง ๑๒ แห่งและได้เลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดภาคกลาง ๙ จังหวัด นครสวรรค์ อุทัยธานี ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา ชัยนาท สุพรรณบุรี สิงห์บุรี สระบุรีและอ่างทอง โดยใช้หลักเกณฑ์การสุ่มตัวอย่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบบหลายชั้นและเป็นสัดส่วน (Multi-State, Proportional Sampling) ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง ๓ ระดับ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นกรณีศึกษา จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี เทศบาลตำบลโพทะเลแก้ว องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าโมก และองค์การบริหารส่วนตำบลพุดเวลา

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการวิจัยจากเอกสารข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้ว โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารของส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการกระจายอำนาจ ตัวแทนจากภาคประชาชน สื่อมวลชน นักวิชาการ โดยการสัมภาษณ์แบบทางการ และไม่เป็นการ เพื่อทำให้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยแม่นยำมากขึ้นดังนี้

๑. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผู้ศึกษาวิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ และอธิบายหรือวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัย ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

๒. การศึกษาข้อมูลจากบุคคลผู้ศึกษาวิจัยได้หาโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่างๆ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน รวมทั้งการประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

การรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำเป็นที่จะต้องมีการรวบรวมข้อมูลเป็นระยะๆ ดังนี้ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพผู้ศึกษาวิจัยจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะๆ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขในการศึกษาข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด และนำเสนอข้อมูลสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

๕. ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลนวัตกรรมท้องถิ่นจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๒ แห่ง ดังข้อมูลการวิเคราะห์ในตารางที่ ๑ พบว่ามีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่น จำนวน ๕ แห่ง หรือร้อยละ ๔๑.๖๖ ของกลุ่มตัวอย่าง และมีการคิดริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่น จำนวน ๗ เรื่อง หรือเฉลี่ยจำนวน ๐.๕๘ เรื่องต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดกลุ่ม

ตัวอย่าง จำนวน ๒ แห่ง มีการริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่น จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี และมีนวัตกรรม ๒ เรื่อง หรือเฉลี่ย ๑.๐๐ เรื่องต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนเทศบาลตำบล กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓ แห่ง มีการริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่น จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว และมีนวัตกรรม ๒ เรื่อง หรือเฉลี่ยจำนวน ๐.๖๖ เรื่องต่อเทศบาลตำบล ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๗ แห่ง มีการริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่น จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลพุดเลา และองค์การบริหารส่วนตำบลนรสิงห์ และมีนวัตกรรม ๓ เรื่อง หรือเฉลี่ยจำนวน ๐.๔๓ เรื่องต่อองค์การบริหารส่วนตำบล

ตารางที่ ๑ ภาพรวมของนวัตกรรมท้องถิ่นที่รวบรวมขึ้นจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่าง

ประเภท อปท.	ชื่อ อปท.	จำนวน อปท. กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน อปท. ที่มีนวัตกรรม ท้องถิ่น	จำนวน นวัตกรรมที่ เกิดขึ้น	จำนวน นวัตกรรม เฉลี่ย/อปท.
อบจ.	๑.อบจ.นครสวรรค์ ๒.อบจ.อุทัยธานี	๒	๒	๒	๑.๐๐
ทต.	๓.ทต.โพตลาดแก้ว ๔.ทต.อุทัยทอง ๕.ทต.ท่าหลวง	๓	๑	๒	๐.๖๖

ตารางที่ ๑ ภาพรวมของนวัตกรรมท้องถิ่นที่รวบรวมขึ้นจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่าง

ประเภท อปท.	ชื่อ อปท.	จำนวน อปท. กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน อปท. ที่มีนวัตกรรม ท้องถิ่น	จำนวน นวัตกรรมที่ เกิดขึ้น	จำนวน นวัตกรรม เฉลี่ย/อปท.
อบต.	๖.อบต.น้ำซึม ๗.อบต.วังหมัน ๘.อบต.โคกสูง ๙.อบต.นรสิงห์ ๑๐.อบต.สระแจง ๑๑.อบต.พุดเลา ๑๒.อบต.บ้านป่า	๗	๒	๓	๐.๔๓
รวม		๑๒	๕	๗	๐.๕๘

เป็นที่น่าสังเกตว่าสัดส่วนการริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่นจะผันแปรไปตามขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ โดยเฉลี่ยองค์การบริหารส่วนตำบลมีสัดส่วนการริเริ่มนวัตกรรม

๐.๔๓ เรื่อง และสัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้น เทศบาลตำบล มีจำนวนนวัตกรรม ๐.๖๖ เรื่อง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีจำนวนนวัตกรรม ๑.๐๐ เรื่อง ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้ว่าเมื่อศักยภาพของท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านผู้บริหาร บุคลากร เครื่องมือและงบประมาณ จะส่งผลทำให้โอกาสในการดำเนินงาน และริเริ่มทดลองวิธีการใหม่มีเพิ่มมากขึ้น หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จึงเป็นแรงกดดันให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องคิดค้นในการจัดการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ตนเอง จึงมีส่วนกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมท้องถิ่นในสัดส่วนที่สูงกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก

เมื่อจำแนกประเภทนวัตกรรมท้องถิ่นเป็นภารกิจด้านต่าง ๆ นั้น ดังข้อมูลการวิเคราะห์ในตารางที่ ๒ พบว่า ในจำนวนนวัตกรรม ๗ เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นนวัตกรรมเกี่ยวกับด้านกฎหมาย จำนวน ๓ เรื่อง หรือร้อยละ ๔๒.๘๕ ของนวัตกรรมทั้งหมด ได้แก่ ข้อบัญญัติ อบจ. นครสวรรค์ การเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ใช้บริการศาลาประชาคม ห้องประชุม และสถานที่อื่นๆ เพื่อบำรุงอบจ. นครสวรรค์ พ.ศ.๒๕๕๒ (อบจ.นครสวรรค์) ข้อบัญญัติการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.๒๕๕๘ (ทต.โพตลาดแก้ว) และ กฎระเบียบชุมชน วัดปลอดภัย พ.ศ.๒๕๕๐ (อบต.นรสิงห์) รองลงมาเป็นนวัตกรรมเกี่ยวกับด้านการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน จำนวน ๒ เรื่อง หรือร้อยละ ๒๘.๕๗ ของนวัตกรรมทั้งหมด ได้แก่ โครงการเครือข่ายจิตอาสาใส่ใจสังคม (อบต.พทุเลา) และโครงการน้อมธรรมนำไทย สายใยชุมชน (อบต.นรสิงห์) นวัตกรรมเกี่ยวกับสังคมและสาธารณสุข จำนวน ๑ เรื่อง หรือร้อยละ ๑๔.๒๙ ของนวัตกรรมทั้งหมด ได้แก่ โครงการบ้านสะอาดสวยงาม (ทต.โพตลาดแก้ว) และนวัตกรรมเกี่ยวกับการเกษตร จำนวน ๑ เรื่อง หรือร้อยละ ๑๔.๒๙ ของนวัตกรรมทั้งหมด ได้แก่ โครงการส่งเสริมประกวดแปลงเกษตรเรียนรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ (อบจ.อุทัยธานี) ตามลำดับ

นวัตกรรมส่วนใหญ่มุ่งไปที่ด้านกฎหมาย (จำนวน ๓ เรื่อง หรือร้อยละ ๔๒.๘๕ ของนวัตกรรม) ตามด้วยการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน (จำนวน ๒ เรื่อง หรือร้อยละ ๒๘.๕๗ ของนวัตกรรม) ด้านการเกษตร (จำนวน ๑ เรื่อง หรือร้อยละ ๑๔.๒๙ ของนวัตกรรม) และด้านสังคมและสาธารณสุข (จำนวน ๑ เรื่อง หรือร้อยละ ๑๔.๒๙ ของนวัตกรรม)

ตารางที่ ๒ ประเภทนวัตกรรมท้องถิ่นจำแนกตามประเภทของอปท.

ประเภทนวัตกรรมท้องถิ่น	อบจ. (๒ แห่ง)		เทศบาลตำบล (๓ แห่ง)		อบต. (๗ แห่ง)		รวม (๑๒ แห่ง)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กฎหมาย	๑	๑๔.๒๙	๑	๑๔.๒๙	๑	๑๔.๒๙	๓	๔๒.๘๕
การเมืองและการมีส่วนร่วม ของประชาชน					๒	๒๘.๕๗	๒	๒๘.๕๗
สังคมและสาธารณสุข			๑	๑๔.๒๙			๑	๑๔.๒๙
การเกษตร	๑	๑๔.๒๙					๑	๑๔.๒๙
รวมจำนวนนวัตกรรม	๒	๒๘.๕๗	๒	๒๘.๕๗	๓	๔๒.๘๕	๗	๑๐๐.๐๐

สาเหตุของการริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่น ดังข้อมูลการวิเคราะห์ในตารางที่ ๓ ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลัก ๒ ประการคือ ประการแรก เกิดจากการริเริ่มหรือผลักดันจากคณะผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งมีสัดส่วนของนวัตกรรมร้อยละ ๗๑.๔๓ ได้แก่ ข้อบัญญัติ อบจ. นครสวรรค์ การเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ใช้บริการศาลาประชาคม ห้องประชุม และสถานที่อื่น ๆ เพื่อบำรุง อบจ.นครสวรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๒ (อบจ.นครสวรรค์) ข้อบัญญัติการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.๒๕๕๘ (ทต.โพตลาดแก้ว) และ กฎระเบียบชุมชน วัดปลอดภัย พ.ศ.๒๕๕๐ (อบต.นรสิงห์) โครงการส่งเสริมประกวดแปลงเกษตรเรียนรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ (อบจ.อุทัยธานี) และโครงการบ้านสะอาดสวยงาม (ทต.โพตลาดแก้ว) ประการที่สอง เกิดจากสภาพปัญหา และแรงกดดันให้อปท.ต้องดำเนินการบางอย่าง มีสัดส่วนของนวัตกรรมร้อยละ ๒๘.๕๗ ได้แก่ โครงการเครือข่ายจิตอาสาใส่ใจสังคม (อบต.พทุเลา) และโครงการน้อมธรรมนำไทย สายใยชุมชน (อบต.นรสิงห์)

ตารางที่ ๓ การวิเคราะห์สาเหตุการริเริ่มของนวัตกรรมท้องถิ่น

เหตุผลการริเริ่มนวัตกรรม	อบจ.	เทศบาลตำบล	อบต.	รวม
๑.ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่ม/ ผลักดัน	๒ (๒๘.๕๗)	๒ (๒๘.๕๗)	๑ (๑๔.๒๙)	๕ (๗๑.๔๓)
๒.สภาพปัญหา และแรงกดดันให้อปท.ต้องดำเนินการบางอย่าง	-	-	๒ (๒๘.๕๗)	๒ (๒๘.๕๗)
รวม	๒ (๒๘.๕๗)	๒ (๒๘.๕๗)	๓ (๔๒.๘๖)	๗ (๑๐๐.๐๐)

สังเกตได้ว่าศักยภาพของผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลตำบล มักส่งผลทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการริเริ่มนวัตกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและภาวะผู้นำท้องถิ่นค่อนข้างสูง มักจะส่งผลต่อการริเริ่มนวัตกรรมในเชิงรุก การจัดการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการใหม่ ๆ ในส่วนองค์การบริหารส่วนตำบล เกิดการเปลี่ยนแปลงในบริบทแวดล้อมต่างๆ หรือสภาพความจำเป็นของชุมชนท้องถิ่น ที่ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปรับตัวด้วยการลงมือดำเนินการบางอย่าง เพื่อให้สามารถแก้ไขหรือบรรเทาความรุนแรงของปัญหาลงได้ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล มักทำงานในเชิงตั้งรับและรอรับมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากมีข้อจำกัดทางทรัพยากรและบุคลากร

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนวัตกรรมท้องถิ่น ดังข้อมูลการวิเคราะห์ในตารางที่ ๔ นวัตกรรมท้องถิ่นส่วนมากที่รวบรวมขึ้น จาก ๗ เรื่อง ประสบปัญหาในการดำเนินการ ๓ เรื่อง หรือร้อยละ ๔๒.๘๖ ซึ่งวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการนวัตกรรมท้องถิ่นได้ ๒ ประเด็น คือ ประเด็นแรก ข้อจำกัดในการประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ร้อยละ ๖๖.๖๗ ได้แก่ โครงการส่งเสริมประกวดแปลงเกษตรเรียนรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ (อบจ.อุทัยธานี) และ โครงการเครือข่ายจิตอาสาใส่ใจสังคม (อบต.พทุเลา) ประเด็นที่สอง การขาดอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงาน/ปัญหากฎหมาย ร้อยละ ๓๓.๓๓ ได้แก่ ข้อบัญญัติ อบจ. นครสวรรค์

การเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ใช้บริการศาลาประชาคม ห้องประชุม และสถานที่อื่น ๆ เพื่อบำรุงอบจ. นครสวรรค์ พ.ศ.๒๕๕๒ (อบจ.นครสวรรค์)

ตารางที่ ๔ ปัญหาหรืออุปสรรค

ประเด็นท้าทาย ปัญหาหรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการริเริ่มนวัตกรรม	อบจ.	เทศบาลตำบล	อบต.	รวม
๑.ข้อจำกัดในการประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน	๑ (๓๓.๓๓)	-	๑ (๓๓.๓๓)	๒ (๖๖.๖๗)
๒.ขาดอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ/ปัญหาด้านกฎหมาย	๑ (๓๓.๓๓)	-	-	๑ (๓๓.๓๓)
รวม	๒ (๖๖.๖๗)	-	๑ (๓๓.๓๓)	๓ (๑๐๐.๐๐)

๖. อภิปรายผล

กล่าวโดยสรุป นวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๒ แห่ง ผลการศึกษาพบว่า มีการริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่นของตนเองจำนวน ๕ แห่ง หรือร้อยละ ๔๑.๖๖ ของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และมีการคิดริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่น จำนวน ๗ เรื่อง หรือเฉลี่ยจำนวน ๐.๕๘ เรื่องต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล มีแนวโน้มที่จะมีสัดส่วนการริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่นสูงกว่า นอกจากนี้การศึกษาคั้งนี้พบว่า การริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่น เป็นภารกิจด้านกฎหมาย โดยที่ผู้บริหารท้องถิ่นมักเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการริเริ่มนวัตกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว อีกทั้งสภาพปัญหาแรงกดดันที่ทำให้มีการริเริ่มนวัตกรรม

การดำเนินการนวัตกรรมท้องถิ่นมักประสบปัญหาท้าทาย คือ การธำรงรักษานวัตกรรมท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว โดยเฉพาะในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินการนวัตกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจังต่อเนื่อง และข้อจำกัดด้านกฎหมายในการดำเนินนวัตกรรมท้องถิ่น ส่งผลทำให้การริเริ่มนวัตกรรมท้องถิ่นมีข้อจำกัด และไม่สอดคล้องต่อการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๗. ข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมการเรียนรู้จากกันและกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะส่งผลต่อการกระตุ้นวิจิตรคิดการเลียนแบบและขยายผลให้เกิดนวัตกรรมท้องถิ่นเพิ่มขึ้นในอนาคต จากจำนวนตัวอย่าง ๑๒ แห่ง มีนวัตกรรมท้องถิ่นจำนวน ๗ เรื่อง จัดว่าเป็นระดับการริเริ่มนวัตกรรมที่ยังน้อย ดังนั้น ควรส่งเสริมความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และขยายผลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันในวงกว้างซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยให้หน่วยงานกลางหรือสถาบันการศึกษา เข้ามาเป็นตัวกลางในการจัดการเรื่องนี้

ควรมีกระบวนการทางการบริหารการปกครองที่ให้การรองรับการริเริ่มดำเนินการนวัตกรรมท้องถิ่น ซึ่งหน่วยงานกลาง (คณะกรรมการการกระจายอำนาจฯ หรือ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น) อาจจัดให้มีกระบวนการพิจารณารองรับการริเริ่มดำเนินการนวัตกรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นการส่งเสริมนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในวงกว้างและต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- โกวิทย์ พวงงาม. การสังเคราะห์และถอดบทเรียนนวัตกรรมท้องถิ่น และการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๔.
- จรัส สุวรรณมาลา และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องวิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. “การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สมดุลย์.” ในการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย. เอกสารการประชุมทางวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. นวัตกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ. ๑๕ ปี การกระจายอำนาจของไทย สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Montagu, Haris. G. **Comparative Local Government.** Great Britain: William Brendon and Son Ltd., 1948.
- Robson, William A. **Local Government.** Encyclopedia of Social Science Vol.X, NY; Macmillan, 1953.

การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของ
ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑
The leadership moral analysis components of the school
Administrator under Chaiyaphum Primary Education Service
Area Office 1

ยุทธนา เฉลียวชาติ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ (๒) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต ๑ และ (๓) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน ๑๐ คน ครูผู้สอนจำนวน ๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๕๐๐ คน แบ่งออกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๕๖ คน และครูผู้สอนจำนวน ๔๔๔ คน ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด ๕ ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Exploratory Factor analysis) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factors Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า

๑. การศึกษาภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต ๑ ๑) ผู้บริหารควรมีหลักภาวะผู้นำในการบริหารด้านคุณธรรมจริยธรรม ควรจะใช้หลัก พรหมวิหาร ๔ หลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับครูผู้สอน

* นักศึกษาปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี. Email : yuttana2504@gmail.com

อยากจะทำให้ผู้บริหารนั้นใช้ หลักการครองตน ครองคน ครองงานและหลักธรรมาภิบาล ๒) หลักการบริหารที่ดีที่ทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับ ได้แก่ หลักประชาธิปไตย หลักธรรม และหลักคุณธรรม ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ ความสามารถในการถ่ายทอด ๓) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องมีหลักการบริหารที่ดีที่ผู้ร่วมงานยอมรับต้องประกอบไปด้วย ความเก่ง ความกล้า รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ ต้องกล้าคิดกล้าทำ มีประสบการณ์ตรง มีการปรับตัว

๒. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ ผู้บริหารทุกคนที่ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ผู้บริหารทุกคนจะนำองค์กรสู่ความสำเร็จต้องกล้าคิด กล้าทำมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สำหรับครูผู้สอนมองว่าผู้บริหารคือหัวใจสำคัญของการดำเนินงานในองค์กร ครูผู้สอนมองว่า ผู้นำที่ดีต้องมีการบริหารที่ดีประกอบด้วย ๑) เชื้อมั่นในตนเอง หนักแน่น แสดงบทบาทผู้นำเสมอต้นเสมอปลาย ๒) รู้จักตนเอง ยอมรับข้อบกพร่องตนเอง และของผู้อื่น ๓) รู้สิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิด รู้จักละอายสิ่งที่ทำผิด ๔) กระตือรือร้น กล้าตัดสินใจเป็นนักประชาธิปไตย ๕) มีมนุษยสัมพันธ์คัดเลือกคนเหมาะกับงาน ๕) มีความสามารถในการจูงใจคนอื่น และ ภาวะผู้นำที่ดีต้องเน้นการมีส่วนร่วม โดยผู้นำที่ดี ต้องเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การแบ่งงานหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชา ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาที่ตั้งเอาไว้ จากข้อมูลทั้งหมดสามารถกำหนดองค์ประกอบหลักได้ ๗ ด้านคือด้านหลักสัปปุริสธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักจริยธรรม ด้านการสื่อสารในองค์กร ด้านความร่วมมือในองค์กร ด้านวัฒนธรรมในองค์กร และด้านผู้นำในการเปลี่ยนแปลง

๓. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันยันภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ องค์ประกอบทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสัปปุริสธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักจริยธรรม ด้านการสื่อสารในองค์กร ด้านความร่วมมือในองค์กร ด้านวัฒนธรรมในองค์กร และด้านผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีทุกด้าน ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูพบว่ามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : องค์ประกอบ, ภาวะผู้นำ, คุณธรรมจริยธรรม

ABSTRACT

The leadership moral analysis components of the school administrator under Chaiyaphum Primary Education Service Area Office 1 The Proposes of this research 1. To study for the moral of the school administrators in Chaiyaphum Primary Education Service Area Office 1 2. To analysis of moral leadership of the school administrators in Chaiyaphum primary Education Service Area Office 1 3. To confirm the leadership moral analysis components of the school administrator under Chaiyaphum Primary Education Service Area Office 1. The group of

interviewing such as 10 particples, 10 teachers. The researcher plans the number of the model group about 500 people are 56 administrators, 444 teachers by the quota sampling. The Collection Media is semi structured interview. The instrument was questioniar in 5 scale. The data analysis using computer percentage, analyzed for percentage, mean standard deviation , Exploratory factor analysis, stepwise multiple regression analysis and confirmatory factor analysis.

The result this research were following:

1. The leadership moral analysis of the school administrator under Chaiyaphum Primary Education Service Area Office 1, indicated that all of the administrators should have transformational leadership in moral management, courage to think and do, vision and creativity. Teachers suggested that good administrator should have: (1) self-confident, emphatic and showing the leadership roles persistently, (2) recognizing oneself, accepting his own shortcomings and others and (3) Knowing right and wrong, accepting his own fault, enthusiasm, courageous decision, democraticism, (4) human relationship, putting the right man into the right job and (5) having the ability to motivate others, emphasizing-cooperation, which a good administrator should have Democratic Leadership and expressing his idea reasonably, distributing job and taking care of his own Subordinates.

2. The analysis of moral leadership of the school administrators indicated that the administrators had been if they better use The four Brahma Viharas (Four sublime states of mind) and the Seven Sappurisa Dhammas (7 Qualities of a good man). The suggestions of teachers for administrators to employ self-control, human being control, working control and Good Governance (1) to use the good administration principles included the principles of democracy, Dhamm principles, Moral principle, Uprightness, Honesty and the ability to relay (2) and to use the Transformational Leadership, which good characteristics of administrators consist of smartness, bravery, knowing his own roles and others well, having a good vision, courage to think and do, having experiences and adjustment.

3. The analysis confirm results of the components of moral and ethical leadership of administrators of educational institutions under Chaiyaphum Primary Education Service Area Office I showed that there were 7 Dhamma Dimensions; Seven Sappurisa Dhammas (the 7 qualities of a good man), Moral, Ethic,

Organizational Communication, Organizational Cooperation, Organizational culture and Transformational Leadership, which all dimensions were compatible to the empirical data at a good level. The results from interviews with administrators and teachers agree that there is a high level.

Keywords: Element, Leadership, morals.

๑. บทนำ

ประเทศไทยต้องประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากบุคคลในสังคมมีการประพฤติปฏิบัติตนเบี่ยงเบนจากปทัสฐานที่สังคมวางไว้ สมควรต้องได้รับการเยียวยา ที่เป็นเช่นนี้เพราะสภาพจิตใจของคนในปัจจุบันกำลังถูกคุกคามด้วยวัตถุนิยมมากขึ้น ในขณะที่คุณธรรม จริยธรรมลดน้อยลงไปจากจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมนานับประการ เป็นต้นว่า ความรู้สึกเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ หลงใหลในอำนาจ การกอบโกยผลตอบแทนมากเกินไปจนสมควร ความฟุ้งเฟ้อ และความเสื่อมทางด้านศีลธรรม จริยธรรม ลักษณะดังกล่าวเป็นมหันตภัยอันใหญ่หลวงต่อความเจริญรุ่งเรือง ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของคนไทย^๑ ผู้บริหารจำนวนไม่น้อยมีข้อบกพร่องในด้านการปฏิบัติงาน ไม่ปฏิบัติตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ตามความคาดหวังของสังคม มีการกระทำผิดวินัยต่อเนื่อง ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งพบได้จากข่าวหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน และ สาเหตุของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมประกอบด้วย สาเหตุที่เกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ความยุติธรรม ความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และปราศจากอคติ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การขาดต้นแบบที่ดี กฎระเบียบมีช่องว่างทำให้คนหลบหลีกได้ทั้งที่รู้ว่าผิด คนทำผิดไม่ได้รับการลงโทษอย่างจริงจัง สถาบันไม่ให้การอบรมจริยธรรมแก่อาจารย์ ผู้บริหารไม่มีความยุติธรรม ไม่มีธรรมาภิบาล ขาดกฎระเบียบเรื่องจริยธรรมวิชาชีพที่เป็นลายลักษณ์อักษร และเกิดจากสถานการณ์แวดล้อม เช่น บีบให้ต้องทำผิด คิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ความเร่งรีบ และการปฏิบัติเป็นแบบอย่างเดียวกัน^๒

^๑อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, **คุณธรรมนำความรู้ : รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์**, (กรุงเทพฯ : วิ.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

^๒ประทีป ฉัตรสุภาวงศ์, **ปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และแนวทางแก้ไข**, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๕), หน้า ๓.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑

๒ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑

๓ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑

๓. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตกลุ่มคัดเลือกและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑ กลุ่มคัดเลือกตามคุณสมบัติที่ใช้ในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

๓.๑.๑	บริหารสถานศึกษา	จำนวน	๑๐	คน
๓.๑.๒	ครูผู้สอน	จำนวน	๑๐	คน
๓.๑.๒	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญตามคุณสมบัติ	จำนวน	๑๐	คน

๓.๒ กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

๓.๒.๑	ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน	๕๖	คน
๓.๒.๒	ครูผู้สอน	จำนวน	๔๔๔	คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการเก็บข้อมูล ๒ วิธีได้แก่การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research)

๑. วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เพื่อดำเนินการวิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) ความคิดเห็นของนักวิชาการที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าไว้ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลทางเอกสารจะกระทำก่อนที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามและเอกสารประกอบเพิ่มเติมในขณะที่เก็บข้อมูลในภาคสนามและหลังเสร็จสิ้นการศึกษภาคสนามโดยทำการค้นคว้าจากหน่วยงานราชการสถาบันการศึกษาหนังสือตำราวิทยานิพนธ์อินเทอร์เน็ตอาทิ หอสมุดมหาวิทยาลัยมหาสารคามและมหาวิทยาลัยขอนแก่น

๒. เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research) โดยวิธีการสำรวจและการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง

๒.๑ ผู้รู้ (Key Informants) ประกอบด้วย

๒.๑.๑ กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาของพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) จังหวัดชัยภูมิ

๒.๑.๒ ครูผู้สอน

กลุ่มผู้รู้สำหรับการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ จำนวน กลุ่มละ ๑๐ คน ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกตามคุณสมบัติดังนี้คือ ๑) คุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท ๒) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๓) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษาของพระสงฆ์ ๔) เป็นผู้บริหารหน่วยงานที่จัดสวัสดิการให้กับคณะครูและผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ผู้รู้แต่ละบุคคลจะมีคุณสมบัติข้อ ๑ และข้อ ๒ หรือข้อ ๓ หรือข้อ ๔ แต่กลุ่มผู้รู้ที่ถูกคัดเลือกทั้งหมดจะมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนด

๒.๒ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน เกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม

๒.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสมในการให้ข้อมูลมากที่สุดโดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๐ คนโดยพิจารณาคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากบุคคล ๔ กลุ่มเพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมได้แก่ ๑) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการระดับเขตพื้นที่ ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาขยายโอกาส ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาระดับเชี่ยวชาญ ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละบุคคลจะมีคุณสมบัติข้อ ๑ และข้อ ๒ หรือข้อ ๓ หรือข้อ ๔ แต่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ถูกคัดเลือกทั้งหมดจะมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนด

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต ๑

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลเป็น ๒ ลักษณะคือ

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเป็นการศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้ หรือที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรม

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นจะกระทำไปพร้อม ๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย หลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วโดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูลการถอดเทปจากการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแต่ละประเภทที่ตั้งไว้และตรวจสอบดูอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มามีความครบถ้วนเพียงพอหรือไม่และดำเนินการตรวจสอบแบบสามเส้าซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการสรุปตีความโดยใช้เทคนิคดำเนินการตรวจสอบแบบสามเส้า และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) บรรยายโดยใช้ตาราง

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณมาสนับสนุนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๒๘๐ คน และ ครูผู้สอนจำนวน ๒,๓๔๒ คน

การสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้ใช้ขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของคอมเลย์และลี^๓ เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มแบบโควตา (Quota technique) ตามสัดส่วนของอำเภอแยกประชากรเป็น ๒ กลุ่มคือ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำประชากรทั้งหมด ๒,๔๙๘ คน เป็น

^๓Comrey, A. L., & Lee, H. B. *A First Course in Factor Analysis*, 2nd ed, (New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1992), p.56.

ผู้บริหาร ๒๘๐ คน ครูผู้สอน ๒,๒๑๘ คน กลุ่มตัวอย่างคิดเป็นโควตาเท่ากัน ๕ อำเภอ กำหนดเป็นร้อยละ ๒๐ ของจำนวนประชากร แต่ละกลุ่มแต่ละอำเภอ จะได้กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มผู้บริหารทุกอำเภอ จำนวน ๕๖ คน ครูผู้สอน จำนวน ๔๔๔ คน รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๕๐๐ คน

๒. ขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การจัดเตรียมโครงการวิจัยตามระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสารทางวิชาการ ข้อมูลสถิติ ข้อมูลสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ต รายงานการวิจัยต่างๆ แล้วนำผลจากการศึกษาจัดทำโครงร่างและนำเสนอขอความเห็นชอบโครงร่างวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างกรอบแนวคิด (Framework) และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สร้างเป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนระเบียบวิธีวิจัย เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของโครงสร้าง เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสอบถามกับโครงสร้างเนื้อหา IOC (Index of Item-Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน ผลการหาคุณภาพของแบบสอบถาม พบว่า แบบสอบถามที่สร้างขึ้น มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง ๐.๓๒-๐.๘๒ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ๐.๘๘ และได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๘ นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอต่ออาจารย์ ที่ปรึกษาเพื่อให้ความเห็นชอบ แล้วจึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปถามไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง รับแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนกลับมาพร้อมตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์จำนวน ๕๐๐ ฉบับคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

ขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยการ วิเคราะห์ถดถอยพหุแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regressions) และสกัดองค์ประกอบเพื่อคัดเลือกตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อตัวแปรตามมากที่สุด นำมาเข้าสมการ เพื่อดูผลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยสถิติที่ใช้ ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๕๐๐ คน การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ เพื่อลดจำนวนตัวแปร ให้เหลือตัวแปรจำเป็นที่สำคัญใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยการวิเคราะห์ด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบ “PCA” (Principal component analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ ผลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจองค์ประกอบความร่วมมือในองค์กรของภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ พบว่า มีจำนวน ๗ องค์ประกอบ ทั้ง ๗ องค์ประกอบมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง $0.554 - 0.668 > 0.30$ โดยมีผลบวกของค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 67.02% จึงกล่าวได้ว่าตัวแปรทุกองค์ประกอบ มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้กับองค์ประกอบที่เหมาะสมสามารถนำเข้าโมเดลการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑

ผลการวิเคราะห์โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีโดยมีดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบฐาน (IFI) เท่ากับ $0.987 > 0.90$ ซึ่งดัชนีเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง ๗ ดัชนี ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันหลายปัจจัย โมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ พบว่า ประกอบด้วย ๙๕ ตัวแปรแฝงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

๖. อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑ ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่ผู้บริหารพึงมี โดยเฉพาะคุณธรรมตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ประการ หากผู้บริหารนำหลักธรรมนี้มาปรับประยุกต์ให้เข้ากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็จะทำให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสมบูรณ์สอดคล้องกับแนวคิดของ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ของพระธรรม

ปิฎก^๕ ให้ความหมายว่า สัปปริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษมี ๗ ประการ คือ (๑) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ (๒) อตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล (๓) อตตัญญตา รู้จักตน (๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ (๕) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา (๖) ปริสัจญตา รู้จักชุมชน สังคม (๗) ปุคคัสสัญญตา รู้จักบุคคล คุณธรรม ๗ ประการ อันเป็นคุณสมบัติภายในตัวผู้นำ ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ ที่จะทำให้อำนาจสามารถจัดการ สามารถปฏิบัติการในภาระงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย หากผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรมองค์การก็จะมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงานที่มีคุณธรรมคนในองค์การก็จะถูกหล่อหลอมให้มีคุณธรรมจริยธรรมไปด้วย สอดคล้องกับสมบัติ ที่ฆทริพย์ (๒๕๕๗ : ออนไลน์) กล่าวถึง องค์ประกอบของคุณธรรมที่ผู้บริหารควรมีอย่างน้อยที่สุด ๗ ประการ คือ ๑) การมีสัจจะ ต้องพูดความจริง (Truth) ๒) มีความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) ๓) มีความรับผิดชอบในหน้าที่ (Sense of Duty) ๔) มีความอดกลั้น (Patience) ๕) มีความเป็นธรรม (Fair Play) ๖) มีการเข้าใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others) และ ๗) มีความเมตตา (Kindness) สอดคล้องกับ สุรยุทธ์ จุลานนท์^๖ กล่าวว่า คุณธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงศีลธรรม และคุณลักษณะในเรื่องของความซื่อสัตย์ สุจริต การประพฤติ ปฏิบัติ อยู่ในกรอบของศีลธรรมจรรยาที่เป็นหลักมาตรฐานการปฏิบัติ เช่น การไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน การปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน การไม่เลือกปฏิบัติหรือใช้สองมาตรฐานในเรื่องเดียวกัน เมื่อมีคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งดีงามในจิตใจแล้วย่อมส่งผลในมีการแสดงออกที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เรียกว่าจริยธรรมสอดคล้องงานวิจัยของบุญมี แท่นแก้ว^๗ กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง “ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ” จัดว่า “เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายทางวาจาในลักษณะที่พึงงามถูกต้องเช่นการการพูดจาสื่อสารที่อยู่ในหลักของคุณธรรมจริยธรรมย่อมเป็นการสื่อสารที่ดี สอดคล้องกันแนวคิดของสมคิด บางโม^๘ ได้ให้ความเห็นว่า การสื่อสารที่ดีจะทำให้การดำเนินงานขององค์กรราบรื่นไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การให้ความร่วมมือ สอดคล้องกับ Weltch and Tulbert^๙ ได้ทำการวิจัยและสรุปว่า องค์ประกอบของความร่วมมือ มี ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) การประนีประนอมเพื่อให้เกิดการเคารพความคิดใหม่และการเปลี่ยนแปลง ๒) การสื่อสารที่ประกอบด้วย การฟังและการเสนอความคิด ความรู้สึก ๓) การ

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๗๖.

^๖ สุรยุทธ์ จุลานนท์, *การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม. และธรรมาภิบาลในสังคมไทย*, ออนไลน์ : แหล่งที่มา <http://www.eppo.go.th/admin/cab/sp-2550-02-10.html>. ๒๕๕๐ (๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๗).

^๗ บุญมี แท่นแก้ว, *จริยธรรมกับชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^๘ สมคิด บางโม, *จริยธรรมธุรกิจ*, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙๒.

^๙ Weltch, M., & Tulbert, B. (Practitioner's Perspective of Collaboration: A Social Validation and Factor Analysis. *Journal of Educational and psychological consultant*, 11(3-4), 2000, pp 357-378.

แก้ปัญหาที่มีการระบุความต้องการ ความจำเป็น การระดมสมอง การปรับสิ่งที่ได้เพื่อใช้ในการสร้าง แผนปฏิบัติการ และการประเมิน ๔) การพัฒนาแผนปฏิบัติการและการประเมินการปฏิบัติการ กล่าวถึงการร่วมมือว่า เป็นความสามารถในการสนับสนุนเพื่อนร่วมงานและทำงานกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกัน และตัวบ่งชี้ของความร่วมมือประกอบด้วย ๑) ความมุ่งมั่นพยายามที่จะร่วมมือ ๒) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและการสื่อสารที่แสดงการเคารพผู้อื่น ๓) การแสวงหาและสนับสนุนความเห็นร่วมกันของกลุ่ม การตระหนักและรับรู้งานของผู้อื่น ๔) การตั้งเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญร่วมกับผู้อื่น และ ๕) การทำตามสัญญาที่ได้ให้ไว้กับผู้อื่น จนส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมขององค์กรที่ดีสอดคล้องกับ Hofstede^๙ อิทธิพลของลักษณะวัฒนธรรม สังคมวัฒนธรรมองค์การและลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ จากองค์ประกอบทั้ง ๖ องค์ประกอบ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับแนวคิดของ Burns^{๑๐}, Bass^{๑๑}, Yukl^{๑๒}, Tichy and Devanna^{๑๓}, Barker^{๑๔} และ Dubrin^{๑๕} ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า หมายถึง ผู้นำที่เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้ตามตระหนักถึงความต้องการที่สูงขึ้น ค้นหาแรงจูงใจของผู้ตาม กระตุ้นให้ผู้ตามเกิดความสำนึกของความต้องการ และให้ได้รับการตอบสนอง ความต้องการที่สูงขึ้น และหาทางที่จะพัฒนา ผู้ตามจนสามารถบรรลุศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ เพื่อการเปลี่ยนแปลงผู้ตามไปเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเปลี่ยนแปลงผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้นำจริยธรรม สามารถเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตหรือปัญหาที่มี ความซับซ้อน สามารถคาดการณ์สถานการณ์ในอนาคตและกำหนดเป้าหมายหรือภาพในอนาคตขององค์กร ส่วน Bennis and Nanus^{๑๖} กล่าวว่า ภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นจูงใจ

^๙ Hofstede, Greet H, **Culture and Organizations : Software and Mind**, (New York : Mcgraw-Hill, 2005), p. 46.

^{๑๐} Burns, **Leadership**, (New York : Harper and Row, 1978), p. 20.

^{๑๑} Bass, **Leadership and Performance Beyond Expectations**, (New York : The Free Press, 1985), p. 14.

^{๑๒} Yukl, **Leadership in Organizations**, 4th ed, Englewood Cliffs, (NJ : Prentice Hall, 1998), p. 20.

^{๑๓} Tichy and M.A. DeVanna, **The Transformational Leader**, (New York : John Wiley & Sons, 1990), pp 19-32.

^{๑๔} Barker, **Transformational Nursing Leadership : A vision for the future**, (New York : National League for Nursing Press, 1992), p. 86.

^{๑๕} Dubrin, A.J. (2004), **Leadership Research Finding, Practice, and Skills**. (Boston : Houghton Mifflin, 2004), p. 115.

^{๑๖} Bennis and Nanus cite in Taher A Razik and Austin D. Swanson, **Fundamental Concepts of Leadership**, 2nd ed. (New Jersey : Mirrill Prentice Hall International, 2001), p. 217.

ผู้ใต้บังคับบัญชาให้กระทำมากกว่าที่ได้ตั้งความคาดหวังไว้ สร้างภาวะผู้การเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับผู้บริหาร ส่งผลให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำทำให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ร่วมงานนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่สร้างสรรค์อันเนื่องมาจากภาวะผู้นำนั้นมีคุณธรรมจริยธรรมกำกับ

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ ควรนำองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในการปรับปรุงและพัฒนาไปสู่ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพและส่งผลถึงการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง

๑.๒ หน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลที่ได้จากการศึกษามากำหนดกรอบนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารมีคุณสมบัติตามองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิผล

๑.๓ หน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้อง ควรนำองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นกรอบในการกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติเบื้องต้นในการคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นผู้บริหารหรือพัฒนาเพื่อเตรียมเลื่อนระดับเป็นผู้บริหาร

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

๒.๒ ควรศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยศึกษากับกลุ่มประชากรผู้ปกครองและนักเรียน

๒.๓ ควรศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

- บุญมี แทนแก้ว. **จริยธรรมกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๒.
- สมคิด บางโม. **จริยธรรมธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๙.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. **คุณธรรมนำความรู้ : รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๕๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด. ๒๕๔๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย :

- ชฎิล นิ่มนวล. **รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความภักดีต่อองค์กรของผู้รับบริการ**. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.
- ประทีป ฉัตรสุภาวงศ์. **ปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และแนวทางแก้ไข**. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๕.
- พระครูอุทัยกิจพัฒน์ (วิรัตน์ สุกอินทร์). **การศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานีตามหลักสัปปุริสธรรม ๗**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระดณัย อนาวีโล (บุญसार). **การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์ :

- สมบัติ ทีฆทรัพย์. **คุณธรรม-จริยธรรมสำหรับนักบริหาร**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://pmcthailand.co.th/dwnld/article/oth/oth_merit.pdf. (๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗).
- สุรยุทธ์ จุลานนท์. **การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสังคมไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.eppo.go.th/admin/cab/sp-2550-02-10.html>. (๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗).

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Barker. **Transformational Nursing Leadership : A vision for the future.** New York : National League for Nursing Press, 1992.
- Bass. **Leadership and Performance Beyond Expectations.** New York :The Free Press, 1985.
- Bennis and Nanus cite in Taher A Razik and Austin D. Swanson. **Fundamental Concepts of Leadership.** 2nd ed. New Jersey : Mirrill Prentice Hall International, 2001.
- Bennis, Nanus. Leader. **Strategies for Taking Change.** New York : The Force Press, 1985.
- Burns. **Leadership.** New York : Harper and Row, 1978.
- Dubrin, A.J. **Leadership Research Finding, Practice, and Skills.** Boston : Houghton Mifflin, 2004.
- Dubrion & Irland. **Management and Organization.** 2ed South Western Publishing Co. Ohio : 1993.
- Hofstede, Greet H. **Culture and Organizations: Software and Mind.** New York : Mcgraw-Hill, 2005.
- Tichy and M.A. DeVanna. **The Transformational Leader.** New York : John Wiley & Sons, 1990.
- Weltch, M., & Tulbert, B. **Practitioner's Perspective of Collaboration: A Social Validation and Factor Analysis.** Journal of Educational and psychological consultant, 11(3-4), 357-378.
- Yukl. **Leadership in Organizations.** 4thed. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall, 1998.

การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙

The Development of Subject Integrated Curriculum of
Prapariyuttitham General Education School (Group 9)

พรพนา แสนการุณ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมาย ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ๒) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร บูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ โดยจัดดำเนินการวิจัยออกเป็น ๔ ขั้นตอน กล่าวคือ ๑) ยกร่างการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชา ๒) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ๓) ทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชา ๔) สรุปผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชา ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน ๑๐๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน ๒๕ รูป/คน วิชาภาษาบาลี จำนวน ๒๕ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๕ รูป/คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวนรวม ๑๗๕ รูป/คน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร จำนวน ๘๐ รูป/คน ครูผู้สอนในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๙ ซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน ๒๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาภาษาบาลี จำนวน ๒๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๐ รูป/คน รวมจำนวน ๑๔๐ รูป/คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ๑. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้ ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ๓) การวินิจฉัยความต้องการ ๔) การกำหนดวัตถุประสงค์ ๕) การเลือกเนื้อหา ๖) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และ ๗) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า หลักสูตรบูรณาการที่ค้นพบในการวิจัยมีความถูกต้องเป็นไปได้และใช้ประโยชน์ได้ดี ๒. ผลการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนาสูงขึ้น และมีข้อเสนอแนะดังนี้ ๑) สถานศึกษาประชาสัมพันธ์หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาเนื้อหาวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา ๒) สถานศึกษานำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ปรับปรุงผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

* นักศึกษาปริญญาเอก, วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

๓) สถานศึกษาควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาซึ่งจะทำให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้

คำสำคัญ: พัฒนาหลักสูตร, การบูรณาการหลักสูตร

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the development of subject integrated curriculum of Prapariyuttitham General Education School (Group 9). 2) to study the result of examination, using subject integrated curriculum of Prapariyuttitham General Education School (Group 9). This research was managed for 4 steps, 1) drafting the development of subject integrated curriculum 2) evaluating for suitability and possibility 3) making try - out off the subject integrated curriculum 4) concluding the development of subject integrated curriculum. Population, included 100 monks/administrators monks 25 monks/teacher for Thai language, 25 monks/teacher for Pali language, 25 monks / teachers for Buddhism language subject, in a total of 175 person in the academic year of 2557. The samples using in this study were 80 administrators, 20 Thai language teachers, 20 Bali language teachers and Buddhism subject teachers, total 140 people. The size of the sample used a table of Krejcie and Morgan (1975) in simple random sampling techinque for 20 people from each teacher group. Teachers on five rating scale. The research instrument was practice questionnaire with 5 Level Rating Scale, IOC ranged between 0.85-1.00, reliability Coefficient = 0.98.

The research findings found that:

The Development of Subject Integrated Curriculum of Prapariyuttitham General Education School (Group 9) with 7 components 47 indicators, consist of 1) the curriculum development for schools 2) the measurement, assessment and transfer 3) diagnose Needs 4) the objective determination 5) content Selection 6) choosing learning experiences 7) composition Management of learning experiences. The experts had self-consistant opinions that the development of Subject Integrated Curriculum of Prapariyuttitham General Education School (Group 9) for all components and indicators were suitable and possible. The result of try-out, using subject integrated curriculum for student sample found that the achievement of study in Thai language, Bali language and Buddhism subject were at high levle. The suggestions for adjustment the curriculum as were follows ; 1) Public Education

Program Integration Language Course content Thailand Pali and Buddhism.
 2) Schools use the results of assessment of learning to improve learners regularly.
 3) Schools should set the objective of developing an integrated curriculum of courses which fulfill the aims of the curriculum .

Keywords : Curriculum of Development, Integrated Curriculum

๑. บทนำ

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ และช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษา ช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษา นักรธรรม-บาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นโรงเรียนที่รัฐบาลตั้งขึ้นโดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรของผู้ยากไร้ และด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยมุ่งประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง การจัดการศึกษาประเภทนี้เป็นการจัดการแบบให้เปล่า โดยพิจารณาจากวัดที่สามารถระดมความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้ และพอจะมีบุคลากรดำเนินการตลอดจนความต้องการด้านการศึกษาของท้องถิ่น โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล ซึ่งมักจะไม่เพียงพอต่อการจัดการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาขึ้นอยู่กับบารมีของเจ้าสำนัก ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ปัญหาบุคคลมีประสบการณ์น้อย คือ การเรียนการสอนไม่เพียงพอ เป็นปัญหาหลักของโรงเรียนพระปริยัติธรรม^๑

การบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นองค์กรหลักที่ควบคุม และส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง การบริหารโรงเรียนอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ในแต่ละระดับ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้จัดกลุ่ม แบ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศออกเป็น ๑๔ กลุ่ม รวมทั้งหมด ๓๙๙ โรงเรียน^๒ ปัจจุบันการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้เจริญก้าวหน้าโดยลำดับมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากระจายอยู่ตามจังหวัดทั่วประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีโรงเรียน ๔๑๔ โรงเรียน มีครูสอนจำนวน ๔,๙๑๒ รูป/คน มีนักเรียนจำนวน ๕๒,๐๒๖ รูป

^๑อำนาจ บัวศิริ, “การพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์นานาชาติในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต”, ภาควิชาบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^๒พระครูสิริวิชัยธัช กังชุย, “การปฏิบัติตามมาตรฐานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔).

ผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบสอง ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ จำนวน ๔๐๔ โรงเรียนที่ได้มาตรฐานผ่านการประเมินมีจำนวน ๓๓๘ โรงเรียนไม่ได้มาตรฐานไม่ผ่านการประเมินมีจำนวน ๖๖ โรงเรียน โดยเฉพาะด้านผู้เรียนที่ไม่ได้มาตรฐานมีดังนี้ (๑)ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ (๒) ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (๓)ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (๔) รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (๕)ทักษะในการทำงานรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และ (๖) มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ด้านครูที่ไม่ได้มาตรฐาน คือ (๑)ความเพียงพอของครูและ (๒) ความสามารถของครู ด้านผู้บริหารที่ไม่ได้มาตรฐาน คือ (๑)การบริหารวิชาการโดยเฉพาะการมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น (๓) สื่อการเรียนการสอน ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ (๔) การส่งเสริมกิจกรรมและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ^๑

การบูรณาการเนื้อหาเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างเนื้อหาสาระในแต่ละวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ กล่าวคือ เป็นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกคนในทุกๆ ด้าน มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีโครงสร้างแบบเปิด มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเองได้ สัมผัสกับการสำรวจ การสังเกต และการคาดการณ์ที่สามารถสื่อได้ด้วยวิธีการต่างๆ โดยผ่านวิชาต่างๆ ผู้เรียนได้อยู่ในโลกประสบการณ์ที่มีโอกาสผิดพลาด มีโอกาสแก้ตัว เรียนรู้จากความผิดพลาดเหล่านั้น ซึ่งที่ผ่านมาผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาพยายามพัฒนาวิชาต่างๆ ให้เป็นอิสระต่อกัน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถมองเห็นความเกี่ยวพันระหว่างวิชาเหล่านั้นได้^๒ ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่าเป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวางในวิชาการหลายแขนงในลักษณะที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ความรู้จะถูกสร้างขึ้นและใช้ในบริบทของการเรียนการสอนมากกว่า ๑ บริบท ขณะที่ Cotton, K. กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการเรียนการสอนที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งโคสนา บุนยะกลัมพ^๓ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึงการสอนซึ่งนำเอาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานกันเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียน โดยใช้สาระการเรียนรู้ใดสาระการเรียนรู้หนึ่งเป็นแกนหลักแล้วขยายวงกว้างขวางออกไปเพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดความสมบูรณ์ในตัวของเขาเอง นิรมล ศตวุฒิ^๔ ได้ให้ความหมายไว้ว่าการสอนแบบบูรณาการ หมายถึงการจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม (holistic way)

^๑สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือชาวพุทธฉบับพุทธจากชาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๗๓.

^๒Cotton, K. Principals and Student Achievement: What the Research Says. Association for Supervision and Curriculum Development, (Virginia : Alexandria. 2003), p. 45.

^๓โคสนา บุนยะกลัมพ, แนวทางการจัดแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : โมเดิร์น อคาเดมิค เซ็นเตอร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖.

^๔นิรมล ศตวุฒิ, การจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจากผู้เรียน : วารสารวงการครู ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : ฐานวิชาการ, ๒๕๕๗.

ระหว่างวิชาต่าง ๆ อย่างมีความหมายตามสภาพความเป็นจริงในชีวิตหรือสภาพปัญหาสังคมที่ซับซ้อนนอกจากนี้ วิเชียร อินทรสมพันธ์^๗ กล่าวถึงการบูรณาการว่าจะส่งเสริมการยอมรับนับถือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ระหว่างผู้เรียนและผู้เรียน ซึ่งเป็นการยอมรับแนวคิดและมุมมองของผู้อื่น และ Fogarty ได้แบ่งระดับของการบูรณาการเป็น ๑๐ แบบ คือ แบบแยกย่อย (Fragmented) แบบเชื่อมต่อ (Connected) แบบรัง (Nested) แบบลำดับ (Sequenced) แบบแบ่งส่วน (Shared) แบบใยแมงมุม (Web) แบบร้อย (Threaded) แบบบูรณาการ (Integrated) แบบจุ่ม (Immersed) และแบบเครือข่าย (Networked) ซึ่งการบูรณาการเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การบูรณาการภายในวิชา (Interdisciplinary) และการบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary) โดยการบูรณาการระหว่างวิชานั้นสามารถจัดทำได้ในหลายลักษณะ ได้แก่ การบูรณาการแบบการสอดแทรก (Infusion) แบบคู่ขนาน (Parallel) แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) และแบบข้ามวิชา (Trans-disciplinary)^๘

การจัดการเรียนรู้เพื่อชี้แนะการรู้คิดที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนาได้อาศัยหลักการเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ศึกษาลักษณะผู้เรียนในด้านต่างๆ ซึ่งในเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ตามแนวคิดของ Grasha, A., & Reichmann, S.^๙ ได้จำแนกรูปแบบการเรียนรู้ไว้ ๖ รูปแบบ คือ แบบแข่งขัน (Competitive) แบบร่วมมือ (Collaborative) แบบหลีกเลี่ยง (Avoidance) แบบมีส่วนร่วม (Participant) แบบพึ่งพา (Dependent) และแบบอิสระ (Independent) โดยผู้เรียนแต่ละคนจะมีรูปแบบการเรียนรู้เฉพาะตัว ไม่มีผู้เรียนคนใดที่มีรูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ส่วนใหญ่จะใช้รูปแบบการเรียนรู้หลายรูปแบบคาบเกี่ยวกัน รูปแบบที่ตนถนัดที่สุดจะถูกนำมาใช้มากกว่ารูปแบบอื่นๆ จากการศึกษาลักษณะของผู้เรียนสามารถนำมาปรับใช้ในการเรียนรู้เพื่อชี้แนะการรู้คิดที่ให้ความสำคัญกับการคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในการจัดการเรียนการสอนจึงควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดความสามารถในการแก้ปัญหาได้หลากหลายวิธี ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนในด้านของแนวคิดและทักษะต่างๆ อาจจะมีลำดับหัวข้อในการเรียนการสอน แต่จะต้องมีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาและความเข้าใจในตัวผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยด้วยตนเองในแนวทางที่หลากหลาย

จากสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

^๗วิเชียร อินทรสมพันธ์, “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖).

^๘Fogarty, Robin, *The Mindful School : How to Integrate Curriculum*, (Illinois : IRI/skylight Training and Publishing, 1991), p. 45.

^๙Grasha, A., & Reichmann, S. *Workshop Handout on Learning styles*. (Ohio: Faculty Research Center, University of Cincinnati, 1975), p. 55.

แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ สำหรับการ บูรณาการเนื้อหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ๒ รูปแบบ คือ การบูรณาการภายในวิชาเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา โดยยึดเนื้อหาวิชาภาษาไทย เป็นหลัก และในการจัดการเรียนการสอนใช้แนวทางการเรียนรู้เพื่อชี้แนะการเรียนรู้ ซึ่งคำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแก้ปัญหาและจุดบกพร่องต่างๆ ของตนเอง และยึดถือหลักการที่ว่า การเรียนรู้ต้องเกิดจากการเชื่อมโยงองค์ความรู้ของผู้เรียนเอง เป็นไปตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙
๒. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกลุ่มที่ ๙

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา คือ การบูรณาการเนื้อหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

- ๑.๑ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- ๑.๒ การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน
- ๑.๓ การวินิจฉัยความต้องการ
- ๑.๔ การกำหนดวัตถุประสงค์
- ๑.๕ การเลือกเนื้อหา
- ๑.๖ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- ๑.๗ การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน ๑๐๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน ๒๕ รูป/คน วิชาภาษาบาลี จำนวน ๒๕ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๕ รูป/คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวนรวม ๑๗๕ รูป/คน

๒.๒ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้บริหาร จำนวน ๘๐ รูป/คน ครูผู้สอนในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๙ ซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน ๒๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาภาษาบาลี จำนวน ๒๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๐ รูป/คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๔๐ รูป/คน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบจับฉลากจาก

ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ครูผู้สอนวิชาภาษาบาลี ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา เลือกรูมาอย่างละ ๒๐ รูป/คน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ จำนวน ๑๕ รูป/คน

๒.๓ กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๓๐ คน โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๗

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ด้วยการนำเอาวิธีวิทยาการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มาประยุกต์และผสมผสานร่วมเข้าด้วยกันการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ ยกร่างการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ๗ ด้าน โดยการพิจารณา ดังนี้ ร่างหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ๗ ด้าน พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี วิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชา ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ๓) การวินิจฉัยความต้องการ ๔) การกำหนดวัตถุประสงค์ ๕) การเลือกเนื้อหา ๖) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และ ๗) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ **ขั้นตอนที่ ๒** การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ รูป/คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการให้ระดับคะแนนการประเมิน กำหนดน้ำหนักคะแนน ๕ ระดับ^{๑๐}

ขั้นตอนที่ ๓ ทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร จำนวน ๓๐ รูป ระยะเวลาในการทดลอง ภายในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๗ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ ใช้นักเรียนกลุ่มเปรียบเทียบมีกลุ่มสำหรับการทดลองเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น

ขั้นตอนที่ ๔ สรุปผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ซึ่งครูผู้สอนแต่ละคนได้เกิดการพัฒนาด้านพฤติกรรมการสอนในทางที่ดีขึ้น โดยครูผู้สอนวิชาภาษาบาลีควรจะปรับปรุงในประเด็นการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้าให้มากกว่าเดิม โดยจัดการเรียนสอนเสริมให้กับนักเรียนหลังเลิกเรียน

^{๑๐} สุวิมล ว่องวาณิช, การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๖.

๕. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ๗ ด้าน ประกอบด้วย ๑. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ๓. การวินิจฉัยความต้องการ ๔. การกำหนดวัตถุประสงค์ ๕. การเลือกเนื้อหา ๖. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ๗. การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ปรากฏดังนี้

๑. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้ ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ๓) การวินิจฉัยความต้องการ ๔) การกำหนดวัตถุประสงค์ ๕) การเลือกเนื้อหา ๖) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และ ๗) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า หลักสูตรบูรณาการที่ค้นพบในการวิจัยมีความถูกต้องเป็นไปได้และใช้ประโยชน์ได้ดี

๒. ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี วิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี วิชาพระพุทธศาสนามีความเห็นสอดคล้องกันต้องการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการรายวิชาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนต่อไป

๒. ผลการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนาสูง โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการ มีคะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ ๗๔.๑๑ ผลคะแนนรวมหลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการมีคะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ ๙๑.๘๓ ผลคะแนนการแสดงความคิดเห็นต่อหลักสูตรบูรณาการของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง หลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐

ข้อเสนอแนะ

๑) สถานศึกษาประชาสัมพันธ์หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาเนื้อหาวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา

๒) สถานศึกษานำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ปรับปรุงผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

๓) สถานศึกษาควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาซึ่งจะทำให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้

๖. อภิปรายผล

ผลการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

๑. การสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่า เกือบทุกรูปแบบมีขั้นตอนในการดำเนินการที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เหมือนกัน จะแตกต่างกันในรายละเอียดบ้างเท่านั้น การวิจัยในครั้งนี้ได้พัฒนาหลักสูตรโดยนำส่วนที่เป็นหลักใหญ่และจุดเด่นของแต่ละรูปแบบมาใช้ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ กรมศาสนา^{๑๑} ซึ่งพบว่าขั้นตอนการศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำมากำหนดหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ จากการศึกษารูปแบบหลักสูตรบูรณาการของ จำแลง เชื้อภักดี และคณะ^{๑๒} พบว่า การบูรณาการหลักสูตรที่น่าสนใจ คือ การบูรณาการระหว่างวิชา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ ตั้งแต่ ๒ สาขาวิชาขึ้นไปภายใต้หัวข้อเรื่อง (Theme) เดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินว่าเนื้อหาจะมีความสนใจมากยิ่งขึ้นหากมีการนำไปสอนโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับรายวิชาอื่น (ค่าเฉลี่ย ๔.๙๒) และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ช่วยพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย ๕.๐๐) รวมทั้งความคิดเห็นของครูผู้สอนและนักเรียนซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหัวข้อเรื่องซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา จะช่วยให้นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ทั้ง ๓ วิชาได้ง่ายขึ้น

๒. การพัฒนาหลักสูตร

เนื่องจากที่ผ่านมาหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาคือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายที่กรมวิชาการ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้กำหนด ครูผู้สอนใช้เพียงตำราและเอกสารที่ทางกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น จึงส่งผลให้การนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงไม่เกิดผลเท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมงคล มหานาโม ดบขุนทด^{๑๓} พบว่า การบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาด้านการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร ปัญหาขาดการวางแผน สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู และผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร มีปัญหารายวิชาที่จัดให้เรียน

^{๑๑} กรมการศาสนา, การประเมินผลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๒๗.

^{๑๒} จำแลง เชื้อภักดี และคณะ, การวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน, เอกสารประกอบการสอนวิชาการกระบวนการจัดการเรียนการสอน, ๒๕๔๓.

^{๑๓} พระมงคล มหานาโม ดบขุนทด, “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์”, วิทยานิพนธ์ค.ม. (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗).

นักเรียนไม่สามารถเลือกเรียนได้อย่างหลากหลาย นักเรียนไม่สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด ตามความสนใจและตามความต้องการ และครูยังใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลที่ขาดคุณภาพ ด้าน การสนับสนุนการใช้หลักสูตรมีปัญหาการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ยังไม่เพียงพอต่อการใช้หลักสูตร และ โรงเรียนขาดการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ด้านการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรมีปัญหา โรงเรียนขาดการติดตามนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว โรงเรียนขาดการพัฒนาระบบการนิเทศ โรงเรียนขาดการพัฒนาระบบการนิเทศ และช่วยเหลือครูผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพ และผลการ นิเทศภายในยังไม่ได้ถูกนำไปพัฒนาการเรียนการสอนอย่างแท้จริง และพระมหาศิริสิทธิ์ วรโณ^{๑๔} พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขต พื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต ๔ มีปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดเพียงสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ต่าง ๆ รวม ๘ กลุ่มสาระเท่านั้น และยังต้องใช้หลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควบคู่กันไป โรงเรียน จึงต้องจัดทำหลักสูตรขึ้นเองสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาเพื่อจะได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทาง ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Skilbeck^{๑๕} ที่กล่าวว่า การ พัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนต้องเกิดจากการพัฒนาโดยบุคลากรในโรงเรียนเอง รวมทั้ง ซึ่งกล่าวว่า หลักสูตรควรได้รับการออกแบบและพัฒนาโดยครูผู้สอนมากกว่าจากองค์กรหรือสถาบันอื่นที่อยู่สูง กว่าที่กล่าวว่า โรงเรียนเป็นที่ที่ดีที่สุดในการออกแบบหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร โดยบุคลากรในโรงเรียนเองด้วยการจัดประชุมเชิง ปฏิบัติการ ปรากฏว่าครูทุกคนทุกหมวดวิชาได้ร่วมกันวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น และสามารถ จัดทำหลักสูตรซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานได้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเริ่มใช้หลักสูตรนี้ ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๗ โดยเริ่มใช้เฉพาะระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔

นอกจากนี้ผู้วิจัยขออาสาสมัครคณะครูผู้ร่วมวิจัยจำนวน ๓ คน เพื่อสร้างหลักสูตรบูรณา การระหว่างวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา ที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน สำหรับ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพูนสุข อุดม^{๑๖} ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตร วิทยาศาสตร์แบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่

^{๑๔}พระมหาศิริสิทธิ์ วรโณ, “การจัดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

^{๑๕}Skilbeck, *School Based Curriculum Development*, (London : Harper&Row, 1984), p. 114.

^{๑๖}พูนสุข อุดม, “การพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์แบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และ ภาษาอังกฤษสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนจุฬารามราชวิทยาลัยตรัง”, ปรียญวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖).

๑ โรงเรียนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตรัง พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาศาสตร์แบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ หลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการ สูงกว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลองใช้หลักสูตรรูปแบบการบูรณาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (P-Value = ๐.๐๐๐) ในรายวิชาศาสตร์แบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษและคำกล่าวของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์^{๑๗} ว่าการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมต้องเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมกันค้นหาปัญหา วิธีการแก้ปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ

ข้อดีของหลักสูตรบูรณาการแบบเรียงลำดับ (Sequenced Model) และการบูรณาการแบบมีส่วนร่วม (Shared Model) คือการที่มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างวิชาต่าง ๆ ทำให้สามารถถ่ายโยงความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น ช่วยสร้างความรู้สึที่ดีในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย แนวทางการเรียนรู้ของทุกวิชาที่นำมาบูรณาการพุ่งไปในทิศทางเดียวกัน แต่ปัญหาและอุปสรรคของหลักสูตรบูรณาการสองแบบนี้ คือ เรื่องของเวลา ความยืดหยุ่น และการประสานความคิด ของครูผู้สอนทุกคน เนื่องจากการทำงานและการสอนแบบบูรณาการต้องอาศัยทักษะการทำงานกลุ่มเป็นอย่างมาก ครูผู้สอนหลักสูตรนี้ทุกคนต้องมีการทำงานร่วมกันตลอดเวลา จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานร่วมกันได้ เนื่องจากครูทุกคนสอนมากกว่า ๑ รายวิชา ดังนั้นในการพบกลุ่มเพื่อพูดคุยปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรบูรณาการจึงมีปัญหาเรื่องเวลาที่วางไม่ตรงกันอยู่บ้าง

ขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญต้องจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้ครบถ้วน มีความเหมาะสม สอดคล้องกัน เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ต้องการ จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของส่วนประกอบของหลักสูตรบูรณาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเหมาะสมในระดับมากที่สุด และประเด็นที่มีความเห็นว่าเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๕.๐๐) คือ รูปแบบบูรณาการหลักสูตรพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและส่วนประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น

๓. การทดลองใช้หลักสูตร

เมื่อนำหลักสูตรบูรณาการไปทดลองใช้จริงในภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๗ ปรากฏว่าคณะครูสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาจากตัวผู้เรียนพบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง ๓ รายวิชาหลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการสูงกว่าก่อนการทดลอง และค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นต่อหลักสูตรบูรณาการหลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการอยู่ในระดับมาก รวมทั้งคะแนน

^{๑๗} ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒).

การประเมินตามสภาพจริงจากการปฏิบัติกิจกรรมขณะเรียน จากทั้ง ๓ รายวิชา ซึ่งมีค่าสูงถึงร้อยละ ๘๐ โดยประมาณ สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรบูรณาการที่ครูผู้สอนได้พัฒนาขึ้นเองแล้วนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ จะส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้งผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริงนักเรียนจะเรียนรู้อย่างสนุก ไม่เครียด การเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และจากการปฏิบัติกิจกรรมขณะเรียนวิชาภาษาไทยที่บูรณาการเนื้อหาวิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา ทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและทุ่มเท นักเรียนจึงไม่เหนื่อยจนเกินไปและเป็นการลดภาระงานลง

๔. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรบูรณาการ

จากการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการเมื่อมีสิ่งใดที่เป็นข้อบกพร่องก็สามารถนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและแก้ไขต่อไป โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนและคณะครูผู้ร่วมวิจัยที่เป็นผู้สอนตามหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งสถานศึกษาสำรวจบุคลากรที่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาเนื้อหาวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา และมีการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ของความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ครูสามารถนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นเองไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนนั้น เนื่องจากครูมีความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการศึกษาและการวิเคราะห์เอกสาร การแสดงความเห็นและการอภิปรายร่วมกันกับคณะครูในโรงเรียนและผู้บริหาร ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลที่เหมาะสม

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญในการสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนซึ่งพบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในสถานศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนและทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างครอบคลุมสมบูรณ์และมีคุณภาพมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ให้เป็นไปตามหลักการของการบูรณาการ ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อจะได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและใช้จริงในโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย โดยเฉพาะการให้ครูแต่ละกลุ่มสาระร่วมกันประชุมจัดทำหน่วยบูรณาการ

๑.๒ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะต้องมีความตระหนัก เห็นความจำเป็น และความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาหลักสูตรตลอดจนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง

๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๒.๑ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนและการมีส่วนร่วมของสังคมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม

๒.๒ ครูผู้สอนควรนำหลักสูตรบูรณาการไปทดลองใช้ในการปรับปรุงและการพัฒนาตนเองด้านการจัดทำหลักสูตรบูรณาการ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และพฤติกรรมในการสอน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียน

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

๓.๑ การวิจัยครั้งนี้จัดทำเฉพาะผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อให้สามารถได้ผลวิจัยที่ขยายไปสู่บริบทที่กว้างขึ้นควรมีการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการแบบสหวิทยาการโดยเพิ่มกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ อีก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาต่างประเทศ ศิลปะศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นต้น และควรมีการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการสำหรับนักเรียนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๙ และกลุ่มอื่น ๆ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ โดยทำการประเมินผลหลักสูตรเป็นรายปี

๓.๒ ควรมีการศึกษาผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการรูปแบบอื่น ๆ เช่น รูปแบบการเชื่อมโยงกัน (Connected Model)

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. การประเมินผลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา, ๒๕๔๖.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.

จำแลง เชื้อภักดี และคณะ. การวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน. เอกสารประกอบการสอนวิชาการะบวนการจัดการเรียนการสอน, ๒๕๔๓.

- มาณพ พลไพรินทร์. **หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕.
- โศภนา บุณยะกลัมพ. **แนวทางการจัดแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร : โมเดิร์น อคาเดมีก เซ็นเตอร์, ๒๕๔๖.
- สัจด์ อุทรานันท์. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสหาย, ๒๕๓๕.
- สุวิมล ว่องวานิช. **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือชาวพุทธฉบับพูดจาภาษาวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

(๒) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

- พระครูสิริวิชัยธัช กังชุย. การปฏิบัติตามมาตรฐานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.
- พระมงคล มหاناโม ดบขุนทด การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์. **วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา)**. นครราชสีมา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.
- พระมหาศิริสิทธิ์ วรโงน. การจัดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔. **การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.
- พูนสุข อุดม. การพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตแบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปี ๑ โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยตรัง. **ปริญญานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.
- วิเชียร อินทรสมบัติ. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของ
คณะสงฆ์. งานวิจัยได้รับทุนอุดหนุนประจำปี กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ,
๒๕๕๒.

อำนาจ บัวศิริ. การพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์นานาชาติในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทศึกษาศาสตร์. ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Cotton, K. **Principals and Student Achievement: What the Research Says.** Association for Supervision and Curriculum Development. Virginia : Alexandria. 2003.

Fogarty, Robin. **The Mindful School : How to Integrate Curriculum.** Illinois : IRI/skylight Training and Publishing, 1991.

Grasha, A., & Reichmann, S. **Workshop Handout on Learning Styles.** Ohio: Faculty Research Center, University of Cincinnati, 1975.

Skilbeck. **School Based Curriculum Development,** London: Harper&Row, 1984.

กลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาด
ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

The Cadet Development Strategy for being Smart Warriors
of Chulachomk Lao Royal Military Academy

อุทัย สุวรรณวงศ์*
บุญทัน ดอกไธสง**
เกษมชาติ นเรศเสนีย์***
โอภาส รัตนบุรี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาด โดยการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารและคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน ๓๐ คน เครื่องมือการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารและคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน ๑๕ คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ คน เลือกใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดหลายขั้นตอน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ๐.๙๗ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และทดสอบสมมติฐานการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในการมุ่งเน้นพัฒนานักเรียนนายร้อยในด้านร่างกายด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านสังคมโดยส่วนรวมมีค่าเฉลี่ยเห็นด้วยมากที่สุดและรายด้านทุกด้าน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การพัฒนา, นักรบที่ชาญฉลาด

ABSTRACT

The objectives of this research were to present the strategy of the cadet development for being the smart warriors in the next decade. This research was a mixed method research consisted of the qualitative and quantitative research. The

* นักศึกษาปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

** ศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** พลเอก ดร., ที่ปรึกษาร่วม

**** ศาสตราจารย์ พลโท.ดร., ที่ปรึกษาร่วม

qualitative research was done by in-depth interview in 30 persons of the CRMA executives, staffs and instructors. The quantitative research was done by sampling a group of 400 cadets. This group was selected by quota sampling. The information was collected by multi-level rating scale questionnaires with reliability rate 0.97 and analyzed by statistical analysis through percentage, average, standard deviation coefficient, and multiple regression hypothesis testing.

The findings were: The strategy of the cadet development for being the smart warriors in the part of physical, emotional, intellectual, and social development in general has the most agreement in the average and agreement in every part.

Keywords: Strategy, Development, Smart Warriors

๑. บทนำ

สถานการณ์ยุคโลกาภิวัตน์ยังคงมีอิทธิพลสำคัญในการส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ทำให้องค์กรทหารต้องพบกับความท้าทายอย่างไม่เคยมีมาก่อนอย่างกว้างขวางที่ทำให้บุคคลหรือผู้มีบทบาทที่ไม่ใช่รัฐ ทั้งที่ประสงค์ดีและประสงค์ร้ายต่างก็มีอิทธิพลมากขึ้นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในระดับโลก ภูมิภาค หรือภายในรัฐชาติหนึ่งชาติใด อันส่งผลให้เกิดความท้าทายต่อความเป็นรัฐชาติ รวมถึงองค์การระหว่างประเทศ หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ภายใต้อิทธิพลแห่งรัฐชาติ ที่มีบรรยากาศของการเมืองระหว่างประเทศแตกต่างจากปัจจุบันอย่างมาก ในสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียและภูมิภาคแปซิฟิก เกิดปัญหาความขัดแย้งซึ่งมีความเสี่ยงและกระทบต่อเสถียรภาพด้านความมั่นคงของโลก ภายในประเทศกำลังเผชิญกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากขึ้น ปัญหาการก่อเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงมีอยู่ และปัญหาต่างๆ เหล่านี้ยังมีได้ถูกแก้ไขอย่างแท้จริง ปัจจุบันการเมืองภายในประเทศไทยขาดเสถียรภาพ สังคมไทยเกิดความแตกแยก ขาดความสามัคคีภายในชาติ และปัญหาความขัดแย้งทางการทหารอันเนื่องมาจากปัญหาเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศเพื่อนบ้านโดยการแย่งชิงทรัพยากรและแหล่งพลังงานซึ่งเกิดความขัดแย้งขึ้นในด้านตะวันออก ด้านตะวันตก และด้านภาคใต้^๑ นอกจากนี้ยังมีภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ประกอบด้วย ๑) การล่องละเมิดสถาบันพระมหากษัตริย์^๒ ๒) การสร้างความแตกแยกในสังคมไทย ๓) ปัญหาการก่อเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๔) ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น การค้าอาวุธ การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การกระทำอันเป็นโจรสลัด อาชญากรรมคอมพิวเตอร์และการก่อการร้ายสากล ๕) ปัญหาภัยคุกคามทางไซเบอร์ ๖)

^๑ กานต์ สุมะโน, การพัฒนาความเป็นผู้นำทางทหาร, (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๗), หน้า ๖๗.

ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ๗) ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในประเทศ ๘) ปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ และ ๙) ปัญหาโรคระบาดและโรคติดต่อ

สำหรับการปฏิรูปของกองทัพไทยได้ดำเนินการแบบบูรณาการในด้านต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างกำลังการเสริมสร้างความทันสมัย ความพร้อมรบและความสามารถในการรบต่อเนื่องโดยการ นำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาพิจารณาประกอบ กล่าวคือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิด ประโยชน์สูงสุดทั้งนี้ในส่วนของความพร้อมรบ ซึ่งประกอบด้วย กำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ การฝึก ศึกษาและแผนการปฏิบัตินั้น ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณควรมีการพัฒนา กำลังพลให้มีความคิด ทันสมัยและทันโลก^๒

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ให้การศึกษา การอบรม และการดำเนินการฝึกให้นักเรียนนายร้อยมีความรู้ความสามารถในทุกๆด้าน และทันต่อสถานการณ์ ต่างๆ ซึ่งตรงกับความต้องการของกองทัพทุกตลอดมา แต่เนื่องจากปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้าน ต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนส่งผลให้เกิดวิกฤติการณ์หลายรูปแบบในสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความมั่นคง จึงควรมีการปรับปรุงการหลักสูตร การอบรมและการ ดำเนินการฝึกให้เหมาะสมกับนักเรียนนายร้อยในสถานการณ์และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเน้น การฝึกในความทุ่มเท ทั้งร่างกาย แรงใจ สติปัญญาและความสามารถ เพื่อให้หลักสูตรการอบรมและ การดำเนินการฝึกนักเรียนนายร้อย เป็นไปตามวัตถุประสงค์ สัมฤทธิ์ผล ตามภารกิจ ที่ได้รับมอบหมาย^๓

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาเรื่องกล ยุทธ์การพัฒนาให้นักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าโดย ต้องการทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาให้นักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญ ฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรเป็นอย่างไรเพื่อเสนอกกลยุทธ์การพัฒนาให้นักเรียนนาย ร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดต่อผู้บริหารหรือคณะทำงานของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอกกลยุทธ์การพัฒนาให้นักเรียนนายร้อย ให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาด โรงเรียนนาย ร้อยพระจุลจอมเกล้า

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

^๒กระทรวงกลาโหม, เอกสารประกอบการสอนยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๕), หน้า ๕๒.

^๓กรมนักเรียนนายร้อย รักษาพระองค์, หลักสูตรการเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำ, (นครนายก : โรงเรียนนาย ร้อยพระจุลจอมเกล้า, ๒๕๕๕), หน้า ๒๓.

๑. การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญผู้บริหารและคณาจารย์โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้า จำนวน ๓๐ คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มผู้บริหารและคณาจารย์โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้า จำนวน ๒๐ คน โดยการเลือกใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญผู้บริหารและคณาจารย์โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้าจำนวน ๑๕ คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน กลุ่มผู้บริหารและคณาจารย์โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้า จำนวน ๑๐ คน โดยการเลือกใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง

๒. การวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการแจกแบบสอบถาม ได้แก่ ข้าราชการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจำนวน ๑๐๔ คน และนักเรียนนายร้อย จำนวน ๒๙๖ คนรวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๐๐ คน โดยเลือกใช้วิธีเลือกแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดหลายขั้นตอน

๓.๒ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

๑. ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยด้านนักรบที่ชาญฉลาด ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพัฒนานักรบที่ชาญฉลาด

๒. ตัวแปรตาม คือ กลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญาด้านอารมณ์ และด้านสังคม

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๑. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดการวิจัยและใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

๒. การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณดังนี้

๑. แบบสอบถามสร้างตามโครงสร้างของปัจจัย ผู้วิจัยนำมาพิจารณาทบทวนและตรวจสอบสำนวนภาษาของข้อความในแต่ละข้อเพื่อปรับปรุงข้อความให้ดีขึ้น

๒. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงสำนวนภาษา แล้วนำเสนอต่อประธานที่ปรึกษางานวิจัยและกรรมการที่ปรึกษาคุณุณีพันธ์ ทั้ง ๓ ท่าน เพื่อขอความเห็นชอบ

๓. เมื่อปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วผู้วิจัยนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน ๕ ท่าน นำแบบสอบถามหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยอาศัยความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน ๕ ท่าน เพื่อในประเด็นคำถามว่าสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยนั้นหรือไม่ นำผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจากข้อ ๕ มาบรรจุลงในตาราง

เพื่อคำนวณหาค่าความตรงด้านเนื้อหาโดยค่าที่ยอมรับได้ต้องมากกว่า ๐.๕ ในของแต่ละคำถามนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ๓๐ คน วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบัค ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๗

๔. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ไปจัดพิมพ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๔ การรวบรวมข้อมูล

๑. วิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือ และเอกสารงานวิชาการต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ เอกสารทางราชการ ในการนี้ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะในส่วนของข้อมูลที่เชื่อมโยงหรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ รวมทั้งกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับการสัมภาษณ์นำมาวางแผน และวิเคราะห์ กลยุทธ์การพัฒนานักเรียนที่ขาดเรียนนักเรียนราย วิชา ปัญหาและเสนอกลยุทธ์การพัฒนานักเรียนที่ขาดเรียนราย วิชา ใหม่ต่อไป

๒. วิจัยเชิงปริมาณ

การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเอง จากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ติดต่อไว้แล้ว และเมื่อได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถามอีกครั้ง แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. วิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้บริหารกองทัพบกและกลุ่มผู้บริหารกลุ่มฝ่ายอำนวยการ และกลุ่มอาจารย์โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้า ส่วนการสนทนาที่ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้บริหารกองทัพบกกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มฝ่ายอำนวยการ และกลุ่มอาจารย์โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้าวิเคราะห์โดยการอ่านสรุปเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลแต่ละประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มโดยการสังเคราะห์เนื้อหา

๒. การวิจัยเชิงปริมาณ

๒.๑ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๒.๒ สถิติอนุมาน ได้แก่ สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักเรียนที่ขาดเรียน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในการนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักเรียนที่ขาดเรียน พบว่าค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรการพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกด้าน ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กันสูงสุด

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณโดยใช้ตัวแปรพยากรณ์ คือ ปัจจัยด้านนักรบที่ชาญฉลาด (x๑) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์(x๒) และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพัฒนานักรบที่ชาญฉลาด (x๓) พบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ ๑.๐๐๐ โดยที่ตัวแปรปัจจัยด้านนักรบที่ชาญฉลาด (x๑) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (x๒) และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพัฒนานักรบที่ชาญฉลาด(x๓) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (B) เท่ากับ -๐.๙๘๔+ -๐.๑๖๑ +๑.๐๒๗ ตามลำดับ และค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ -๐.๑๓๕+๐.๒๓๗+๐.๘๒๑ ตามลำดับ และค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (a) เท่ากับ -๐.๙๘๔ (ดังภาพที่ ๑)

ภาพที่ ๑ ตัวแบบกลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

๕. อภิปรายผล

กลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาด โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จากผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนนายร้อยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาด โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยส่วนรวมเห็นด้วยมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนนายร้อยแสดงความคิดเห็นกลยุทธ์การพัฒนานักรบที่ชาญฉลาดของนักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเห็นด้วยมากที่สุด ๔ ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านร่างกายด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พล.ร.ท.โรชวิพัฒน์ ภูมิประเทศ ได้ศึกษาเรื่องตัวแบบเชิงยุทธศาสตร์ของทุนมนุษย์ที่จะใช้อธิบายความได้เปรียบในยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังพลที่ ผลการวิจัยพบว่า๑)ระดับนโยบายสูงสุดมีการสนับสนุนแนวทางสร้าง

ทุนทางปัญญาให้แก่กำลังพลอย่างเต็มที่และมีการเตรียมให้กองทัพเรือไทย ร่วมมือกับระดับโลกในการเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน^{๒)}ระดับยุทธศาสตร์ ส่วนใหญ่เห็นว่าควรเพื่อความแข็งแกร่งแก่กองทัพเรือโดยเสริมสร้างการเรียนรู้และฝึกอบรมระดับสูงเพื่อยุทธศาสตร์ระดับโลกด้วยการจัดหาอาวุธยุทธภัณฑ์ ซึ่งมีไม่เพียงพอที่จะสร้างดุลยภาพในเอเชียและต้องการการลงทุนในทุนมนุษย์ เรือรบ เรือดำน้ำ ห้างจำลองการสงครามทางเรือ และ๓) เพื่อให้การผลิตทุนมนุษย์ของกองทัพเรือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสนองตอบความต้องการของกองทัพเรือได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Michael E.Porter กล่าวว่ายุทธศาสตร์มีลักษณะที่เป็นกิจกรรมที่องค์การเลือกที่จะเป็นเลิศ โดยแก่นแท้ของยุทธศาสตร์ คือ การเลือกที่จะดำเนินการกิจกรรมที่แตกต่างจากคู่แข่งเพื่อที่จะเสนอข้อเสนอที่มีคุณค่าเป็นเอกลักษณ์ ยุทธศาสตร์จึงเป็นการสร้างสรรค์ตำแหน่งที่มีเอกลักษณ์และคุณค่า ด้วยการรวมเอากลุ่มของกิจกรรมที่มีความแตกต่างเข้าไว้ด้วยกัน^๕ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Mintzberg กล่าวว่ายุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๑)แผนซึ่งกำหนดทิศทางและชี้แนะแนวทางในการดำเนินการในอนาคต ๒) รูปแบบของพฤติกรรม ๓)การกำหนดฐานะหรือตำแหน่งในสนามแข่งขัน ๔) ทัศนียภาพที่เน้นสภาพที่แท้จริงขององค์การและคุณลักษณะที่น่าจะเป็น นอင့်การ และ๕) กลวิธีต่อสู้หรือแข่งขันเพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้ามให้ได้

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. กระทรวงกลาโหม ควรกำหนดนโยบายให้มีการสร้างกลยุทธการพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักเรียนที่ชาญฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยนักเรียนนายร้อยมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยจัดให้มีกำลังทหารไว้ เพื่อการรบหรือการสงครามเพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อการปราบปรามการกบฏและการจลาจล เพื่อช่วยการพัฒนาประเทศและเพื่อรักษาประโยชน์ของชาติ

๒. กระทรวงกลาโหม ควรเสนอให้รัฐบาลมีการสร้างกลยุทธการพัฒนาโรงเรียนนายร้อยให้เป็นนักเรียนที่ชาญฉลาดที่มีความเหมาะสมในการป้องกันประเทศ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและ

^๕โรช วิภัติภูมิประเทศ, ยุทธศาสตร์การสร้างตัวแบบทุนทางปัญญาของกองทัพเรือ, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๒).

^๕Michael E. Porter, *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*.1st ed, Illinois: The Free Press, 1998), p.56.

^๖Mintzberg, H., The Fall and Rise of Strategic Planning, *Harvard Business Review*, 1994), p.35.

รักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร และรักษาประโยชน์ของชาติด้วยการใช้กำลังทหารเพื่อปฏิบัติภารกิจ

๖.๒ ข้อเสนอแนะระดับบริหาร

๑. ผู้บริหารโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ควรนำกลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปรับใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาสำหรับนักเรียนนายร้อยให้มีความเหมาะสม ก้าวหน้า ทันสมัย และได้มาตรฐานตามข้อกำหนดของสภาการศึกษาวิชาการทหาร รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของกองทัพบก ตามสถานการณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้สามารถใช้งานได้อย่างแท้จริง

๒. ผู้บริหารโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ควรสนับสนุนให้นักเรียนนายร้อยทำการฝึกในด้านความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นสุภาพบุรุษ มีคุณธรรม สามารถพัฒนาและดำรงความเข้มแข็งของสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ ทั้งในตนเองและเสริมสร้างให้แก่กำลังพลในหน่วยงานของตน รวมทั้งมีจิตสำนึก/สัญชาตญาณในการรบ

๖.๓ ข้อเสนอแนะระดับวิชาการ

๑. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรกลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยหรือเครือข่ายทางวิชาการ ในการพิจารณาเปิดการศึกษาหลักสูตรให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ตลอดจนมีคุณธรรมและเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมและประเทศชาติ

๒. ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาสำหรับนักเรียนนายร้อยให้มีความเหมาะสม ก้าวหน้า ทันสมัย และได้มาตรฐานตามข้อกำหนดของสภาการศึกษาวิชาการทหารในการป้องกันประเทศ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร และรักษาประโยชน์ของชาติ

๓. ควรมีการศึกษาการฝึกการฝึกเป็นหน่วยและฝึกผสมเหล่าการฝึกทางยุทธวิธีการแก้ปัญหาบนโต๊ะทรายและภูมิประเทศจำลองการแก้ปัญหาบนแผนที่การแก้ปัญหาในภูมิประเทศจำลองยุทธวิธีบนแผนที่การฝึกปัญหา ณ ที่บังคับการการฝึกเข้าสนามยุทธการประลองยุทธการฝึกผสมที่พออยู่อย่างเสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการรบสูงสุด

๖.๔ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. การสร้างกลยุทธ์การพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบที่ชาญฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในครั้งนี้เป็นการพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นรบที่ชาญฉลาดจึงควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาในหน่วยงานอื่นๆ ของกองทัพเพื่อให้เกิดประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

๒. ควรมีการวิจัยนโยบายของผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารในหน่วยงานของรัฐบาลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานของการพัฒนานักเรียนนายร้อยให้เป็นนักรบ

ที่ชาวนฉลาดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเพื่อให้ทราบว่ามีกลยุทธ์ใดที่จะพัฒนาหน่วยงานให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมนักเรียนนายร้อย รักษาพระองค์. **หลักสูตรการเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำ**. นครนายก : โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ๒๕๔๕.

กานต์ สุมะโน, พลตรี. **การพัฒนาความเป็นผู้นำทางทหาร**. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๗.

กระทรวงกลาโหม. **เอกสารประกอบการสอนยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

โรช วิภัติภูมิประเทศ. “ยุทธศาสตร์การสร้างตัวแบบทุนทางปัญญาของกองทัพเรือ”. **วิทยานิพนธ์รัฐ-ประศาสนศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Michael E. Porter. **Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors**. 1st ed. Illinois: The Free Press, 1998.

รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของ
มหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
Model of Managing in Master of Public Administration
Program Run by the Public Universities in Thailand's Central
Northeastern Region

นิเทศ สนั่นนารี*
ประสารโชค ฐะนุติ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา ๑) สัมฤทธิผลในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ๒) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และ ๓) นำเสนอรูปแบบสำหรับการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายคือ ประธานหลักสูตร อาจารย์ประจำหลักสูตร เจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตร และผู้ใช้บัณฑิต จำนวน ๕๔รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน ๑๒๐รูป/คนวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

๑) สัมฤทธิผลในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ในภาพรวมของสัมฤทธิผลของการบริหารจัดการหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อสัมฤทธิผลของการบริหารจัดการหลักสูตรอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = .๔๙๒) ๒) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐ

* นักศึกษาปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐ-
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

** พลโท อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง คือ ปัจจัยการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการทำนายผลได้มากถึงร้อยละ ๘๑.๖๐

๓) รูปแบบสำหรับการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ผู้บริหารหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัย ต้องให้ความสำคัญกับตัวแปรการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการหลักสูตรประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ : สมรรถิผล, การบริหารจัดการ, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ABSTRACT

The objectives of this research were three-fold : 1) To study the achievement of Master of Public Administration Program run by the Public universities in Thailand's Central Northeastern Region(TCNR) ; 2) To study the factors affecting the aforesaid program and 3) To propose a Management model of Master of Public Administration Program of the State-run Universities in the TCNR. The present study was in line with that of the mixed Method between qualitative and quantitative one. The target group was one of Program Chairman, regular teaching staff ,program supporting staff and employers of the graduates from a respective university which all made the grand total number of the 54 cases. On the other hand ,the samples for Quantitative data were those of the graduate students of the grand total number of 120 cases.The research tool in this regard was that of the in-depth interview guide as well as the focus group discussion and questionnaires .The Qualitative data were analyzed in favour of content analysis and Quantitative data were analyzed by a descriptive statistics : frequency, percentage, mean and standard deviation and Linear Regression Analysis as to find out the causal relations factors affecting the public administration program.

The Research findings were as followings :

1) As regards the achievement of Master of Public Administration Program run by the Public Universities in the TCNR, it was found that on the

whole of the achievement of Managing in Master of Public Administration Program was ranked high in all 3 aspects ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .492).

2) As regards the factors affecting the Program management it was found that the factors affecting the management of Master of Public Administration Program run by the public Universities in the TCNR were those of the graduate study management which had influences over predicable outcome up to 81.60 %.

3) As regards the model of graduate study in Master of Public Administration Program run by of Public Universities in TCNR, it was found that the Program run by Executives should pay more attention to the factors of the graduate study management which all would a good success in the program management.

Keywords: Achievement, Management, Master of Public Administration Program, Public Universities in Central-Northeastern Region

๑. บทนำ

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาของสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมนั้นๆ และเป็นที่ยอมรับในสากลว่ามหาวิทยาลัยเป็นที่รวมของวิทยาการชั้นสูง เพื่อสงวนรักษาและถ่ายทอดความรู้จากคนในปัจจุบันให้คนในอนาคตอย่างไม่สิ้นสุด^๑ ทำให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่มีความสำคัญ ในการสร้างผู้นำในด้านวิชาชีพวิชาการความคิด การเมืองและผู้นำในวงราชการ สถาบันอุดมศึกษาจึงมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หากจัดการอุดมศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานในด้านต่างๆ ก็จะเป็นการสร้างพื้นฐานของการสร้างทรัพยากรมนุษย์ของชาติ^๒ กระทรวงศึกษาธิการ^๓ วิจิตร ศรีสอาน^๔

^๑เกษม วัฒนชัย, นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๔), หน้า ๔.

^๒วิชัย ต้นศิริ, วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑๓.

^๓สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ๒๕๔๘ และแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

^๔วิจิตร ศรีสอาน, ปรัชญาและเป้าหมายของการบัณฑิตศึกษาในการเสริมสมรรถภาพบัณฑิตศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๒๓), หน้า ๗๓-๘๗.

ดังนั้น บทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษา จึงต้องทำหน้าที่บุกเบิก แสวงหาความรู้ พร้อมทั้งถ่ายทอดให้ผู้อื่นมีความรู้เพิ่มมากขึ้น และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการขึ้นนำสังคม^๕ การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและเอกเน้นให้บัณฑิตเกิดกระบวนการคิด แสวงหาความรู้ระดับหนึ่งเพื่อจะพัฒนางานให้สมบูรณ์ขึ้น พร้อมทั้งมีทักษะที่สำคัญในการหาความรู้อยู่เสมอ และสามารถแก้ปัญหาได้^๖ การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีคุณภาพมีปัจจัยที่จะบ่งชี้อยู่ ๔ ประการ คือ ด้านหลักสูตร ระบบการเรียนการสอน อาจารย์และนิสิต^๗ และคุณภาพของบัณฑิตศึกษาจะตื้นเขินขึ้นอยู่กับการบริหารงานบัณฑิตศึกษาในด้านการบริหาร หลักสูตร บุคคล ห้องสมุด สารสนเทศ เทคโนโลยีและสื่อที่ทันสมัย และการเงินการคลังอย่างมีประสิทธิภาพ^๘

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เป็นรายวิชาที่ว่าด้วยการบริหารภาครัฐ การบริหารรัฐกิจการบริหารราชการแผ่นดิน หรือหมายถึง การบริหารงานของรัฐ และส่วนท้องถิ่นด้วยความรู้ กิจกรรม หรือ การบริหารดังกล่าวล้วนเกี่ยวกับงานหรือกิจการสาธารณะ (Public Services) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก ได้รับความสนใจจากประชาชนในการเข้าศึกษาเป็นจำนวนมากขึ้นทั้งจากประชาชนทั่วไป ข้าราชการ พนักงานภาคเอกชน ผู้นำท้องถิ่น และพนักงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์จึงนับว่ามีบทบาทสนับสนุนด้านวิชาการและกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง^๙

ปัญหาคุณภาพการจัดการการศึกษาในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตเกิดจากขาดความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ คือ การพัฒนาการจัดการให้มุ่งสู่สัมฤทธิ์ผลของการจัดการศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเป้าหมายหมายให้ผลผลิตคือได้มหาบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีความรู้ความสามารถ มีองค์ความรู้และทักษะการวิจัยไปต่อยอดพัฒนาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือ เป็นทุนความรู้ไปศึกษาต่อสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในระดับปริญญาเอกได้แบบเจาะลึกและเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับ

^๕จรัส สุวรรณเวลาและคณะ, *บนเส้นทางสู่มหาวิทยาลัยวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๕.

^๖ไพฑูรย์ สินลารัตน์, *อุดมศึกษาไทยในอุดมศึกษาโลก*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๗ประกอบ คู่ปรัตน์, “บทบาทอุดมศึกษาเอกชน”, *รายงานการวิจัย*, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒).

^๘อดุลย์ วิริยเวชกุล, *คู่มือการจัดการเรียนระดับบัณฑิตศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

^๙วีรัช วิรัชนิภาวรรณ, *การบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐ : การวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวชี้วัด*, (กรุงเทพมหานคร : รัฐสภาภิรัช, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐-๒๑.

การยอมรับในวงวิชาการมากยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการหลักสูตรปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรและนำเสนอรูปแบบสำหรับการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบสำหรับการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ประธานหลักสูตรอาจารย์ประจำหลักสูตร เจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตร และผู้ใช้บัณฑิต จำนวน ๕๔รูป/คน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน ๑๒๐รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Linear Regression Analysis)

๔. ผลการวิจัย

ส่วนที่ ๑ สัมฤทธิ์ผลในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ในด้านสัมฤทธิ์ผลในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านหลักสูตร พบว่า มหาวิทยาลัยต่างๆ ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นของตนเอง แต่ละสถาบันต่างก็มีหลักสูตรเป็นของตนเอง ไม่ได้ดำเนินการร่วมกันพัฒนาหรือใช้หลักสูตรร่วมกัน มีเนื้อหารายวิชาในหลักสูตรค่อนข้างที่จะแตกต่างกันมาก ที่มีความ

คล้ายคลึงกันอยู่บ้างก็น่าจะเป็นรายวิชาระเบียบวิธีวิจัย ภาษาอังกฤษ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นอกนั้นก็ถึงแม้ว่ารายวิชาบางวิชาอาจจะใช้ชื่อเดียวกันแต่เนื้อหาการสอนหรือตำราที่ใช้ประกอบก็แตกต่างกันมาก ซึ่งมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ก็ยังไม่มิตำราเรียนเป็นของตนเอง

๒. ด้านการเรียนการสอน พบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ นักศึกษายังขาดความเป็นนักวิชาการและนักวิจัย ส่วนใหญ่นับการเรียนเพียงเพื่อให้ได้วุฒิการศึกษาและจบการศึกษาไปตามระยะเวลาของหลักสูตร เป้าหมายของผู้เรียนมุ่งเน้นการเพิ่มวุฒิการศึกษาเพื่อนำไปปรับเพิ่มตำแหน่งหน้าที่และความก้าวหน้าในอาชีพการงาน ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความเป็นนักวิชาการของผู้สำเร็จการศึกษาคือ ความเป็นนักวิชาการของอาจารย์ผู้สอน ความทุ่มเทการสอน การให้คำปรึกษา เพื่อเป็นแบบอย่างและสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักศึกษา

๓. ด้านอาจารย์ผู้สอน พบว่า อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์พิเศษ ค่อนข้างเป็นปัญหาต่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตรหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก อาจารย์ผู้สอนบางคนอาจจะต้องมีภาระงานที่จะต้องสอนในระดับปริญญาตรีที่เป็นงานประจำ คุณสมบัติของอาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีไม่ตรงกับมาตรฐานกำหนดครบทั้ง ๕ คน บางมหาวิทยาลัยมีอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา นอกจากนี้ยังไม่สามารถนำบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐานมาเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรได้โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยขนาดเล็ก ดังนั้นมหาวิทยาลัยต่างๆ จึงหันมาเปิดการเรียนการสอนในภาคพิเศษ (วันเสาร์-อาทิตย์) หรือใช้ว่าการเรียนภาคปกติ แต่เป็นการเรียนเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ก็มี

๔. ด้านห้องสมุด พบว่าห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ ยังต้องมีการปรับปรุงพัฒนา โดยเฉพาะการจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน เอกสารงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ทั้งของไทยและต่างประเทศ ในปัจจุบัน ที่ยังมีจำนวนน้อยและไม่หลากหลาย รวมถึงการบริการสืบค้นงานวิจัยอีกด้วยในบางมหาวิทยาลัยมีการเปิดห้องสมุดเป็นการเฉพาะของสาขาวิชาเอง ซึ่งก็ยังไม่เหมาะสมและเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า

๕. การทำวิทยานิพนธ์ พบว่า การทำวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นประเด็นจุดขายเกือบทุกมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน เพราะหากมหาวิทยาลัยใดเปิดการเรียนการสอนแล้วบอกว่่านักศึกษาทุกคนที่จะจบการศึกษา จะต้องผ่านการทำวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยนั้นอาจจะไม่มีคนสมัครเข้าเรียนเลย แต่หากเปลี่ยนเป็นไม่ทำวิทยานิพนธ์คนก็จะแห่กันเข้ามาเรียนมากขึ้น ทำให้ปริมาณอาจารย์ผู้ควบคุมดูแลหรืออาจารย์ที่ปรึกษามีจำนวนไม่เพียงพอทำให้คุณภาพของวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระต่ำลงและไม่ได้มาตรฐาน

ส่วนที่ ๒ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ปัจจัยการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีดังนี้

๑. การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ในภาพรวมของการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = .๓๘๑) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกประเด็นที่ทำการศึกษามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีประเด็นหลักสูตร ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = .๔๗๐) อาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = .๔๙๗) และการทำวิทยานิพนธ์ ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = .๔๙๗) เป็นประเด็นที่นักศึกษาให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ

๒. ปัจจัยการบริหารจัดการ

ในภาพรวมของปัจจัยการบริหารจัดการมีความเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = .๖๓๐) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่าทุกประเด็นที่ทำการศึกษามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีประเด็นภาวะผู้นำ ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = .๕๕๒) และบุคลากร ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = .๕๗๒) ที่นักศึกษาให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ

๓. ปัจจัยด้านความร่วมมือในการบริหารจัดการ

ในภาพรวมของปัจจัยด้านความร่วมมือในการบริหารจัดการมีความเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๓$, S.D. = .๗๐๕) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกประเด็นที่ทำการศึกษามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีประเด็นความร่วมมือภายใน ($\bar{X} = ๓.๙๑$, S.D. = .๖๘๗) เป็นประเด็นที่นักศึกษาให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ

ในภาพรวมด้านสัมฤทธิ์ผลของการบริหารจัดการหลักสูตรมีความเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = .๔๙๒) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกประเด็นที่ทำการศึกษามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีประเด็นด้านผลประโยชน์ต่อสังคม ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๑.๒๔๘) เป็นประเด็นที่นักศึกษาให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

๑. ภาพรวมการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามพบว่าทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (Y_{sum}) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๐

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการพบว่าทุกตัวแปรมีอิทธิพลในการทำนายการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง แต่ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดได้แก่ตัวแปรด้านปัจจัยการบริหารจัดการ ($X_๖$) รองลงมาเป็นด้านความร่วมมือในการบริหารจัดการ ($X_๓$) โดยมีคะแนนการทำนาย ร้อยละ ๖๘.๑๐ โดยมีความคลาดเคลื่อนในการทำนายเท่ากับ ๐.๓๖๕ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางนั้นเมื่อเพิ่มปัจจัยในด้านปัจจัยการบริหารจัดการ และด้านความร่วมมือในการบริหารจัดการจะทำให้การบริหารจัดการดีขึ้น

๒. ด้านการบรรลุตามวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรด้านการบรรลุตามวัตถุประสงค์พบว่าทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ($Y_{d๑}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๐

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการพบว่าทุกตัวแปรมีอิทธิพลในการทำนายการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง แต่ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดได้แก่ตัวแปรด้านปัจจัยการบริหารจัดการ ($X_๖$) รองลงมาเป็นด้านความร่วมมือในการบริหารจัดการ ($X_๓$) โดยมีคะแนนการทำนายร้อยละ ๘๕.๘๐ โดยมีความคลาดเคลื่อนในการทำนายเท่ากับ ๐.๓๔๔ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางนั้นเมื่อเพิ่มปัจจัยในทุกๆ ด้านจะทำให้การบริหารจัดการดีขึ้น

๓. ความพึงพอใจของนักศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรความพึงพอใจของนักศึกษาพบว่าทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ($Y_{d๒}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๐

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการพบว่า ทุกตัวแปรมีอิทธิพลในการทำนายการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในระดับที่ต่ำมาก แต่ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด ได้แก่ตัวแปรด้านความร่วมมือในการบริหารจัดการ ($X_{๓}$) โดยมีคะแนนการทำนาย ร้อยละ ๓๙.๑๐ โดยมีความคลาดเคลื่อนในการทำนายเท่ากับ ๐.๕๑๐ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางนั้นเมื่อเพิ่มปัจจัยในทุกๆ ด้านจะทำให้การบริหารจัดการดีขึ้น

๔. ผลประโยชน์ต่อสังคมในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรผลประโยชน์ต่อสังคมพบว่าทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ($Y_{๓}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๑๘

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการพบว่า ทุกตัวแปรมีอิทธิพลในการทำนายการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในระดับที่ต่ำมาก มีเพียงตัวแปรด้านด้านปัจจัยการบริหารจัดการ ($X_{๖}$) ที่มีอิทธิพลต่อการทำนาย โดยมีคะแนนการทำนาย ร้อยละ ๔๓.๐๐ โดยมีความคลาดเคลื่อนในการทำนายสูงถึง .๔๙๕ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางไม่มีผลมากนักต่อปัจจัยด้านผลประโยชน์ต่อสังคม

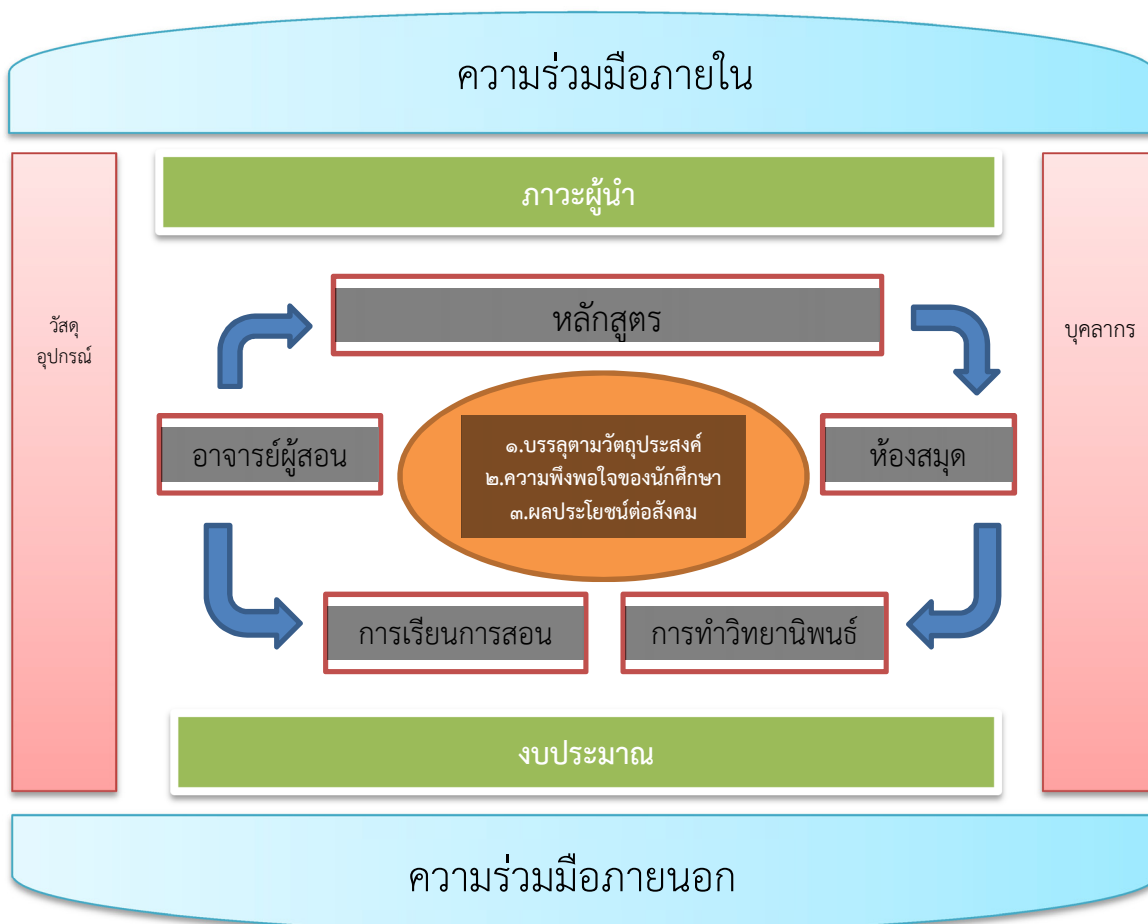
สรุป ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้แก่ ตัวแปรด้านการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ($X_{๑}$)

ส่วนที่ ๓ รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

รูปแบบสำหรับการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางที่มีสัมฤทธิ์ผล คือ ควรประกอบด้วย ปัจจัยจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการเรียนการสอน ด้านการทำวิทยานิพนธ์ และด้านห้องสมุด ปัจจัยการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ๕ ด้านดังกล่าวนี้ว่าเป็นระบบและกลไกสำคัญสำคัญที่ขับเคลื่อนไปสู่สัมฤทธิ์ผลของการบริหารจัดการหลักสูตร โดยมีปัจจัยในการบริหารจัดการหลักสูตร ๔ ด้านเป็นส่วน

สนับสนุนและระดับประคองให้การบริหารจัดการหลักสูตรดำเนินไปอย่างมั่นคงประกอบด้วยด้านภาวะผู้นำ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุและอุปกรณ์ ขณะที่ความร่วมมือในการบริหารจัดการ ๒ ด้าน คือ ความร่วมมือภายใน และความร่วมมือภายนอกเกิดจากความสามรถด้านปัจจัยในการบริหารจัดการหลักสูตรที่นำไปสู่การสร้างร่วมมือทั้งภายในและภายนอกก่อให้เกิดกัลยาณมิตรทางวิชาการ สร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และการพึ่งอาศัยกันในแวดวงของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีเป้าหมายสูงสุดในการบริหารจัดการหลักสูตรคือสัมฤทธิ์ผลในการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ๓ ด้าน คือ ด้านบรรลุตามวัตถุประสงค์ด้านความพึงพอใจของนักศึกษา และด้านผลประโยชน์ต่อสังคม ดังภาพ

รูปแบบที่เหมาะสมของสัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

๕. อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อการบริหารจัดการสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง คือ ปัจจัยด้านการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ประกอบด้วย หลักสูตรการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนห้องสมุดการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อการทำนายผลได้มาก ถึงร้อยละ ๘๑.๖๐ ถึงแม้ว่าการจัดทำหลักสูตรจะมีเนื้อหารายวิชาไม่เหมือนกันมากนักแต่ มหาวิทยาลัยก็ยังเน้นที่ความทันสมัย และตอบสนองกับความต้องการของสังคมและ ตลาดแรงงานเสมอ^{๑๐} ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้ ควบคุมวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระจะต้องมีคุณสมบัติที่ได้มาตรฐาน มีการพัฒนาตนเอง อย่างสม่ำเสมอ มีการเขียนตำรา บทความทางวิชาการ และเอาใจใส่ในการเป็นที่ปรึกษา^{๑๑} นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังต้องจัดให้มีห้องสมุดให้ความพร้อมและมีคุณภาพใส่ใจกับการ สนับสนุน หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่มีจำนวนเพียงพอ ทันสมัยและ มีวัสดุ อุปกรณ์ในการศึกษาค้นคว้าได้ตลอดเวลา ห้องสมุดจะช่วยเพิ่มความสำเร็จและความพึง พอใจของนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาได้^{๑๒}

ในขณะที่ปัจจัยด้านการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่งผลต่อปัจจัยย่อยด้านการ บรรลุตามวัตถุประสงค์ ร้อยละ ๘๕.๘๐ ด้านความพึงพอใจของนักศึกษา ร้อยละ ๓๙.๑๐ และ ด้านผลประโยชน์ต่อสังคม ร้อยละ ๔๓.๐๐ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้จะเห็นได้ว่าหลักสูตรรัฐ ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง นักศึกษาให้ความสำคัญกับด้านการบริหารจัดการและส่วนตัวของนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ส่วน ด้านการนำไปใช้ประโยชน์กับสังคมยังให้ความสำคัญน้อยมาก ดังนั้น ผู้บริหารหลักสูตรรัฐ ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยต่างๆ จึงต้องให้ความสำคัญกับตัวหลักสูตรการ เรียนการสอนอาจารย์ผู้สอนห้องสมุดและการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะทำให้การจัดการหลักสูตรนี้ ประสบความสำเร็จ ส่วนด้านภาวะผู้นำจะต้องเน้นที่ผู้นำมีวุฒิภาวะ ตำแหน่งที่เหมาะสม

^{๑๐} ยุทธพงษ์ ลีลาภิจ, “พัฒนาการและลักษณะของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรระดับปริญญาตรีในประเทศไทย”, *รายงานการวิจัย*, (วารสารรามคำแหง ปีที่ ๒๖ ฉบับพิเศษ, ๒๕๕๒).

^{๑๑} เพ็ญศรี ฉรินัง, “การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย: ศึกษาเปรียบเทียบบ มหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์*, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐).

^{๑๒} วัชรยุทธ พรพจน์ธนาศ, “ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ : ศึกษากรณีมหาวิทยาลัย ๖ แห่งในกรุงเทพ”, *รายงานการวิจัย*, (๒๕๕๐).

การประเมินมาตรฐาน และการควบคุมคุณภาพหลักสูตร^{๑๓} บุคลากรให้ความสนใจกับงานบริการและการประสานงาน^{๑๔} งบประมาณควรให้ความสำคัญกับค่าเล่าเรียนวัสดุและอุปกรณ์ต้องมีความพร้อม เพียงพอและทันสมัย^{๑๕} ความร่วมมือภายในยังต้องเกิดกระบวนการทำงานร่วมกับสาขาวิชาอื่นๆ ส่วนความร่วมมือภายนอกเน้นที่การใช้อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกัน^{๑๖} ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ยังถือเป็นองค์ประกอบรองลงมาที่เป็นส่วนสนับสนุนให้การบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางดำเนินไปด้วยดีและที่สำคัญจะต้องมีการใช้หลักสูตรร่วมกันเป็นหลักสูตรเดียวของมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ควรกำหนดนโยบายให้การบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตให้มีความชัดเจนและมีความเป็นไปได้ในด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร

๒) การบริหารงบประมาณ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรกำหนดค่าใช้จ่ายต่อหลักสูตรให้มีความเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้บริหารหลักสูตรสามารถบริหารจัดการและสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

^{๑๓} พงศ์กรชัย มีสามเสน, “ผลกระทบนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของไทยในอนาคต ศึกษารณานิเวศของผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘).

^{๑๔} พรรณี ศรีกลชาญ, “ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการให้บริการของสำนักงานวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒).

^{๑๕} พงศ์กรชัย มีสามเสน, “ผลกระทบนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของไทยในอนาคต ศึกษารณานิเวศของผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘).

^{๑๖} คำเพชร ภูริปริญญา, “การนำเสนอยุทธศาสตร์พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก”, ปริญญาานิพนธ์ สาขาวิชาอุดมศึกษา, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ผู้บริหารและคณาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย และประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตควรมีแนวปฏิบัติเน้นการทำงานเป็นทีม เช่น มีการประชุมหารืออย่างสม่ำเสมอ มีการจัดผู้สอนตามความเชี่ยวชาญ จัดสัดส่วนที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้มีความเหมาะสม และตรงตามองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญของอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละท่านโดยได้รับความเห็นชอบจากมติที่ประชุมอาจารย์ประจำหลักสูตร

๒) ในกระบวนการเรียนการสอน คณาจารย์ผู้บรรยาย ควรมีการหารือกันในกระบวนการวางแผนการสอน การแบ่งภาระงานสอนในรายวิชาที่รับผิดชอบ เพื่อให้สัดส่วนกิจกรรมทางวิชาการแก่นักศึกษา มีความเหมาะสมและสามารถประเมินผลได้ตามจุดเน้นของแต่ละรายวิชา

๖.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

๑) มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรมีการวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมของหลักสูตรให้สามารถรองรับการรับบริการของประชาชนในประชาคมอาเซียน

๒) ควรมีการวิจัยเพื่อให้ทราบว่าความสำเร็จของการปฏิบัติราชการของภาครัฐหรือท้องถิ่น มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มากน้อยเพียงใด เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตให้มีคุณภาพและตรงกับความต้องการในการพัฒนาการปฏิบัติงานของภาครัฐและท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

เกษม วัฒนชัย. นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ.

กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๔๔.

จรัส สุวรรณเวลาและคณะ. บนเส้นทางสู่มหาวิทยาลัยวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. อุดมศึกษาไทยในอุดมศึกษาโลก. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

วิชัย ต้นศิริ. วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๗.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. การบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐ : การวิเคราะห์เปรียบเทียบ
ตัวชี้วัดรัฐธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๑.

สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ๒๕๔๘
และแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘.
กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๘.

อดุลย์ วิริยเวชกุล. คู่มือการจัดการเรียนระดับบัณฑิตศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ :

คำเพชร ภูริปริญญา. “การนำเสนอยุทธศาสตร์พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่การเป็น
มหาวิทยาลัยระดับโลก”. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาอุดมศึกษา.จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ไชยา ภาวะบุตร. “ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร”. รายงานการวิจัย, ๒๕๔๙.

ประกอบ คุปรัตน์. “บทบาทอุดมศึกษาเอกชน”. รายงานผลการวิจัย.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
, ๒๕๓๒.

เพ็ญศรี ฉรินัง. “การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย: ศึกษาเปรียบเทียบมหาวิทยาลัย
ของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

พรรณี ศรีกลชาญ. “ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการให้บริการของ
สำนักงานวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.

พงศ์กรชัย มีสามเสน. “ผลกระทบนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของไทยในอนาคตศึกษากรณี
แนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา”. รายงานการวิจัย. ๒๕๔๘.

ยุทธพงษ์ ลีลาภิจ. “พัฒนาการและลักษณะของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ระดับปริญญาตรี
ในประเทศไทย”, ในวารสารรามคำแหง ปีที่ ๒๖ ฉบับพิเศษ, ๒๕๕๒.

วิจิตร ศรีสอ้าน. ปรัชญาและเป้าหมายของการบัณฑิตศึกษาในเสริมสมรรถภาพ
บัณฑิตศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. “การศึกษาเปรียบเทียบสมรรถนะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
แรงจูงใจที่จะนำและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาหลักสูตรภาคพิเศษ”.
รายงานการวิจัย. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
๒๕๔๙.

วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. “ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ : ศึกษากรณีมหาวิทยาลัย ๖ แห่งในกรุงเทพ”. **รายงานการวิจัย**, ๒๕๕๐.

สุกัญญา สุวรรณาคินทร์. “สภาพแวดล้อมทางวิชาการของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๔.

อรอุมา ศึกษา. “แนวทางในการนำ Balanced Scorecard มาใช้ในการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยบัณฑิตศึกษารจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Appleby, P.H. **Policy and Administration**. Tuscaloosa, AL : University of Alabama Press, 1949.

Golembiewski, R.T. **A Note on Leiter’s Study : Highlighting two Models of Burnout**. Group & Organization Management, 1989.

Goodnow, F.J. **Politics and Administration**. New York : Macmillan, 1960.

๒๐๔ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๕๘

The Propagation of Buddhism : The Development of the
Format and Method of Approached Strategy of Thai Sangha
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย

Phramahasomchai Klinchan^{*}

Prarob Kaewsres^{**}

Phrarachworamethee^{***}

ABSTRACT

This research was conducted with three objectives, (1) to study the pattern of Buddhism propagation made by Thai monk ensemble in Thai society during the past-to-present days, (2) to study the problems of implementing the former pattern and methods of the said Buddhism propagation, and (3) to develop proactive pattern and methods of the said Buddhism propagation for Thai monks ensemble. The 138 monks/persons were selected as research samples through purposive sampling technique. Four main research methods for data collection included participatory observation, in-depth interview, focus group discussion and workshop. The results were the three following parts; (1) during the past-to-present days, the most practical ways of Buddhism propagation or Dharma teaching included seven modes, namely; (1.1) direct moral conversation pattern, the same as the Buddha's, the founder of Buddhism who made in an ancient era towards one or more of the visitors, (1.2) morality discussions for finding the truly practical ways, (1.3) occasional training and notifying as requested in guiding good-or-bad things for public's determination, (1.4) direct morality teaching in overall topics for public audience, (1.5) idea exchanging about morality or "Dharma" practices in specific occasions (1.6) question-and-answer forum (Q & A Forum) and (1.7) in-depth explanation about morality and enlightenment among knowledge seekers, (2) the problems of implementing the former pattern and methods of the said Buddhism propagation were; (2.1) less harmonious way of Buddhism propagation policy formulation among

* Ph.D. Candidate, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University

** Ph.D., Thesis Advisor, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University

*** Ph.D., Thesis Advisor, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University

central and regional related units in the country, (2.2) less potential human resources for religious teaching, (2.3) less effective and society-responsive methods for Buddhism propagation in modern era, and (2.4) less attractive and effective teaching media, (3) the recommended proactive pattern and methods of the said Buddhism propagation for Thai monks ensemble included “the Three New Dharma Centers Establishment”. The first Center should be an academic-based department to conduct Research and Development tasks (R & D mission) for innovative methods launching. The second one should be an action-based department for networking tasks to broaden the partnership for Buddhism propagation. The last one should be media development-based department for media creation to response to the Buddhism propagation in modern society.

KEYWORDS: Buddhism Propagation; Propagation Pattern; Propagation Methods; Proactive Buddhism Propagation

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีความมุ่งหมาย ๓ ประการ คือ เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์สังฆมไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน และเพื่อพัฒนารูปแบบและวิธีการเผยแผ่เชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งประกอบด้วย ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน ๑๓๘ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกผลการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มี ๗ รูปแบบ ได้แก่ การสอนธรรมแก่คนที่เข้ามาเฝ้าตั้งแต่หนึ่งและหลายคนตามโอกาส การสอนธรรมโดยทรงยกหัวข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อควรรู้ ควรปฏิบัติ การสอนธรรมแบบอบรม แนะนำ ตักเตือนให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี การสอนธรรมแบบสั่งสอนหรือแบบพร่ำสอน การสอนแบบสนทนาธรรม คือ พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางธรรมแก่กันและกัน การสอนแบบถามตอบกันและกัน คือ ฝ่ายหนึ่งถาม ฝ่ายหนึ่งตอบ และการสอนธรรมด้วยการแสดงชี้แจงธรรมให้แจ่มแจ้งชัดเจน ทั้งนี้ ปัจจุบันพระสงฆ์ได้ปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เช่น การปรับเป็นรูปแบบการเทศน์ การปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม การสนทนาธรรม การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรม การเทศน์มหาชาติหรือการเทศน์แห่ การเทศน์ปุจฉา-วิสัชนา การสอนพุทธศาสนาในโรงเรียน การเป็นพิธีกรรายการ การเขียนบทความทางวิทยุและโทรทัศน์

การเขียนบทความลงวารสารหรือหนังสือพิมพ์ การเป็นมัคคุเทศก์ การเป็นครู อาจารย์ หรือวิทยากร การจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ และการสอนธรรมผ่านกิจกรรม

สภาพปัญหาของรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ๔ ข้อ ได้แก่ ปัญหาด้านนโยบายการเผยแผ่ โดยคณะสงฆ์ไม่มีการระดมความคิดร่วมกันจากพระสงฆ์ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทำให้นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ปัญหาด้านบุคลากร โดยในวัดที่มีกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ขาดแคลนบุคลากรจำนวนมากโดยไม่มีการสร้างบุคลากรทดแทนบุคลากรที่ขาดหายไป นอกจากนี้ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนายังมีปัญหาด้านทักษะในการเผยแผ่ด้วยเช่นกัน ปัญหาด้านรูปแบบวิธีการที่ใช้ในการเผยแผ่ ไม่สอดคล้องกับค่านิยมและไม่ตรงตามความต้องการของสังคมปัจจุบัน และปัญหาด้านสื่อที่ไม่ทันสมัยและขาดประสิทธิภาพในการสื่อสาร

การพัฒนา รูปแบบและวิธีการเผยแผ่เชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย ผู้วิจัยเสนอการพัฒนา รูปแบบการเผยแผ่ โดยเสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์การเผยแผ่ธรรมะ ๓ ศูนย์หลัก ประกอบด้วย ศูนย์วิชาการ มีหน้าที่รวบรวมและพัฒนาข้อมูล ให้บริการข้อมูลด้านพระไตรปิฎก ประวัติพระสาวก เป็นต้น รวมทั้งจัดการฝึกอบรมวิชาการเผยแผ่แก่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ศูนย์ปฏิบัติการเชิงเครือข่าย เป็นศูนย์พัฒนาหลักการปฏิบัติในลักษณะเครือข่ายบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเป็นศูนย์รวมบุคลากรด้านปฏิบัติการที่มีคุณภาพด้านการเผยแผ่ธรรมะอย่างถูกวิธี และปฏิบัติการเชิงรุกในการเผยแผ่ธรรมะสู่ประชาชน และศูนย์วิทยากรด้านสื่อ เป็นศูนย์พัฒนารูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบของสื่อต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเผยแผ่พุทธธรรม โดยจัดตั้งเป็นศูนย์ประจำจังหวัด และอำเภอ รวมทั้งเป็นศูนย์การสื่อสาร ระหว่างคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ระหว่างคณะสงฆ์กับพุทธบริษัท ระหว่างคณะสงฆ์กับรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผลิตสื่อธรรมะทุกชนิดออกเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งวัด พระสงฆ์ ได้นำสื่อไปประยุกต์ใช้ได้เพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมตามความเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ : การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, รูปแบบการเผยแผ่, วิธีการเผยแผ่, การเผยแผ่เชิงรุก

1. Introduction

Buddhism has been the national religion of Thailand since the ancient Kingdom of Sukhothai, Ayutthaya, Krungthomburi and Rattanakosin Reign. In addition, the religion has been the fundamental factor which led to harmonious linkages among Thai culture, way of living and the religious practice. The linkage

instances include Buddhism-based rituals, Buddhism-based laws, Buddhism-based architectures, and Buddhism-based cultures¹.

At present, Buddhist monks play their religious roles less than ever in Thai society which caused by people's changing way of living in diversified circumstance, such as less practices of religious activities in temple. Additionally, Buddhist monks cannot propagate the essence of Buddhism effectively owing to uninteresting and noncurrent teaching styles. The mentioned ineffective style originated from the weaknesses including insufficient knowledge and skill of the monks, non-quality teaching technology, and poor network for Buddhism propagation. As a result, the monks' propagation role cannot lead people in a modern society to perceive the right value of Buddhism essence. In this regard, the researcher decides to conduct the research titling "THE PROPAGATION OF BUDDHISM : THE DEVELOPMENT OF THE FORMAT AND METHOD OF APPROACHED STRATEGY OF THAI SANGHA" to inspect the problem-causes and to recommend the ways of problem solving.

2. Research Objectives

- 1) To study the pattern of Buddhism propagation made by Thai monks ensemble in Thai society during the past-to-present days
- 2) To study the problems of implementing the former pattern and methods of the said Buddhism propagation
- 3) To develop proactive pattern and methods of the said Buddhism propagation for Thai monks ensemble.

3. Research Methodology

Population included the informants in Central, Northern, Southern, Eastern, and North Eastern region of Thailand; (1) monk deans in religious administration areas, classified by regional, provincial, district and sub-district level, (2) abbots, (3) scholars in related field, and (4) administrators in a Buddhism propagation field. The samples were selected by using a purposive sampling technique and divided into 3 groups, namely; an academic group with 10 members, a practitioner group with 40

¹Munkiet Kosolniratwongse, **Buddhism: Theory and Consulting Techniques**, (Bangkok: Siwiriyaarn, B.E.2541), p. 28

members and a general group with 88 members. Research tools included Survey Form, Observation Form, Interview Form, Focus Group Discussion Form, and Workshop Recording Form. Data analysis was carried out by using analytic induction and a typological method. The results were presented as a descriptive analysis.

4. Discussion

1) **The pattern of Buddhism propagation made by Thai monks in Thai society ensemble during the past-to-present days.** The results reflect in-depth information about particular pattern of Buddhism or Dharma propagation in each region of Thailand. **In Central Thailand**, the outstanding pattern in each sampled temple includes; (1) Prayurawongsaward Temple has a pattern of “SERMON” with an unique style of “A Food Feeding Manner of A Bird” (Sarika Pon Yuer), initiated by Honorable monk Choa Prakhun Somdej Praputhakosajan (Gee), (2) Benjamaborpich Temple has a pattern of using Buddhism History illustrated in mural painting as an teaching media paralleled to Dharma conversation. (3) SuanKaew Temple has a pattern of using calm and peaceful place surrounded by Holy White Flower Forest (Suan Moke) as a stage for Dharma conversation and discourse activities. and (4) Buddhism District Office and Buddhism Youth Association have their outstanding patterns of monthly and annually religious activities conducted for all groups of people in wider areas in Central Thailand. **In Northern Thailand**, the outstanding pattern of Buddhism propagation in each sampled temple includes; (1) Srisoda temple has a pattern of conducting Dharma Road Show and (2) Prathatsrijomthong Temple has a pattern of Meditation Training Course conducted by the famous Abbot as an personnel media of the course. **In Eastern Thailand**, the outstanding pattern of Buddhism propagation in each sampled temple includes; (1) Mai Temple has a pattern of “SERMON” with an unique style of “A Praying with Soft Melody” and (2) Kaosukrim Temple has a pattern of Dharma Teaching in calm and natural environment. **In North-Eastern Thailand**, the outstanding pattern of Buddhism propagation in each sampled temple includes; (1) Thart Temple has a pattern of “A Fine Rhythmic Praying” in a good scenery place within a temple boundary (2) Pohnohntun Temple has a pattern of “A Formal Learning Center for Religious Knowledge Distribution” within the temple and (3) Thamrata Meditation Center has a pattern of “A Meditation Center” surrounded by calm waterpool-and-tree

landscape. In Southern Thailand, the outstanding pattern of Buddhism propagation in only one sampled temple, Manaowan Temple, includes a pattern of conducting “A Buddhism Propagation Program” consisted of four major Dharma activities, namely; Sermon, Lecture, Practice Training, and Teaching in Schools.

Additionally, the critical factors influencing an achievement of Buddhism propagation should include (1) a strong fundamental of Buddhism propagation practice (2) an existing Buddhism inheritance made by the later generation (3) sufficient numbers of related personnels and (4) up-to-date teaching style for Buddhism propagation in modern society.

However, a mission of Buddhism propagation made by Thai monks ensemble found in this research, is in an association with conceptual assumption of Structural-Functional Theory which explained by Sanya Sanyawiwat². The theory describes that a society is a structure composed of specific functions. Human society is also a structure that composed of specific functions and the humans need to perform their functions for overall existence. In this regard, the Thai monks’ mission in Buddhism propagation should be considered as human’s function performed for society’s existence as well.

Focusing on the research finding reflected that Thai monks performed the Buddhism propagation in several areas of the country, this finding is in an association with Cultural Diffusion Theory discovered by Franz Boas. The theory explained that a major characteristic of cultural diffusion was a process of one culture moving from one to another place and then adjusting to a new culture³. In this regard, Thai monks’ mission of Buddhism propagation in several areas of the country should be considered as an activity of cultural diffusion which made from one to another place for people’s morality promotion in various places. Additionally, for this mentioned case, the monks should be considered as valuable persons responsible for being an inheritance of Buddhism propagation as an inevitable mission of the Buddha’s followers⁴.

²Sanya Sanyawiwat, **Sociology**, (Bangkok: Chulalongkorn University, 8th edition, B.E.2543), p. 17

³Faculty of Management Science, Phetchaburi Rajabhat University, **Management Science Journal**, (Phetchaburi Province: Phetchaburi Rajabhat University. B.E. 2551), p. 30

⁴Phrarachapatipan, **The Sermon Science**, (Bangkok: Wung-aksorn, B.E. 2557), p. 128

The critical outcome of Buddhism propagation made by the monks has become a task of “noble man creation”, led to noble way of living that most people performed in daily lives. One from many factors that brings about an achievement of “noble man creation task” should be an up-to-date teaching style made by the monks. This mentioned opinion is in line with a research result of Phramaha Bunjob Thiwongso (Sripaengmon)⁵. The result describes that an effective teaching method should be adjusted to a new circumstance in order to construct an effective mean for Buddhism propagation among a dynamic circumstances.

2) The problems of implementing the former pattern and methods of the Buddhism propagation. The findings includes four aspects of problems, namely; policy formulation, human resources, teaching methods, and teaching media.

(2.1) **Policy formulation problem** The problem may be caused by less harmonious way of policy formulating acted by central and regional related units in the country. In the central unit, such as Sangha Supreme Council of Thailand, play a major role of policy formulation and control overall performance of Buddhism units in every area of the country. As a result, an announcement of Sangha Supreme Council of Thailand has been considered as an absolute command for doing Buddhist activities within the whole country as well.

(2.2) **Human resources problem** The problem may be caused by less quality and quantity of human resources for religious teaching. In quality dimension, the monks may have less potential skills of explanation that led to an uninteresting religious lesson. In quantity dimension, there may be insufficient numbers of monks for conducting Buddhism propagation activities.

(2.3) **Teaching methods problem** The problem may be caused by less effective and society-responsive methods for Buddhism propagation in modern era. At present, modern technology and changing lifestyles are crucial factors to inspect for any improvement of lesson teaching technique, as well as of Dharma teaching methods.

⁵Phramaha Bunjob Thiwongso (Sripaengmon), “A Study of Roles and Performance in Buddhism Propagation of Phrakrusutasarnpimol”, **Master of Buddhism Studies**, (Bangkok: Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2549).

(2.4) **Teaching media problem** The problem may be caused by less attractive and effective teaching media. In modern society, personnel media have been a key factor to persuade targeted persons to behave in a needed direction. In this regard, Buddhism propagation in modern era should be made by a key person who possesses charismatic and noble traits.

The four problems mentioned above reflect that the monks still have their weakness of Dharma communication. Especially, the finding of “Teaching media problem” is in an association with a research result of Pannudda Noppanawan⁶ as well as Ray Robert’s quote of communication essence which focused on major factors of successful communication, and one from four factors include “reliability of speakers”. In this regard, the monks should apply this quote of communication essence to conduct the activities of Dharma communication.

3) A development of proactive pattern and methods for Buddhism propagation for Thai monks ensemble.

The recommendation emerged from this research is “A development of proactive pattern and methods for Buddhism propagation for Thai monks ensemble.” This development focuses on establishing three major centers which called “the Three New Dharma Centers Establishment”.

The first Center should be an academic-based department to conduct Research and Development tasks (R & D mission) for innovative methods launching and effective Dharma Communication. This first Center’s mission is in an association with key substances of Communication Theory explained by Saman Ngamsanit⁷ of which the effective communication should focus on messages with five qualities including truth-based (Sajja), non-bias (Tathata), right time-based (Kala), satisfaction-based (Piya) and public-based (Utta). Additionally, this Center’s mission is in line with a research result of Nikamanon⁸ who found that an effective Dharma

⁶Pannudda Noppanawan, “A Study of Communication Process for Buddhism Propagation in Thai Sangha Institutes”, **Master of Buddhism Science**, (Bangkok: Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2533).

⁷Saman Ngamsanit, **Components of Communication for Buddhism Approach**. (copy version). Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2542. p. 9.

⁸Nikamanon, Patom, **The Implication of Buddhist Thoughts and Practices for Adult Education : Focus on Thailand**, (University of Manchester, England, 1977), p. 20.

Communication should focus on positive changing process emerged from the right methods.

The second one should be an action-based department for networking tasks to broaden the partnership for Buddhism propagation. This second Center's mission is in line with a research result of Khun Tohkun⁹ who found that an effective networking tasks was a major solution to broaden the partnership for Buddhism propagation. Additionally, this Center's mission is in line with a research result of Phrapornchai Kontasaro (Kaewwichien)¹⁰ who found that the networking mission was a main activity to call for cooperation from various stakeholders for Buddhism propagation.

The last one should be media development-based department for media creation to response to the Buddhism propagation in modern society. This third Center's mission is in line with a research result of Sanit Srisumdaeng¹¹ who found that an effective teaching method for religious subject should be supported by useful and wide-range media including mass media as well. Furthermore, this Center's mission is in line with a research result of Nattaya Kaewsai¹² who indicated that the information technology should be a significant factor for media creation to proceed the activity of Buddhism propagation.

5. Research Results

The results include the three following parts;

1) The pattern of Buddhism propagation made by Thai monks ensemble in Thai society during the past-to-present days

⁹Khun Tohkun, **Buddhism in Daily Life**, (Bangkok: O.S.Printing House, B.E. 2537), p. 74-86.

¹⁰Phrapornchai Kontasaro (Kaewwichien), "Buddhism Propagation Strategy", **Master of Liberal Arts**, (Bangkok: Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2550).

¹¹Sanit Srisumdaeng. **Buddhism and Education**. Bangkok: Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2547. p. 225-234.

¹²Nattaya Kaewsai. **A Study of Thammaguy Temple's Role in Using Information Technology For Worldwide Buddhism Propagation**. Bangkok: Office of the National Culture Commission. B.E. 2542. p. 75.

During the past-to-present days, the most practical ways of Buddhism propagation or Dharma teaching include seven modes, namely; (1.1) direct moral conversation pattern, the same as the Buddha's, the founder of Buddhism made in an ancient era towards one or more of the visitors, (1.2) morality discussions for finding the truly practical ways, (1.3) occasional training and notifying as requested in guiding good-or-bad things for public's determination, (1.4) direct morality teaching in overall topics for public audience, (1.5) idea exchanging about morality or "Dharma" practices in specific occasions (1.6) question-and-answer forum (Q & A Forum) and (1.7) in-depth explanation about morality and enlightenment among knowledge seekers.

2) The problems of implementing the former pattern and methods of the Buddhism propagation

The problems of implementing the former pattern and methods of the said Buddhism propagation include; (2.1) less harmonious way of Buddhism propagation policy formulation among central and regional related units in the country, (2.2) less potential human resources for religious teaching, (2.3) less effective and society-responsive methods for Buddhism propagation in modern era, and (2.4) less attractive and effective teaching media.

3) A development of proactive pattern and methods of the Buddhism propagation for Thai monks ensemble.

The recommended proactive pattern and methods of the said Buddhism propagation for Thai monks ensemble include "the Three New Dharma Centers Establishment". The first Center should be an academic-based department to conduct Research and Development tasks (R & D mission) for innovative methods launching. The second one should be an action-based department for networking tasks to broaden the partnership for Buddhism propagation. The last one should be media development-based department for media creation to response to the Buddhism propagation in modern society.

Additionally, the researcher proposes two main recommendations for the future development. The first one is to apply this research result as a fundamental data for making a new pattern of Buddhism propagation within an appropriate circumstances for each organization. The last one is to conduct the future research

with a focus on new modern pattern of Buddhism propagation in domestic and foreign countries.

Bibliography

- Faculty of Management Science, Phetchaburi Rajabhat University. **Management Science Journal**. Phetchaburi Province: Phetchaburi Rajabhat University. B.E. 2551.
- Khun Tohkun. **Buddhism in Daily Life**. Bangkok: O.S.Printing House. B.E. 2537.
- Munkiet Kosolniratwongse. **Buddhism: Theory and Consulting Techniques**. Bangkok: Siwiriyasarn. B.E.2541.
- Nattaya Kaewsai. **A Study of Thammaguy Temple's Role in Using Information Technology For Worldwide Buddhism Propagation**. Bangkok: Office of the National Culture Commission. B.E. 2542.
- Nikamanon, Patom. **The Implication of Buddhist Thoughts and Practices for Adult Education : Focus on Thailand**. University of Manchester, England, 1977.
- Pannudda Noppanawan. **A Study of Communication Process for Buddhism Propagation in Thai Sangha Institutes**. Master of Buddhism Science. Bangkok: Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2533.
- Phramaha Bunjob Thiwongso (Sripaengmon). **A Study of Roles and Performance in Buddhism Propagation of Phrakrusutasarnpimol**. Master of Buddhism Studies. Bangkok: Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2549..
- Phrapornchai Kontasaro (Kaewwichien). **Buddhism Propagation Strategy**. Master of Liberal Arts. Bangkok: Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2550.
- Phrarachapatipan. **The Sermon Science**. Bangkok: Wung-aksorn. B.E. 2557.
- Saman Ngamsanit. **Components of Communication for Buddhism Approach**. (copy version). Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2542.
- Sanit Srisumdaeng. **Buddhism and Education**. Bangkok: Mahachulalongkornrachawitayalai University. B.E. 2547.
- Sanya Sanyawiwat. **Sociology**. Bangkok: Chulalongkorn University, 8th edition. B.E.2543.

๒๑๖ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๕๘

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม The Implementation of Sufficiency Economy Philosophy Reduce Inequality in Society

กมลพร กัลยาณมิตร*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม” มีวัตถุประสงค์การวิจัย ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลทางประชากรศาสตร์ที่มีต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ๒) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจ การร่วมกิจกรรม การเผยแพร่ความรู้ และการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง ๓) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ๔๐๐ คน และเสริมด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างจากกลุ่มตัวอย่าง ๑๒ คน โดยทำการศึกษาในพื้นที่ ๔ เขต คือ เขตบางรัก เขตพญาไท เขตบางเขน และเขตหนองแขม เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามได้ครบตามจำนวนที่กำหนดแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า การร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำ การเผยแพร่ความรู้ และการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับปานกลาง, การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ และด้านสังคม อยู่ในระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาใช้เป็นแนวทางในดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ความเหลื่อมล้ำ

ABSTRACT

The research titled " The implementation of sufficiency economy philosophy reduce inequality in society," the objective of this research 1) to study

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, Email : kramonporn@hotmail.com

the demographic towards bringing philosophy to reduce inequality in society 2) to study the level of cognition, activity dissemination and the living accordance with philosophy of sufficiency economy. 3) to study the public opinion on the implementation sufficiency economy of philosophy to reduce inequality in society. The quantitative research mixed with a qualitative research. Questionnaire as a tool to collect data from a sample of 400 samplings and is strengthened by the unstructured interview from a sample of 12 samplings in four districts studied by the Bangrak, Phayathai, Bangkhen and Nongkhaem district. When collecting information from questionnaires completed by a given amount and then analyzed with a statistical computer program, and qualitative research using descriptive statistics.

The results of quantitative research found that : sufficiency economy activity dissemination in the middle level, cognition and the living accordance with philosophy of sufficiency economy in the low level. The implementation of sufficiency economy philosophy reduces inequality in society, economic, psychological and social aspects in the agreed.

The results of the qualitative research showed that : all samples are knowledgeable about sufficiency economy philosophy and used as a guide in life as well

Keyword: Sufficiency, Economy Philosophy, Reduce

๑. บทนำ

...พอเพียง มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีกคือ คำว่า พอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้ อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น...”พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ (พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัยวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑) เพื่อชี้แนะ

แนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และต่อมาภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้พสกนิกรรอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เศรษฐกิจพอเพียงสอนให้คนไทยมีความพอประมาณในสิ่งที่คิดและทำมีเหตุผลมีความรับผิดชอบและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่างๆ ได้ ทำให้ช่วยลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมได้

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมีมานานแล้ว และเป็นปัญหาเรื้อรังที่สะท้อนถึงความแตกต่างในการของการเข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ รวมถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงที่รัฐจัดให้ด้วย ความเหลื่อมล้ำนั้นมีมาอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย โดยช่องว่างระหว่างรายได้ของคนรวยกับคนจนนั้นก็เป็นอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในสังคม ความเหลื่อมล้ำอาจเกิดจากการขาดโอกาส ขาดสิทธิ ขาดทรัพยากร เนื่องจากความเหลื่อมล้ำนั้นเป็นเรื่องของความรู้สึกที่เหนือกว่าและด้อยกว่า ยิ่งความแตกต่างทางวัตถุยิ่งมากเท่าใด ความเหลื่อมล้ำทางสังคมก็ยิ่งขึ้นเท่านั้น เพราะสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำมาก ความสัมพันธ์ทางสังคมก็จะเสื่อมสลายลง สังคมจะอ่อนแอ ผู้คนไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน คุณภาพชีวิตของคนจะดีขึ้นและมีความรู้สึกปลอดภัยภายใต้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่า ความเหลื่อมล้ำจึงนำมาซึ่งความแตกแยกและฝูรอนของสังคม ความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้คือ ความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมในมิติต่างๆ เช่น ความตื่นตัวด้านอัตลักษณ์ ความมีศักดิ์ศรี ความต้องการการยอมรับนับถือ ความต้องการความเสมอภาค การไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เมื่อความคาดหวังเหล่านี้มักต้องพบกับความผิดหวังอยู่เสมอ จึงทำให้เกิดความรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างไม่ยุติธรรม จึงเป็นสาเหตุสำคัญของความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคม และความเหลื่อมล้ำเหล่านี้นับวันยิ่งก่อตัวจนกลายเป็นรอยเลื่อนในสังคมไทยที่รอวันจะปะทุระเบิดขึ้นมาอันจะก่อให้เกิดความเสียหายมากในสังคมไทยโดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

เนื่องจากกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางความเจริญที่ผูกขาดเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การปกครอง และพยายามสะท้อนภาพความเป็นประเทศไทยผ่านกรุงเทพเป็นตัวแทน ผู้คนจากทั่วสารทิศจึงต้องเดินทางเข้ามาแสวงหาโอกาสและชีวิตที่ดีกว่าในเมืองหลวง ครั้นเมื่อถึงวันหยุดตามประเพณีไทย เช่น วันสงกรานต์” หรือ “วันปีใหม่” ภาพของผู้คนที่แออัดเนืองแน่นตามสถานีขนส่งที่คราคร่ำไปด้วยผู้คนที่เดินทางกลับภูมิลำเนา และในวันรุ่งขึ้นท้องถนนในกรุงเทพฯที่เคยแน่นขนัดไปด้วยการจราจรที่ติดขัดกลายเป็นเมืองร้างที่ไม่มีรถวิ่ง ดังนั้น การกำหนดนโยบายสำหรับคนกรุงเทพฯต้องให้ประชาชนในทุกพื้นที่ที่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมต่อการเข้าถึงระบบการบริการขั้นพื้นฐานต้องให้กระจายความเจริญออกไปยังพื้นที่ต่างๆอย่างทั่วถึง ดังนั้น ลักษณะของความเหลื่อมล้ำในพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นสังคมเมืองจึงมีอยู่ในระดับสูง และเป็นปัญหาสำคัญที่อาจจะขยายระดับความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มสูงยิ่งขึ้นเรื่อยๆ หากไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐที่ต้องเร่งหาทางแก้ไขปัญหานี้ โดยแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคมลงได้ โดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาใช้เป็นแนวทางในการปรับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของคนกรุงเทพฯ ตามวิถีพอเพียง เพื่อช่วยลด การแก่งแย่ง แข่งขันในการดำเนินชีวิต

ที่เน้นวัตถุนิยมจนตกเป็นทาสของความฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็น จนถึงจุดหนึ่งอาจก่อให้เกิดภาระหนี้สินและกลายเป็นความเดือดร้อนที่นำมาสู่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติได้ด้วยปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม” เนื่องจากหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยแก้ไขปัญหาและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ เพราะเป็นปัญหาสำคัญของสังคมที่ควรตระหนักร่วมกันเพื่อหาทางแก้ไขให้ลดน้อยลงก่อนที่จะขยายตัวบานปลายกลายเป็นปัญหาที่ซับซ้อนที่ยากต่อการแก้ไขและอาจก่อให้เกิดความสูญเสียต่อประเทศชาติได้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑. เพื่อศึกษาข้อมูลทางประชากรศาสตร์ที่มีต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

๒.๒. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจ การร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่ความรู้ และการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน

๒.๓. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

๓. ขอบเขตการวิจัย

๑. ด้านเนื้อหา ศึกษาแนวคิด/ทฤษฎี/ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และความเหลื่อมล้ำ

๒. ด้านพื้นที่ ศึกษาพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ใน ๔ เขต คือ เขตบางรัก เขตพญาไท เขตบางเขน และเขตหนองแขม

๓. ด้านประชากร ศึกษาประชาชนในพื้นที่เขตพระนครของกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ที่ ๔๐๐ คน ตามขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม” เป็น การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

๔.๑) การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ศึกษา

ประชากรกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชนทั้งเพศชายและหญิงที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตปกครองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งข้อมูลที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่ ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ เรื่อง จำนวนราษฎรทั่ว

ราชอาณาจักร พบว่า มีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕,๖๙๒,๒๘๔ คน แยกเป็นประชากรเพศชาย จำนวน ๒,๖๙๕,๕๑๙ คน และเพศหญิง จำนวน ๒,๙๙๖,๗๖๕ คน

กลุ่มตัวอย่าง

จากจำนวนตัวเลขของประชากรที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครรวมทั้งสิ้น จำนวน ๕,๖๙๒,๒๘๔ คน ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการของ Taro Yamane การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างยอมให้มีค่าความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ ๕ และที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ % และกำหนด ความมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ปรากฏว่าได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรที่สามารถเชื่อถือได้ คือ จำนวน ๔๐๐ ตัวอย่าง ใช้ความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยแบ่งเขตการปกครองของกรุงเทพมหานครตามเกณฑ์การแบ่งของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้แก่ เขตเมือง เขตกลางเมือง และเขตชานเมือง ซึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาเพียง ๔ เขต จึงทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีจับสลาก ได้ตัวแทนเขตของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มเขตเมือง ได้เขตตัวแทน ๒ เขต คือ เขตบางรัก และเขตพญาไท

กลุ่มกลางเมือง ได้เขตตัวแทน ๑ เขต คือ เขตบางเขน

กลุ่มชานเมือง ได้เขตตัวแทน ๑ เขต คือ เขตหนองแขม

ใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (quota sampling random) คือ กำหนดให้แต่ละเขตมีกลุ่มตัวอย่างเท่ากันเขตละ ๑๐๐ ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ

๔.๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร ได้แก่ ประชากรที่อยู่ใน ๔ เขต ได้แก่ เขตบางรัก เขตพญาไท เขตบางเขน และเขตหนองแขม

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่พบแบบบังเอิญในแต่ละเขต เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการกำหนดโควต้า (Quota Random Sampling) ให้แต่ละเขตมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนเท่ากันเขตละ ๓ คน รวม จำนวน ๑๒ คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาในงานวิจัยนี้สามารถแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. ตัวแปรต้น ประกอบด้วย เพศ อายุ รายได้ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และการได้รับฟังข่าวสาร

๒. ตัวแปรสอดแทรก ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่ความรู้ และการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ใน ๓ ด้าน คือ ๑) การลดความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ ๒) การลดความเหลื่อมล้ำด้านจิตใจ ๓) การลดความเหลื่อมล้ำด้านสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามปลายปิดและแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลปฐมภูมิเป็นแบบเชิงสำรวจ (Survey) โดยนำแบบสอบถามไปสอบถามประชาชนที่พบแบบบังเอิญในเขตตัวแทนจำนวน ๔ เขต ของ กรุงเทพมหานคร ในส่วนของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่พบแบบบังเอิญในแต่ละเขตตามจำนวนที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามได้ครบตามจำนวนที่กำหนดแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ในภาพรวมทั้ง ๔ เขต ด้วยโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ F-test หรือ One-Way ANOVA ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

๕. ผลการวิจัย

๕.๑. การวิจัยเชิงปริมาณ

สรุปผลการวิจัยเรื่อง “การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม” ดังต่อไปนี้คือ

๑) การร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่ความรู้ และการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พบว่าการร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๘๑ – ๒.๖๐

พบว่าการเผยแพร่ความรู้ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง ๒.๖๑ – ๓.๔๐

พบว่า การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง ๒.๖๑ – ๓.๔๐

๒) ความคิดเห็นต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

พบว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง

พบว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านจิตใจ อยู่ในระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง

พบว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านสังคม อยู่ในระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง

๓) การทดสอบสมมติฐาน

เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ การได้รับฟังข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่ความรู้ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ต่างกันมีผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมแตกต่างกัน

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๒ คน โดยผู้วิจัยจะนำผลการศึกษาเชิงคุณภาพมาอภิปรายผลร่วมกับเชิงปริมาณเพื่อเสริมข้อมูลซึ่งกันและกันให้มีความชัดเจนมากขึ้น

๖. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม” มีบางประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาข้อมูลความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ที่มีต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ที่มีต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมเกี่ยวกับปัจจัยด้านเพศที่ต่างกันนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของกัญธิภา วงศ์ประทีป^๑ เรื่อง การรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ พนักงานประจำสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เขต ๑ ภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ แตกต่างกันอย่างมีความสุขในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นอกจากนี้ เรื่องเพศยังถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๓๐ เรื่องความเสมอภาคของบุคคล ไว้ว่า “บุคคล

^๑กัญธิภา กิตติวงศ์ประทีป, “การรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐).

ย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่าง..... จะกระทำมิได้” และจากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ยืนยันว่า เพศที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่างกัน ดังความรู้สึกของ **พรณี** เพศหญิง “ส่วนใหญ่เป็นปัญหาหนี้สินเยอะ หนี้หลายทาง กู้มาใช้จ่าย เพราะหาได้ไม่พอใช้ แต่พอได้รู้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ก็ใช้ปรับปรุงตัวเอง เดียวนี้ชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม หนี้สินลดลง เมื่อทำตามแนวทางของความพอเพียง โดยทำงานหนักขึ้น และประหยัดมากขึ้น จึงสามารถมีเงินผ่อนใช้หนี้ จนขณะนี้หนี้เหลืออยู่ไม่มาก ชีวิตมีความสุขขึ้น ไม่ต้องนอนก่ายหน้าผากว่าจะหาเงินที่ไหนมาใช้เขา ไม่ต้องคอยหลบหน้าเจ้าหน้าที่เหมือนที่ผ่านมา...” ในขณะที่ “**สมบุญ**” เพศชายกล่าวว่า “ได้กู้เงินมาจาก ธกส. มาทำนา ที่ต่างจังหวัด ก็ทำตามที่พ่อหลวงให้แนวทางไว้ คือ แบ่งข้าวไว้กินส่วนหนึ่ง ไม่ต้องซื้อเขา อีกส่วนหนึ่งก็นำไปขายนำเงินมาใช้หนี้ที่กู้มาจากธนาคาร.... “...การดำเนินชีวิตตามความพอเพียง คือ ไม่ทำให้เดือดร้อน พี่พาดตนเองได้ ไม่เป็นภาระของใคร ได้นำคำสอนนี้ไปสอนสมาชิกในครอบครัว ให้รู้จักทำมาหากิน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หากินโดยสุจริต แบ่งกิน แบ่งใช้ให้เหมาะสม....” ซึ่งเห็นได้ว่า ความคิดของพรณี แสดงถึงความมีจิตใจอ่อนโยน แต่ความคิดของ**สมบุญ** แสดงถึงความหนักแน่น อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเพศตามธรรมชาติ ทำให้เพศหญิงและเพศชายมีความคิดเห็นต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจ การร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่ความรู้ และการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ระดับของความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับทั้งทราบและไม่ทราบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **ศีลวัต ศรีสวัสดิ์^๒** เรื่องความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันและเป็นแนวทางการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัยระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ระดับการศึกษา พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ทำงาน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายได้เฉลี่ยต่อ

^๒ศีลวัต ศรีสวัสดิ์, “ความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒).

เดือน การออมเงิน และการบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์ นอกจากนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ “นิตยา” ยังสนับสนุนว่า “มีอาชีพรับราชการ มีข้อดี เพราะในหน่วยงานจะมีการรณรงค์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ข้าราชการน้อมนำมาปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่และในการดำเนินชีวิต เป็นแนวทางที่ดีมาก ทำให้รู้จัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อนหน้านี้ ไม่มีใครคิดถึงและไม่ได้ทำตาม จนเกิดปัญหาเศรษฐกิจที่รุนแรงขึ้นทำให้คนไทยได้รู้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้คนไทยเป็นหลัก มีค่ามากที่สุด และทำให้ประเทศไทยผ่านพ้นวิกฤติในครั้งนั้นได้

ระดับการร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ โอภาส นิติกิจไพบูลย์^๓ เรื่องการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกร กรณีศึกษา เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากที่เกษตรกรเข้าร่วมโครงการวนเกษตรส่งผลให้รายได้ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตภาระหนี้สินในระบบ และภาระหนี้สินนอกระบบลดลง ในขณะที่ผลการศึกษาครั้งนี้ ระดับการร่วมกิจกรรมของประชาชนในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับต่ำนั้นสามารถอธิบายเหตุผลได้โดย “มาลี” ซึ่งทำงานบริษัทเอกชนและเป็นคนกรุงเทพ บอกว่า “คนกรุงเทพไม่ค่อยมีเวลาไปร่วมกิจกรรมของชุมชน หรืองานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง อาจเป็นเพราะยุ่งกับการทำงาน ออกจากบ้านแต่เช้า กลับถึงบ้านก็ค่ำแล้ว จึงห่างไกลจากกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากนี้ได้ทราบข่าวจากโทรทัศน์เมื่อกลับบ้าน ดูข่าวภาคค่ำ เดินทางทำงาน เจอรถติด ก็เหนื่อยแล้ว.....”

ระดับการเผยแพร่ความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจำนวน ๔๐ ศูนย์ ๕ เครือข่าย ผลการศึกษาพบว่า ๑) ปราชญ์ชาวบ้านมีคุณค่าสูงในเชิงสัญลักษณ์ของความรู้และความดี โดยถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้สู่บุคคลอื่น เพื่อการพัฒนาและการสร้างสรรค์สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข ภายใต้กระบวนการที่ยั่งยืน โดยใช้ความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแรงบันดาลใจที่หลากหลายภายใต้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ๒) เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับมาก และนำความรู้ไปปฏิบัติในระดับมากและความคิดเห็นต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์

^๓ โอภาส นิติกิจไพบูลย์, “การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกร กรณีศึกษา เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม”, *ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการเศรษฐกิจ คณะพัฒนาเศรษฐกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗).*

เครือข่ายประชาชนชาวบ้านอยู่ในระดับมาก รวมทั้งความพร้อมและศักยภาพของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการดำเนินชีวิตของคนกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่อาศัยความรู้จากการติดตามข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือการส่งเสริมภายในหน่วยงานของรัฐที่เป็นหน่วยเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามคำบอกเล่าของ “นิตยา” มีอาชีพรับราชการครู ได้เล่าว่า “มีอาชีพรับราชการ ได้เปรียบ เพราะในหน่วยงานจะมีการรณรงค์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ข้าราชการน้อมนำมาปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่และในการดำเนินชีวิต” “หรือแม้แต่ “ไชยา” ที่มีอาชีพรับราชการกล่าวว่า “ได้ทำตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมานานแล้ว เป็นแนวทางที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เงินที่หามาได้ ต้องแบ่งเก็บไว้ใช้ ไม่ไปรบกวนหรือยืมเงินคนอื่นให้เขาลำบากใจ.....”

การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณัฐพจน์ ยืนยง เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครจำนวน ๓๕๐ คน ผลการวิจัยพบว่า (๑) ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านความมีเหตุผล ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และด้านความพอประมาณ ส่วนคุณภาพชีวิตโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านร่างกาย (๒) การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับสูง แต่ผลการศึกษาคั้งนี้กลับพบว่า การดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับต่ำนั้น อาจเนื่องมาจากมีความเข้าใจ แต่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามได้เพราะมีความเหลื่อมล้ำในสังคมสูง ดังความคิดของ “สุพิศ” “เข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ อยู่กันอย่างพอเพียง ไม่ใช่จ่ายเกินตัว และไม่สร้างภาระหนี้สิน มีที่อยู่ต่างจังหวัด ได้นำแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับที่นา โดยแบ่งที่ไว้ทำนาเองจำนวนหนึ่งเท่าที่ทำได้ ที่เหลือให้เขาเช่าทำนา และปลูกอ้อย มีอาชีพรับเหมาก่อสร้างในขนาดงานเล็กๆ ที่พอทำไหว.....”

สนับสนุนด้วยเหตุผลของ “พรรณี” อาชีพค้าขายอาหาร “.....แต่พอได้รู้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ก็ใช้ปรับปรุงตัวเอง เช่น เศรษฐกิจไม่ดี ทำให้ค้าขายฝืดเคือง ก็เพิ่มชั่วโมงขายให้มากขึ้น และทำอาหารให้ลดลง จะได้ไม่เหลือทิ้ง เสียของไป เพราะถ้าขายอาหารไม่หมด ขาดทุนทุกวัน เงินที่กั้มาลงทุนก็เพิ่มหนี้มากขึ้น ขาดทุนสะสม เป็นดินพอกหางหมู”

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ และด้านสังคม

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐพจน์ ยืนยง^๕ ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูมีข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ ได้แก่ ควรคำนึงถึงรายรับและรายจ่ายก่อนการตัดสินใจดำเนินการใช้จ่ายทุกครั้ง ด้านความมีเหตุผล ได้แก่ ควรใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ด้านมีภูมิคุ้มกันในตัว ได้แก่ ควรมิวิญในการใช้จ่ายเงิน และรู้จักเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (๒๕๕๐) ได้ทำการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน จำนวนทั้งสิ้น ๑,๐๐๓ แห่ง พบว่า การบรรเทาปัญหาความยากจนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่าสามารถลดรายจ่ายเฉลี่ยร้อยละ ๙.๖๘ และเพิ่มรายได้ เฉลี่ยร้อยละ ๑๒.๓๗ แนวทางนี้ยืนยันได้จาก “วรรณนา” ที่ได้ปฏิบัติตาม “.....เศรษฐกิจพอเพียงสอนให้ทำบัญชีครัวเรือน เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงินในสิ่งจำเป็น และรู้ว่าหาได้เท่าไรและควรต้องใช้จ่ายเท่าไร ให้มีเหตุผลในการใช้จ่ายเงินและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต.....เป็นแนวทางที่ดีมาก ทำให้รู้จักปรับการใช้ชีวิตให้มีความมั่นคงขึ้น และอยู่ในสังคมได้ดีขึ้น ตั้งใจว่า ถ้าไม่มีงานทำ จะเอาเงินที่ออมไว้มาลงทุนทำเกษตรสวนครัวไว้กินเอง โดยปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่เอง ก็คงสามารถอยู่ได้ จากเงินออมที่มีอยู่และมาลงทุนทำแบบนี้ ก็เลี้ยงตัวเองได้ มีข้าวปลา อาหารไว้กินเอง อยู่อย่างพอเพียง”

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านจิตใจ อยู่ในระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ สมพร กุดน้อย^๕ ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานบริษัท แพรนต้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ พนักงานที่ปฏิบัติงานอยู่ ณ สำนักงาน จังหวัด กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๓๐ คน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การ สามารถพยากรณ์พฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางค่อนข้างสูง กับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0๑ และสนับสนุนจาก **อาทิตย์** มีความคิดเห็นว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้คนในสังคมอยู่

^๕ ญัฐพจน์ ยืนยง, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕).

^๕ สมพร กุดน้อย, “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน บริษัท แพรนต้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน)”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐).

ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสมดุลและยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ และส่งเสริมให้คนทำงานมีค่านิยมในเรื่องความกตัญญูรู้คุณผู้มีพระคุณ ทำให้องค์การเข้มแข็งและมั่นคง.....” นอกจากนี้ “จิตรา” ได้เล่าตัวอย่างว่า “เศรษฐกิจพอเพียง คือการ “รู้จักตัวเอง” ว่าเราคือใคร มีฐานะแค่ไหน มีความจำเป็น ไม่จำเป็นอะไรบ้าง แล้วก็ตัดสินใจทำอะไรให้สมกับฐานะของเราตรงนั้น ไม่มากไป ไม่น้อยไป ประหยัดเงินที่เราอาจใช้โดยไม่จำเป็น ระยะเวลาแรกปรับตัวไม่ค่อยจะได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปจึงไม่เกิดปัญหา การปรับตัว เมื่อก่อนไม่ค่อยใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอเปลี่ยนบุปป์ก็เลยท้อได้ง่าย แต่เวลาทำได้ ก็สามารถทำให้เราใช้ชีวิตแบบพอเพียงได้อย่างมีความสุข เวลาไปซื้อของจะพยายาม “มีสติ” ไม่ฉวยทุกอย่างได้ไปจ่ายเงินเลย “ใช้เหตุผล” นึกก่อนเสมอว่าเราจะเอาไปใช้ทำอะไร เราสามารถทำอะไรที่ถูกกว่ามาแทนรีเปลา ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ หรือเรามีของที่ใช้แทนกันได้คืออยู่แล้ว ก็ข่มใจให้ “รู้จักพอ” และนำของวางกลับชั้นตามเดิม.....”

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านสังคม อยู่ในระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของชัยวัฒน์ ธีระกุลพิศุทธิ์ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลสุโษะ อำเภอบะเหลียน จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้แก่ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความพอประมาณ การมีความรู้ ความมีเหตุผล สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และการมีคุณธรรม โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ร้อยละ ๒๙.๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกจากนี้ยังยืนยันได้จาก “สมบุญ” ซึ่งกล่าวว่า “....ได้ทราบเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมานานแล้ว ได้นำมาปฏิบัติ พอมีความรู้ ความพอประมาณ คือ ต้องใช้ให้พอกับที่ทำมา ได้ ไม่มีหนี้สิน ได้เงินเดือนจาก ธกส. มาทำนา ที่ต่างจังหวัด ก็ทำตามที่พ่อหลวงให้แนวทางไว้ คือ แบ่งข้าวไว้กินส่วนหนึ่ง ไม่ต้องซื้อเขา อีกส่วนหนึ่งก็นำไปขายนำเงินมาใช้หนี้ที่กู้มาจากธนาคาร.... การดำเนินชีวิตตามความพอเพียง คือ ไม่ทำให้เดือดร้อน ฟังพาดตนเองได้ ไม่เป็นภาระของใคร ได้นำคำสอนนี้ไปสอนสมาชิกในครอบครัว ให้รู้จักทำมาหากิน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หากินโดยสุจริต แบ่งกิน แบ่งใช้ให้เหมาะสม....” ดังเช่น “มาลี” ที่ดำเนินชีวิตตาม “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่มีประโยชน์มาก ทำให้ได้ตามที่พ่อหลวงสอนไว้ และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น นำมาแก้ปัญหาเศรษฐกิจ โดยรู้จักกิน รู้จักใช้ รู้จักออม ทำให้จิตใจดีขึ้น มั่นคง สบายใจขึ้น

อีกความรู้สึกรู้สึกของ “นิตยา” ที่กล่าวด้วยเสียงเครือและดวงตาที่รินด้วยน้ำตาว่า “เป็นบุญของคนไทยที่มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ที่ทรงพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตให้แก่คนไทยและประเทศชาติ เพราะไม่มีพระมหากษัตริย์ประเทศใดในโลกที่จะเสียสละให้แก่ประชาชนมากมายมหาศาลเช่นนี้.....”

สรุป การอภิปรายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ และสังคม ตามผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไว้

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผลการศึกษาพบว่า การร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับต่ำ รัฐบาลจึงควรจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องที่ต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมมากขึ้น เพื่อทำให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลง

๒. ผลการศึกษาพบว่า การเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับปานกลาง รัฐบาลจึงควรกำหนดเป็นนโยบายให้หน่วยของรัฐและเอกชนดำเนินการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ และเป็นภาคีการทำงานร่วมกับภาครัฐ เพื่อช่วยให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลง

๓. ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับปานกลาง รัฐบาลต้องเร่งการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและเข้าใจประโยชน์ในการปฏิบัติตามหลักการที่สำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งช่วยให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลงได้

๗.๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. การวิจัยครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาวิจัยในแต่ละเขตของกรุงเทพมหานคร เพื่อจะได้ทราบลักษณะของความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างกันไปในแต่ละเขต

๒. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนในสังคมชนบทกับประชาชนในสังคมเมือง ที่มีการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ด้านการศึกษา ด้านพื้นที่ และด้านนโยบาย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กัลยา วาณิชย์บัญชา. การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๕๖.

(๒) วารสาร:

ยงยุทธ บุราสิทธิ์. ชุมชนคนอีสานกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : วารสาร ภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๖)

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

กัญธิภา กิตติวงศ์ประทีป. “การรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐.

ณัฐพจน์ ยืนยง. “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการครูสังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕.

ศิลาวัต ศรีสวัสดิ์. “ความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

สมพร กุดน้อย. “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การประยุกต์ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการองค์การพบพฤติกรรมการทำงานและคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน บริษัท แพรด้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน)”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

โอภาส นิติกิจไพบูลย์. “การประยุกต์ใช้นวพระราชาดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกร กรณีศึกษา เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์ของผู้นำวิบูลย์ เข้มเฉลิม”. **ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการเศรษฐกิจ คณะพัฒนาเศรษฐกิจ**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๗.

อาบัติ : บทวิเคราะห์อันว่าด้วยหนังศาสนากับมุมมองท่าทีตามแบบชาวพุทธ Āpatti : As a Film Critic with Buddhism

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร*

บทคัดย่อ

ในปลายปี ๒๕๕๘ หนังที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาเรื่อง “อาบัติ” กลายเป็นประเด็นถกเถียงวิวาทะโต้แย้ง เห็นต่าง ทั้งการห้ามฉายโดยกระทรวงวัฒนธรรม ให้ปรับบท ลดทอนความจริง โยงถึงเสรีภาพในการสื่อสารความจริง ทั้งการละเมิดก้าวล่วงภูมิภาคผู้รับศาสนาที่ถูกสื่อผ่านหนัง อันสัมพันธ์กับรัฐ อำนาจ การใช้อำนาจ บทศึกษานี้จึงมุ่งสะท้อนมุมมองประเด็นปัญหาข้อถกเถียงนั้น พร้อมเสนอมติ “ท่าที” ในแบบชาวพุทธว่าควรมีทิศทางหรือท่าทีอย่างไร เพื่อส่งเสริมให้สังคมนี้ใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างแยกคอกตามหลัก “เหตุและผล”

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาปรากฏการณ์หนัง และการทำหนังทางศาสนาเพื่อปรับท่าทีและเสนอทางออกตามหลักพุทธธรรม โดยใช้วิธีการศึกษาจากปรากฏการณ์ข้อโต้แย้งทางสังคมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : อาบัติ,หนังศาสนา,ความขัดแย้ง

ABSTRACT

The controversial case became a religious conflict. Seen through a different perspective view of a state power authority to position the film well. On the contrary, most dating back to the substance of the facts in the film, the film creates awareness and deterrence to prevent any recurrence. The film is also the social implications, reflecting the fact that it appears as a symbol of the fact that the resolution should prevent over substance is in fact concealed.

This article aims to study the phenomenon of the film. And do religious attitude to adjust and offer a solution based on Buddhist principles. Using the study of social phenomena, the arguments and the relevant documentation.

Keywords : Āpatti, film of Buddhism, Conflict.

* อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. บทนำ

หนังสือพิมพ์ หมายถึง ภาพยนตร์ที่มีประเด็นเข้ามาเกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ข้อปฏิบัติ ทางศาสนา กรณีสังคมไทยเกิดประเด็นขัดแย้ง กรณีหนึ่ง “อาบัติ” จากกรณีที่สมาคมนักวิชาการ เพื่อพระพุทธศาสนา (สนพ.) และภาคีเครือข่ายองค์กรพุทธอื่นหนังสือเรียนขอให้ สำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรม (สวธ.) กระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) ทบทวนการจัดฉายภาพยนตร์เรื่อง “อาบัติ” ของค่ายสหมงคลฟิล์ม อินเตอร์เนชั่นแนล และถูกห้ามฉาย “มติบอร์ดภาพยนตร์ห้ามฉาย ‘อาบัติ’”^๑ โดยให้เหตุผลว่า แสดงภาพและเนื้อหาพฤติกรรมของสงฆ์ในทางชู้สาวเป็นจุดขาย ไม่เหมาะสม^๒ แม้ในที่สุดจะมีการอุทธรณ์ ปรับบท จัดเรท เปลี่ยนชื่อ จาก “อาบัติ” เป็น “อาบัติ” จนกระทั่งให้มีการฉายในที่สุด แต่สาระสำคัญอยู่ที่ประเด็นโต้แย้งและความเห็นต่างผ่านแนวคิด เรื่องเสรีภาพในการสร้างหนัง แนวคิดเรื่องความเหมาะสมกับ “ศาสน” ที่สื่อออกมา รวมไปถึงวุฒิภาวะของการดูอันสัมพันธ์กับแยกแยะตัวหนังที่จะสื่อออกมา ดังทัศนะของ คมกฤษ อู่เด็กเค่ง ที่ว่า “...พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความจริงและเหตุผล ทำไมพูดความจริง จึงกลายเป็นปัญหาไปเสียได้ ...”^๓ หรือ นีวกลม เสนอทัศนะร่วมว่า “...คนเซ็นเซอร์เป็นห่วงแทบตายว่า คนดูที่ไม่มีวิจารณญาณ ดูแล้วจะนำเอาไปเป็นเยี่ยงอย่าง โรงหนังก็มีระบบ เรตติ้งคัดกรองคนดู แต่ในความเป็นจริง ในโรงที่ไปดูวันนี้มีเด็กตัวเล็กๆ เจี้ยวจ้าวเต็มไปหมด ตกกลางว่าไอ้สิ่งที่ควรซีเรียส ควรรับผิดชอบ ก็ไม่เห็นเคร่งครัด...”^๔ หรือ “...ประเทศดัดจริต ชอบปกปิดไม่ยอมรับความจริง หนังมุ่งสมสู่กันฉายได้ หนังสือสะท้อนให้คิดห้าม” บทสรุปของหนังที่ปรับว่าสื่ออย่างไรหรือผลอย่างไรผู้เขียนไม่ทราบชัด เพราะผู้เขียนก็ไม่ได้ดูหนังหรือมีส่วนร่วมกับหนังแต่ประการใด ได้แต่เพียงตามดูคลิปใน Youtube ว่าหนังมีภาพรวมอย่างไรตามการประชาสัมพันธ์ พร้อมคำโปรยที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนที่ว่า

“ชั้น” เด็กหนุ่มวัย ๑๙ ปีผู้เอาแต่ใจตนเอง ไม่สนใจใคร และใช้ชีวิตศึกษาคณะของอย่างสุดซึ้ง เขาจึงถูกพ่อบังคับให้มาบวชเณรเพื่อตัดนิสัย การบวชอย่างไม่เต็มใจ ไร้ศรัทธา และด้วยความรู้สึกที่ไม่เข้าใจว่าตนเองทำผิดอะไรนักหนา จึงทำให้ชั้นยังคงใช้ชีวิตเหมือนปกติทั่วไปแม้จะอยู่ในผ้าเหลืองแล้วก็ตาม รวมถึงการแอบคบหากับ “ฝ้าย” สาววัยรุ่นห้องถิ่นผู้โหยหาในความรักซึ่งเหมือนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวเดียวที่ทั้งคู่มิให้แก่กันและเชื่อมั่นว่าไม่ใช่เรื่องผิดแต่อย่างใด ทุกการกระทำที่ท้าทายการอาบัตินี้ ทำให้เณรชั้นต้องเข้าไปพัวพันกับเหตุการณ์ลึกลับชวนขนหัวลุกที่ถูกปกปิดไว้ภายในวัด ทั้งเรื่องราวความสัมพันธ์ของสีกากับพระ, การเผชิญหน้ากับผีเปรตที่ตามมาขอส่วนบุญและทวงคืนชีวิตที่ต่างเชื่อมโยงกัน

^๑ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “‘อาบัติ’ ในรัฐนาฏกรรมไทย”, *มติชนสุดสัปดาห์*, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘:๓๐.

^๒ ศีลา โคมฉาย, *พลานปี* ที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘:๗๗.

^๓ คมกฤษ อู่เด็กเค่ง, “ผี พรหมณ์ พุทธ : โยมอย่า ‘เลือก’ ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘:๖๗.

^๔ นีวกลม, “อาบัติ : ยุคสมัยที่ไม่มีเปรต” ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘:๔๐

อย่างคาดไม่ถึง รวมทั้งความผิดที่เขากำลังวิ่งหนี ก็เข้ามาตอกย้ำให้เขาต้องชดใช้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้กรรมใดใครก่อ กรรมนั้นตามสนอง..."อาบัติ"^๕ [คำโปรยประชาสัมพันธ์หนัง]

ภาพ ๑ แผ่นภาพประชาสัมพันธ์ทางสื่อหนัง ก่อนเข้าฉาย
ที่มีการเลื่อนฉายหรือห้ามฉายก่อนที่จะนำหนังนั้นไปสู่คณะกรรมการพิจารณา

สาระสำคัญที่ต้องการวิพากษ์ เกิดจากการที่สมาคมนักวิชาการเพื่อพระพุทธศาสนา (สนพ.) ทำหนังสือถึงหน่วยราชการคัดค้านการฉายหนังดังกล่าว หนังจึงกลายเป็นประเด็นร้อน เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้าง พระโยม ออกมาถกแถลง ชัดกัสนั้วผ่านสื่อออนไลน์ และช่องทางต่าง ๆ ในทางการสื่อสารสาธารณะ มีนัยของการเห็นต่าง ย้อนแย้ง ชัดแย้ง ไปจนถึงประณาม ถามว่าเหตุแบบนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเสมอมา ไม่แปลก ดังกรณีหนังเรื่อง The Davinci Code (๒๐๐๖/๒๕๔๙) ที่ถูกต่อต้านจากประเด็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพระเยซูคริสต์ ว่ามีครอบครัวและลูก และสายเลือดนั้นยังคงมีอยู่และสืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ประเด็นโต้แย้งคัดค้านกระจายไปทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย (ผู้จัดการออนไลน์ : ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙) หนังเรื่อง Innocence of Muslims (ปี ๒๐๑๒/๒๕๕๕) ที่มีเนื้อหา “หมิ่น” ศาสดาในศาสนาอิสลาม กระทั่งกลายเป็นความรุนแรงไปทั่วโลก ในอียิปต์และลิเบีย ชาวมุสลิมผู้โกรธแค้นได้ก่อการประท้วง มีการปิดล้อมและทำลายกำแพงสถานทูตสหรัฐประจำกรุงไคโร ประเทศอียิปต์ และใช้เครื่องยิงจรวดโจมตีสถานกงสุลสหรัฐในเบงกาซีประเทศลิเบีย เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ค.ศ. ๒๐๑๒ ทำให้เจ้าหน้าที่การทูตสหรัฐเสียชีวิตอย่างน้อย ๔ คน รวมทั้งนายคริสโตเฟอร์ สตีเวนส์ เอกอัครราชทูตสหรัฐในลิเบีย ซึ่งเสียชีวิตจากการสัลักควัน หลังขบวนรถถูกโจมตีขณะกำลังหลบหนี (YNETNEWS : ๐๙ ๑๒ ๒๐๑๒) ไทยกับประเด็นหนังเรื่อง Anna and The King (๑๙๙๙/๒๕๔๒) ที่ตอนแรกจะมาถ่ายทำและเข้าฉายในไทย แต่เมื่อมีการตีความไม่ตรงกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ไทย ในสมัยรัชกาลที่ ๔ กองถ่ายทำหนังจึงย้ายไปถ่ายทำในประเทศมาเลเซีย และถูกห้ามฉายในประเทศไทย แม้จะมี

^๕ศิลา โคมฉาย, พล่านปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘:๗๗.

เล่มตลอดมาบ้างให้ดูกันบ้างในรูปของหนังแผ่น หรือกรณีหนังเรื่องนาคปรก (๒๐๑๐/๒๕๕๓) เรื่อง ภาพลักษณ์กับสิ่งที่แสดงออกของตัวละครในหนัง เช่น การมีเพศสัมพันธ์ การปลอมบวช การใช้ปืน ที่แสดงถึงความรุนแรง เป็นต้น หรือหนังเรื่องโกยเถอะโยม (๒๐๐๖/๒๕๔๙) ที่มีการต่อต้านคัดค้าน ว่าภาพลักษณ์ของพระต้องไม่กลัวผี วิ่งหนีผีไม่ได้เสียหื้อพระหมด ดังนั้นภาพลักษณ์เหล่านี้ถูกตั้งคำถาม และการย้อนถามตลอดเวลาว่าเหมาะสม ไม่เหมาะสม ถูกต้องไม่ถูกต้อง ทำได้ หรือไม่ควรทำ ในหลายคำถาม แต่สาระสำคัญของหนังคือการสื่อสาร

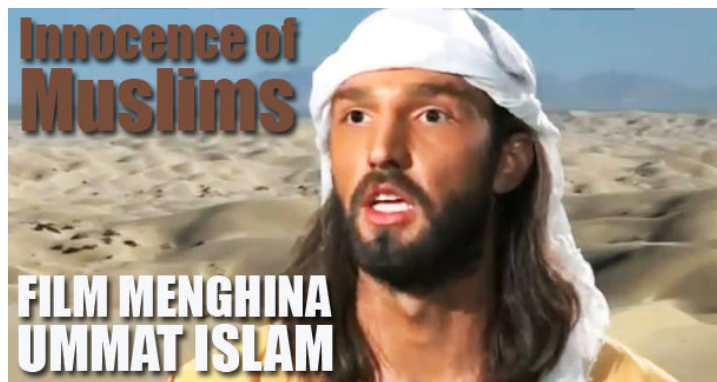
ภาพประกอบ ๒ ภาพยนตร์เรื่อง Anna and The King ที่สร้างใน ค.ศ.๑๙๙๙/๒๕๔๒ ถูกปฏิเสธ การถ่ายทำ และฉายประเทศไทย สาเหตุจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ของรัชกาลที่ ๔ กับ Anna ครูสอนภาษาอังกฤษ ในราชสำนัก ทีมผู้สร้างจึงต้องไปถ่ายในมาเลเซียแทน

ภาพประกอบ ๓ หนังเรื่อง The Davinci Code ปี ๒๐๐๖/๒๕๔๙ มีประเด็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพระเยซูคริสต์ ศาสดาผู้ก่อตั้งศาสนาคริสต์ กับประเด็นมีครอบครัวและมีสายเลือดของพระเยซูที่สืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน [ที่มาภาพ : ออนไลน์]

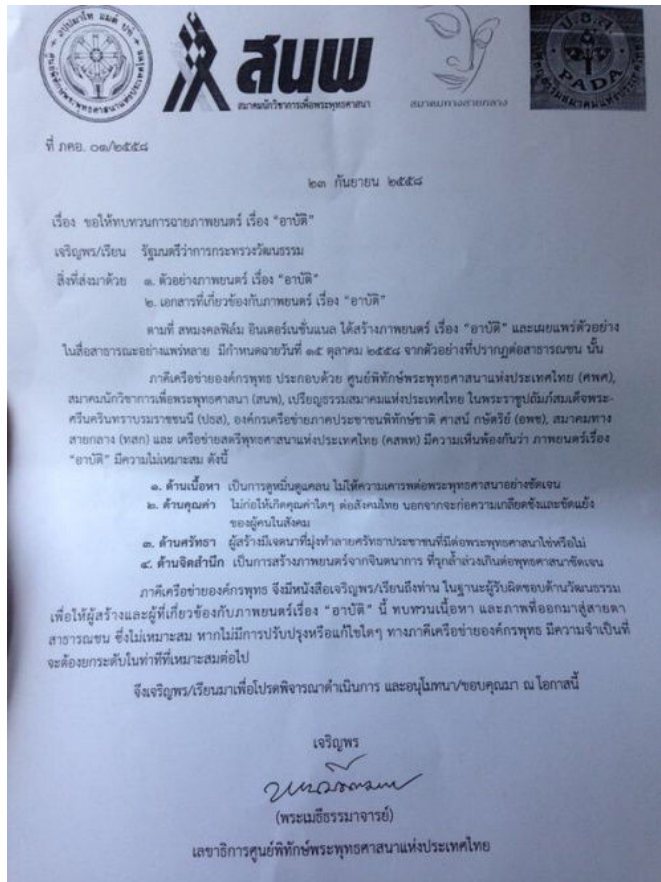
ภาพประกอบ ๔ หนังสือนำเรื่อง นาคปรก ปี ๒๐๑๐/๒๕๕๓ ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการนำเสนอในประเด็นข้อเท็จจริง เรื่องพระปลอมบวช การมีเพศสัมพันธ์ในวัด พระใช้ปืนสื่อความรุนแรง ซึ่งผู้สร้างพยายามให้คำอธิบายถึง “เหรียญสองด้าน” ระหว่าง ผู้บวชกาย กับผู้บวชใจ เพื่อสะท้อนความจริงเกี่ยวกับศาสนาหรือด้านมืดบางอย่างของคนที่ไม่เข้าไปเกาะเกี่ยวอยู่กับศาสนา [บทสรุป : ฉายได้]

ภาพประกอบ ๕ ปี ๒๐๑๒/๒๕๕๕ หนังสือนำเรื่อง Innocence of Muslims ที่เผยแพร่ทาง Youtube ที่สื่อออกมาเป็นการหมิ่น “หมิ่น” จึงถูกกระแสดต่อต้านไปทั่วโลก และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงและผู้สร้างถูกตามล่าพร้อมมีคำหว่าจจากกรทำหนังดารานักแสดงต้องหลบซ่อนต่อกรถูกตามล่า ทำให้ทูตสหรัฐอเมริกาเสียชีวิตจากการถูกลอบโจมตี

๒. หนังสือการสะท้อนคิดตามหลักการทางพุทธศาสนา

หนังสือเรื่อง “อาบัติ” ประเด็นเนื้อเรื่องในหนังสือเป็นอย่างไรไม่ทราบชัดเจนเป็นรายละเอียดของหนังสือกับวิธีการนำเสนอ ในทัศนะประสงค์แสดงทัศนะร่วมในประเด็นถกเถียงที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่อองค์การพุทธในชื่อ “สมาคมนักวิชาการเพื่อพระพุทธศาสนา” ได้ส่งหนังสือเลขที่ ภคอ.๐๓/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๘ ถึงกระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง “ให้มีการทบทวนการฉายภาพยนตร์เรื่องอาบัติ” ซึ่งผลทำให้มีการทบทวนการฉาย และปรับบท ตัดบางฉากและมีการฉายในที่สุดก็ตาม

ภาพประกอบ ๖ หนังสือเรียกร้องของสมาคมนักวิชาการเพื่อพระพุทธศาสนา ในประเด็นการห้ามระงับการฉาย

ในทัศนะผู้เขียนมองว่า หนังสือเป็นเพียงภาพสะท้อนในช่วงเวลาหนึ่งของสังคม เหมือนเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ของช่วงเวลา เพื่อยืนยันว่าเหตุการณ์เหล่านี้เคยเกิดขึ้นจริง เช่น ในวินัยบัญญัติที่เกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล ๒๖๐๐ กว่าปีมาแล้ว ก็ยืนยันว่ามีเหตุการณ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างคนกับพระ สตรีกับนักบวช พฤติกรรมเหล่านี้จึงถูกถ่ายทอดออกมาเป็นบัญญัติ (วินัย) รวมถึงกรณีของมหาโต กับหม่อมยี่ง เคยเกิดเรื่องสัมพันธ์ชู้ พฤติกรรมแหวกมานประเพณี ฝ่ายหญิงท้อง และถูกจับได้ จนมหาโตถูกตัดหัวประหารชีวิตและอีกฝ่ายถูก “จำสนม” ต่อมใจตาย ดังนั้น ภาพสะท้อนเหล่านี้คือความจริงของชีวิต ถ้าดูเฉพาะตัวหนังสือหรือสาระของหนังสือสะท้อนให้เห็นว่า

“กรรม” และ “กฎแห่งกรรม” ถูกหยิบยกกล่าวไว้ในหนังสือ “กระทำ-Action” อันสัมพันธ์ไปถึง “ผล” แห่งการกระทำด้วย โดยหยิบยกพฤติกรรมธรรมชาติ ผ่านการเล่าเรื่องที่เรียกว่า “หนัง” มีโลกทัศน์ทางศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมทางศีลธรรมผ่าน “เปรต” ซึ่งเปรตหรือผีในมิติทางสังคมมีหน้าที่ควบคุม “ศีลธรรม” อันเป็นตัวหลักการทางศาสนาให้มีผลในทางปฏิบัติ เป็นประหนึ่งกฎหมายที่ต้องมีลงโทษจากบทบัญญัตินั้น เมื่อย้อนกลับมาที่ประเด็นการโต้แย้งโดยสมาคมนักวิชาการเพื่อพระพุทธศาสนา (สนพ.) ได้เสนอใน ๔ ประเด็นอันประกอบด้วยเนื้อหาศรัทธา ซึ่งจะได้แสดงทัศนะร่วมสะท้อนความจริงเชิงประจักษ์ร่วมใน ๔ ประเด็นดังนี้

ภาพประกอบ ๗ บางฉากบางตอนของหนังที่สะท้อนถึงพฤติกรรมของสามเณรกับสตรีเพศ อันเป็นที่มาของเรื่อง “อาบัติ” ที่เป็นประเด็นถกเถียงไปจนถึงวิวาทกันทางสังคม ทัศนคติ และความเชื่อ

๑. **ด้านเนื้อหา** [สนพ. : เป็นการดูหมิ่นดูแคลน ไม่ให้ความเคารพต่อพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน] ในทัศนะเห็นว่าเมื่อวิเคราะห์จากภาพลักษณ์สิ่งที่หนังนำเสนอ อาจจับประเด็นได้ (ก) **เพศ** กับการแสดงออกต่อพฤติกรรมทางเพศ แปลว่าผู้หญิงกับผู้ชายสะท้อนความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่าการแสดงออกความรัก ใคร่ ชอบพอ ซินขมเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่ได้จำกัดด้วยเพศ วัยและสถานะ หนังกลับนำแนวคิดเรื่องธรรมชาตินี้มายืนยันโดยให้เกิดประเด็นเชื่อว่า “เพศ” หญิงชาย และมิติของความเป็นธรรมชาติ ที่ต้องใช้ความพยายามอดทน แข็งขันหรือฝืนทน ดังในหนังได้ยกบาลีมาว่า “ยัม โหมโห สหเต นริ” ที่แปลว่า “เมื่อความหลงครอบงำผู้ใด” แล้วภาพก็ตัดไปสะท้อนพฤติกรรมวิถีแห่งชายหญิงพร้อมบทภาษาบาลีที่ว่า “อนธตมัม ตทา โหติ” ที่แปลว่า “ความมืดมิดย่อมมีเมื่อนั้น” แปลว่าธรรมชาตินี้เป็นปกติของมนุษย์ แต่มนุษย์ที่ได้รับการฝึก อบรม จะต้องก้าวผ่านหรือฝืนทนเพื่อข้ามพ้นต่อประเด็นดังกล่าวให้ได้ (ข) **การสื่อความเรื่องกรรม และกฎแห่งกรรม** ที่สะท้อนว่ากรรมเป็นผลของการใช้ชีวิต ในหนังสือตลอดทั้งเรื่องสื่อสารอย่างไรไม่ทราบชัด แต่ถ้าหนังสามารถสื่อสาร ด้วยอารมณ์และข้อเท็จจริงนั้น ก็จะทำให้เห็นว่าในความเป็นจริงมนุษย์เกิดมามีกรรมเป็นของตนเองและในกระบวนการแห่งกรรมนั้น ย่อมสะท้อนความจริงได้ว่า บทสนทนาของพระที่คาดว่าจะเป็นหลวงพ่หรือเจ้าอาวาส กล่าวกับเด็กสาวด้วยประโยคที่ว่า “กรรม

หมายถึงกระทำ ถ้าหนูเข้าใจกรรม หนูก็จะรู้จักบาป” ดังนั้นหลักใหญ่หนึ่งจึงประหนึ่งสะท้อนแนวคิดทางพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องกรรมและผลเป็นด้านหลัก (ค) ผลของการกระทำในเชิงประจักษ์ ในหนังสือด้วยคำว่า “เปรต บาปของคนตายที่ไม่อาจหลุดพ้น” แล้วสะท้อนความเชื่อออกมาว่า “เปรต” สัมพันธ์กับการกระทำ ศีลธรรมคำสอนหลักปฏิบัติเป็นเงื่อนไขทางศาสนา แต่ผีเปรต ถูกสร้างขึ้นมาจากหน้าที่ควบคุมทางศีลธรรม ให้คนกลัว เพื่อจะได้ไม่ทำผิด และถ้าทำผิดก็จะกลายเป็นเปรต ดังนั้นแนวคิดของหนังสือสะท้อนจากความเชื่อทางสังคมผ่าน ข้อค้นพบด้วยความเชื่อทางศาสนา “กรรม-ผล” จึงเป็นการควบคุมทางศีลธรรม เหมือนครั้งหนึ่งพระยาสิทธิ ใช้แนวคิดเรื่อง “บุญบาป-นรกสวรรค์” เป็นกลไกทางสังคมที่ใช้เพื่อการควบคุม และรักษาสังคมในสมัยสุโขทัย เป็นต้น และหนังสือก็พยายามสื่ออย่างนั้นด้วยเช่นกัน ?

๒.ด้านคุณค่า [สนพ. : ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าใดๆ ต่อสังคมไทย นอกจากจะก่อความเกลียดชังและขัดแย้งของผู้คนในสังคม] หากมองในเชิงของคุณค่าของหนังสือในฐานะเป็นการสื่อสารความจริงย่อมสะท้อนความจริงได้ว่า (ก) คุณค่าของความจริง หมายถึง ในความเป็นจริง เรื่องเหล่านี้เกิดขึ้นจริงในทุกสังคม กรณีเหตุการณ์ในอดีต เช่น กบฏพระมหาดา-สมัยธนบุรี ๒๓๒๒/หม่อมทับทิมกับพระภิกษุแดง-วัดราชประดิษฐ์-๒๔๑๐/มหาโต กับหม่อมอึ้ง-๒๔๒๙/บุญเพ็งหีบเหล็กฆาตกรต่อเนื่องภายใต้ร่มเงาจักร-๒๔๖๒/ยันตระ-๒๕๓๗/เณรแอ-๒๕๓๗/เณรคำ-๒๕๕๖/ แปลว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นความจริงที่เกี่ยวกับเพศและการแสดงออกของเพศทั้งพระและคนก็เกิดขึ้นได้ เพราะเป็นมนุษย์ที่เป็นธรรมชาติด้วยกัน ก็ยืนยันแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาว่า ความจริงในมิติสมมติ พระเป็นสมมติสงฆ์ที่ซ่อนมาในคน และคนเหล่านั้นก็มีวิถีธรรมชาติที่ต้องพัฒนา ขัดเกลาส่งเสริมให้เป็นมนุษย์ เป็นนักบวชที่มีกรอบเกณฑ์ ในทางตรงกันข้ามเราจึงเห็นความจริงในฐานะเป็นความจริง ที่เรียกธรรมชาติของมนุษย์ ที่สามารถฝึกและพัฒนาได้ ถ้ายังไม่พัฒนามีพฤติกรรมตามธรรมชาติที่ปรากฏที่เท่านั้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ทนต์ เสฏฐิ มนุสเสสุ ในหมู่มนุษย์ผู้ฝึกดีแล้วประเสริฐสุด” คำสอนสั้น ๆ ต่อนิยามนี้คือ “คนต้องได้รับการฝึกและพัฒนา” จึงจะข้ามพ้นและไม่ประพฤติดื้อต่อกฎและเกณฑ์ทางสังคม ซึ่ง นิธิ เอียวศรีวงศ์ ให้ทัศนะร่วมกรณีความจริงว่า “...ผมจึงไม่เข้าใจว่ารัฐห่วงอะไร หนังสืออะไรที่ไม่จริง เป็นการใส่ร้ายป้ายสีหรือ ก็ไม่ใช่ เพราะมีข้อเท็จจริงเป็นข่าวร้ายแรงกว่าในหนังสืออยู่เสมอมา จะว่ารัฐเป็นว่าเป็นความจริงที่ไม่ควรเปิดเผยก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะหนังสือพิมพ์ วิทยู และทีวีก็รายงานเรื่องอาบัติแรง ๆ ของพระให้รู้เห็นกันเป็นปกติ ถึงหนังสือนี้ไม่เปิด สื่อชนิดอื่นเขาก็เปิดกันมาตั้งนานแล้ว...”^๖ หรือที่ศนะคมกฤษ อยู่เต็กเค่ง “พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความจริงและเหตุผล ทำไมพูดความจริง จึงกลายเป็นปัญหาไปเสียได้...”^๗ (ข) คุณค่าของการฝึกพัฒนา หมายถึง ภาพตัดกันที่ย้อนแย้งกับคำสอนดังปรากฏในหนังสือ เป็นพระเณรทำอย่าง

^๖ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “‘อาบัติ’ ในรัฐนาฏกรรมไทย”, มติชนสุดสัปดาห์, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘:๓๐.

^๗ คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง, “ผี พราหมณ์ พุทธ : โยมอย่า ‘เสือก’ ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘:๖๗.

นี่ได้อย่างไร ? แปลว่ามนุษย์เกิดมามีวิถีแห่งธรรมชาติ ที่ต้องได้รับการฝึกฝน ถ้าไม่ได้รับการฝึกฝนเสียแล้ว ก็เป็นได้แค่ผู้ไหลตามกิเลสของตนเอง ซึ่งพุทธศาสนายืนยันเสนอว่า “มนุษย์พัฒนาได้” ดังพุทธพจน์ “จิตต์ ทนฺตํ สุขาวหํ” ที่แปลว่า “จิตที่ฝึกดีแล้ว นำสุขมาให้” หนังสือที่ออกมาสักผ่านการเล่าเรื่อง และสามเณรที่ไร้ศรัทธาไม่รู้จะบวชไปเพื่ออะไรอย่างไร ? ไม่ได้ฝึกพัฒนาตนเองตามหลักศาสนา ย่อมได้รับผลในทางตรงกันข้าม เช่น เห็นเปรต หรือสังคมตำหนินินทา แปลว่าไม่ได้รับความสุข ถ้าฝึกและข้ามผ่านไปได้ ปฏิบัติตามหลักการก็ย่อมเป็นสุข นั่นคือคุณค่าของการฝึกหัดที่หนังสือจะต้องสะท้อน หรือสื่อออกมา ยืนยันว่า “ทำดีได้ดีมีผลเป็นสุข” ด้วยเช่นกัน (ค) คุณค่าของการสื่อสารที่เป็นประโยชน์ หมายถึง หากมองหนังสือเป็น “สารสนเทศ” ตัวหนึ่งที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความดีงามของสังคม แล้วสะท้อนคุณค่าแท้ หลักการแท้ แนวคิดดั้งเดิมได้เสียแล้ว หนังสือย่อมจะมีคุณค่าในฐานะเป็น “คำสอน” ที่เป็นประโยชน์ช่วยจรรโลงสังคม ตัวอย่างอันดี ย่อมทำจิตให้เอิบอาบ ตัวอย่างที่ไม่ดีอาจเป็นเครื่องจรรโลง ให้คนตระหนักรู้แล้วช่วยกันป้องกันปราชัยหรือหาทางแก้ไขผ่านการเล่าเรื่องดังปรากฏในหนังสือ ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์และคุณค่า เป็น “ธรรมเทศนามัย” บุญสำเร็จด้วยการสื่อสารหลักการ และคำสอน ก็ย่อมเป็นประโยชน์และมีคุณค่า ผู้รับสาร ก็ได้ชื่อว่า “สัทธัมมสวนมัย” ประโยชน์ หรือคุณค่าของการฟัง ดู ศึกษาหลักการทางพระพุทธศาสนา ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ไม่น้อย ประโยชน์และคุณค่าอยู่ที่การมองและสะท้อนให้เห็น ไม่ใช่เราเชื่อว่ามีคุณค่า คุณค่าจึงมีแต่ประการใดไม่ เหมือนเพชรพลอย ที่คนเชื่อว่ามีคุณค่า แต่ “ไก่” อาจมองประโยชน์น้อยกว่า “หนอน” สักตัว ดังนั้นถ้าต้องการ “คุณค่า” ควรเปิดโอกาสให้ผู้เสพได้พิจารณาหยิบใช้กันเอง จะดีกว่าไหม เราควรเป็นเพียงผู้สร้าง สื่อสาร สะท้อนหลักการความจริงทางศาสนาผ่านช่องทางต่างๆ อย่างเพียงพอคุณค่าย่อมจะเกิดขึ้นเองอย่างนั้นน่าจะดีกว่าและมีประโยชน์กว่าหรือไม่ ?

ภาพประกอบ ๘ บางฉากของหนังสือกับการแสดงออก แต่สามารถสะท้อนให้เห็นว่าเจตนารมณ์ของศาสนาคือการพัฒนาคนในองค์กรให้เป็นไปตามกรอบหรือเป้าหมายทางศาสนาถ้าทำได้ก็ประสบผลสำเร็จ ทำไม่ได้ก็ต้องทบทวนและปรับทำที่ต่อการพัฒนาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือไม่ก็ใกล้เคียงให้มากที่สุด

๓. **ด้านศรัทธา** [สนพ. : ผู้สร้างมีเจตนาที่มุ่งทำลายศรัทธาประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาใช้หรือไม่] หากมองแบบสะท้อนกลับจะเห็นว่า (ก) **ศรัทธากับความเชื่อและศาสนา** กล่าวคือ

ศรัทธาทำให้เกิดศาสนาและในเวลาเดียวกันศรัทธาได้ก่อให้เกิดกลไกหรือกระบวนการทางสังคมที่สะท้อนเป็นพฤติกรรมและการกระทำ พร้อมกันนั้นในทางพระพุทธศาสนาสะท้อนชัดเจนว่า การสอนให้ศรัทธาโดยไม่ประกอบปัญญาเป็นการสอนที่มั่วเมา “ลุ่มหลง” ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ทางศาสนา เพราะแม้แต่พระพุทธเจ้าเองยังตรัสให้ใช้ “หลักกาลมสูตร” ในการแยกแยะบนพื้นฐานของการคิดอย่างเป็นระบบ ขาญฉลาด แล้วแสดงออกต่อศรัทธานั้นอย่างเหมาะสมด้วยปัญญา จึงจะได้ชื่อว่าเป็นศรัทธาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ต้องไม่ใช่ศรัทธาหัวเต่า ศรัทธาแบบ “ผลุบโผล่” ชอบก็ศรัทธา ไม่ชอบก็เมินเฉย เห็นต่างและแปลกแยก (ข) การถูกยึดเยียดให้ศรัทธาด้วยความเชื่อ หมายถึง ในหนังสือเรื่องว่าเด็กหนุ่มวัยรุ่นคนหนึ่ง พ่อแม่ส่งไปที่วัดบวชเณร ด้วยความเชื่อว่าการบวชจะเป็นช่องทางหนึ่งทำให้เขาได้รับการ “พัฒนา” ผูกมัด ชัดเกล้าหรือทำให้เป็นคนขึ้นมาได้บ้าง มองแบบนั้นอาจเป็นจริงได้ถ้าวัดหรือสถานที่เหล่านั้นเป็นสถานที่รองรับการพัฒนา หรือสถาบันแห่งการพัฒนาจริง ๆ คือออกแบบให้เป็นที่อบรมพัฒนาคณะ แต่ในทางกลับกันถ้าวัดหรือองค์กรไม่ได้มีทักษะด้านการอบรมคน การส่งคนไปสู่วัดจึงกลายเป็นปัญหาในตัวเอง เป็นไปตามมีตามเกิด บางคนอาจแย้งว่า “วัดก็ต้องทำให้เป็นคนดี” แล้วไง ในเมื่อมันทำไม่ได้ หรือทำแล้วไม่ประสบผล หรือไม่มีปัญญาทำอะไรอย่างไร ? เพราะนั่นคือความจริง ดังนั้นเราจึงเห็น [หนังสือ] พระสงฆ์รูปนอนเสพยา ประหนึ่ง “ขี้ยา” เณรที่ไปบวชเพราะไม่รู้อะไรเกี่ยวกับศาสนาแล้วละเมิดต่อศาสนา คำว่าศรัทธาจึงควรถูกปลุกฝังอย่างเข้าใจ พร้อมปัญญาแยกแยะ มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นว่ายึดเยียดให้คนเข้าไปวัดโดยไม่เข้าใจว่าเข้าไปทำอะไร และไปใช้พฤติกรรมเก่าแสดงออกต่อมิติทางศาสนา กลายเป็นแหล่งเพาะเชื้อ หรือซุ่มโจร หรือแหล่งยาเสพติดในวัดไปเสีย นั่นก็มีไม่น้อยในปัจจุบัน “วิชา” ก็ไม่ได้ศึกษา “จรณสมปนฺโน” ก็ไปไม่ถึง การเข้าถึงเจตนารมณ์ทางศาสนาก็ไม่ได้รับการปฏิบัติ หนังสือสะท้อนและคงต้องการเล่าเรื่องอย่างนั้น ดังทัศนะของ “นิ้วกลม” ให้ทัศนะเสริมไว้ว่า “...อาบัติ จึงทำให้ตระหนักว่า ลำพังแค่เปลี่ยนเสื้อกางเกงไปห่มจีวรไม่ได้ทำให้คนเป็นคนดีขึ้นมาได้โดยอัตโนมัติ นี่คือคุณูปการของหนังสือที่สะท้อน พระไม่ได้ออกมาให้เห็นกันบ้าง...”^๕ (ค) ความอ่อนแอด้านการจัดการ หมายถึง วัด พระภิกษุ หรือผู้นำชาวพุทธในส่วนต่างๆ บทพร่องในการจัดการ ที่จะส่งเสริมให้คนรักษาหลักการ ธรรมเนียมของพระเณรก็เป็นเรื่องของพระธรรมวินัย ธรรมเนียมละเมิดลึกลับขบถ จัดเป็นการสะท้อนความอ่อนแอเรื่องการจัดการบริหารพัฒนาคณะ ธรรมเนียมพระสงฆ์กับการเสพยา หากเรานำภาพสะท้อนที่ชาวหนังสือ เขาทำออกมาว่ามันเป็นแบบนี้ เราในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะแก้ไขปรับปรุงโดยมองไปที่ว่า เขาคือผู้สะท้อนความจริงขององค์กรที่ต้องแก้ไขหรือปรับปรุงอย่างนั้นได้หรือไม่ ? ดังนั้นศรัทธาที่ถูกต้องและเห็นตามความจริงของพระพุทธศาสนาแล้ว และเข้าใจต่อระบบการจัดการ แนวคิดทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ศรัทธานั้นย่อมจะเป็นจริงมากกว่า มิใช่การปกปิดความจริง เพื่อรักษาอาการตระหนกของคน ที่อ่อนไหว ให้ยังเชื่อเหมือนเดิมเพื่อป้องกันไม่让他เปลี่ยนไป ข้าพเจ้าเชื่อว่า “วิธีนี้” มันไม่ได้เป็นการรักษาแต่มันเป็นการทำลายรากแห่งศรัทธา จนเขาจะไม่หันกลับมาอย่างนั้นหรือไม่ ดังนั้นควร

^๕ นิ้วกลม, “อาบัติ : ยุคสมัยที่ไม่มีเปรต” ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘:๔๐

ทบทวนท่าทีและการเรียกร้องศรัทธา ด้วยการปกปิด ความจริงที่ควรได้รับการแก้ไข เพื่อรักษา ศรัทธาอย่างนั้นจะดีกว่าไหม ?

ภาพประกอบ ๙ ฉากหนึ่งสะท้อน “วิถีทางศาสนา” ที่เป็นภาพจำของคนทั่วโลกกว่านี้คือ ศาสนาพุทธแบบไทย ซึ่งคงสอดคล้องกับแนวคิด “หมู่บ้านศีล ๕” ภายใต้การรณรงค์โดยคณะสงฆ์ และรัฐบาล

ภาพประกอบ ๙ หนังสือถึง ผี “เปรต” ที่ใช้เป็นกลไกควบคุมศีลธรรมทางสังคม ให้เกิดความตระหนัก กลัว ละอายชั่วกลัวบาป (หิริ-โอตตปปะ) ผ่าน “จินตมโนภาพ” ทางสังคมเดิม ซึ่งเป็นการผสมระหว่างผีกับพุทธและการแบ่งแยกหน้าที่กันและกันในการทำควบคุมศีลธรรมทางสังคม และหนังสือก็พยายามสื่อสารอย่างนั้น ?

๔.ด้านจิตสำนึก [สนพ. : เป็นการสร้างภาพยนตร์จากจินตนาการ ที่รูกล้าล่วงเกินต่อพุทธศาสนาชัดเจน] จิตสำนึกหรือเจตนาธรรมที่เกิดขึ้นควรเป็นไปในลักษณะใด กล่าวคือ (ก) มุ่งมองเรื่องเจตนาธรรมแห่งการสร้างด้วยมุ่งหวังจะให้คน “ละอายชั่วกลัวบาป” ผ่านมโนสำนึกของ

ความ “รักสุข เกลียดทุกข์” แล้วกระทำในทางตรงกันข้าม “ขาว-ดำ” หรือ “ดี-ชั่ว” ชัดเจนก็ย่อมเป็นประจักษ์พยานของการเกิดขึ้นได้ ชาวพุทธเมื่อได้หลักคิดแบบนี้ก็ต้องไม่ทำอย่างในหนังสือ เพราะข้อเท็จจริงมีว่า ผู้มีจิตมีดี เปรต ย่อมคืบคลานและผ่านเข้ามา หนังสือย่อมมีเป้าหมายเพื่อสร้างชุดความเชื่อผ่านนิยามเป็นภาพจำ เป้าหมายเพื่อเป็นการปลุกฝังจิตสำนึกผ่านการเล่าเรื่องด้วยภาพที่เรียกว่าหนังสือแล้วผลเกิดขึ้นตามมุ้งหวังก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ในเชิงจรรโลงรักษาสังคมไม่น้อย **(ข) จิตสำนึกผ่านมโนสำนึก** ภาพที่ปรากฏในหนังสือเกี่ยวกับวิถีทางศาสนา เช่น การใส่บาตรที่ย่อมสะท้อนถึงวิถีทางศาสนาในสังคมชนบท การฟังเทศน์ ฟังธรรมย่อมเป็นการสะท้อนรูปแบบทางศาสนาในวิถีแห่งไทย มโนสำนึกทางสังคมย่อมเป็นภาพจำว่านี่คือ “**วิถีแห่งจารีต**” ทางศาสนาที่สะท้อนผ่านหนังสือ นอกจากจากการเป็นดราม่า หรือสยองขวัญ วิถีทางศาสนาที่เกิดขึ้นเท่ากับเป็นการยืนยันอัตลักษณ์ทางศาสนาว่านี่คือ “**วิถี**” แห่งศาสนาแบบไทยแบบพุทธไทยได้ **(ค) การสร้างหนังสือเป็นไปเพื่อกุศล กล่าวคือ** การสร้างหนังสือเกิดจากความเป็นจริงที่สะท้อนอาจผ่านการคาดเดาและความเชื่อ ความตระหนักรู้ หรือความตระหนัก รมณ์ระวังต่อความจริงที่เกิดขึ้น แม้จะเป็นความจริงที่อาจฝืนทน แต่การตระหนักทำให้เกิด “**สติ**” รมณ์ระวังตัวเองและสอนสังคมผ่านหนังสือว่า เกิดเหตุการณ์หรือกรณีแบบนี้ชาวพุทธควรมีมุมมองอย่างไรหรือมองกรณีความจริงเหล่านี้อย่างไรให้เป็นความจริงเชิงประจักษ์ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนและก้าวไปข้างหน้าอย่างเหมาะสมอย่างไรต่อชุดความจริงหรือผลประจักษ์ในความจริงที่เกิดขึ้น

๓. บทสรุป

ดังนั้น หนังสือ จึงเป็นเพียงมุมมองการเล่าเรื่องชนิดหนึ่งที่มีเจตนาสื่อสารสู่สาธารณะ การเล่าหนังสือคงไม่เล่าเพียงแค่ “ขาว-ดำ/ดี-ชั่ว” แต่คงมีเทคนิคในการเล่าเรื่องที่รสรสต่าง ๆ เพื่อต้องการให้คนดูได้ความหลากหลายสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้ทั้งความสุข สาระ แต่ถ้าหมุดหมายเป็นไปเพื่อการสอน การสื่อธรรม หรือการเสนอหลักการทางพระพุทธศาสนา “**ทำดีได้ดี มีผลเป็นสุข ทำชั่วได้ชั่ว มีผลเป็นทุกข์**” ตามหลักการและอุดมคติทางพระพุทธศาสนา ก็ถือว่าสมเจตนาธรรม เป็นเรื่องที่สามารถข้ามผ่านหรือปล่อยผ่านได้ และหนังสือส่วนใหญ่ที่ถูกทำมาถ้าเปิดโอกาสให้คน ในฐานะชาวพุทธ ได้พิจารณาตรวจสอบด้วยตัวเอง ถึงคำว่าดี มีประโยชน์ มีคุณค่า ส่งเสริมหรือรักษาศรัทธาหรือไม่ประการใด เพราะอย่างน้อยเท่ากับเป็นการส่งเสริมประชาชนให้เป็นผู้ปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนาว่า “**มีวิจารณ์ญาณ**” ในการแยกแยะถึงความผิดถูก ความจริง จนเห็นคุณค่าว่าศาสนากำลังได้รับการปฏิบัติอย่างหนึ่งต้องการได้รับการช่วยเหลือหรือดูแลช่วยกันรักษาอย่างนั้นจะดีกว่าหรือไม่ ดีกว่าไปให้ทำอย่างไร อย่างหนึ่ง จนเหมือนขาดเจตนาธรรม และประสบการณ์ที่ผ่านมาก็บอกตลอดว่า การไป “**คัดค้าน**” นัยหนึ่งเหมือนเป็นบโฆษณาที่ไม่ต้องลงทุน เพราะการคัดค้าน เป็นเหมือนการยื้อแย่งที่ทำให้คนส่วนใหญ่สนใจ และต้องพยายามดิ้นรนแสวงหาความอ่าน มาดู ก็เหมือนจะปิดก็เหมือนเปิด จะห้ามก็เหมือนยิ่งยุไปเสียมากกว่า

ในส่วนของผู้สร้างหนังสือ การสื่อสารหลักการอุดมคติทางศาสนาเป็นเรื่องที่ดี และถ้าหักกลบกลบแล้วเป็นไปด้วยเจตนาบริสุทธิ์มิได้หวังร้าย มุ่งร้าย ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี แต่ในทางกลับกันถ้ามี

เจตนาแอบแฝงไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ หรือไม่ได้ก่อให้เกิดคุณค่าใด ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้จัดสร้างหนังสือก็ต้องทบทวน เพราะบางประเด็นบางเรื่องอ่อนไหว ถ้าเรายุติ หรือยับยั้งเสียก่อนที่จะบานปลายกลายเป็นเรื่องอันไม่พึงปรารถนาในสังคม การรักษาส่วนใหญ่ไว้ ย่อมจะเป็นประโยชน์กว่าอย่างนั้นหรือไม่ ?

ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ชาวพุทธ ได้พิจารณาเอง ตามหลัก “สติ” วิจารณ์ญาณ ที่จะเกิดการไตร่ตรองโดยใช้สติปัญญาของตัวเองเป็นที่ตั้ง และส่งเสริมให้เกิดวุฒิภาวะในการแยกแยะ ต่อชุดความจริงที่เป็นสารถูกส่งออกมาแล้วตัดสินใจด้วยตัวเองอย่างชาญฉลาด เชื่อว่าย่อมเป็นการส่งเสริมปัญญาและภูมิคุ้มกันของชาวพุทธอย่างนั้นมากกว่า และเป็นการเสริมสร้างสติปัญญาและความเข้าใจที่ถูกต้องและช่วยกันรักษาพระพุทธศาสนาย่อมจะเกิดประโยชน์ไม่น้อยกว่าหรือไม่ เหมือนดังตอนที่พญามารไปทูลขอให้พระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระองค์ตรัสตอบว่า “..มารผู้มีบาป เราจะยังไม่ปรินิพพานตราบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายผู้สาวกของเรายังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำ ไม่แก้อั้วกล้า ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม...” [พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค/ปรินิพพานสูตร : เล่ม ๑๐/ข้อ ๑๖๘/หน้า ๑๑๔] ก็ย่อมหมายความว่าถ้ามีกลไกให้ชาวพุทธเข้าถึงพระพุทธศาสนาจะเป็นประโยชน์กว่าไหม ดีกว่ากลบทับไว้ แล้วปัญหาก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขแต่ประการใด ?

บรรณานุกรม

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “‘อาบัติ’ ในรัฐธรรมนูญไทย”. มติชนสุดสัปดาห์. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๘:๓๐.
- นิวกมล. “อาบัติ : ยุคสมัยที่ไม่มีเปรต”. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๘:๔๐
- คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง. “ผี พราหมณ์ พุทธ : โยมอย่า ‘เสือก’”. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖, ๒๓-๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๘:๖๗.
- ศิลา โคมฉาย. พล่านปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๘๓๖. ๒๓-๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๘:๗๗.

๒๔๔ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๕๘

การผสมผสานวิธีสอน The Combination of Teaching Methods

ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน*

บทคัดย่อ

วิธีสอนมีให้เลือกหลากหลายวิธี การสอนโดยทั่วไปมักใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีร่วมกัน เพราะวิธีการใดวิธีการหนึ่ง มีคุณสมบัติเฉพาะอย่างเท่านั้น ไม่สามารถสนองวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ครบคลุม จำเป็นต้องใช้วิธีอื่นๆ เพิ่มเติม ผู้สอนจึงควรต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีสอน ยิ่งมีมากเท่าไรก็จะยิ่งช่วยให้มีทางเลือกมากขึ้นเท่านั้น โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของบทเรียน บรรยากาศ ผู้เรียนและผู้สอน การผสมผสานวิธีสอนหลายวิธีเข้าด้วยกัน นอกจากจะช่วยให้การสอนบรรลุผลด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ ได้มากขึ้นแล้ว ยังจะช่วยให้การเรียนการสอนสนุก น่าสนใจ และเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การใช้วิธีสอนที่หลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อยู่เสมอ

คำสำคัญ : การผสมผสานวิธีสอน

ABSTRACT

There are many alternative ways of teaching. the common teaching method is to combine several methods because each method has some specific features and cannot serve all learning objectives. It is essential to employ other additional methods. Teachers then should have understanding of teaching methods. The more knowledgeable the teachers are, the more alternatives they have. Purposes of the lesson, environment, learners and instructors should be considered. The combination of teaching methods helps not only achieve more learning outcomes, attitudes and skills but also makes lessons enjoy able and interesting. It also betters classroom environment. Using a variety of teaching methods helps learners to be eager to learn continuously.

Keywords: combination of teaching methods

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม E-mail : sithchon@hotmail.com

๑. บทนำ

วิธีสอนทั่วไปเป็นวิธีการปลุกย่อยที่ครูสามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนได้ทุก ๆ ขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน ขั้นสรุป และขั้นปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เพราะถ้าเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ด้วยการแต่งกายของบุคคล วิธีสอนก็เปรียบเทียบเครื่องประดับที่ติดอยู่บนชุดต่างๆ สำหรับใช้แต่งกายของคนเรา โดยรูปแบบของชุดเปรียบได้กับรูปแบบการสอนที่นำมาใช้นั่นเอง ดังนั้น การแต่งกายจะดีหรือไม่เพียงใดอยู่ที่การเลือกแต่งกายให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ โดยมีชุดและเครื่องประดับที่เหมาะสมกลมกลืนกัน และกิจกรรมการเรียนการสอน รูปแบบการสอน และวิธีการสอนก็เช่นเดียวกัน

วิธีสอนที่ใช้กันโดยแพร่หลาย ได้แก่ วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture Method) ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้กับคนหมู่มาก มีเวลาในการสอนจำกัดในขณะที่มีเนื้อหาที่ต้องสอนมาก การบรรยายเป็นวิธีสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) สมรรถผลของการเรียนรู้จะเกิดได้ดีเพียงใดอยู่ที่ผู้บรรยายหรือตัวครูเป็นหลัก เพราะถ้าหากครูมีความสามารถสูงมีวิธีการอื่นๆ มาแทรก มีทักษะและเทคนิคการบรรยายได้ดี ก็จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ได้มาก ในขณะที่วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion Method) เป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นผู้ศึกษาและค้นคว้าแล้วนำมาแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เป็นการหาความรู้ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด และได้ทักษะกระบวนการกลุ่มอีกด้วย ในขณะที่เชื่อกันว่าวิธีการแบบนี้ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเป็นผู้กระทำจริง แต่ไม่เหมาะกับผู้เรียนที่ไม่กล้าแสดงออกและมีปัญหาเรื่องการพูดนำเสนองาน วิธีสอนแบบทดลอง (Experimental Method) ใช้สำหรับการสอนวิชาวิทยาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ โดยมุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ทางด้านทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ (Science Process Skill) ออกมาใช้ในการทดลองพิสูจน์หลักการและทฤษฎีต่าง ๆ โดยผู้เรียนเป็นผู้ทดลองโดยมีครูคอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด มุ่งให้นักเรียนเป็นผู้กระทำจริง (Learning by Doing) วิธีการสอนที่น่าสนใจอีกวิธีหนึ่งคือ การสอนแบบสาธิต (Demonstration Method) เป็นการแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ในการทำงานหรือปฏิบัติงานอย่างชำนาญในด้านใดด้านหนึ่งอย่างถ่องแท้ให้ผู้เรียนเห็นกระบวนการทำ เข้าใจความคิดรวบยอดและเชื่อถือศรัทธาต่อผู้สอนและบทเรียน และวิธีการสอนโดยใช้การจำลองสถานการณ์ (Simulate Method) การสอนแบบนี้เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) เตรียมผู้เรียนให้พบสถานการณ์จริงในอนาคต เป็นการจำลองเหตุการณ์ก่อนออกปฏิบัติงานหรือเจอเหตุการณ์จริงซึ่งวิธีการนี้แตกต่างจากวิธีสอนแบบบทบาทสมมติ (Role Playing Method) ตรงที่บทบาทสมมติมุ่งที่สมมติให้ผู้เรียนสวมบทบาทของใครคนใดคนหนึ่งเพราะเล่นสมมติเป็นบุคคล^๑ อีกทั้งการสอนแบบโครงการเป็นการจัดทำวิธีง่าย ๆ โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาให้ผู้เรียนหาความรู้ความจริงในโครงการที่กำหนดขึ้นในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อส่งเสริมการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

^๑ ทิศนา ขัมมณี, ๑๔ วิธีสอนสำหรับมืออาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล, ๒๕๔๔), หน้า ๔๓.

ตามขั้นตอนต่าง ๆ แล้วนำเสนอผลงาน^๒ ขณะที่การศึกษานอกสถานที่ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่มีมุ่งให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงจากการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนสนุกสนานมีชีวิตชีวา

วิธีสอนทั่วไป (Method of Teaching) จึงเป็นแนวการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ผู้เริ่มเป็นครูพึงทราบและสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งวิธีสอนขั้นพื้นฐานมีหลายวิธี เช่น การบรรยาย (Lecture) การอภิปราย (Discussion) การทดลอง (Experiment) การสาธิต (Demonstration) การจำลองสถานการณ์ (Simulation) การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ฯลฯ หลักในการนำวิธีสอนไปใช้นั้น ต้องนำไปใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ขั้นตอนการสอน ตลอดจนวัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระในการสอน ดังนั้น หากครุมีความรู้พื้นฐานด้านวิธีสอน แล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิธีสอนอื่นๆ เพื่อจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี^๓

๒. การผสมผสานวิธีสอนแบบต่าง ๆ

ตามทฤษฎีการสอนนั้นไม่สามารถสรุปได้ว่าวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งจะใช้ได้ผลในการพัฒนาพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และ จิตพิสัย (Affective Domain)^๔ ได้ดีที่สุด การเลือกวิธีสอนนั้นย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน เช่น สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด วัตถุประสงค์ของบทเรียน ธรรมชาติของผู้เรียน และเวลาที่ใช้ในการสอน^๕ การที่จะให้เกิดประสิทธิผลในการสอนให้มากที่สุดนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องใช้วิธีผสมผสานวิธีสอนแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพราะความจำเป็นดังนี้

๑) **วัตถุประสงค์ของการสอน** ในการเรียนการสอนบทเรียนหนึ่งๆ นั้นมักจะกำหนดให้ผู้เรียนเกิดความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) และทักษะ (Skill) ซึ่งดังได้กล่าวมาแล้วว่ายังไม่สามารถจะใช้วิธีการสอนอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดผลดังกล่าวทั้ง ๓ ประการได้

๒) **ผู้เรียน** เรายอมรับว่าผู้เรียนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นถ้าหากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการสอนแบบต่างๆ ทำให้โอกาสที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก็จะมีมากขึ้น

๓) **บรรยากาศของการสอน** ในการสอนบทเรียนหนึ่งในบางครั้งกินเวลามาก ถ้าหากผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบเดียวจะทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนเกิดความเบื่อหน่าย ขาดความกระตือรือร้น ผลการเรียนการสอนจะไม่ดีเท่าที่ควร

^๒ ลัดดา ภูเกียรติ, การสอนโครงการและการสอนแบบวิจัยเป็นฐาน งานที่ครูประถมทำได้, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสาธิต แอนด์ ซันพรีนติ้ง จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๕

^๓ ชาลซีย์ ยมดิษฐ์, เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : หลักพิมพ์), หน้า ๒๓๐.

^๔ Bloom, B. S., Human Characteristic and School Learning, (New York : McGraw-Hill Book Company. 1976), p.45.

^๕ ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์, เอกสารชุดการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในประเทศไทย, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๗๕.

๔) ผู้สอน การใช้วิธีการสอนหลายแบบจะทำให้ผู้สอนต้องตื่นตัวและกระฉับกระเฉง ไม่เบื่อหน่าย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นว่าการสอนบทเรียนพึงควรประกอบด้ววิธีการสอนหลาย ๆ แบบ ส่วนจะใช้แบบใดหรือวิธีใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอน เช่น อาจจะเริ่มจากการอภิปราย บรรยาย ฝึกปฏิบัติ หรือเริ่มจากการบรรยาย ฝึกปฏิบัติและอภิปรายก็ได้

๓. เหตุผลของการผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวว่า ในการสอนผู้สอนย่อมกำหนดจุดประสงค์ไว้หลายด้าน ทั้งด้านความรู้เจตคติ และทักษะ ถ้าผู้สอนใช้วิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งวิธีเดียว อาจไม่สามารถสนองตอบจุดประสงค์ทุกด้านได้ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ผู้สอนต้องรู้จักเลือกใช้วิธีสอนหลายๆ วิธีอย่างผสมผสานกัน นอกจากวิธีมีข้อดีและข้อจำกัดในตัวเอง ผู้สอนต้องเลือกใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ผู้เรียนและเนื้อหาวิชา บางครั้งบางชั่วโมงอาจต้องเลือกใช้หลายวิธีอย่างผสมผสานกันเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี การผสมผสานวิธีสอนหลาย วิธีเข้าด้วยกัน จะช่วยให้การเรียนการสอนสนุก น่าสนใจ และเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

การสอนมีอยู่มากมายหลายแบบ แบบที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน (Teacher Center) เช่น การบรรยาย การสาธิต การใช้คำถาม เป็นต้น หรือแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของการเรียนการสอน (Child Center) ซึ่งมีทั้งที่เน้นเป็นกลุ่มหรือที่เป็นรายบุคคล เช่น การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบสืบสวนสอบสวน การสอนแบบแก้ปัญหา การใช้แบบเรียนแบบโปรแกรม การสอนแบบให้เรียนโดยอิสระ ฯลฯ^๖

จากวิธีการสอนดังกล่าวจะพบว่าการสอนแบบหนึ่งๆ ย่อมมีลักษณะเฉพาะของตนเอง มีการใช้ประโยชน์ได้เฉพาะอย่าง ดังนั้น ในการสอนบทเรียนบทหนึ่งๆ ชั่วโมงหนึ่งๆ หรือในหน่วยการเรียนหนึ่งๆ จึงเกิดปัญหาว่าจะใช้การสอนแบบใดจึงจะเหมาะสมในบางกรณีบาง บทเรียนอาจต้องใช้การสอนมากกว่าหนึ่งแบบขึ้นไป การสอนแบบเดียวอาจไม่สนองต่อวัตถุประสงค์ของบทเรียน เนื้อหาของบทเรียน หรือกลุ่มผู้เรียน เป็นต้น จึงต้องมีการผสมผสานการสอนหลายๆ แบบเข้าด้วยกัน

ถ้าจะสรุปเหตุผลว่าทำไมจึงต้องมีการผสมผสานการสอนแบบต่างๆ เข้าด้วยกัน อาจได้เหตุผลดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ของบทเรียน

ในการสอนบทเรียนบทหนึ่งๆ หรือการสอนครั้งหนึ่งๆ ผู้สอนมักจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ครอบคลุมในด้านความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) และทักษะ (Skill) เพื่อ

^๖อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

^๗ปรีชา คัมภีรปรกรณ์, เอกสารชุดการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชนความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในประเทศไทย, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

กรอบคลุมวัตถุประสงค์ทางการศึกษาตามทีบลูม (Bloom) กำหนดในแง่ของพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และ จิตพิสัย (Affective Domain)^๕ นั้นเอง ซึ่งปรากฏว่าการสอนแบบใดแบบหนึ่งนั้นอาจไม่สามารถสนองวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ด้าน ได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นในการสอนครั้งหนึ่งย่อมต้องการการสอนหลายๆ แบบผสมผสานกันไปเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒. ผู้เรียน

โดยทั่วไปกลุ่มผู้เรียนในห้องเรียนมีความแตกต่างกันในเรื่องของความถนัด ความสามารถ และความสนใจ การใช้วิธีการสอนเพียงแบบเดียว ย่อมไม่สนองกับความต้องการของผู้เรียนเหล่านั้น ถ้าหากผู้สอนใช้วิธีการสอนหลายๆ แบบผสมผสานด้วยกันย่อมเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ ความถนัดของตนได้อย่างเต็มที่ ทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในการเรียนของตนยิ่งขึ้น นอกจากนั้นจะพบว่าความสนใจของกลุ่มผู้เรียนยังไม่คงที่ เป็นต้นว่าตอนต้นๆ ชั่วโมงผู้เรียนจะมีความกระตือรือร้น แต่พอถึงกลาง ๆ ชั่วโมงหรือท้ายชั่วโมง ความกระตือรือร้นของผู้เรียนจะลดลง ดังนั้นจึงไม่ควรสอนโดยใช้การสอนแบบเดียวตลอดทั้งชั่วโมง

๓. บรรยากาศของการเรียนการสอน

การเรียนการสอนในชั่วโมงหนึ่ง ๆ หรือคาบหนึ่ง ๆ ถ้าผู้สอนใช้วิธีการสอนเพียงแบบเดียว โดยไม่เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ต้นชั่วโมงจนถึงท้ายชั่วโมง จะทำให้บรรยากาศ น่าเบื่อหน่าย ไม่มีความตื่นเต้นน่าสนใจ โดยเฉพาะถ้าผู้สอนยึดการสอนที่ให้ตนเองเป็นศูนย์กลางด้วยแล้ว บรรยากาศของการเรียนการสอนจะน่าเบื่อหน่ายมาก เพราะผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าที่ควร แต่ถ้าผู้สอนจะนำวิธีการสอนแบบต่างๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกัน มีกิจกรรมการเรียนการสอนหลายๆ แบบอันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้ ย่อมทำให้บรรยากาศของการเรียนการสอนน่าสนใจ ผู้เรียนจะรู้สึกตื่นเต้น และมีความต้องการที่จะเรียนโดยไม่คิดว่าถูกบังคับ

๔. ผู้สอน

โดยปกติผู้สอนมักจะใช้การสอนแบบเดียวในการสอนครั้งหนึ่งๆ โดยเฉพาะจะเลือกการสอนแบบที่ตนถนัดและคิดว่าจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนได้ การเรียนการสอนในลักษณะที่ผู้สอนมีความถนัดเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย เพราะมีความซ้ำซาก อีกทั้งผู้สอนเองก็เบื่อหน่ายเช่นกัน เพราะจะต้องปฏิบัติกิจกรรมซ้ำๆ ทุกวันๆ แต่ถ้าผู้สอนใช้วิธีการสอนโดยผสมผสานการเรียนการสอนหลายๆ แบบแล้ว นอกจากทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ความสนุกสนานในการเรียนแล้ว ยังจะทำให้การเรียนการสอนในชั่วโมงนั้นๆ มีความหมายรวมเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศของผู้สอนเองอีกด้วย

^๕Bloom, B. S., *Human Characteristic and School Learning*, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1976), p.35.

๔. เงื่อนไขการเลือกวิธีการสอนแบบต่าง ๆ

ปรีชา คัมภีรปรกรณ์^๔ กล่าวไว้ว่า การสอนแบบหนึ่งย่อมเหมาะสมกับสภาพการณ์หรือวัตถุประสงค์หนึ่ง ดังนั้นในการพิจารณาว่าบทเรียนนั้น ๆ จะใช้วิธีการสอนแบบใดบ้าง และจะผสมผสานวิธีการสอนอย่างไรจึงจะเหมาะสม ถือว่าเป็นดุลพินิจของผู้สอนเอง

ในที่นี้ใคร่ขอเสนอเงื่อนไขประกอบการพิจารณาในการเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสม โดยมีข้อพิจารณาดังนี้

๑. เนื้อหาที่สอน เนื้อหาที่จะสอนนั้น ถือว่าเป็นปัจจัยประกอบการพิจารณาที่สำคัญ เป็นเครื่องคัดว่าจะนำการสอนแบบใดมาสอน หรือจะผสมผสานการสอนแบบใดเข้าด้วยกันจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด

ตัวอย่างเช่น ถ้าเนื้อหาของบทเรียนที่จะสอนเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎี หรือหลักการต่อวิธีการสอนที่ควรนำมาใช้น่าจะเป็นแบบบรรยาย ซึ่งถ้าเนื้อหานั้นเป็นประเด็นหรือปัญหาที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ อาจใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเป็นต้น หรือเนื้อหานั้นแสดงถึงความรู้สึกของบุคคลในเหตุการณ์ที่เป็นจริง อาจใช้วิธีการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติก็ได้ หรือถ้าบทเรียนที่เป็นการฝึกฝนหรือการปฏิบัติ อาจใช้การสอนแบบให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจะเป็นวิธีการสอนที่ดีกว่าวิธีอื่น ๆ

๒. วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ก็เป็นตัวชี้ให้ผู้สอนเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม เช่นเดียวกัน เช่น วัตถุประสงค์ระบุว่าต้องการให้ผู้เรียนจดจำหลักการทฤษฎีหรือเนื้อหาในเรื่องหนึ่ง ๆ ได้ การสอนที่จะใช้วิธีการบรรยาย ซึ่งจะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ มากกว่าวิธีอื่น แต่ถ้าวัตถุประสงค์ระบุว่า ต้องการให้ผู้เรียนมีเจตคติโดยการแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นๆ แล้ว การสอนแบบเกมจำลองสถานการณ์ บทบาทสมมติ การอภิปราย ฯลฯ น่าจะเหมาะสมกว่า

บางกรณีวัตถุประสงค์ระบุว่าเมื่อผู้เรียนเรียนจบบทเรียนนั้น ๆ แล้วจะสามารถปฏิบัติหรือมีทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง วิธีการสอนโดยการให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติน่าจะเป็นการสอนที่ดีกว่าการบรรยายหรือการอภิปราย เป็นต้น

๓. ผู้เรียน

ในการเลือกวิธีการสอนแบบหนึ่ง ๆ หรือการผสมผสานวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกันนั้น ปัจจัยที่ควรประกอบการพิจารณาอีกอย่างหนึ่งคือผู้เรียน

การพิจารณาเกี่ยวกับผู้เรียนพิจารณาได้หลายแง่ด้วยกัน คือ

๓.๑ พื้นฐานความรู้ พิจารณาว่ากลุ่มผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เพียงใด เพื่อจัดวิธีการสอนที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนที่มีความรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ย่อมไม่เหมาะถ้าผู้สอนจะใช้วิธีการสอนแบบบทบาทสมมติหรือการสืบสวนสอบสวน เพราะวิธีการสอนดังกล่าว

^๔ปรีชา คัมภีรปรกรณ์, เอกสารชุดการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในประเทศไทย, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖๒-๑๖๓

ผู้เรียนต้องมีความรู้เกี่ยวกับข้อมูล การหาแหล่งข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น แต่ถ้าเป็น ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาอาจใช้วิธีการสอนดังกล่าวได้

๓.๒ ความสนใจและความถนัด ผู้สอนพิจารณาดูกลุ่มที่มีแนวโน้มที่สนใจเรื่อง อะไร และมีความสนใจเรื่องใด เช่น ถ้ากลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มที่ถนัดในการพูดและการแสดงความคิดเห็น วิธีการสอนที่เหมาะสมก็น่าจะเป็นวิธีการสอนแบบอภิปราย การเล่นเกม เป็นต้น

๓.๓ ขนาดของกลุ่ม เรื่องนี้สำคัญมาก ตัวอย่างเช่น ขนาดของกลุ่มมี ๕๐ คน ขึ้นไป ถือว่าเป็นกลุ่มใหญ่ วิธีการสอนแบบที่เหมาะสมก็คือการบรรยายหรือการสาธิต แต่ถ้ากลุ่ม ประกอบด้วยสมาชิกน้อยกว่านี้ คือประมาณ ๒๕-๓๕ คน ก็อาจใช้วิธีการอภิปราย เกม การแสดง บทบาทสมมติ หรือการสอนแบบบรรยายบุคคลก็ได้

๓.๔ สภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้เรียน สภาพแวดล้อมในที่นี้ได้แก่ สภาพแวดล้อมของชุมชนที่ผู้เรียนเป็นสมาชิกอยู่ เช่น สภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะสังคม วัฒนธรรม ศาสนา สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้น สภาพดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ผู้สอนควรพิจารณาประกอบเพื่อ สามารถจัดการสอนให้เป็นที่น่าสนใจแก่ผู้เรียน

๓.๕ ความแตกต่างระหว่างบุคคล บุคคลย่อมมีความแตกต่างกันทั้งทางด้าน ร่างกาย ความคิด ความสามารถ ตลอดจนความสนใจ การเลือกวิธีการสอนย่อมต้องคำนึงถึงสิ่ง เหล่านี้ด้วย เพื่อให้การสอนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น

๔. ระยะเวลา

เวลาเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดวิธีการสอน เช่น บางบทเรียน ผู้สอนมี เวลาจำกัด ถ้าจะใช้วิธีการสอนที่ต้องใช้เวลามากย่อมทำไม่ได้ ต้องเลือกใช้การสอนแบบที่ใช้ ระยะเวลาสั้น ๆ เป็นต้น

๕. ตัวอย่างการผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ

โดยทั่วไปเมื่อจะทำการสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้สอนต้องมีการวางแผนการเรียนการสอน เสียก่อน โดยเริ่มวางแผนระดับหน่วย แล้วจึงนำหน่วยการสอนนั้นมาวางแผนในระดับบทเรียนอีก ครั้ง^{๑๐} ในการผสมผสานวิธีการสอนจะต้องมีการวางแผนว่าจะใช้วิธีการสอนอะไรบ้าง ในที่นี้ใครขอ เสนอตัวอย่างการวางแผนการผสมผสานวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ทั้งในระดับหน่วยการสอนและระดับ บทเรียน ดังนี้

ตัวอย่างที่ ๑ การผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ ในระดับหน่วยการสอน

ในการวางแผนระดับหน่วยผู้สอนควรพิจารณาว่าจะใช้การสอนแบบใดให้ผสมผสานอย่าง เหมาะสมที่สุด รูปแบบของการผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ อาจทำได้ ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ

^{๑๐} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, อาจารย์มีอาชีพ แนวคิด เครื่องมือและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๖๗.

๑) ใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบในหน่วยการสอน แต่ใช้วิธีการสอนแบบเดียวใน บทเรียนบทหนึ่ง ๆ ถ้าหากหน่วยการสอนนั้นมีการสอน ๒ - ๓ ครั้ง แล้วแยกเป็นบทเรียน ๒ - ๓ บทเรียน ในการสอนบทเรียนที่หนึ่งอาจใช้วิธีการบรรยายไปตลอด ในบทเรียนคราวต่อไปก็ใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายหรือฝึกปฏิบัติกิจกรรม เป็นต้น ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

แบบที่ ๑

หน่วยการสอน	วิธีการสอน
ครั้งที่ ๑ บทเรียนที่ ๑	การบรรยาย
ครั้งที่ ๒ บทเรียนที่ ๒	การฝึกปฏิบัติ
ครั้งที่ ๓ บทเรียนที่ ๓	การอภิปรายกลุ่ม

หรือ แบบที่ ๒

หน่วยการสอน	วิธีการสอน
ครั้งที่ ๑ บทเรียนที่ ๑	การอภิปรายกลุ่ม/ระดมความคิด
ครั้งที่ ๒ บทเรียนที่ ๒	กรณีศึกษา
ครั้งที่ ๓ บทเรียนที่ ๓	บรรยาย

๒) ใช้วิธีการสอนแบบผสมผสานแต่เน้นแตกต่างกัน
ถ้าใช้วิธีการสอนผสมผสานในแต่ละครั้ง ให้เน้นวิธีการสอนที่แตกต่างออกไปใน ครั้งต่อไป ดังแผนภูมิต่อไปนี้

หน่วยการสอน	วิธีการสอน
ครั้งที่ ๑ บทเรียนที่ ๑	เริ่มการสอนแบบบรรยาย แล้วใช้วิธีสอนแบบกรณีศึกษา ศึกษา จากนั้นฝึกปฏิบัติกิจกรรม สรุปด้วยการใช้คำถาม
ครั้งที่ ๒ บทเรียนที่ ๒	เริ่มด้วยตั้งคำถาม จากกรณีศึกษาจากนั้นการอภิปรายกลุ่มย่อยระดมความคิด แล้วใช้การบรรยายในชั้นการดำเนินการสอน สรุปบทเรียนด้วยการใช้คำถาม
ครั้งที่ ๓ บทเรียนที่ ๓	เริ่มด้วยการแสดงบทบาทสมมติแล้วใช้การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย ในชั้นการดำเนินการสอน สรุปบทเรียนด้วยการบรรยาย

ตัวอย่างที่ ๒ การผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ ในระดับบทเรียน

ชั้นการสอน	วิธีการสอน
ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน	การแสดงบทบาทสมมติ
ชั้นสอน	การอภิปราย
ชั้นสรุปบทเรียน	การบรรยาย

การผสมผสานวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ไว้ในบทเรียนหนึ่ง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักใช้เวลาในการเรียน ๑ คาบหรือ ๒ คาบติดต่อกันนั้น จะช่วยทำให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ มีความหมายและน่าสนใจอย่างยิ่ง ในที่นี้ขอเสนอตัวอย่างการผสมผสานวิธีการสอนแบบต่าง ๆ โดยใช้การสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ซึ่งอาจทำได้ในหลายลักษณะ ดังนี้

๑) ใช้การบรรยายชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย เริ่มต้นบทเรียนหรือนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบเรื่องราวคร่าว ๆ ที่จะเรียนหรือเป็นการให้แนวคิดเบื้องต้นในเรื่องที่จะเรียนนั้น เมื่อเห็นว่าผู้เรียนเข้าใจแล้ว ก็เสนอวิธีการสอนแบบอื่น ๆ เช่น การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย กรณีศึกษา ฝึกปฏิบัติ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แบบที่ ๑

ชั้นการสอน	วิธีการสอน
ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน	การอภิปรายแบบระดมความคิด
ชั้นสอน	การอภิปรายหมู่
ชั้นสรุปบทเรียน	การบรรยาย

หรือ แบบที่ ๒

ชั้นการสอน	วิธีการสอน
ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน	การบรรยาย
ชั้นสอน	กรณีศึกษา
ชั้นสรุปบทเรียน	การบรรยายสรุป

๒) ใช้การสอนแบบบรรยายในชั้นการเรียนการสอนหรือปฏิบัติกิจกรรม

ผู้สอนอาจหาวิธีการสอนแบบอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เพื่อเรียกร้องให้ผู้เรียนสนใจ อาจจะเรียนบทเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่า การอภิปรายแบบระดมความคิด การแสดงบทบาทสมมติ การใช้คำถามในชั้นนำเข้าสู่บทเรียน เมื่อเห็นว่าผู้เรียนสนใจแล้วจึงดำเนินการสอนต่อไปด้วย

วิธีการบรรยาย เมื่อถึงขั้นสรุปทเรียนอาจหาการสอนแบบที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดมโนคติในเรื่องที่เรียนไปทั้งหมด เช่น การใช้คำถามเพื่อการสรุป เป็นต้น ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แบบที่ ๑

ขั้นการสอน	วิธีการสอน
ขั้นนำเข้าสู่ทเรียน	การบรรยาย
ขั้นสอน	การอภิปราย
ขั้นสรุปทเรียน	การบรรยายสรุป

หรือ

แบบที่ ๒

ขั้นการสอน	วิธีการสอน
ขั้นนำเข้าสู่ทเรียน	การอภิปรายแบบระดมความคิด
ขั้นสอน	การบรรยาย
ขั้นสรุปทเรียน	การใช้คำถาม

๓) ใช้การสอนแบบบรรยายในขั้นการสรุปทเรียน

ในการสอนโดยทั่วไปอาจไม่จำเป็นต้องทำการบรรยายก่อน อาจเริ่มต้นด้วยการสอนแบบต่าง ๆ ในขั้นนำเข้าสู่ทเรียน เช่น ใช้วิธีการสอนแบบการอภิปรายระดมความคิดก่อน ในขั้นการสอนอาจใช้การอภิปรายแบบอภิปรายหมู่ และเมื่อจะสรุปทเรียนก็อาจใช้วิธีการสอนแบบบรรยายได้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แบบที่ ๑

ขั้นการสอน	วิธีการสอน
ขั้นนำเข้าสู่ทเรียน	การชมภาพยนตร์
ขั้นสอน	การอภิปราย
ขั้นสรุปทเรียน	การบรรยาย

ตัวอย่างที่นำมาเสนอนี้เป็นแนวทางในการวางแผนการเลือกวิธีการสอนทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามในการวางแผนเพื่อผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ นั้น ผู้สอนควรมีข้อคำนึงดังนี้

๑. วัตถุประสงค์และเนื้อหาของการสอนเป็นสำคัญ
๒. ความพร้อมของผู้เรียน
๓. สื่อการสอนว่ามีพร้อมหรือไม่

๔. ระยะเวลาที่ใช้ในการสอน

๕. สถานที่

ข้อควรคำนึงเหล่านี้ จะทำให้การวางแผนการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีคุณค่าต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

๖. สรุป

ข้อความรู้ที่ให้ข้างต้น จะช่วยให้ผู้สนใจสามารถใช้วิธีสอนต่าง ๆ ดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนได้ตามต้องการ สำหรับผู้สอนที่ปกติอาจจะใช้วิธีการที่ตนถนัดอยู่เพียง ๒-๓ วิธี ก็คงจะเห็นว่าวิธีสอนให้เลือกหลากหลายวิธี ควรจะศึกษาและลองใช้วิธีอื่นๆ เพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ จะทำให้การสอนน่าสนใจ และเกิดผลดีมากขึ้น โดยปกติแล้วการสอนโดยทั่วไปมักใช้วิธีสอนหลายๆ วิธีร่วมกัน เนื่องจากวิธีการใดวิธีการหนึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะอย่างเท่านั้น ไม่สามารถสนองวัตถุประสงค์ได้ครอบคลุม ตัวอย่างเช่น การบรรยาย เป็นวิธีที่ช่วยให้ถ่ายทอดเนื้อหาได้เร็ว แต่ผู้เรียนอาจไม่เกิดความเข้าใจชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสิ่งที่ถ่ายทอดเป็นเรื่องของกระบวนการหรือทักษะ จำเป็นต้องใช้วิธีสอนโดยการสาธิตหรือทดลอง เข้าช่วย หรือถ้าต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้และความคิดที่หลากหลายในแง่มุมต่างๆ ที่กว้างขึ้น ก็ควรใช้วิธีสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยหากต้องการให้ระดับการเรียนรู้ขึ้นไปถึงขั้นการนำไปใช้ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ขั้นสูง วิธีการต่างๆ ที่กล่าวมาอาจไม่เพียงพอ จำเป็นต้องใช้วิธีอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น การใช้กรณีตัวอย่าง เป็นต้น หากผู้สอนต้องการจะให้การเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปปรับเปลี่ยนความรู้สึก และเจตคติของผู้เรียน วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ หรือสถานการณ์จำลอง อาจเข้ามาช่วยได้ ดังนั้นการที่ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีสอน ยิ่งมากเท่าไรก็จะยิ่งช่วยให้มีทางเลือกมากขึ้นเท่านั้น หากผู้สอนมีการเลือกและใช้วิธีสอนที่หลากหลาย นอกจากจะช่วยให้การสอนบรรลุผลได้มากขึ้นแล้ว ยังช่วยให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนรู้ที่ต้องจำเจด้วยวิธีการที่จำกัด การใช้วิธีสอนที่หลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อยู่เสมอ

วิธีสอนเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการสอน วิธีสอนแบบใดแบบหนึ่งก็คือขั้นตอนในการดำเนินการสอน ซึ่งมีองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น ผู้สอนจึงควรศึกษาให้เข้าใจลักษณะเด่นหรือแก่นสำคัญของวิธีสอนแต่ละวิธี เพื่อช่วยให้สามารถใช้วิธีแต่ละวิธีได้อย่างเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของวิธีนั้น ๆ นอกจากนั้นวิธีสอนบางวิธียังมีชื่อเป็นได้ทั้งวิธีสอนและรูปแบบการสอน ผู้สอนจึงจำเป็นต้องเข้าใจองค์ประกอบสำคัญของวิธีสอน และรูปแบบการสอนอย่างชัดเจน เพื่อจะได้สามารถวิเคราะห์และจำแนกความแตกต่างได้ วิธีสอนมีให้เลือกอย่างหลากหลาย ครูผู้สอนจึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียนและจุดมุ่งหมาย การใช้วิธีสอนหลากหลายวิธี นอกจากจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนแล้ว ยังสามารถช่วยให้บทเรียนมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น และจูงใจผู้เรียนให้สนใจเรียนรู้เพิ่มขึ้นด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- ชาญชัย ยมดิษฐ์. **เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร : หลักพิมพ์, ทิศนา แคมมณี. ๑๔ **วิธีสอนสำหรับมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล, ๒๕๔๔.
- ทิศนา แคมมณี. **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, ๒๕๕๗,
- ปรีชา คัมภีรปกรณ์. **เอกสารชุดการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในประเทศไทย**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. **อาจารย์มืออาชีพ แนวคิด เครื่องมือ และการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ลัดดา ภูเกียรติ. **การสอนโครงการและการสอนแบบวิจัยเป็นฐาน งานที่ครูประถมทำได้**. กรุงเทพฯ : บริษัทสาอะ แอนด์ ซันพรีนติ้ง จำกัด, ๒๕๕๒.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๕๓,

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Bloom, B. S.. **Human Characteristic and School Learning**. New York : McGraw-Hill Book Company. 1976.

สิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองของชุมชนท้องถิ่น: มโนทัศน์และกรณีศึกษา
กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Community's Right to Self Determination: The Concept and
Case of Ban Grut - Bangsaphan Environment and Natural
Resource Conservation Group, Prachuap Khiri Khan Province

ภริชญา วีระสุโข*

บทคัดย่อ

สิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองของชุมชนเป็นสิทธิของประชาชนที่จะมีเสรีภาพในการกำหนดสถานะทางการเมืองของตนเอง และมีเสรีภาพที่จะติดตามการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเองได้ โดยนัยนี้ สิทธิดังกล่าวถือว่าเป็นสิทธิทางกฎหมายและกำหนดไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม หลักการเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองของชุมชนไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ไว้โดยชัดแจ้ง การศึกษาวิจัยกรณีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน) จะทำให้เห็นถึงข้อสนับสนุนเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองของชุมชน โดยสามารถสรุปได้ว่าสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับแนวคิดสิทธิทางธรรมชาติ ซึ่งดำรงอยู่ในสิทธิตามรัฐธรรมนูญโดยไม่ต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ความเข้มแข็งและการพึ่งพิงตนเองของชุมชนคือปัจจัยความสำเร็จที่ประชาชนในท้องถิ่นสามารถใช้สิทธิในการกำหนดการตัดสินใจของตนเองได้

คำสำคัญ : สิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเอง กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน

ABSTRACT

Community's right to self-determination is the right of people to freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development. In this regard, it is considered as a legal right and contained in international law. However, the principle of community's right to self-

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

determination has not been expressly prescribed in Constitution of the kingdom of Thailand, B.E. 2540 (1997) and 2550 (2007). The case study of Ban Grut - Bangsaphan environment and natural resource conservation group (Ban Grut - Bangsaphan conservation group) was conducted to provide empirical support for community's right to self-determination. It can be concluded that right to self-determination was closely linked with the idea of natural rights, which claim existence of unwritten constitutional rights. The community strength and self-reliance are success factor which local people can exercise their right to determination.

Keywords: Right to self-determination, Ban Grut - Bangsaphan environment and natural resource conservation group

๑. บทนำ

สิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเอง (right to self-determination) บัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966) มาตรา ๑

ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเอง โดยอาศัยสิทธิเช่นว่านั้น พวกเขามีอิสระในการกำหนดสถานะทางการเมือง และมีอิสระในการดำเนินการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

คำว่า “ประชาชน” มีความหมายไม่แตกต่างจากคำว่า “ชุมชน” ตามมุมมองของนักกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างเช่น Ian Brownlie คำว่า “ชุมชน Community” ตั้งบนฐานทางความคิดทำนองเดียวกับ “ชนชาติ (nationalities)” “ประชาชน (peoples)” “ชนกลุ่มน้อย (minorities)” และ “ชนพื้นเมือง (indigenous populations)”^๑ โดยในปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนพื้นเมือง (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples) ได้บัญญัติมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับสิทธิประชาชนพื้นเมืองเอาไว้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ สงวนรักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองสาระสำคัญของสิทธิประชาชนพื้นเมืองคือสิทธิความเท่าเทียมกันโดยปราศจากการแบ่งแยกทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนาหรือวัฒนธรรม ทั้งนี้ ประชาชนพื้นเมืองสามารถใช้สิทธิบนพื้นฐานแห่ง

^๑Ian Brownlie, “The Right of Peoples in Modern International Law”, *The Rights of Peoples*, ed. James Crawford (Oxford: Clarendon Press, 1988), p. 5 อ้างใน กิตติศักดิ์ ปรกติ, *สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓.

แหล่งกำเนิดหรืออัตลักษณ์ของตนเองได้ตามมาตรา ๒^๒ ที่สำคัญคือการใช้สิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองในเรื่องที่เกี่ยวกับสถานะทางการเมือง และสามารถที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองได้ ตามมาตรา ๓^๓ รวมถึงการใช้สิทธิกำหนดการตัดสินใจตนเองด้วยการปกครองตนเองโดยอิสระในเรื่องที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นตนเองตามมาตรา ๔^๔ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิตามระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง สิทธิดังกล่าวมานี้ เป็นการสงวนรักษาเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการตัดสินใจให้กับประชาชนพื้นเมืองเพื่อที่จะได้มีสิทธิในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และบริหารจัดการสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในพื้นที่ของตนให้เข้มแข็ง รวมถึงระบบกฎหมาย กฎ ระเบียบภายในที่ชุมชนถือปฏิบัติ รวมถึงการใช้สิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเสรีในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมได้อีกด้วย^๕

สิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดไว้ในมาตรา ๒๖^๖ ซึ่งให้อำนาจการตัดสินใจเหนือแหล่งทรัพยากรของตน โดยประชาชนพื้นเมืองมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของ พัฒนา ควบคุม และใช้ประโยชน์ที่ดินและอาณาเขตของตน รวมถึงสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ได้แก่ อากาศ น้ำ ทะเลชายฝั่ง สัตว์และพืช ในท้องถิ่น และแหล่งทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งพวกเขาเป็นเจ้าของตามประเพณีดั้งเดิม หรือมิฉะนั้นก็มีสิทธิครอบครองหรือใช้สอยประโยชน์จากชุมชนท้องถิ่นของตนได้ ในที่นี้ เป็นการยอมรับความเป็นเจ้าของโดยกลุ่มทางสังคม จากข้อความที่กำหนดว่า “ประชาชนมีสิทธิในตนเอง” (peoples have the right to own) และสิทธิที่สำคัญของมาตรา ๒๖ (๓) คือหน้าที่ที่มีต่อรัฐในการป้องกันการรุกรานหรือล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าว โดยมาตรา ๒๗^๗ จะเป็นบทบัญญัติที่ส่งเสริมการเยียวยาในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิของประชาชนพื้นเมืองในมาตรา ๒๖ กล่าวคือประชาชนพื้นเมืองมีสิทธิที่จะได้รับการฟื้นฟูคืนสู่สภาพเดิมในที่ดิน อาณาเขต และทรัพยากรที่พวกเขาเป็นเจ้าของดั้งเดิม หรือมิฉะนั้นก็ได้รับการครอบครอง หรือใช้สอยซึ่งได้ถูกใช้หรือถูกทำลายไปโดยปราศจากความยินยอม ซึ่งพวกเขามีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยอย่างเป็นธรรมและยุติธรรม เว้นแต่เป็นที่ตกลงกันโดยกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การชดเชยนั้นจะต้องทำให้ดินแดน อาณาเขต และแหล่งทรัพยากรมีความเท่าเทียมกันในคุณภาพ ขนาดและสถานภาพทาง

^๒United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples 1966, **United Nation Human Right Office of the High Commissioner**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx> [เข้าถึงเมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗].

^๓Ibid.

^๔Ibid.

^๕Norchi, Charles H, “Indigenous knowledge as intellectual property”, **Policy Sciences**, vol. 33 No.3-4 (2000) : 167.

^๖United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples 1966, **United Nation Human Right Office of the High Commissioner**, [ออนไลน์].

^๗Ibid.

กฎหมาย^๕ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่ยกมากล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นการให้สิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองแก่ประชาชนพื้นเมืองในการรับความคุ้มครองเพื่อสามารถใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนของตนเองได้

แม้ว่าปฏิญญาดังกล่าวจะรับรองให้ประชาชนพื้นเมืองมีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในเขตท้องถิ่นของตน แต่สถานการณ์ย่อมแตกต่างกันตามภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่และแตกต่างกันภายในแต่ละประเทศ ซึ่งจะต้องนำมาพิจารณาในระหว่างการนำกฎหมายมาปรับใช้ เนื่องจากหลักเกณฑ์หนึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ สิทธิของประชาชนพื้นเมืองซึ่งถูกอธิบายไว้โดยละเอียดในปฏิญญาจะต้องแปลงไปสู่นโยบายที่นำไปใช้ในสถานการณ์ที่มีการดำรงชีวิตอยู่จริงโดยขึ้นอยู่กับสถาบัน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของประชาชนพื้นเมืองที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ประชาชนพื้นเมืองจะต้องสามารถมองเห็นและรู้สึกถึงความแตกต่างที่สิทธิและหลักการเหล่านี้จะทำให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตประจำวันอยู่ได้^๖ โดยปกติสุข เช่นนี้แล้ว จึงจะเป็นสิ่งชี้ชัดได้ว่ากฎหมายที่รับรองสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองของประชาชนพื้นเมืองในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีประสิทธิภาพ

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณากฎหมายไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐) หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ ๓ แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา ๗๘ (๓) กำหนดว่า

กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

และมาตรา ๒๘๑ วรรคสอง กำหนดว่า “ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

เมื่อพิจารณาสองมาตราดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ได้มีการประกาศยกเลิกไปแล้ว พิจารณาได้ว่าสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนที่จะรับรองให้ประชาชนในชุมชนมีสิทธิดังกล่าว แต่เป็นการมุ่งเน้นการให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งปรากฏว่าเป็นความจริงการใช้สิทธิหรืออำนาจดังกล่าวระหว่างประชาชนในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะขัดแย้งหรือสวนทางกันได้ ดังปรากฏตัวอย่างให้เห็นจากกรณีศึกษา

^๕Norchi, Charles H, *Policy Sciences*, 167.

^๖Minde, Henry Gaski, Harald Jentoft, Svein and Midre, Georges, *Indigenous People: Self-determination Knowledge Indigeneity*, (Delft, Netherlands : Eburon Academic Pub, 2008), p. 1.

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน) ที่จะกล่าวถึงในส่วนของเนื้อหา ซึ่งเป็นกรณีที่ชาวบ้านในชุมชนเคลื่อนไหวต่อสู้คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด โครงการโรงถลุงเหล็กและโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยโครงการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากรัฐ แต่เป็นโครงการที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานโดยปราศจากความช่วยเหลือจากองค์กรส่วนท้องถิ่น ในทางตรงข้าม องค์กรส่วนท้องถิ่นกลับขานรับนโยบายดังกล่าว ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่เป็นระยะเวลายาวนานในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๖ (โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด) และในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๘ – ๒๕๕๕ (โครงการโรงถลุงเหล็กและโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน) การเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองของชุมชน ซึ่งไม่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน แต่ชาวบ้านสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิดังกล่าวได้เนื่องจากความเข้มแข็งของชุมชนและการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการโต้ตอบรัฐและกลุ่มทุน

๒. การปรากฏตัวของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดในชุมชนบ้านกรูด

โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดเป็นโครงการของรัฐ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนาม “โครงการพัฒนา” ที่มาจากการที่คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติมีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีว่าด้วยเรื่องแนวนโยบายในการรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนในรูปแบบของ Independent Power Purchase (IPP) โดยกำหนดเป็นนโยบายให้โครงการผลิตไฟฟ้าที่ขายไฟฟ้าให้แก่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ตามประกาศรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนได้รับสิทธิประโยชน์ในการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนตามที่ระบุในประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ ๑/๒๕๓๖ เรื่อง นโยบายและหลักเกณฑ์การส่งเสริมการลงทุน^{๑๐} นอกจากการกำหนดรูปแบบของการรับซื้อพร้อมทั้งการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ลงทุนในการผลิตไฟฟ้าเอกชนแล้วยังมีการกำหนดสัดส่วนและการซื้อขายไฟฟ้าไว้ด้วย กล่าวคือกำหนดสัดส่วนและโครงการในแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าระยะยาวที่จะเริ่มดำเนินการก่อสร้างในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๔๔ ที่จะให้เอกชนลงทุนและดำเนินการในรูปแบบของ IPP และขายไฟฟ้าให้แก่ กฟผ. และดำเนินการออกประกาศเชิญชวนเอกชนลงทุนในโครงการโรงไฟฟ้า^{๑๑} ซึ่งในเวลาต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติโครงการโรงไฟฟ้า

^{๑๐} หนังสือของคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๓๗ เรื่องมติคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๓๗.

^{๑๑} คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ, แนวนโยบายในการรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนในรูปแบบของ Independent Power Purchase (IPP), (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ, พฤษภาคม ๒๕๓๗).

หินกรูดเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ตามมติคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติซึ่งมีนโยบายในการรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนในรูปของ IPP^{๑๒} ดังกล่าว

บริษัทเอกชนรายหนึ่งได้รับการคัดเลือกโดยคณะกรรมการประเมินและคัดเลือกข้อเสนอจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชน จำนวน ๗ ราย เพื่อมาดำเนินการโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินที่มีกำลังการผลิต ๑,๔๐๐ เมกกะวัตต์ มีวงเงินลงทุนประมาณ ๕๐,๐๐๐ ล้านบาท และมีพื้นที่ ๑,๒๐๐ ไร่ อยู่ในบริเวณบ้านโคกตาหอม หมู่ที่ ๙ ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยได้ลงนามสัญญาภายหลังการตรวจสอบรับรองสัญญาจากสำนักงานอัยการสูงสุด เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๐

๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนรับนโยบายรัฐ

นอกจากโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐและหน่วยงานรัฐส่วนกลางแล้ว หน่วยงานท้องถิ่นภายในชุมชนบ้านกรูดก็ยังคงขนรับนโยบายนี้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๐ องค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย (อบต. ธงชัย) มีมติเห็นชอบให้บริษัทเอกชนสร้างโรงงานไฟฟ้าหินกรูด ในการประชุมสมัยวิสามัญ ครั้งที่ ๗/๒๕๔๐ เรื่องการอนุญาตตั้งโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า โดยตามข้อเท็จจริงไม่ได้มีการชี้แจงให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบก่อนการมีมติเห็นชอบแต่อย่างใด ทั้งนี้ แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๗๘^{๑๓} ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการตนเองแล้วก็ตาม แต่ อบต. ธงชัย ในขณะนั้นยังคงปฏิบัติตามนโยบายการพัฒนาประเทศที่รัฐและหน่วยงานรัฐส่วนกลางกำหนดไว้ โดย อบต. ธงชัย มีหนังสือถึงอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรื่องการอนุญาตตั้งโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขนรับนโยบายของรัฐ

อบต. ธงชัย ได้คำนึงถึงนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจในภูมิภาคเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น แต่ อบต. ธงชัยก็ได้คำนึงถึงปัญหาสถานะแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นด้วย และได้รับคำชี้แจงพร้อมกับความร่วมมือจากทางบริษัทฯ ในการป้องกันปัญหาเป็นอย่างดี ที่ประชุมสภา อบต. ธงชัย ได้นำข้อคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นและข้อมูลของทางบริษัทฯ มาประกอบการพิจารณาโดยตรึงตรองอย่างถี่ถ้วนและใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจแล้วในที่ประชุมสภา อบต. ธงชัย จึงมีมติให้ความเห็นชอบในการประชุมสภา อบต. ธงชัย สมัยวิสามัญครั้งที่

^{๑๒}หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรีสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร ๑๒๐๖/๕๕๐๓ ลงวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๓๗.

^{๑๓}รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช พ.ศ. ๒๕๔๐, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2540-a0001.pdf> [เข้าถึงเมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗].

๗/๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๐^{๑๔}

หนังสือดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการขานรับนโยบายของรัฐ และทำให้ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดเห็นว่า อบต. ชงชัย ให้ข้อมูลกับอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือ อบต. ชงชัย ไม่ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบมาก่อน ขณะเดียวกันโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดก็ได้มีการจัดตั้งสำนักงานประสานโครงการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบนิทรรศการให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจเยี่ยมชมดูงาน และหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ที่มีการเคาะประตูบ้านเพื่อแจกแผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับโรงไฟฟ้าถ่านหิน ตลอดจนจัดเวทีแนะนำโครงการและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรงไฟฟ้าถ่านหิน รวมถึงการลงข่าวประชาสัมพันธ์ทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นบ่อยครั้งเพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าถ่านหินและรายงานความคืบหน้าเกี่ยวกับแผนการดำเนินการก่อสร้าง

หวัด ชาวพวง ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด เคยเป็นสมาชิก อบต. ชงชัยมาก่อน เขาเล่าว่า “เข้าร่วมกระบวนการต่อสู้ตั้งแต่มีการไฮด์ปาร์คหลังสถานีรถไฟครั้งแรก ๆ เลย เราช่วยทุกอย่างที่ทำได้ ช่วยเรื่องคนคนขึ้นรถ แม้ว่าจะมีหมวกสมาชิก อบต. เราก้ยังเคลื่อนไหวกับชาวบ้านตามปกติ กฎหมาย อบต. ระบุว่า ‘**อบต. ต้องสนับสนุนและพัฒนาชุมชน**’ กฎหมาย อบต. ออกปี ๔๐ รongรับรัฐธรรมนูญ”^{๑๕} โดยเมื่อพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับ อบต. พบว่า เทศบาล และ อบต. มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น และการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการผังเมือง^{๑๖} ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ จากคำพูดของหวัดประกอบกับการอ้างอิงกฎหมายที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า บทบัญญัติกฎหมายได้รับรองอำนาจหน้าที่ของ อบต. ให้ส่งเสริมประชาชนในชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การจัดการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการผังเมือง ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่กฎหมาย แต่อยู่ที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการใช้กฎหมาย กล่าวคือวิถีคิดของหวัดแตกต่างจากอดีตแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดที่ผันตนเองไปเป็นผู้นำท้องถิ่น ซึ่งมองว่าเมื่อเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องรับนโยบายของรัฐมาดำเนินการ ไม่สามารถที่จะเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐได้ ตามความหมายนี้ นักการเมืองท้องถิ่นสามารถที่จะละเลยเพิกเฉยต่อกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของตนเองให้พัฒนาท้องถิ่นร่วมกับชุมชน และเลือกยืนอยู่ข้างรัฐที่จะเข้ามาพัฒนา

^{๑๔} หนังสือองค์การบริหารส่วนตำบลชงชัย ที่ ปธ ๗๓๘๐๑/๙๕ ลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๐ เรียน อุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรื่องการอนุญาตตั้งโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า.

^{๑๕} สัมภาษณ์ หวัด ชาวพวง, อาชีพเกษตรกร, ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

^{๑๖} พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2540-a0001.pdf>[เข้าถึงเมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗].

ท้องถิ่นในแบบที่รัฐต้องการโดยไม่ฟังเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ สำหรับหวิดแล้ว เขาเป็น อบต. เพื่อจะเป็นตัวแทนของชาวบ้านและเป็นกระบอกเสียงให้กับชุมชนบ้านกรูดโดยทำหน้าที่ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นบ้านเขา แม้ว่าเขาจะเป็นแกะดำในกลุ่มสมาชิก อบต. ซึ่งส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดเห็นด้วยกับโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด แต่มีเขาเพียงคนเดียวที่คัดค้านโครงการ เขาก็หาได้หวาดหวั่นไม่ และไปร่วมชุมนุมประท้วงและยื่นข้อเรียกร้องในนามกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดทุกครั้งตามปกติ

๔. การเคลื่อนไหวคัดค้านและตรวจสอบโครงการพัฒนาของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน

ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานได้ประสบปัญหาการไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการเช่นนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ตลอดระยะเวลาการต่อสู้คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๖ ชาวบ้านต้องขวนขวายหาข้อมูลข่าวสารด้วยตนเองจากการทำหนังสือสอบถามไปยังหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เดินทางไปยื่นข้อเรียกร้องที่หน่วยงานรัฐหลายแห่ง ตรวจสอบหนังสืออนุญาตการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดที่ออกโดยหน่วยงานที่มีอำนาจ ตรวจสอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment) หรือเรียกคำย่อว่า รายงาน EIA ซึ่งพบว่าไม่ตรงกับความเป็นจริงในพื้นที่ เช่น รายงาน EIA ระบุในทะเลบริเวณที่จะสร้างท่าเรือน้ำลึกมีแต่กองหิน ทั้งที่ชาวบ้านยืนยันว่ามีปะการัง จึงมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญทางทะเลมายืนยันข้อเท็จจริงและพบว่าเป็นความจริงดังที่ชาวบ้านกล่าวมา นอกจากนี้ ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานยังได้ตรวจสอบที่ดินที่บริษัทเอกชนเจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าถือครอง โดยพบว่าที่ดินบางส่วนของเอกชนเป็นที่ดินสาธารณะ ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดได้นำเรื่องตรวจสอบทุจริตที่ดินสาธารณะของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดยื่นให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และอยู่ในระหว่างการตรวจสอบของ ป.ป.ช. ซึ่งยังไม่ทันได้มีข้อสรุป ปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีมีมติให้ยกเลิกการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดบ่อนอก-บ้านกรูด เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ อย่างไรก็ตามในเวลาไม่ช้านาน ป.ป.ช. ก็ได้ชี้มูลให้บริษัทเอกชนอดีตเจ้าของโรงไฟฟ้าบ้านกรูดคืนที่ดินสาธารณะชายทะเลให้ชาวบ้านตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งปรากฏเป็นข่าวในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒^{๑๗}

หลังโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานได้ต่อสู้คัดค้านโครงการโรงถลุงเหล็กและนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพานอีกครั้งในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๕ ซึ่งการเคลื่อนไหวของชาวบ้านก็ไม่แตกต่างจากโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดคือการร่วมกันตรวจสอบ

^{๑๗} ป.ป.ช.สั่งโรงไฟฟ้า คืบหน้าบ้านกรูด, ข่าวสดรายวัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd0_1_ERXdPVEV4TVRFMU1nPt0 [๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๒].

การอ้างเอกสารสิทธิในที่ดินของบริษัทเอกชนเพื่อจะดำเนินโครงการดังกล่าว เนื่องจากพื้นที่บริเวณโครงการก่อสร้างโรงถลุงเหล็กเป็นป่าพรุ ป่าชายเลน และที่ดินสาธารณะ ชาวบ้านจึงมีข้อสงสัยว่าบริษัทเอกชนได้เอกสารสิทธิมาโดยถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ พวกเขาจึงได้เดินทางไปยื่นหนังสือกับอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อให้ทำการตรวจสอบแนวเขต และในเดือนตุลาคม ๒๕๔๙ จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่จากสถานีทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๘ สรุปว่าน่าจะมีการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะออกเอกสารสิทธิได้ หัวหน้าสถานีจึงแนะนำให้ชาวบ้านไปยื่นหนังสือต่อ นายก อบต. แม่รำพึงและที่ดินส่วนแยกบางสะพานต่อไป ซึ่งชาวบ้านก็ได้เดินทางไปยื่นหนังสือกับนายก อบต. ที่ดินส่วนแยกบางสะพาน นายอำเภอบางสะพาน ที่ดินจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิในที่ดินสาธารณะ และคัดค้านการบุกรุกแผ้วถางป่าพรุ ป่าจาก ป่าเสม็ด ในเขตหมู่ ๑ และหมู่ ๗ ของตำบลแม่รำพึง นอกจากนี้ พวกเขายังได้เดินทางไปยื่นหนังสือต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีที่มีการบุกรุกแผ้วถางที่ดินป่าพรุ ป่าเสม็ด ป่าจาก โดยมี การทำจดหมายเร่งรัดอย่างต่อเนื่องเพื่อให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติลงพื้นที่ก่อนเกิดเหตุการณ์รุนแรง ในความเป็นจริง ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ นี้มีการเคลื่อนไหวต่อสู้ในหลายประเด็น เช่น การตรวจสอบรายงาน EIA การคัดค้านประกาศพิจารณาของรัฐที่จัดขึ้นโดยมิให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งทุกประเด็นที่ชาวบ้านยกขึ้นมาได้ตอบหน่วยงานรัฐและบริษัทเอกชน ทำให้หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมคือการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ประกาศยกเลิกโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๕. การมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาจังหวัดเพื่อกำหนดการตัดสินใจตนเองในชุมชน

การเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการพัฒนาของรัฐโดยการตรวจสอบความไม่ชอบด้วยกฎหมายในขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ และการทุจริตในการออกเอกสารสิทธิที่ดินสาธารณะเป็นการต่อสู้ได้ตอบหน่วยงานรัฐและบริษัทเอกชนเจ้าของโครงการ ซึ่งสะท้อนถึงจุดแข็งของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานที่ทำให้หน่วยงานรัฐต้องหันกลับมาทบทวนนโยบายสาธารณะและประกาศยกเลิกการก่อสร้างโครงการพัฒนาที่มุ่งเน้นโครงสร้างพื้นฐาน (โรงไฟฟ้า) และภาคอุตสาหกรรม (โรงถลุงเหล็ก) ซึ่งมีแนวโน้มจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวบ้านในชุมชนไม่แตกต่างไปจากตัวอย่างชุมชนที่มีปัญหาฟ้องร้องหน่วยงานรัฐและ/หรือบริษัทเอกชนเจ้าของโครงการพัฒนาเป็นเวลายาวนานนับสิบปี เช่น กรณีชุมชนแม่เกาะ และชุมชนมาบตาพุด ซึ่งชาวบ้านหลายคนเจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนมาก นอกเหนือจากการเคลื่อนไหวดังกล่าวมาแล้วในข้อ ๔ ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานได้มองการณ์ไกลเกี่ยวกับแผนพัฒนาจังหวัดเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในพื้นที่ที่มุ่งเน้นการพัฒนาบนฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้แก่ ประมง เกษตร และการท่องเที่ยว จึงได้พยายามพาตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการ

ตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของประชาชนในชุมชน อันได้แก่ แผนพัฒนาจังหวัด และผังเมืองรวมชุมชน

ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างกลางปี พ.ศ. ๒๕๕๕ จนถึงต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นช่วงเหตุการณ์ที่ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ในอำเภอบางสะพานกำลังต่อสู้คัดค้านโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน ในขณะที่เดียวกันเป็นช่วงเวลาแห่งความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของกลุ่มอนุรักษ์ฯ ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่สามารถกำหนดแผนพัฒนาจังหวัดออกมาใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนที่มุ่งเน้นการประมงและเกษตรกรรม ตลอดจนการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่สวยงาม ซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกของชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาจังหวัด จากคำบอกเล่าของจินตนา ทำให้ทราบว่าแผนพัฒนาจังหวัดมีการปรับปรุงทุกสี่ปีและที่ผ่านมาก่อน พ.ศ. ๒๕๕๓ ประชาชนไม่เคยมีส่วนร่วม

ทุกสี่ปี ต้องปรับยุทธศาสตร์ไว้ก่อน เดิมมีแต่เรื่องโครงการอุตสาหกรรมเหล็กบรรจุไว้ เราจ้องรอไว้ว่าถึงกำหนดต้องปรับ ก็ไปบอกผู้ว่าให้เชิญชาวบ้านเข้าร่วมมีการจ้างนักวิชาการศึกษาแผน มีมหาวิทยาลัยมาศึกษา มีเป้าหมายอะไรเป็นสำคัญ เรามีพีชเกษตร สินค้าประมง ธุรกิจพาณิชย์ ท่องเที่ยว ถ้าวรรณากหญ้าเอาของดีในพื้นที่ใส่ในแผน ส่งตัวแทนชาวบ้านเข้าไปหมด ให้จังหวัดแจ่งมาทางกลุ่มวิสัยทัศน์ให้เน้นเรื่อง ชาวบ้านอยู่ได้ด้วยตนเองและสังคมแห่งมิตรไมตรี^{๑๘}

โดยผลแห่งความพยายามของชาวบ้านที่เข้าไปมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาจังหวัด ทำให้วิสัยทัศน์ในแผนพัฒนาจังหวัด ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖ ปรับเปลี่ยนไป ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์เดิม

“เป็นศูนย์กลางการผลิต แปรรูปสับปะรดส่งออกระดับโลก เป็นแหล่งผลิตมะพร้าวที่มีคุณภาพ เป็นเมืองท่องเที่ยวสำหรับครอบครัวและสุขภาพ และอุตสาหกรรมเหล็กที่ได้มาตรฐานสากล ประชาชน มีคุณภาพชีวิตที่ดี ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน”

วิสัยทัศน์ แผนพัฒนาจังหวัด ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖

“เป็นเมืองท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า สับปะรด มะพร้าวที่หนึ่งของโลก สังคมแห่งมิตรไมตรี”^{๑๙}

วิสัยทัศน์ดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นผลจากความร่วมมือระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดกับประชาชนที่ได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขึ้นมาใหม่ โดยไม่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเหล็ก แต่หันมาสนับสนุน

^{๑๘} สัมภาษณ์ จินตนา แก้วขาว, แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน, ๕ สิงหาคม ๒๕๕๖.

^{๑๙} เอกสารการทบทวนแผนพัฒนา พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ปรับปรุงใหม่).

การท่องเที่ยวภาคการเกษตรและประมงเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนที่มั่นคงยั่งยืน และสร้างแนวทางสังคมแห่งมิตรไมตรี

สำหรับแผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๖ (ฉบับปรับปรุงใหม่) ประกอบด้วย ๕ พันธกิจ ได้แก่

๑. พัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าพื้นฐานเอกลักษณ์ของจังหวัด
๒. ผลักดันให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันการผลิต การแปรรูป สับปะรด มะพร้าว และสินค้าเกษตรสู่ตลาดโลก
๓. เป็นสังคมที่มีความมั่นคงและมีคุณภาพตามวิถีและภูมิปัญญาไทย
๔. สร้างความสมดุลในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๕. สร้างระบบสนับสนุนการบริหารเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์พร้อมรับประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้ กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานได้นำมาเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งในการเรียกร้องให้ กนอ. ยกเลิกโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน ซึ่งประเด็นหลักที่ชี้ให้เห็นคือการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กขัดแย้งกับแผนพัฒนาจังหวัดตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ต้องการพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในจังหวัดมากกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมที่นำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศที่ได้ประโยชน์แก่กลุ่มทุนหรือคนไม่กี่คนและไม่กี่ตระกูล โดยยุทธศาสตร์จังหวัดปัจจุบัน เน้น ๓ ยุทธศาสตร์ คือท่องเที่ยวอย่างทรงคุณค่า มะพร้าว สับปะรดที่หนึ่งของโลก และสังคมแห่งมิตรไมตรี ประชาชนในพื้นที่บางสะพานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งเป็นแหล่งปลูกมะพร้าว สับปะรด ข้าว พืชเกษตรอินทรีย์ ยางพารา ผักและผลไม้หลายชนิด ด้านประมง ในพื้นที่ทะเลบางสะพาน บริเวณแหลมแม่รำพึงเป็นแหล่งวางไข่และเลี้ยงตัวอ่อนของปลาหู เหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมานี้คือความชอบธรรมที่ชาวบ้านแสดงให้สังคมยอมรับและให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องต้องย้อนกลับมาทบทวนโครงการพัฒนาที่ยัดเยียดให้กับชุมชนที่ไม่เหมาะสมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กอย่างยิ่ง

ความสำเร็จครั้งนี้มาจากกลุ่มอนุรักษ์เครือข่ายประจวบ รวมทั้งหมด ๘ กลุ่ม โดยวิสัยทัศน์ดังกล่าวนี้ยังไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด มีผลนำมาใช้ในแผนพัฒนาจังหวัดฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๘)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เป็นหลักคิดของพี่น้องประจวบที่มีความขัดแย้งกันมาเมื่อสิบห้าสิบหกปี และเรารู้สึกว่าทำไมเราไม่จบความขัดแย้งนี้ลง ผู้ว่าก็คนที่มา สี่ปีก็ไป บางคนก็ไม่ถึงสี่ปี ข้าราชการที่มาบางคนก็มาเพื่อเอาตำแหน่งหรืออาจถูกคำสั่งย้ายมา หรืออาจจะมาด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจที่อยู่ที่นี่ แต่ที่สุด ก็คือเป็นคนมาจากที่อื่นแล้วกำหนดทิศทางพัฒนาของจังหวัดประจวบ วันนี้เราคิดว่าจากความขัดแย้งสิบห้าสิบหกปีมานี้ เป็นไปได้ไหม ที่เราจะมาคุยกันระหว่างพี่น้องแปดกลุ่ม เครือข่ายสิ่งแวดล้อมประจวบจนนำไปสู่การต่อยอด นั่งร่างยุทธศาสตร์จังหวัดโดยร่างร่วมกันมาจากชุมชนเทศบาลองค์กรท้องถิ่น อบต ระดมความคิดมาจากชั้นชุมชนว่าเราอยากเห็นประจวบ

เป็นอย่างไร แล้วส่งแนวคิดแต่ละชุมชนผ่านทางองค์กรท้องถิ่น ผ่านแต่ละอำเภอเข้ามา ในส่วนกลางของจังหวัด ประกอบกับจังหวัดก็ไปทำตามแบบแผนการศึกษายุทธศาสตร์ ไปว่าจ้างนักวิชาการมหาวิทยาลัยตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญที่ว่าให้ต้องมีผลการศึกษา โดยสถาบันมหาวิทยาลัยเข้ามา แผนยุทธศาสตร์จังหวัดของเราคือการท่องเที่ยวที่มีทะเลตลอดสองร้อยกว่ากิโลเมตรติดชายทะเลหมด ในความโชคดีตรงนี้คือทรัพยากร เมื่อมอง ยอดทรายได้ของคลังจังหวัดรายได้จากการเกษตรที่เรียกว่าพืชเปลือกแข็ง มะพร้าว สับปะรด เป็นพืชที่ทำราคาทำเงินให้จังหวัดมากการโฆษณาว่ามีโรงงานและมีการสร้าง งานให้คนในพื้นที่ บอกได้เลยว่าถ้ามาดูฐานรายได้ รายได้ของกลุ่มอุตสาหกรรม ประมาณ ๒ เพอร์เซ็นต์ของทั้งหมดค่าจ้างแรงงาน แต่รายได้ของพี่น้องบางสะพาน ๖๐,๐๐๐ กว่า คน ได้จากฐาน ทรัพยากรที่มีอยู่ มีภาคการเกษตร ภาคการประมง ภาคท่องเที่ยวที่กำลัง เข้ามามากในปัจจุบัน จนเป็นเหตุให้ทางจังหวัดมารับฟังข้อมูลส่วนนี้และปรับยุทธศาสตร์ แผนการพัฒนาจังหวัดใหม่ ซึ่งมาจากข้อมูลความจริงจากพี่น้องที่เคลื่อนไหวและนำไปสู่ การปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด ซึ่งจะมีการใช้ตั้งแต่ มกราคม ๒๕๕๖ เป็นต้นไป^{๒๐}

ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นคือแนวคิดของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน ซึ่งมี เจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะเปลี่ยนยุทธศาสตร์จังหวัดจากเดิมที่เคยกำหนดโดยรัฐที่มุ่งเน้น ภาคอุตสาหกรรมหนัก (โรงถลุงเหล็ก) มาเป็นภาคเกษตรกรรมและประมงที่พึ่งพิงอิงอาศัยฐาน ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม สิ่งที่พวกเขาให้ความสำคัญไม่ใช่โครงการพัฒนาใน แบบที่รัฐยึดยึดให้ แต่เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึ่งพิงตนเองได้ จึงเป็นการประกาศจุดยืนให้รัฐ เห็นว่าชาวบ้านในชุมชนที่เข้มแข็งมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจวิถีชีวิตในชุมชน ด้วยตนเอง

๖. สรุป

จากงานวิจัยกรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘ ผู้วิจัยมีข้อค้นพบหลายประการ สำหรับบทความนี้ ผู้วิจัยมีเจตนารมณ์ที่จะให้ ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองของชุมชน ซึ่งในความเป็นจริงมี ความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับแนวคิดสิทธิทางธรรมชาติ โดยมีความหมายว่าสิทธินี้เป็นสิทธิ ดั้งเดิมที่ประชาชนในชุมชนมีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องรับรองเป็นลายลักษณ์อักษรในรัฐธรรมนูญ ใดๆก็ตาม เนื่องด้วยปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติยังคงปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง การถือปฏิบัติของผู้มีอำนาจและผู้ใ กฎหมายจึงอาจถกเถียง บางคนอาจไม่เคารพสิทธิทางธรรมชาติดังกล่าว จึงกลายเป็นว่าชุมชนใด

^{๒๐} สัมภาษณ์ จินตนา แก้วขาว, แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด- บางสะพาน, ๕ สิงหาคม ๒๕๕๖.

เข้มแข็งและพึ่งพิงตนเองได้ก็จะสามารถนำสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ชุมชนใดไม่เข้มแข็งพอ โครงการดังกล่าวก็จะไปดำเนินการ ณ ที่แห่งนั้นแทน อย่างไรก็ตามโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด แม้ว่าจะยกเลิกการก่อสร้างที่บ้านกรูดไปแล้ว แต่ปัจจุบัน ได้ไปดำเนินการต่อที่ชุมชนอื่นสำเร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นต้น ดังนั้นสำหรับกรณีประเทศไทย การบัญญัติสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจตนเองของชุมชนไว้ในรัฐธรรมนูญอาจยังมีความจำเป็นอยู่เพื่อเป็นการป้องกันมิให้สิทธิชุมชนถูกละเมิดจนนำไปสู่ความล่มสลายของชุมชน อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอนี้ของผู้วิจัยก็คือในกรณีที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎหมายได้ ประชาชนในชุมชนก็ควรที่จะนํากรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานมาเป็นตัวอย่าง หากชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพิงตนเองได้บนฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ก็สามารถที่จะมีสิทธิในการกำหนดการตัดสินใจให้กับชุมชนตนเองได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

กิตติศักดิ์ ปกรติ, **สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน**, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๐.

คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ. **แนวนโยบายในการรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนในรูปของ Independent Power Purchase (IPP)**. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ, พฤษภาคม ๒๕๓๗.

(๒) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ จินตนา แก้วขาว, แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๕ สิงหาคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ หวีต ขาวพวง, อาชีพเกษตรกร, ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

(๓) เว็บไซต์

ป.ป.ช.สั่งโรงไฟฟ้า คินหาดบ้านกรูด. **ข่าวสดรายวัน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd01ERXdPVEV4TVRFMU1nPT0 [๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๒].

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.

๒๕๔๒. **สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2540-a0001.pdf>

[เข้าถึงเมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗].

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช พ.ศ. ๒๕๕๐. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา :<http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2540-a0001.pdf> [เข้าถึงเมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗].

(๔) เอกสาร

หนังสือคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๓๗
เรื่องมติคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๓๗.

หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรีสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร ๑๒๐๖/๕๕๐๓ ลงวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๓๗.

หนังสือองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย ที่ ปธ ๗๓๘๐๑/๙๕ ลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๐ เรียน
อุตสาหกรรม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรื่องการอนุญาตตั้งโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า.

เอกสารการทบทวนแผนพัฒนา พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ปรับปรุงใหม่).

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book

Minde, Henry Gaski, Harald Jentoft, Svein and Midre, Georges. **Indigenous People: Self-determination Knowledge Indigeneity.** Delft, Netherlands : Eburon Academic Pub, 2008.

(2) Article

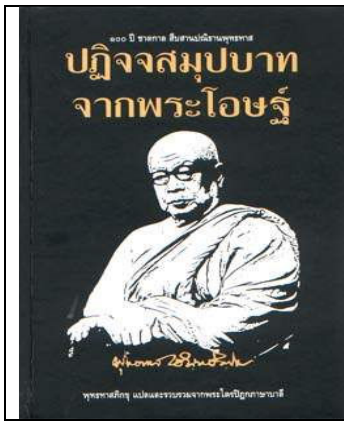
Norchi, Charles H. "Indigenous knowledge as intellectual property". **Policy Sciences.** Vol. 33 No.3-4 (2000) : 387-398.

(3) Website

United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples 1966. **United Nation Human Right Office of the High Commissioner.** [online]. source : <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx> [accessed 17 August 2014].

บทวิจารณ์หนังสือ ปฏิจจสมุปบาท จากพระโอษฐ์

นายเสนห์ สีการี*

ผู้เขียน : พุทธทาสภิกขุ
ISBN : ๙๗๔๔๐๙๒๐๔๑
จำนวน : ๙๔๑ หน้า
จัดพิมพ์โดย : สำนักพิมพ์สุภาพใจ
ปีที่พิมพ์ : ๒๕๕๔ พิมพ์ครั้งที่ ๘

หนังสือเรื่อง “ปฏิจจสมุปบาท จากพระโอษฐ์” ของท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นหนังสือที่พยายามตีแผ่หลักธรรมคำสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกี่ยวกับเรื่องปฏิจจสมุปบาท ดังจะเห็นว่าปฏิจจสมุปบาทนี้เป็นเรื่องลึกซึ้งที่สุด สมกับเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นเสมือนหัวใจใหญ่ที่จะนำพาหมู่เวไนยสัตว์ให้หลุดพ้นออกจากวิญญูสงสาร สมดังคำที่ท่านพุทธทาสใช้กล่าวเรียก ปฏิจจสมุปบาทนี้ว่าเป็นอริยสัจที่สมบูรณ์ คือว่าเต็มขนาดซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นสำหรับพุทธบริษัทที่จะต้องศึกษา เพื่อทำความเข้าใจ ดังจะเห็นได้จากพระไตรปิฎกภาษาบาลีว่า ปฏิจจสมุปบาทนั้นเป็นเรื่องของการแสดงให้รู้เรื่องความทุกข์ ที่เกิดขึ้นในรูปสายฟ้าแลบในจิตใจของคนเราเป็นประจำวัน และในวันหนึ่ง ก็สามารถเกิดรอบของปฏิจจสมุปบาทได้หลายรอบ ในทุกครั้งที่มีการกระทบทางอารมณ์ ซึ่งไม่ใช่เรื่องของการเกิดทุกข์ หรือการดับทุกข์ที่เกิดขึ้นข้ามภพข้ามชาติดังที่เข้าใจกันอยู่ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันของการเกิดรอบปฏิจจสมุปบาท ในลักษณะที่มันติดต่อกันเป็นสายไปเลย ซึ่งในรอบหนึ่งมีอยู่ ๑๑ อาการและมันติดต่อกันไปทั้งหมด ๑๑ อาการ ในขณะที่เรามีเรื่องที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นในใจครั้งหนึ่ง เพราะฉะนั้น ไม่ต้องกินเวลาตั้ง ๓ ชาติ หมายความว่า บางทีเพียงชั่วกระพริบตาเดียวเท่านั้น ปฏิจจสมุปบาทเต็มรอบเป็นเรื่องๆ หนึ่ง มีความทุกข์เสร็จแล้ว ซึ่งการสอนปฏิจจสมุปบาทรอบเดียว

* นิสิตปริญญาเอก, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Email : mahasanae@hotmail.com

กินเนื้อที่ ๓ ซาติ (ตามภาษาคน) นั้น เป็นการสอนที่ผิดจากพระบาลีเดิม ถ้าสอนอย่างถูกต้องตามพระบาลีเดิม ก็จะมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะตรงกับปัญหาเฉพาะหน้าที่มีอยู่เป็นประจำ

ปฏิจจนสมุปปาทจากพระโอษฐ์นี้ เป็นการรวบรวมเรื่อง อิทปปัจยตา ในส่วนของปฏิจจนสมุปปาทมาอย่างครบถ้วน เพียงพอที่จะศึกษาเรื่องปฏิจจนสมุปปาทอย่างชัดเจนที่สุดให้สมกับพระพุทธรูปที่ว่า “ผู้ใดเห็นปฏิจจนสมุปปาท ผู้นั้นเห็นธรรม, ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต” ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว นับเป็นการเห็นพระพุทธรูปในภาษาธรรม ซึ่งเกื้อกูลแก่การบรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นอย่างยิ่ง

ในหนังสือปฏิจจนสมุปปาทจากพระโอษฐ์นี้ ผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงอันลึกซึ้งเกี่ยวกับความยากลำบากในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ ต้องตรัสด้วยภาษาถึงสองภาษาในคราวเดียวกัน คือตรัสโดย “ภาษาคน” สำหรับสอนศีลธรรมแก่คนที่ยังหนาไปด้วยสัสสตทิฏฐิ คือ มีความรู้สึกเป็นตัวเป็นตน เป็นของๆตนจนยึดมั่นอยู่อย่างเหนียวแน่นเป็นประจำ และตรัสโดย “ภาษาธรรม” สำหรับสอนคนที่มีธูสีในดวงตาอันเบาบางแล้ว จะได้เข้าใจปรมัตถธรรม เป็นการสอนปรมัตถธรรม

ซึ่งข้อสังเกตก็อยู่ตรงที่ว่า เมื่อท่านทรงสอนศีลธรรม ก็ต้องตรัสอย่างมีสัตว์ มีบุคคล มีตัวตน กระทั่งมีตถาคตเอง แต่เมื่อครั้งทรงสอนปรมัตถธรรม ก็ตรัสอย่างไม่มีสัตว์ บุคคล กระทั่งตถาคตเอง มีแต่สิ่งที่อาศัยกันเกิดขึ้นเป็นชั่วขณะๆ และติดต่อกันเป็นสายของปฏิจจนสมุปปันธรรม ไม่ใช่พูดว่าตัวเรา ของเรา ผลกรรมเก่าของเราและเมื่อตายก็ไปรับผลกรรมทำนองสัสสตทิฏฐิ และทั้งที่ไม่ใช่ตายแล้วก็สูญไปในทำนองอุจเฉททิฏฐิ ซึ่งท่านว่าความที่อยู่ตรงกลางนี้แหละ คือเรื่องปฏิจจนสมุปปาท หรือมีขมิมาปฏิปทา

ที่นี้ เหตุที่ทำให้อธิบายผิดก็น่าจะเป็นเพราะความไม่เข้าใจในภาษาธรรม เข้าใจแต่ภาษาคน ซึ่งตามภาษาชาวบ้านก็เรียกตัวเรานี้ว่า “คน” แต่ในภาษาธรรมเราเรียกว่า “นามรูป” คือกายกับใจ ซึ่งคนหรือนามรูปนี้มันมีการเกิดดับอย่างไร?

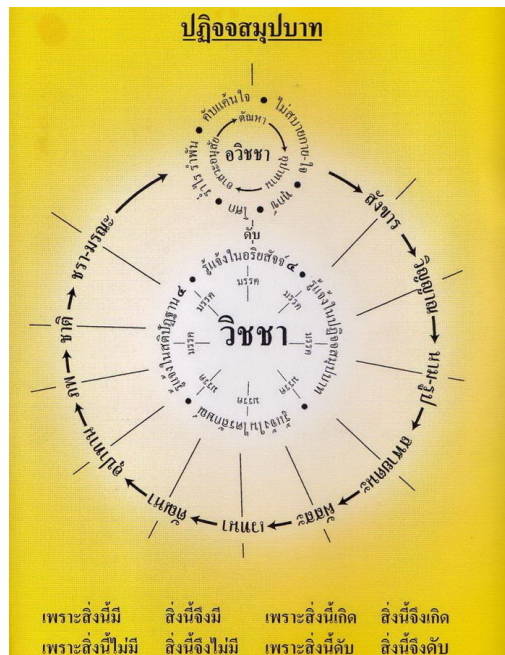
(๑) นามรูปเกิดดับๆๆ อยู่ทุกขณะจิตแบบถี่ยิบนี้ มันเป็นเรื่องเกิดดับๆ อีกชนิดหนึ่งไม่เกี่ยวกับปฏิจจนสมุปปาท

(๒) อีกชนิดหนึ่ง นามรูปเกิดดับเหมือนคนธรรมดาสามัญ รู้ คือว่าเกิดจากท้องแม่ พอตายเข้าโลงเรียกว่าดับ

(๓) ความเกิดดับของภาษาปฏิจจนสมุปปาท ก็คือเกิดขึ้นแห่งเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วก็เกิดตัณหา อุปาทาน แล้วก็ภพ แล้วก็ชาติ ในหัวใจของคนเราเกิดความรู้สึกเป็น “ตัวกู” ครั้งหนึ่ง ก็เรียกว่าชาติหนึ่งภพหนึ่ง มันเป็นการเกิด-ดับ ของคนเราหรือนามรูปในลักษณะที่เป็น “ตัวกู-ของกู” ที่ถูกปรุงด้วยอวิชชาครั้งหนึ่งๆ

ดังนั้น การที่จะเข้าใจได้ดี ก็จะต้องรู้เรื่องจำนวน ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๑ นั้นเสียก่อน (ดูภาพด้านล่างประกอบ)^๑

๑. อวิชชาปัจจัย สงขาร : เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย จึงเกิดสังขาร;
๒. สงขารปัจจัย วิญญาณ : เพราะสังขารเป็นปัจจัย จึงเกิดวิญญาณ;
๓. วิญญาณปัจจัย นามรูป : เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงเกิดนามรูป;
๔. นามรูปปัจจัย สฬายตน์ : เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงเกิดอายตนะหก (สฬายตนะ);
๕. สฬายตน์ปัจจัย ผัสสะ : เพราะอายตนะหกเป็นปัจจัย จึงเกิดผัสสะ;
๖. ผัสสะปัจจัย เวทนา : เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา;
๗. เวทนาปัจจัย ตณหา : เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา;
๘. ตณหาปัจจัย อุปาทาน : เพราะตัณหาเป็นปัจจัย จึงเกิดอุปาทาน;
๙. อุปาทานปัจจัย ภโว : เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงเกิดภพ;
๑๐. ภพปัจจัยชาติ : เพราะภพเป็นปัจจัย จึงเกิดชาติ;
๑๑. ชาติปัจจัย ชรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขโทมนัส อุปายาส : เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีชรา มีมรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขโทมนัส อุปายาส ซึ่งเป็นความทุกข์ทั้งนั้น เกิดขึ้น, นับดูได้ ๑๑ ตอน หรือ ๑๑ อากาโรอาศัยกัน

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). *อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท หรือ วงจรทุกข์*. เข้าถึงเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2558. <http://www.cmadong.com/board/index.php?topic=6097.5225>

ในตอนนี ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของหลักธรรมปฏิจสมุปปาท ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เห็นว่า เป็นเรื่องของธรรมชาติที่ย่อมตั้งอยู่แล้ว แม้นพระตถาคตจะบังเกิดขึ้นก็ตาม จะไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม ธรรมชาตินั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเทียว คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา (ธัมมัญญิตตา), คือความเป็นกฏตายตัวแห่งธรรมดา (ธัมมนิยามตา), คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งนี้สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น (อิทัปปัจจยตา)

พึงสังเกตตรงจุดนี้ว่า แม้ปัจจัยการเพียงอาการเดียวก็ยังคงตรัสเรียกว่า ปฏิจสมุปปาท (อิทัปปัจจยตา) ดังเช่นที่ตรัสว่า ...เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะย่อมมี. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย จะบังเกิดขึ้นก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม, ธรรมชาตินั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเทียว; คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา (ธัมมัญญิตตา), คือความเป็นกฏตายตัวแห่งธรรมดา (ธัมมนิยามตา), คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งนี้สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น (อิทัปปัจจยตา); คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุดังนี้แล : ธรรมชาติใด ในกรณีนั้น อันเป็น ตถตา คือความเป็นอย่างนั้น, เป็น อวิตถตา คือความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น, เป็น อนัญญถตา คือความไม่เป็นไปโดยประการอื่น, เป็น อิทัปปัจจยตา คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งนี้สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น; คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! ธรรมนี้ เราเรียกว่า ปฏิจสมุปปาท (คือธรรมอันเป็นธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น).

ซึ่งถ้าลองศึกษาตามผู้เขียนแล้ว ก็จะได้เห็นว่าทั้งหมดนี้ เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อความ เป็นไปแห่งความหลุดพ้น การปล่อยวาง การจัดการกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นแบบสายฟ้าแลบในจิตใจ ของคนเรา โดยสามารถสรุปการเกิดทุกข์ และการดับทุกข์ตามแบบปฏิจสมุปปาท ได้รวมแล้วเป็น ๕ แบบ คือ (๑) แบบธรรมดา (อนุโลม) หรือ สมุทยวาร ; (๒) แบบกลับจากปลายเข้ามา (ปฏิโลม) หรือ นิโรธวาร ; (๓) แบบตั้งต้นตรงกลาง – ย้อนมาหาต้น ; (๔) แบบจับเอาที่ตรงกลาง – พุ่งไปทาง ปลาย ; (๕) แบบดับตรงกลาง

โดยให้สังเกตว่า ในหัวใจของคนเราเกิดความรู้สึกเป็น “ตัวกู-ของกู” ครั้งหนึ่ง ก็เรียกว่า ชาติหนึ่งภพหนึ่ง “คนเราคคนหนึ่ง” เป็นเพียงปฏิจสมุปปาทธรรม มันเป็น “คน” ขึ้นมาเพราะอวิชชา ตัณหาอุปาทาน “คน” ชนิดนี้ต้องกำจัดเสีย นั่นแหละคือ การดับทุกข์ ซึ่งปฏิจสมุปปาทในลักษณะ นี้ คือ ปฏิจสมุปปาทที่อยู่ในขอบเขตที่เราควบคุมได้, ปฏิบัติได้, มีสติถูกต้องป้องกันได้ทันควัน ในขณะที่อารมณ์มากระทบ อย่าเผลอสติ อย่าให้เกิดอวิชชาปรุงสังขาร วิญญาณ นามรูป आयตนะ ชนิดที่เกิดเป็นทุกข์

ทั้งนี้ ผู้วิจารณ์ขอมองว่า สิ่งที่ท่านพุทธทาสภิกขุนำเสนอออกมานั้น เป็นประโยชน์อย่างมากในแง่ของการปฏิบัติ ซึ่งถ้าเราเข้าใจหลักข้อนี้ ก็จะเห็นว่าไม่จำเป็นต้องรอให้ข้ามภพข้ามชาติ เพื่อจะเกิดรอบการเกิดขึ้นของทุกข์ที่มีภพและชาติเป็นปัจจัย และก็ไม่ต้องรอให้เกิดการดับลงของชีวิตเมื่อมีชรา มรณะ ทุกข์ โทมนัส... เป็นปัจจัย แต่จะเห็นตามสภาวะธรรม ตามความเป็นจริงว่า รอบปฏิจสมุปปาทนั้น จะเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการกระทบกันทางอายตนะภายนอกและภายใน เพราะ จะเกิดความรู้สึกว่า เป็นตัวกู-ของกู และก็เกิดความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นจนไม่สามารถจะละวาง และ หลุดออกจากวงจรแห่งกระแสการเกิดทุกข์ได้ เพราะมัวแต่ไปคิดว่า “เรา” ทำบุญ ทำบาปในชาตินี้

พอตายไปแล้ว “เรา” ก็ต้องไปเสวยผลกรรมในชาติต่อไป ซึ่งถ้าเป็นอย่างนี้ เมื่อไรที่จะเข้าถึงความหลุดพ้นได้ เพราะมัวแต่รอชาติหน้า ชาติโน้นไปเรื่อยๆ

ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ในหนังสือเรื่องนี้ว่า หลักปฏิจสุมุปาบทนั้น มันไม่มีตัวเรา แต่กระจายออกไป เหลือแต่กระแสแห่งสภาวะธรรม เป็นเพียงปฏิจสุมุปาบทธรรมอย่างหนึ่ง ใน ๑๒ อย่าง ซึ่งไม่มีตัวเราอยู่ที่ไหน ไม่มีใครเป็นผู้ทำกรรมฝากไว้ โดยไปเอาผลในชาติหน้า อย่างนี้พระพุทธรองค์ไม่ทรงสอน ไม่ว่า จะดี จะชั่ว แต่เป็นเรื่องที่จะสอนให้ไม่มีคนเหลืออยู่ เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น ไม่มีตัวตน ตัวกู ให้จิตใจหมดจากความรู้สึกที่ว่า มีตัวตน ตัวตน ที่จะดี จะชั่ว ไม่มีสัสสตทิฐิ ไม่มีความคิดตั้งอยู่ว่า มีตัวเราที่จะทำ จะดี เราทำดี ทำบุญกุศล ตายแล้วก็ได้ผล ทำแล้วก็สบายใจ จะมองกันไปในแง่ที่ไม่มีตัวเรา มีแต่กระแสเปลี่ยนแปลงไปตามกฎ ว่าเราไม่ย่อได้ทั้งดี ทั้งชั่ว อยากจะมีจิตใจเป็นอิสระ มีอะไรจะทำก็ทำ แต่จะไม่ถือได้ว่าดี ว่าเสีย มีอะไรจะกิน ก็กินพอให้มีชีวิตปกติอยู่ได้ ไม่มีตัวที่จะเป็นเจ้าของ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ จะเข้าไปในทางที่ไม่มีตัวตน

ท้ายสุด ขอให้ความเห็นว่าเป็นหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่เป็นประโยชน์มากในการศึกษาของผู้ที่สนใจทั้งในแง่ของปริยัติ และการนำไปเพื่อปฏิบัติ เพราะหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ท่านพุทธทาสภิกขุนำมารวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้นั้น เป็นเรื่องที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ในชีวิตประจำวันของเราๆ ท่านๆ เพราะว่าหลักสำคัญจริงๆ ที่ท่านพยายามเน้นย้ำก็คือ การพยายามกำจัด ตัดกระแส ละกำหนด ละความพอใจ (นันทิ) ก็เพื่อความดับทุกข์ คือ การดับอวิชชาความไม่รู้ลงเสียให้ได้ ซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุก็ได้เน้นกระบวนการแบบนี้น่ามากแล้วและอธิบายเน้นย้ำ โดยยกหลักวิธีปฏิบัติที่พระพุทธองค์ตรัสหลักปฏิจสุมุปาบทไว้ และมีหลักนี้ปรากฏอยู่ในลักษณะที่ทรงตรัสเฉพาะคำ เฉพาะปัจจัย ไม่ตรัสทั้งหมด ทุกอาการ เช่น ตัดครึ่งตรงกลาง โดยเริ่มต้นที่เวทนา ที่เกิดอยู่ประจำ ซึ่งใครก็รู้จัก ไม่ต้องพูดถึงว่า เวทนาจะเกิดขึ้นโดยเหตุใด แต่พูดว่าพอใจ ไม่พอใจ เป็นทุกข์รับรู้อารมณ์สัมผัสเวทนาไม่ให้เกิดอวิชชา ตัณหา อุปาทาน... ฯลฯ

แต่ข้อสังเกตหนึ่งที่ได้ จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ในฐานะมือใหม่ทางพุทธศาสนา ก็คือ ถ้าผู้อ่านเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานในเรื่องทางพุทธธรรมมาก่อน ก็อาจจะค่อนข้างยาก ต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดในหนังสือ และต้องใช้ความพยายามมาก รวมทั้งในแง่ของเวลาที่ต้องอ่าน เพราะภาษาบางคำ หรือ บางวลีที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้ เป็นภาษาบาลีที่มาจากพระไตรปิฎก โดยท่านพุทธทาสได้ยกเข้ามาอ้างอิงในหนังสือเล่มนี้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการง่ายต่อการทำความเข้าใจความหมายของคำบางคำ หรือ เพื่อเป็นการขยายความให้เข้าใจภาษาและความหมายมากยิ่งขึ้น ผู้วิจารณ์จึงขอแนะนำให้อ่านเปิดเทียบเคียงในเรื่องความหมาย กับพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ และฉบับประมวลธรรม รวมทั้งอ่านหนังสือเรื่องปฏิจสุมุปาบท หรือ อิทปิปัจจัยตาจากแหล่งอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ในเรื่องนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากต่อผู้อ่าน เพื่อนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล

โดยท้ายสุด เราจะเห็นว่าในสภาวะของสังคมปัจจุบันที่เร่งด่วน และเต็มไปด้วยวัตถุนิยม การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น แข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขทางวัตถุ หรือ การยอมรับจากสังคม ซึ่งถ้าเราสามารถกำจัด ตัดกระแสของวงจรปฏิจสุมุปาบทลงได้ และดำเนินตามทางอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่ง

เป็นหลักที่ทนต่อการพิสูจน์และทดลองได้ ตามคำที่ว่า ทรงตรัสไว้ดี ผู้ปฏิบัติเห็นเอง ไม่จำกัดกาล
ทนต่อการพิสูจน์ หากน้อมมาสู่ใจ บัณฑิตเท่านั้นย่อมรู้ เห็นเอง ก็เป็นที่แน่ใจได้ว่า โลกนี้จะไม่
ว่างเว้นจากพระอรหันต์บุคคล ดังพุทธพจน์ที่ว่า โลก ก็ดี เหตุให้เกิดโลก ก็ดี ความดับสนิทแห่งโลก ก็ดี
ทางให้ถึงความดับสนิทแห่งโลก ก็ดี ตถาคตได้บัญญัติไว้ในร่างกายที่ยาวประมาณวาหนึ่ง ที่ยังเป็นๆ
ที่มีสัญญาและใจ ซึ่งก็คือ เรื่องอริยสัจ และมรรคมืองค์ ๘ นี้เอง

บรรณานุกรม

- บรรจบ บรรณรุจิ. **ปฏิจจสมุปปาท**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๕.
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์, ๒๕๕๑.
_____ . **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี: โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๓.
_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๓. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๘.
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๘.
_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๘.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน) พ.ศ. ๒๕๕๙

พระศรีศรัศมภ์ภิญญา, รศ.ดร.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.

พระครูสังฆเกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

รศ.ดร.วราคม ทีสุกะ

รศ.ดร.สรรเสริญ อินทรรัตน์

ผศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน

ผศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

ผศ.ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ

ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ผศ.ดร.ทัศนีย์ เจนวนิสุข

ผศ.ดร.วรกฤตย์ เกื้อนช่วง

ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ผศ.อนุภูมิ ไชวเกษม

ผศ.รท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

อ.ดร.อุทัย สติมัน

อ.ดร.ธิตวุฒิ หมั่นมี

อ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

อ.ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

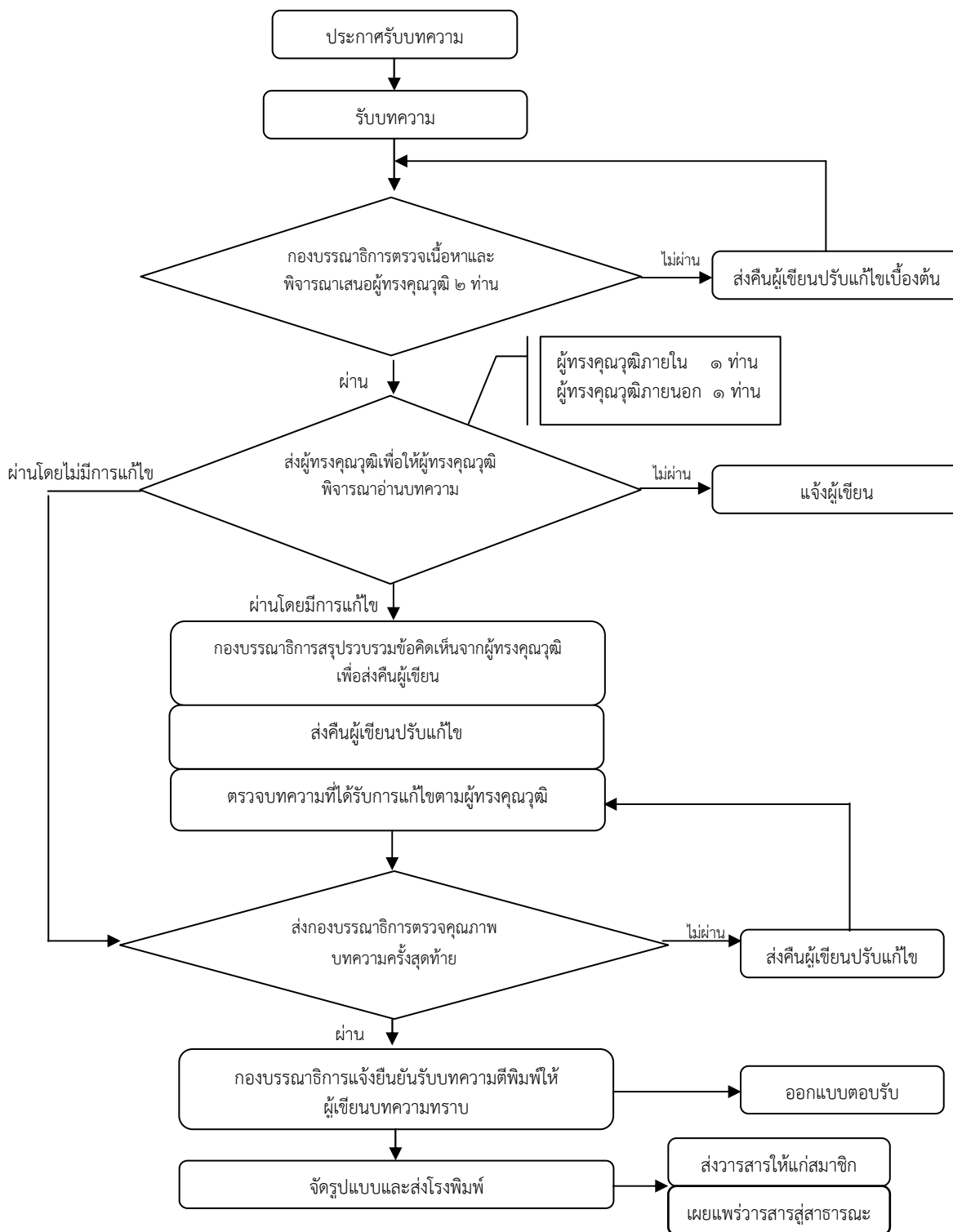
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐-๓

๑. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ **บทความพิเศษ** บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๑.๒ **บทความทางวิชาการ** ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

๑.๓ **บทความวิจัย (Research article)** ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๑.๔ **บทความปริทรรศน์ (Review article)** เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๑.๕ **ปกิณกะ (Miscellany)** ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ

พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้พิมพ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ๑ แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๐.๕ นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้ากระดาษพิมพ์สัน โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) ๒ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๓๕๐ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

๓.๒ วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๔ การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

๓.๕ ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

๓.๖ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

๓.๗ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำการรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

๑. หนังสือ

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ๑ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๘๕๕/๑๙๑.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า. ตัวอย่างเช่น พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๒. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, *The Maha Bodhi*, vol. 77 No.1: 10-15.

๓. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระจ่าง, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๔. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, *Motivation and Personality*, (New York : Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒) วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร, “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

๓) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>
[๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. *Motivation and Personality*. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

๕. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

๖. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐
โทรศัพท์: ๐๘-๔๕๗๓-๒๕๗๖, ๐๘-๖๗๗๑-๓๖๓๘

๑) พระปลัดระพี นพฺพุทฺธิสาโร, ดร. ๒) ดร.อนวัต กระสังข์ ๓) อ.กรกรต ชำบัณฑิต

๘. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

๙. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา.....

สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน).....

ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๕,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะบรรณาธิการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

.....

.....

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์.....

โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)

() เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาคัติ (ส่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ลงชื่อ.....

ค่าบำรุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ..... ()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....